C. RĂDULESCU-CODIN

CÂMPULUNGUL MUSCELULUI

ISTORIC și LEGENDAR

Biblioteca Centrală a Universităţii

ÎNSOȚIT DE

CĂLĂUZA VIZITATORULUI

EDITURA LIBRĂRIEI IOAN N. STAICU — CÂMPULUNG-MUSCEL

Inv. A. 18.344

C. RĂDULESCU-CODIN

43709

CÂMPULUNGUL MUSCELULUI

ISTORIC şi LEGENDAR

— Privire asupra trecutului —

Cu hărţi, figuri şi numeroase vederi.

Însoţit de

CĂLĂUZA VIZITATORULUI

celor mai de seamă locuri şi monumente istorice din oraş şi din împrejurimi.

EDITURA LIBRĂRIEI IOAN N. STAICU — CÂMPULUNG-MUSCEL

1925

CONTROL 1955

1956

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 42018

B.C.U. Bucuresti
C43709

† C. RĂDULESCU-CODIN

Lucrări consultate:

Albina, revistă populară, an I—XV.

Aldem Dumitrescu—De prin văile Carpaților, Munții Carpați, etc.

Alexandrescu C.—Dicționarul geografic al județului Muscel, 1893.

Alimăneștianu C.—Subsolul României.

Antonescu Teohari.—Lumi uitate, studiu literar și arheologic, 1901.

Anuarul statistic, geografic și economic al României, 1915.

Apostolescu N. I.—Cetățuile lui Negru-Vodă și a lui Țepeș, valuri romane: brazde și troiane, 1910.

Archiva tribunalului județului Muscel.

Archiva istorică, revistă de sub direcția lui B. P. Hasdeu.

Archivele statului, documente.

Aricescu C.—Istoria Câmpulungului, prima rezidență a României, 1855, 2 volume.

— Corespondența secretă și acte inedite ale capilor revoluției române dela 1848.

— România sub Prințul Bibescu, 1842—48.

— Istoria revoluției lui Tudor.

— O escursiune pe munți, 1878.

Băjan I. Dumitru.—Documente Câmpulungene.

Balș G. „L'exposition Roumaine a Paris: l'art ancien en Roumanie" in „La Roumanie nouvelle", 1925.

Bălcescu N.—Istoria Românilor sub Mihai V. Viteazul (cu adaose) Edit. Minerva.

Bianu I.—Documente românești.

Bilciurescu C.—Mânăstirile și bisericile din România, 1890.

Biserica română și *Cultele streine în regatul român*, 1904.

Bogdan Ion.—Cronice inedite atingătoare de istoria Românilor, 1895.

— Documente și regeste privitoare la relațiile țării românești cu Brașovul și Ungaria, 1902.

— Documente slavo-române.

Bogdan Ion.—Origina voevodatelor la Români (edit. Academiei Române).
Brătianu Constantin, General Lahovari și Tocilescu. — Marele dicționar geografic al României, 1900.
Brezoianu C.—Vechile instituțiuni ale României.
Buletinul comisiunei monumentelor istorice an. I—IV.
Călăuza congresistului.—Excursia corpului didactic în 1902.
Cogălniceanu C.—Basarab I, zis Negru-Vodă, 1908.
Ciocan I. N.—Monografia creștinilor catolici din jud. Roman, 1924.
Cioran Emilia.—Călătoriile Patriarhului Macarie al Antiochiei, descrise de Paul de Alep... după „Travels of Macarius, Patriarh of Antioch, Written, by his attendant Archdeacon Paul of Aleppo, in arabic, translated by F. C. Balfour London 1836".
Convorbiri Literare, revistă an. 1—50.
Crăiniceanu Gr. General.—Istoria armatei române.
Damé Frederic.—Istoria României contimporane, 1906.
Densușianu Nicolae.—Dacia preistorică, 1913.
Dobrescu N.—Intemeerea Mitropoliilor și al celor dintâiu Mânăstiri din țară.
— Din istoria bisericii române.
Drăghiceanu Virgil.—Biserici cu averi proprii, 1916.
„ „ Curtea Domnească din Argeș, în Buletinul comisiunei monumentelor istorice, pe 1924.
— Curtea de Argeș, călăuza vizitatorului monumentelor orașului, 1923.
— Un delicvent, în materie de proprietate artistică și științifică.
Dumitrescu Marin.—Istoricul a 40 de biserici din România, 4 volume.
Flacăra, revistă, Dir. C. Banu.
Frații Tunusli.—Istoria politică și geografică a țării românești, scrisă în 1774 și tip. în 1801, opera lui Mihaiu Cantacuzino, trad. Sion.
Filitti I. C.—*Despre Negru-Vodă* (edit. Academiei Române, memoriile secțiunii istorice), 1924.
Fotino D.—Istoria Daciei, traducere de Sion, 1859.
Gârboviceanu P.—Anuarul Bisericilor din România, 1909.
Giurescu C.—Despre boeri, 1920.
„ „ Vechimea rumâniei în țara românească și legătura lui Mihaiu Viteazul (An. ac. române).
Despre Români (Analele Ac. Române, Rom. XXXVIII).
Gold Haret M.—In munții Sinaei, Rucărului și Branului, 1910.
Grégoire Henry.—Articole în *Le Flambeau*, trad. în „Ramuri", 1924.
Hasdeu B. P.—Cuvinte din bătrâni.
„ „ Istoria critică a Românilor.
„ „ Etymologicum Magnum Romaniae Tom. I—IV, 1898.
„ „ Negru-Vodă și epoca lui.
Hurmuzachi-Iorga.—Colecția de documente.
Ioan Neculce, Buletinul muzeului municipal din Iași, 1924.
Ionescu G. M.—Istoria Mitropoliei Ungro-Vlahiei, 1906.

Ionescu-Gion G.—Istoria Bucureştilor, Socec, 1899.
„ „ „ România în secolul XVII.
„ „ „ Călătoriile lui Carol XII regele Suediei.
„ „ „ Incercări asupra istoriei ştiinţelor în trecutul ţărilor române 1894.
— Din istoria Fanarioţilor, 1891.
Iorga N.—Geschichte des rumanischen Volkes, Gotha, 1906.
„ „ Istoria Românilor prin călători pânăla jumătatea veacului XVII, 1920.
„ „ Carpaţii în luptele Românilor, 1915.
„ „ Drumuri şi oraşe în România.
„ „ Călători, ambasadori şi misionari în ţările noastre, 1899.
„ „ Domnul Tudor din Vladimiri.
„ „ Note critice cu privire la culegerile de documente.
„ „ Inscripţii din bisericile României, vol. I—II, 1908.
„ „ Sate şi mânăstiri din România, 1916.
„ „ Istoria lui Ştefan cel Mare pentru poporul românesc, 1904.
„ „ Braşovul şi Românii.
„ „ Istoria Bisericii române, 1908.
„ „ „ Românilor cu chipuri şi icoane.
„ „ „ literaturii religioase a Românilor pânăla 1688, 1904.
„ „ „ comerţului la Români.
„ „ Studii şi documente cu privire la istoria Românilor vol. I—XII.
„ „ Viaţa şi domnia lui Barbu Ştirbei.
— La Roumanie Pitoresque, 1924.
— *şi G. Balş.*—L'histoire de l'arte roumaine.
Kiriţescu Const.—Istoria războiului pentru întregirea României, vol. I şi II, 1924.
Lepădatu Alexandru.—Două cetăţi româneşti în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice" pe 1915.
Literatura şi arta română, revistă 1905.
Locusteanu N. D.—I. Heliade Rădulescu, *Scrisori din exil*, 1891.
Lumea, Bazar săptămânal, revistă, 1925.
Marienescu At. M.—Negru-Vodă şi epoca lui, Bucureşti, 1909.
Muscelul, revistă bilunară, 1915.
Nanu D.—Nocturne, poezii.
Năsturel General P. V.—Studii publicate în „Revista de istorie, arheologie şi filologie" şi în „Albina".
Nicolaescu-Bugheanu I.—Câmpulungul în „Prietenul Nostru" pe 1912.
Nicolaescu Stoica.—Documente slavo-romane cu privire la relaţiile Ţării româneşti şi Moldovei cu Ardealul.
— Dela întemeierea Ţării româneşti, studiu publicat în „Noua revistă bisericească pe 1924 şi în broşură aparte".
Nicolescu Ilie.—Familia Goleştilor.
Odobescu Alex.—Istoria Arheologiei, 1877.
Onciu D.—Din istoria României (ed. Socec).
„ „ Originile principatelor române.

Păcala Victor.—Monografia satului Răşinari, 1915.
Pelimone A.—Impresii de călătorie.
Popescu-Voiteşti.—Contribuţiune la studiul geologic şi palentologic al regiunii Muscelelor între Dâmboviţa şi Olt.
Popovici Haţeg.—Studii geologice.
Pilat Ioan.—Pe Argeş în sus, poezii.
Pritenul nostru, revistă pentru popor, an. I—IX.
Puşcariu I.—Cetatea Neamţului dela Podu-Dâmboviţei în Muscel.
Rădulescu-Codin C.—Comorile poporului, lit., tradiţii şi obiceiuri, 1906.
„ „ „ Legende, tradiţii şi amintiri istorice (Ac. rom.) 1910.
„ „ „ Din Muscel, cântece poporane, 1896 ed. Socec.
„ „ „ Şcoalele din judeţul Muscel în timpul războiului şi ocupaţiei 1918.
„ „ „ Ingerul Românului, poveşti şi legende, 1913
„ „ „ Cântece din război, 1919.
„ „ „ Muscelul nostru, 1922.
„ „ „ Din trecutul nostru, (ed. Cartea Românească), 1923.
„ „ „ Pentru educaţia naţională, 1924.
„ „ „ şi *Preot I. Răuţescu*, Dragoslavele, 1924.
Ramuri-drum drept, revistă, director N. Iorga, 1924.
Revista de istorie, arheologie şi filologie, an. I—XV, dir. Em. Creţulescu.
Revista istorică, director N. Iorga.
Samurcaş-Tzigara.—Studii, Arta în România, 1909.
Şapcaliu G., profesor.—Colecţia de documente.
Savela Aurel.—Descoperirile istorice dela Curtea de Argeş, 1921.
Simionescu I. Dr.—Geologia României.
Slavici Ioan.—Din bătrâni.
Sulzer F.—Geschichte des transalpinischen Daciens, Wien, 1781, ap. Gion.
Stănescu D.—Viaţa religioasă la Români, 1906.
Sturdza D. A.—Memoriu asupra numismaticei româneşti.
„ „ „ La morminte de eroi.
„ „ „ şi *Colescu-Vartic.*—Acte şi documente privitoare la istoria României.
S. T. R. Secţia Muscel.—Câmpulungul şi împrejurimile lui, 1907.
„ „ „ „ „ Din carnetul de turist al Regelui Carol.
Tocilescu Gr.—Istoria Românilor.
„ „ Fouilles et recherches.
„ „ Raport asupra câtorva mânăstiri, schituri şi biserici.
Turbure Natalia.—Atlas istoric al Românilor şi citiri istorice, 1920.
Urechia V. V.—Istoria Românilor.
„ „ „ Istoria şcoalelor.
„ „ „ Notiţe despre slobozii.
Vlahuţă Alexandru.—Din trecutul nostru, ed. Cartea Românească, 1924.
„ „ România pitorească, ed. Minerva, 1908.
Xenopol A. D.—Istoria Românilor din Dacia Traiană, I—XII.
„ „ „ Nicolae Creţulescu, viaţa şi opera sa, 1915.

Câmpulungul Muscelului [1]

. . . . . .

N'aş fi scris eu acestea, mai ales că, în judeţul care a dat cercetători şi făuritori de seamă şi în ştiinţă şi în artă, avem oameni cu mai multă învăţătură şi cari au dovedit o adâncă erudiţie spre a vorbi de trecutul frumosului nostru oraş: avem pe cunoscutul istoric şi arheolog d. Virgil Drăghiceanu [2] care a făcut în vara trecută săpături şi cercetări la mânăstirea Negru-Vodă şi la Cloaşter şi ...pe alţi aleşi cercetători, cari, nădăjduesc, nu se vor supăra că-i pomenesc aci: domnul G. Şapcaliu, mult stimatul meu profesor, la lumina şi sub călăuza căruia, încă din 1892, m'am deprins a pune preţ pe unele din comorile poporului şi a culege—încă de pe atunci—cântece şi tradiţii şi poveşti „sicrie sfinte ale credinţei", cari se pierdeau în învălmăşagul uitării—, profesorul „adânc şi preţios isvor neieşit încă la suprafaţă (cu toată bogăţia de ştiinţă)" cum îi zic învăţaţii, din cari unii — de încă 30 ani — i-au oferit o catedră universitară— şi d. Tache Băjan din Rucăr, care, având norocul, ca şi Aricescu odinioară, să lucreze, ani îndelungaţi la arhivele statului, a putut prinde lucruri de multă însemnătate. De asemenea: cunoscutul bizan-

---

1) Din cuvintele cu cari am început conferinţa „Câmpulungul istoric şi legendar" în seara de 5 Aprilie 1925 (sala cercului profesorilor).

2) Nepotul omului de ştiinţă şi bun Român, d. Mateiu Drăghiceanu.

tinist, ajuns azi profesor agregat la Universitatea din Cluj, d. Costică Marinescu; d. profesor Nicolaescu-Bugheanu şi tânărul de mare viitor, cu o pricepere şi o putere de muncă cum rar se întâlnesc, studentul Dan I. Simonescu, cu care, de-mi va ajută bunul Dumnezeu şi iubitorii de cultură, voiu da la lumină, destul de complectă, monografia oraşului nostru [1]).

Vedere din Câmpulung: crucea din calea Albeşti
Col. *Berechet*

Şi avem pe — Dumnezeu să ni-l ţie încă mulţi ani sănătos şi cu mintea senină — pe bunul, bătrânul şi înţeleptul profesor, fost coleg al marelui Eminescu la gimnaziul dln Cernăuţi, d. Dimitrie Scurei, un adevărat „preot rămas din a vechimei zile“ învăţatul care ştie multe din trecutul Câmpulungului [2]) pe care ni-l-a descris aşa de frumos, spunând, între altele:

„Câmpulungul e frumos, tare frumos. El este un odor stră-

[1]) Şi cu cinste se poate vorbi de: marele pictor Grant, de sculptorul Mirea, arhitectul Titi Berechet şi de artistul sculptor D. Măţăuanu care ne face cinste peste mări şi ţări.

[2]) *Istoricul mai amănunţit al oraşului Câmpulung se va publica în curând în „Monografia Oraşului“ care va coprinde, pe lângă trecut, şi alte lucruri de însemnătate: descrierea fizică, populaţiunea, starea economică, culturală şi socială, administraţia şi justiţia, îmbunătăţiri, etc.*

lucitor al României. Dacă Muscelul este o grădină, este un raiu, Câmpulungul cu munţii lui frumoşi şi măreţi este fundul acestui raiu.

„Câmpulungul este frumos totdeauna, frumos pretutindeni. El este frumos primăvara; el este frumos vara; el este frumos toamna; el este frumos iarna; el este frumos dimineaţa; el este frumos seara; el este frumos şi noaptea. El este frumos când ninge, când fulgeră şi tună, când cerul este senin şi când cerul este posomorât şi întunecat.

„El este frumos şi iar frumos înăuntru, împrejur, sus pe Gruiu, pe Flămânda, pe Creţişoara, colo pe Măgura sus. Frumos

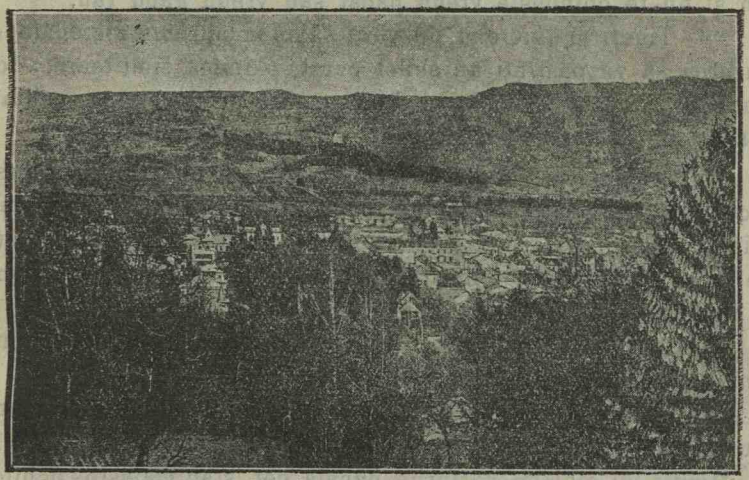

ori unde te opreşti cu ochii, frumos ori unde te întorci cu privirea.

„Primăvara, Câmpulungul este splendid, când soarele îl reînviază. Şi este mai frumos decât lumea, că unul e Câmpulungul. Imbrăcat în verdeaţă şi împodobit cu flori, el este ca un mire din poveşti, înaintea căruia lumea îngenunchiază, admirându-i frumuseţea şi splendoarea. Văzduhul clocoteşte de cântarea pasărilor şi vuetul apelor; iar cântecul nebun al miilor de ciocârlii, ce se înalţă spre cer, pune cunună acestor frumuseţi fermecătoare.

„Vara, el este un adăpost al căldurilor mari, cu seri încântătoare şi dimineţi admirabile. Soarele de vară în Câmpulung.

e dulce și plăcut. El aici nu arde, nu omoară, nu veștejește; ci ține pretutindeni o viață veselă și puternică. O seară de vară în Câmpulung cu lună pe cer este o adevărată minune și nu este cuvânt de spus ce ochii văd și ce sufletul simte.

Sus pe Flămânda, colo sus, sau pe platoul Gruiului, să fie seara, să fie lună, să fie și nouri răspândiți pe cer, să fii tu singur cu gândul tău, cu dorul tău; să-ți aducă din depărtare în suflet adieri lungi, glas de bucium plângător, — cine știe ce durere a unui Român necăjit— să auzi lătratul câinilor, neadormiți și credincioși, chiotul oamenilor gonind lupii flămânzi dela stâni și să stai nepăsător, este cu neputință, dacă ai suflet de om și nu te chinuește vreun păcat sau vreun gând rău.

— Tineri și tinerelor, de voiți să nu îmbătrâniți niciodată și pururea să vă păstrați un suflet curat, o inimă simțitoare, dorințe nevinovate și amintiri frumoase ce nu se sting, căutați ceasuri de priveliște în serile de vară ale Câmpulungului!

„Toamna, că e toamnă, Câmpulungul e tot frumos. Amestecul de colori al frunzelor ce, murind, își schimbă fața lor, atinge sufletul trist; iar această durere nu-l doboară, ci îl înalță pe om. Câmpulungul tomnatec îți umple inima de dor, te mișcă și te dispune la adânci cugetări.

„Impresia morală ce o face Câmpulungul, toamna, asupra omului, este din cele mai mari și mai puternice.

„Și iarna, când toată lumea e ursită, Câmpulungul rămâne frumos. Frigul nu este mare. Vânturile rele nu pot pătrunde în el. Munții lui albi cu vârfurile până la cer stau maiestos ochilor înainte, uimind sufletul omului și arătând cât este el de mic și cât de mare e Dumnezeu!

„Răsăritul și apusul soarelui în Câmpulung, sunt fenomene răpitoare ale naturii. Printre nori, când răsare sau apune soarele, zarea cerului e o adevărată feerie, un frumos ce nu se poate descrie. Răsăritul și apusul globului de foc, pe cer senin, dau munților și dealurilor o strălucire ce te face să tresari și să te aștepți că acum trebue să apară și Marele Maestru al lumii.

„Ziua este vesel; noaptea, misterios și impunător. Iar în timpul nopții, când este lună și ea se plimbă din nor în nor, dând suflet luminos acestor ape sburătoare, el te absoarbe cu totul în el — și omul se face una cu natura.

„Și întrebări mari se stârnesc în cugetul absorbitului, fermecatului, întrebări la cari nimeni n'a dat până acum un răspuns.

„Când plouă, Câmpulungul rar se întristează. Printre picături el se arată tot vesel și tot frumos, cu ai lui munți măreți, cu ale lui dealuri gingașe și cu ale lui mănoase văi.

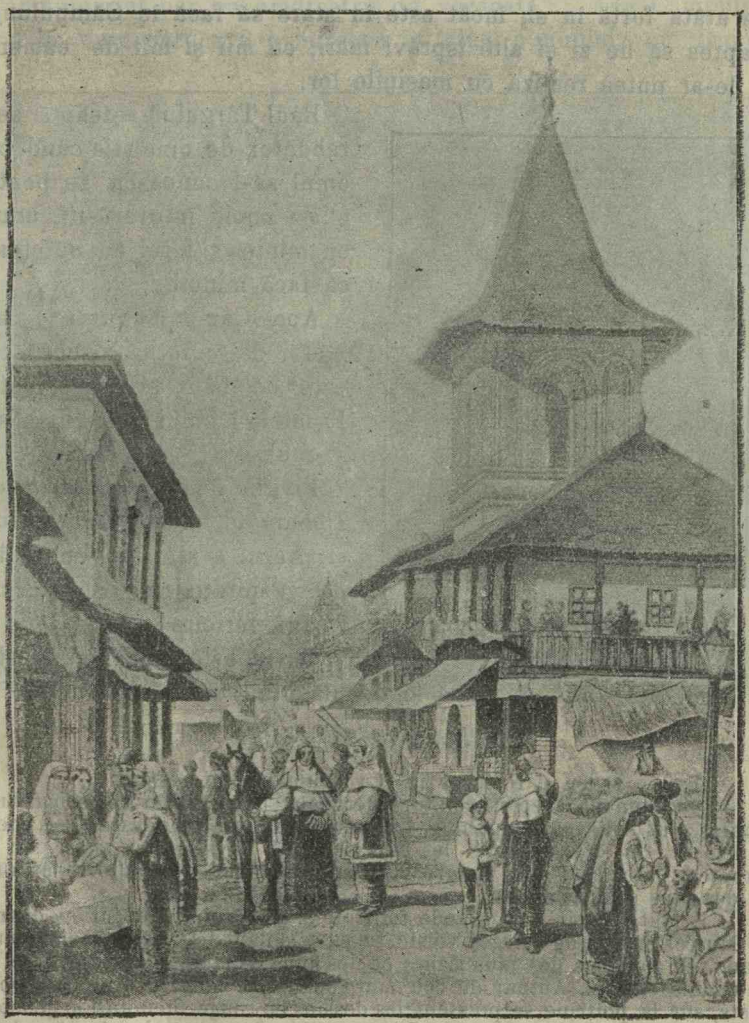

Câmpulungul cu Bărăția. Vedere de acum 60 ani.

după *Satmary*, col. *Dr. Cădere*

„Când tună și fulgeră, văzduhul este un ocean de foc, spectacolul este atât de mare, că cineva ar crede că o lume nouă stă să se nască, sau că cea veche stă să se prăpădească.

Dar nu numai frumos și măreț e Câmpulungul; ci el este și plin de putere și înzestrat cu lucruri multe, bune și alese.

Râușorul Târgului cu pâraele și vâlcelele lui cele multe, are atâta forță în el, încât este în stare să facă în Câmpulung noaptea să fie zi și alte isprăvi mari, ce mii și mii de oameni nu le-ar puteà realizà cu mașinile lor.

Râul Târgului la Câmpulung
(Tablou de *Grant*)

Râul Târgului așteaptă nerăbdător de cine știe când, ca omul să-l cunoască ce poate el, și apoi, întovărășiți, unul cu mintea și altul cu puterea, să facă minuni.

Apa Câmpulungului e celebră, de curată și bună ce este de băut și de scăldat! Fructele locului sunt gustoase și multe.

Fragile nu se mai isprăvesc. Zmeura te îmbată cu mirosul ei. Aerul e atât de curat, în cât respirația lui este o întreagă fericire.

Clima este unică, atât este de moderată, atât de bună și de plăcută [1])"...

. . . . . .

[1]) A se vedeà și N. Iorga în „La Roumanie pitoresque":

„Maintenant, avec sa ceinture de beaux hameaux et de formations rurales plus solides, Câmpulung, traversée par un boulevard, est, non seulement un des endroits les plus sains du pays entier, mais, par le caractère patriarhal que, malgré les visiteurs de l'été, il conserve encore un des plus sympathiques.

Il faut le voir à la grande foire de S. Elie, au mois de juillet, quand du Muscel entier, de l'Argeș voisin se rassemblent ici les porteurs plus beaux, en tout cas des plus riches et des plus éclatants costumes de la Roumanie entière. Autour du cou sur l'épaule, le long de bras, aux poignets, sur la poitrine se pressent les dessins en rouge, de notation géométrique très délicate, et parfois des „papillons", en métal, minces points dorés ajoutant à l'éclat de l'ensemble.

Ca şi Aricescu, odinioară :

„Câmpulungul pare o stupină de albine într'o grădină de arbori înfloriţi, udată în toată lungimea ei de un râu argintiu ce seamănă cu un brâu de fluturi pe talia unei vestale romane.

„Catedrala lui Matei Basarab pare o sentinelă romană purtând fesele înaintea consulilor Romei, iar dealurile ce domină Câmpulungul par un amfiteatru de verdeaţă !... Aşa Câmpulungul la Maiu pare a fi o mireasă în ziua cununiei, cu fruntea

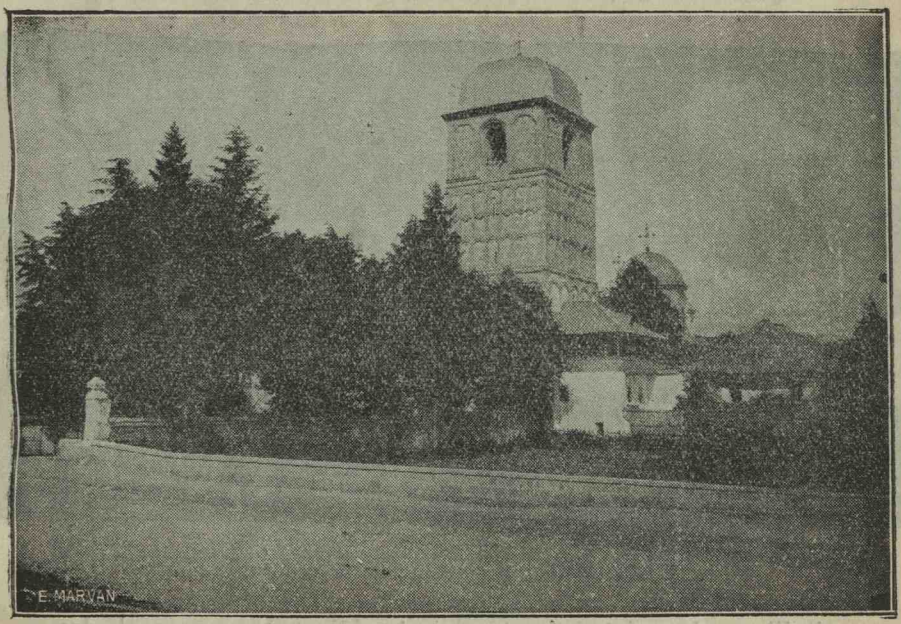

Mânăstirea Negru-Vodă

ornată de merişor şi de ghiocei ; cu sânul ornat de roze şi iasomie şi talia prizonieră într'o rochie albă cusută cu fluturi şi mărgăritare.

—Eşti frumos, Câmpulungul meu. „Facă Cerul ca fiii tăi să-ţi semene !... Dar ...câţi mărăcini în astă grădină, plină de miţuvere şi ghiocei“ ! (exclamă poetul amărât de lume)!

. . . . . .

Ori ca prietenul de mai târziu al D-lui Scureiu, maestrul Vlahuţă.

„Orașul se întinde pe o vale răcoroasă, la poalele munților. Dealuri acoperite de livezi îl adăpostesc de vânturi. Râul Târgului îl spală și-l înveselește cu undele lui limpezi și gălăgioase. Străzile sunt drepte, curate, umbrite de arbori; mai toate casele au grădină; unde te uiți, numai flori: răzoare de flori pe lângă ostrețe, glastre de flori în cerdacuri și pela ferestre; orașul tot împodobit cu flori.

„Aci s'a așezat cea dintâiu capitală a României, cuibul de scurtă odihnă al legendarului vultur menit să despice atâtea

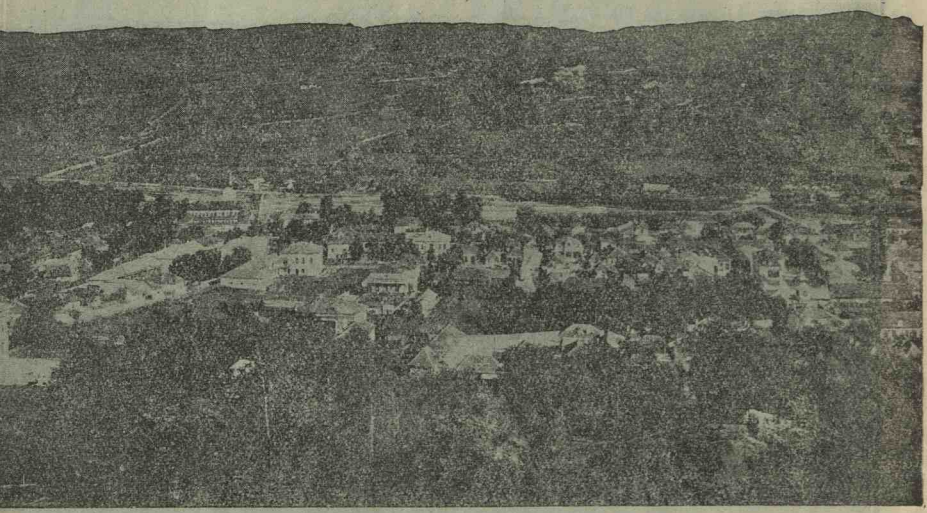

Câmpulungul de astăzi (altă vedere)

vitejii cu zboru-i îndrăznet; aici s'a ridicat de norocosul descălecător cea dintâiu biserică... în amintirea acelor zile mari și însemnate, dela cari un alt drum ni se deschide și începe o nouă istorie pentru neamul nostru.

. . . . . .

Și așà cum l-a descris D-l Bugheanu.

„Din Gruiu se înfățișează călătorului, uimit, cea mai largă și mai rară vedere ce se poate avea în Carpații României! Spre miază noapte, diadema uriașă a vârfurilor, care se ridică stăpânitoare din noianul de vârfuri mai scunde, făurind Câmpu-

lungului cel mai strălucit cadru ce se poate închipui pentru cel mai frumos tablou din cuprinsul munţilor noştri! Sinaia şi Piatra Neamţului, se înăbuşă acolo între pereţii înalţi de stânci sau în văi strâmpte, pe când aici munţii şi dealurile înalte s'au ferit înlături spre a lăsà loc de răsuflare şi de priveliştе largă, cât ţine depresiunea subcarpatică.

„In stânga, se ridică, în toată măreţia sa, regele vârfurilor din Muscel, masivul grandios cu trei vârfuri al Iezerului. In fund, mai departe, spre nord se ridică Păpuşa cea spintecată de po-

Biserica Sf. Nicolae

noare, ca un şold de bou; iar spre miazănoapte, se profilează pe albastrul cerului trei pietre uriaşe, sure, ca nişte căpăţâni de zahăr cu vârfurile ciuntite, cu, în dosul lor, închizând orizontul şi prelungindu-se spre sud, Leaota, faţă în faţă cu Iezerul.

„Din dâlma Flămândei, sau de aci depe Gruiu, ai la picioare, dedesubt, ca în palmă, Câmpulungul cu cele 17 turnuri ale bisericilor sale, dela turnul Mânăstiri spre miazăzi, pânăla coşul înalt al fabricii de hârtie, pitulat la umbra Măgurei spre nord.

„Ici şi colo, printre turnuri, câţiva plopi înalţi dau tabloului o variaţie plăcută.

„Din vârful Măţăului, sau dela răscrucea drumurilor dela fântâna rece, pe o seară cu lună plină, Câmpulungul zace în vale spre apus, la adâncime de 500 metri, sub un nor de ceaţă albăstrie, străpunsă de felinarele electrice, întocmai ca un lac albastru dela poalele alpilor italieni.

„Aci doarme oraşul, odihnindu-se de povara veacurilor de suferinţe şi de glorie trecută, respirând aierul tare de munte, în mijlocul frumuseţilor impunătoare ale firei darnice".

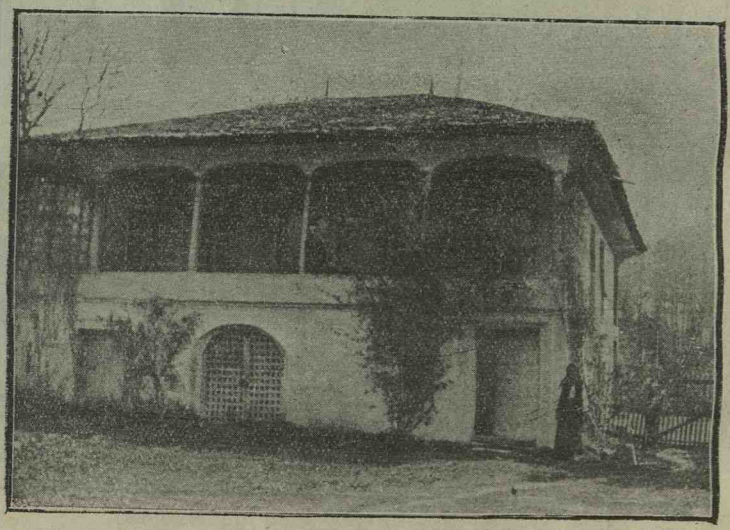

Vedere din Câmpulung, casa familiei Nanu

Col. *Berechet*

N'aş fi scris eu, dar am socotit o greşală de neiertat să nu dau la lumină, mai ales pentru atâta tinerime iubitoare de carte, istoria oraşului:

In 1898, în faţa bisericei „Sf. Nicolae", altarul „sacru al strămoşilor noştri şi sfântul locaş al acelui Dumnezeu îndurător care a ocrotit pururea neamul nostru în ceasuri de grea cumpănă şi, în cele mai grele uragane istorice, ne a dat tăria neînvinsă a elementelor naturii

şi scutul vrăjit al credinţii în El şi în isbândă", şi în apropierea Carpaţilor cari „au încins—alternativ—fruntea acestui neam, ca o cunună de spini şi de glorie... pentru a sfinţi şi mai mult în cartea istoriei universale, povestea eroică a unuia din cele mai nobile şi mai frământate popoare de pe pământ... în acest loc, venise, împreună cu Marele Haret, mult popor de sus şi de jos, să

Statuia lui Radu-Negru în Câmpulung

413709

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREŞTI

ia parte la inaugurarea statuii „descălicatorului de țară dătător de legi și datini".

Atunci, alesul fiu al Muscelului poetul Nanu a rostit minunata lui poezie „Invocațiune la Radu-Negru Voevod:"

Din cerul nemuririi tale,
Ai coborât, măreț voevod,
Așa cum te-a purtat în suflet
Nepieritorul tău norod:

Cu fruntea strălucind în nimbul
Biruitoarelor gândiri,
Cu pieptul larg, granit al păcii
Și pază de nefericiri.

Inaintea ta, cu înfiorare
Se pleacă frunțile cucernic,
Imi pari arhanghelul izbânzii
Trimes de cel atotputernic.

Căci peste val de generații
Arunci privirea-ți, brav ostaș,
Și umbra veacurilor crește
In preajma ta de uriaș.

De când sburat-ai către ceruri,
Câte victorii pentru noi:
Călugăreni, Rovine, Plevna,
Fântâni de sânge de eroi!

Au curs șuvoaie de popoare
Gonite de-a furtunii pas,
Dar limba ta și a ta moșie,
Ne'nstrăinate au rămas!

Prin secoli fulgerându-ți spada
Din domn în domn pânăla rege,
Doar laurii de biruință
Avut-a pururi a culege!

O! Dacă zile de 'ncercare
Or trece iarăși peste țară,
Și făr'de veste ne-or încinge
Dușmanii aprigi din afară,

Tresari atunci din somnu-ți veșnic
Ca leul scuturând din coamă,
Iar peste văi și peste codri
Inalță-ți glasul de aramă.

Ca o pădure de catarte,
S'or ridică a țării steaguri,
Pornind ca valuri uriașe
Cuceritoarele-i șiraguri!

—Ci voi, copii crescuți în umbra
Strămoșilor izbânzi de lei,
Oșteni, puterea țării noastre,
Artiști, podoaba frunții ei,

Pe luminoasele lui urme,
Zidiți o împărăție întreagă:
Din daltă scapără ideia
Și'n bronz măret etern se în-
[cheagă!

Stăpânit de adevărul ce se desprinde din această frumoasă poezie a bunului patriot care a prevăzut zilele de încercare prin care, după atâtea suferinți și izbânzi, iarăș a trecut Câmpulungul — când iarăș „ca o

pădure de catarte s'au ridicat a ţării steaguri, pornind ca valuri uriaşe cuceritoarele-i şireaguri", gândindu-mă la trecutul sbuciumat al neamului nostru şi la statuia pe lângă care mulţi trec fără a-şi da seama de rostul şi însemnătatea ei şi, mai ales, gândindu-mă la discuţiile ce se fac acum cu privire la numele primului voevod şi la timpul în care a trăit, mă hotărâi să împrospătez aci cunoştinţele unor fapte din trecutul neamului nostru şi al Câmpulungului.

Vedere din împrejurimile Câmpulungului

Ce a fost la început prin aceste locuri? Ca să spun aceasta, trebue să arăt [1]) — din scrisul cercetătorilor de pietre — petrografii — şi ale geologilor, că, odată, demult, demult, cum dovedesc aşternuturile de pământuri din hobaia Câmpulungului, eră pe aci o mare verde ca smaraldul, cu apa groasă de sărată ce eră; şi marea acopereà tot pământul României (vechiul regat) poate şi o parte din Transilvania. Doar vârfurile munţilor răzbiau din adâncuri, formând insule mari; iar

[1]) Vezi I. Nicolaescu-Bugheanu în „Prietenul nostru", an. I, 1912.

un golf dintr'însa se întindeà până pe umerii Măţăului, pânăla poalele Iezerului şi Mateiaşului, până pe ţărmul drept al Râului-Doamnei.

Râurile de azi: Târgul, Bughea şi Bratia, cum ieşeau din făgaşurile munţilor, se vărsau deadreptul în mare. Tot aşà şi Argeşelul curgeà prin şaua Nămăeştilor şi se vărsà în aceiaş mare, amestecându-şi apele cu ale râului Târgului.

Nu se ştie cât a stat marea pe pământul României, dar se ştie că din apele ei s'au depus pe fundurile mai

adânci straturile de sare dela Ocnele Mari, dela Slănic şi Telega, dela Tg. Ocna şi *Apa-Sărată* şi tot din apele ei s'au depus piatra de ouă (gipsul) din dealul Flămânda şi că, din năruirea cu sgomot a blocurilor mari, sfărâmate şi aşezate în formă de pietrişuri — pietrişuri cari mai târziu s'au fiert şi cimentat— s'a format conglomeratul de Măţău.

Dar urmează ploi repezi, puternice, potop; acestea dela un timp se ostiază şi — pe când norii se sfâşie în pânze prelungi şi într'un petec de senin se arată luna plină ca o roată de jăratec iar un mănuchiu de raze străfulgeră în feţele valurilor — întinzându-se apoi o punte de lumină peste abisul nepătruns —, iată că din poalele muntelui Voevoda despre nord-vest, pela Cândeşti şi Albeşti, se ridică o peninsulă văroasă alburie, deasupra valurilor şi de acì, de pe dâmburile ei, puteai să priveşti svârcolirile din vreme de furtună, ca şi clipele de linişte ale mării celei sărate, fără frică de pericol.

. . . . . .

Pe acele vremuri, nimic nu erà statornic — cutre-

muri de pământ multe, munţii se ridicau prin tresăriri violente, iar pământurile dimprejur se scufundau, dând naştere la crăpături adânci şi râpi prăpăstioase. Dese isbucniri vulcanice aveau loc în munţii Ardealului şi, după stâlpi uriaşi de flacări şi fum, nori negri de aburi şi cenuşe... Valul negru al unei nopţi întunecoase se întindea tot mai mare, tot mai adânc, peste tot cuprinsul — cenuşa uşoară începe să cadă — aşternându-se alături printre gips şi sare, sau deasupra lor.

Şi aşa s'au petrecut lucrurile vreme îndelungată,

Câmpulungul (vedere generală)

până, ce într'o zi, fie printr'o zguduire scurtă, fie printr'o mişcare înceată a pământului, marea cea sărată s'a depărtat cu vuet mare spre miazăzi-răsărit, lăsând locurile încă terciuite de apă, în suflarea vântului şi arşiţa soarelui care le-a sbicit, iar ploile le-au făcut să rodească roade cari nu foloseau nimănui. Râurile, care până acì se vărsau în golful cel sărat, s'au lungit înspre şes ca să prindă din urmă marea cea izgonită de puterile subpământene şi, după alte vremuri şi schimbări, pământul din sudul României s'a scufundat pe linia Dunării care

răzbise prin Porţile de fier şi, urmând dunga scufundării pe lângă malurile Bulgariei, care rămăsese deasupra, a cules, în sânul său larg şi primitor, apele ţării.

Marea n'a mai călcat pe aici, dar tot s'au mai întâmplat alte catastrofe măreţe până să se formeze patul de azi al depresiunii sub-carpatice.

Apoi, într'o vreme, pe linia dealurilor înalte de azi Măţău, Malu, Corbşori, cari nu aveau fiinţă mai înainte, pământul se ridică printr'o sguduire violentă la înălţime de peste o mie de metri, iar în dos, spre munte, fundul mării de odinioară se scufundă în jos cu urlet mare. Prin aceiaşi mişcare (desigur) şi munţii se ridică la înălţimea de azi.

Din această pricină, înclinarea pământului spre depresiune creşte, potoapele devin tot mai dese şi râurile crescute peste măsură (Argeşelul, Râul Târgului şi Bughea) se reped cu furie pline de bolovani şi pietriş; dar, nemai având loc de scurgere spre şes, îşi grămădesc apele în scufundătura Câmpulungului, dând naştere unui lac măreţ de munte aci la poalele Iezerului.

„Materialele cărate dinspre munte au umplut cu timpul lacul şi scufundătura Câmpulungului, iar râurile Argeşelul unit cu râul Târgului pe Gruiu la poalele Măgurei au format un singur râu mare care se rostogolia în Bughea şi curgeau câte-şi trele prin albia Bughei la vale".

După alte mii de ani, alte schimbări se văd pe nesimţite în hobaia Câmpulungului. Pe povârnişul de miazăzi al dealurilor ridicate de curând, curgeau două râuri: unul pela Jidova şi altul pela Boteni, cari, rozând neîntrerupt pragurile lor cele înalte dela izvor, şi-au adâncit făgaşurile prundişului din depresiune; iar tot atunci, râurile Argeşel şi Târgului, îngrămădind pietrişuri multe spre dreapta, şi-au făcut acolo iezături puternice, cari au izbutit, în fine, să le abată spre stânga, spre sud, spre vechile porţi, deschise acum din nou.

„Râurile noastre ies acum din depresiunea sub-carpatică prin albiile celor ce deschiseseră drumurile spre

munte, unindu-se laolaltă şi începând abia acum timpurile cele noui".

De atunci înainte fundul cel neted al hobăii îşi schimbă înfăţişarea pe îndelete şi fără sguduiri. Râurile îşi sapă cu sârguinţă albiile lor, iar printre ele se aleg tot mai limpede tapşanurile prelungi de prundiş pe cari vânturile le acoperă cu un strat de pulbere fină, alcătuind lutul de pe podişul Gruiului. Căldură şi umezeală au fost îndeajuns; odată cu ierburile se întinde şi creşte covorul verde închis al pădurilor de mesteacăn întrerupt numai de făşiile de prundiş, or de mlaştinile şi lacurile unde se scăldau în voie strămoşii elefantului şi rinocerului [1]).

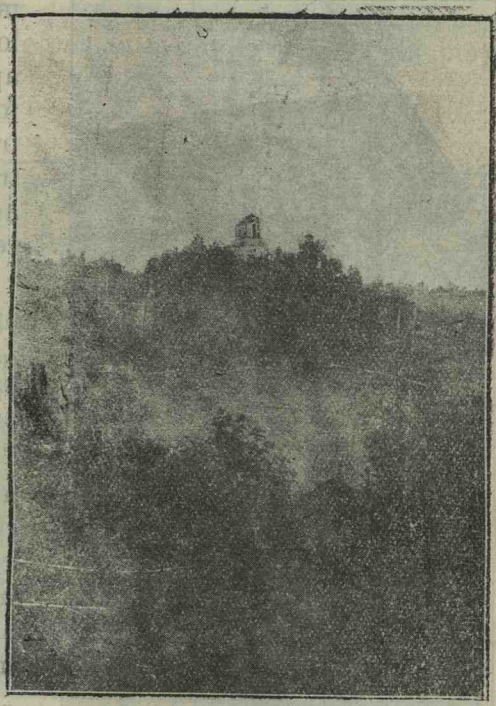

Dealul Flămânda

„Dacă s'ar scormoni pământul, poate s'ar răscoli resturile scheletului unei dihănii ciudate „un soiu de maimuţă cu mâinile mai scurte, deprinsă a umblà mai mult în două picioare, cu trupul păros, fără coadă: erà omul. Trăind acuma ca şi animalele, cu fructe şi cu rădăcini, el îşi ascundeà slăbiciunea prin peşteri or prin scorbori de copaci" [1]).

---

[1]) Prin vecinătăţile Câmpulungului s'au găsit oase pietrificate de animale antideluviene, măsele şi alte resturi de elefant şi bucăţi împietrite de fag; iar pe Gruiu, s'au găsit resturi de rinocer (V. şi Nicolaescu Bugheanu, o. c.).

Din vremurile preistorice [1]) sunt aici, lângă Câmpulung, mărturiile unei staţiuni şi aşezări omeneşti [2]). Se ştie, dealtfel, că şi alte colţuri ale Muscelului au fost sălaşuri omeneşti tot din acele vremuri depărtate când omul nu cunoştea încă fierul, când nu ştia să scrie şi nici nu se gândia să însemneze undeva întâmplările din viaţa sa. Şi mai avem mărturii că unele locuri sălbatice din apropierea noastră au folosit cândva omului trăitor în caverne, atras spre închinare, în aceste locuri, de măreţia spectacolului.

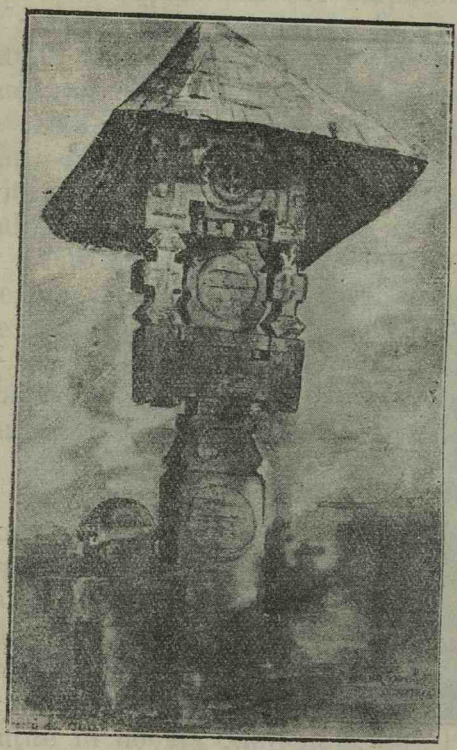

Troiţă din Muscel, aquarelă de *Berechet*

Din epoca preistorică — afară de cele scrise pentru teritoriul ocupat mai târziu de Geţi şi Daci [3]) — se păstrează, pe aici şi prin împrejurimi, mărturii cari dovedesc or răstoarnă unele teorii, cum e şi aceia, contestată de mulţi, din lucrarea „*Dacia preistorică*“

[1]) Cari încep de atunci de când omul a lăsat pe pământ cele dintâiu urme ale vieţii sale —*preistoria* având, mai deosebit, două vârste: *paleoliticul* şi *neoliticul*, adică: *vârsta pietrei cioplite* (cea mai veche) şi *vârsta pietrei neleite* (lustruite); căci *vârsta bronzului (a acioaiei)* intră (după unii istorici), odată cu a *fierului*, cu *vârsta romană* şi cu *vârsta năvălirilor*, în *protoistorie*.

[2]) Cum se va vedeà mai la vale, castrul roman dela Jidova a fost construit pe urmele unei staţiuni preistorice.

[3]) Pentru teritoriul ocupat azi de Români, avem ştiri chiar în Homer şi Hesiod —şi datorită aşezării coloniilor milesiene pe malul mării

a răposatului fost membru corespondent al Academiei, N. Densuşianu [1]).

S'au găsit prin împrejurimile Câmpulungului şi în Muscel unelte din vârsta de piatră şi de bronz: silexuri cioplite, cuţite şi răzuitoare de piatră şi de os, silexuri lustruite. Şi iarăş prin apropiere, ciocane găurite de diorit, topoare [2]) şi ciocane de serpentină, greutăţi de silex şi micaşist şi alte arme de os, amulete de belemnită, pietre de praştie, ciocane de calcar şi multe obiecte din piatră, cremene şi os [3]).

. . . . . .

Vedere din împrejurimile Câmpulungului

Negre — ne-au rămas dela Greci ştiri mai bogate. In călătoria Argonautică, în poeţii cyclici, şi—după expediţia lui Darius împotriva Sciţilor—în scriitorii Greci, lyrici, tragici sau comici, caşi în logograful Hecateu se găsesc crâmpeie despre teritoriile ce au fost mai târziu stăpânite de Geţi şi Daci (v. şi «Arhivele Olteniei»).

[1]) Lucrarea aceasta începea dela omul preistoric, considerat în perioada neolitică şi ajungea treptat la reconstituirea celui mai mare imperiu ce a cunoscut lumea, *imperiul pelasgic*. Arată rolul acestui imperiu şi ce se datoreşte împăraţilor zeificaţi Uran şi Saturn şi reginelor zeificate Gaea şi Rhea. Ţine să dovedească că toată mitologia zisă greacă—cu care se făleşte poporul elin— s'a născut în munţii Daciei, între Buzău şi Porţile de fier—şi că templul cel mai mare al lumii, a fost pe Bucegi, la

De pe timpul Romanilor. Se păstrează pe aici amintiri despre împăratul Traian sau *bădica Troian* cum i-a rămas numele în cântecele şi legendele noastre, în unele părţi zicându-i-se şi *Iorgovan* sau *Novaç*[4]), cari s'a bătut cu *limbile* la *Marea Neagră* şi apoi a răpus un şarpe năprasnic, atunci când nămetenia asta, gonită de Iorgovan, trăsese cu coada un val uriaş pe tot întinsul ţării. Apoi a tras şi uriaşul, cu sabia, o altă brazdă.

Din numeroasele legende privitoare la Traian, Iorgovan sau Novac, dăm aci pe următoarea din acelea cari se aud prin judeţul nostru:

In vremea veche, veche de tot, decând abia se ţine minte, trăiă prin ţara asta, un uriaş al cărui nume erà Novac. Aşà de puternic şi de fioros erà omul àsta, încât bàteà într'una sate întregi, oraşe şi cetăţi de prin ţările vecine cu a noastră şi multe oşti împărăteşti.

Şi treaba asta o făceà singur, fără a aveà împrejuru-i măcar un singur ostaş.

Harnic luptător, măi nepoate!

Şi mare bine făceà Novac neamului nostru; că se luptà numai cu limbile cari nu dedeau pace Românului.

Şi-apoi, nu erà nici fudul. Se purtà aşa ca noi.

Novac a trăit şi a hălăduit prin lume mult şi bine... până într'o vreme, când, ştiţi ce s'a întâmplat?

Au ieşit pe lume: puşca, praful de puşcă şi gheata.

Şi ce şi-a zis Novac?

— O, Doamne! Până-acù mi-a fost vitejia. De azi înainte însă, poate orice om şi oricât de nimic ar fi, să mă cureţe de

---

Omul. Deasemenea dovedeşte că o ramură principală a acestor Pelasgi vorbià o limbă pe care o numeşte *pro-latină* şi care a dat naştere latinei şi limbilor neo-latine. Arată cum acest imperiu, mai mult cu bază religioasă şi alcătuit, cu deosebire, din păstori şi, mai în urmă, din ciclopi şi metalurgi, s'a coborât şi a înfiinţat Troia, Micena şi Roma. Caută a reconstitui obiceiurile, credinţa şi limba acestor popoare şi, aşa explică numeroase fapte istorice.

Incepe lucrarea cu *era quaternară — periodul paleolitic*—, primul capitol fiind privitor la cei dintâiu locuitori ai Daciei şi arătând că, înaintea Dacilor şi Geţilor, se întindeà — o lungă serie de mai multe mii de ani—o istorie îmmormântată a unor mari evenimente a cărora importanţă a trecut peste orizontul acestei ţări: istoria unei «naţiuni ge-

pe pământ, fără să dau piept cu el. Şi-apoi, a venit şi snamenia asta de fudulie pe pământ. Să mai trăeşti? Ştiu dar ce-oiu face. Ca să nu mă poată răpune orice nătăfleaţă, mai bine mă omor singur. Şi cum a grăit aşa Novac, şi-a luat plugul cu cei doi boi uriaşi şi a tras o brazdă adâncă, *brazda lui Novac, pe care a dus-o, până unde nu se ştie.* La capul brazdei ştiţi ce a făcut?

S'a îngropat Uriaşul, cu boii şi cu plugul; uite aşa, ca să nu se mai ştie de el".

In alte părţi ale Muscelului, Novac un om „rupt din jidovi", e cunoscut mai mult sub numele de Năvac, or Star-Novac; iar numele de Novac se mai află în unele cântece-legende cari povestesc întâmplări de mai încoa. In amândouă, Novac e înfăţişat tot ca un om mare şi puternic.

Depe acel timp — depe când încă se cunoşteau şi foloseau carierele de piatră dela Albeşti — avem aci, la Grădiştea, ruinele unui *castru roman*, cunoscut azi sub numele de *Jidova*. Tradiţia poporului spune că a fost clădită de *jidovii* cei uriaşi despre cari unii istorici arată că au fost Tătari iudaizaţi cari au trăit cândva prin ţările noastre. Castrul roman a fost aşezat pe urmele unei *staţiuni* **preistorice** cum ar fi mai fost şi la Micesti, Rucăr (unde în timpul Romanilor a fost cohorta II Flavia), Cetăţeni şi Valea lui Bragă. Despre jidovi, poporul crede că tot ei — ori Negru-Vodă — ar fi clădit cele mai multe cetăţi din Muscel, iar fiicele unui jidov:

---

niale, puternice şi glorioase, care, cu mult înainte de timpurile troiane», ar fi alcătuit cel dintâiu imperiu vast de unde ar fi venit apoi progresul moral şi material în Asia de Apus şi în Africa de Nord.

Face clasificarea epocelor preistorice şi descrie primele instrumente de piatră cioplită; vorbeşte de epoca neolitică şi *industria neolitică* şi de tot ce archeologia ne pune la dispoziţie. «Aici s'a închegat centrul cel mare şi puternic al popoarelor neolitice în Europa». Se ocupă de ceramica preistorică, de importanţa ornamentelor şi de caracteristicile pelasge.

2) Cu unele „topoare găsite în păduri neumblate" şi cunoscute sub numele de „toporul lelelor" descântă prin satele noastre, babele, celor bolnavi.

3) Învăţătorul N. Ghinescu din Jugur, comunică în 1915, Direcţiunii muzeului de antichităţi, că, pe teritoriul comunei sale s'a găsit un topor de piatră şi unul de aramă. De asemenea, mai târziu, unul de bronz.

4) Alţii ca (A. T. Dumitrescu) spun că Novac i-s'a zis tot împăratului Galeriu.

cele trei coline, *cetățui* din fața gării Schitul Goleşti. Tot în Jidova ar fi fost închişi, cu 1000 de ani mai târziu, Tătarii când au început lupta cu Negru Vodă [1])

In închipuirea poporului, Jidovii [2]) cari au cercat să dea jos pe Dumnezeu depe tronul său, au fost nişte uriaşi cu puteri supranaturale.

I.

Jidovii ăia erau grozav de mari şi aşă de năpraznici, că, atunci când au ieşit oamenii ăştia noui, ai noştri se îngroziau şi fugeau de rupeau pământul, la vederea jidovilor.

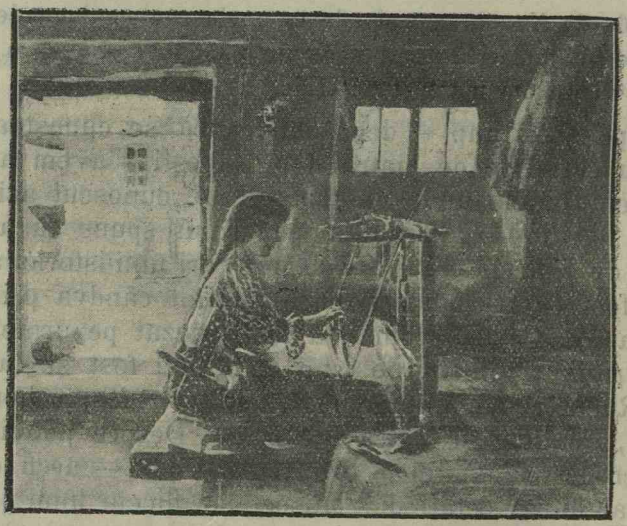

Interiorul unei case din Câmpulung
(Tablou de *Grant*)

Da, s'a întâmplat odată că un Jidov rămăsese orb şi stă la marginea drumului. Văzându-l în starea asta. nişte oameni d'ăştia prinseră curaj şi trecură pe lângă el.

---

[1]) A se vedea în *„Legende, tradiţii şi amintiri istorice“ şi „Din trecutul nostru“, numeroasele legende ce se aud pe aici,* privitoare la *Jidovi* şi *Uriaşi.*

2) Dela ei, spune poporul—au rămas şi numele unor dealuri (Jidovii) or cetăţi: cetatea Jidovilor (la cea din Micesti).

Jidovu' atunci îi simţi şi începù să grăiască către unul din oamenii noştri:

— Mă nepoate, ce eşti tu?

— Ce să fiu? Om d'ăştia nouii.

— Aşà? Ia dă-te mai încoà: să văz şi eu cum sunt oamenii. Atunci, omul, ce să facă? Chemă pe ai lui şi ăia se sfătuesc, ce se sfătuesc; apoi, văzând acolea în apropiere, un drug de fier, tare gros, l-au dat d'a dura, l-au ridicat, huţupindu-se cu un mangealâc şi l-au dat cu un cap în mâna jidovului.

— Iată-mă, Jidovule! Sunt eu — a strigat omul de lângă drug.

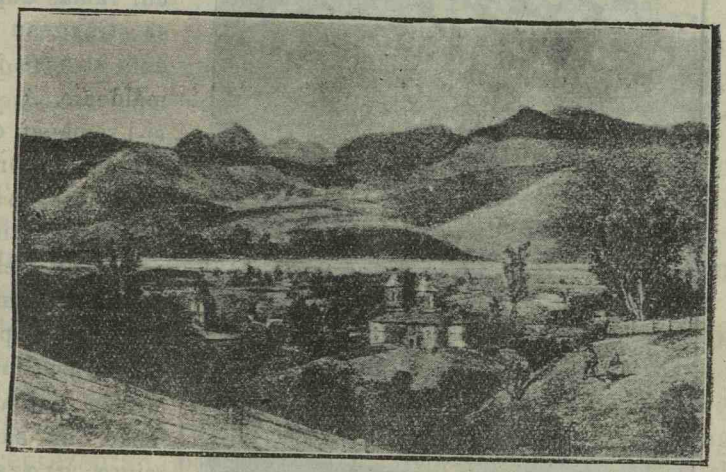

Câmpulungul, în 1830

(După *Bouquet*)

Jidovul pune atunci mâna pe drug, crezând că pune pe om. Il ridică în sus, numai cu o mână, îl dă d'a 'nsusulica, îl prinde iar în mână — aşa cum erà el de orb — apoi îl face fărâme şi grăieşte:

— Mă, mă, mă! Da slabi sunteţi voi, oamenii ăştia nouii! Vezi, nepoate? Aşà de năpraznici şi de tari erau Jidovii.

Altădată, o fată de Jidov, a luat în poală nişte plugari cu boii şi cu plugul şi a dat fuga la mă-sa:

— Iată, maică, ce găsii eu: nişte muşte; sgârâiau pământul.

II.

Jidovii erau grozav de mari. N'ai văzut dumneata măselele găsite pe Sparta, în Crivina și pe Călianu?

Da, mânile, or fluerile dela picioare? Te ia groaza când le vezi!

Jidovii ăia când se întâmplà de nu da Sfântuleţul ploaie, pentru păcatele oamenilor, ştiţi ce făceau? S'apucau de strângeau pământul, cu lopeţile, în *somâldoaie* mari; iar locul rămas după ce se strângeau brazdele strânse în somâldoaie, îl arau și-l sămănau că erà mai moale. Or fărâmau movilele strânse și apoi întindeau pământul cel măruntit și-l sămănau. Iar când nu puteau izbuti așa, luau tinicheà, tablă și făceau din ea niște ciure grozav de mari; cărau cu cazanele apa mărilor și-a izvoarelor și, când nu ploua, ştiţi ce făceau?

Casă veche din Câmpulung

Col. *Berechet*

Ca să-i arate Atotputernicului că ei sunt mai tari, suiau apa în *zăzduf*, aproape de bolta cerului, o puneau în ciure și începeau să cearnă, de ploua pe pământ, întocmai ca și cum ar fi plouat Dumnezeu din cer.

Văzând Atotputernicul unele ca astea, s'a cercat fel și chip

să-i prăpădească şi n'a putut. Atunci, a zis: Ce-o fi, o fi!" şi a dat potop să prăpădească toată lumea, că aşà n'aveau cum să mai scape Jidovii.

Da ei, socotiţi că s'au lăsat? S'au apucat sdravăn cu mâinile de toartele cerului, stând cu picioarele pe munţii cei mai înalţi.

Da, până atunci le-a fost. Că Dumnezeu, când a văzut cum se împotrivesc ei, puterii lui, şi că or să scape neînecaţi, odată a trimes un stol de lăcuste şi muşte şi *băzăuni* pela ochii Jidovilor şi i-au ciugulit de ochi şi de mâini. Atunci, ei nu s'au mai putut ţine şi au căzut cu toţii: *bâltăc!* în apă.

Aşa s'au înecat jidovii şi d'atunci li s'a stins sămânţa de pe faţa pământului; iar Dumnezeu pedepseşte totdeauna pe cei păcătoşi, cu secetă, în tot vacul şi nimeni nu-l mai împiedică.

Castrul sau lagărul erà trebuincios strămoşilor cari „niciodată nu se expuneau norocului înainte de a stabili lagărul, de a-l întări cu îngrijire şi de a fi luat toate măsurile de siguranţă, voind să-şi pue muniţiile şi răniţii la adăpost de orice surprindere şi să-şi facă un punct de razim. Castrele erau trebuincioase învingătorului pentru a se odihni şi organiză şi totdeodată erau loc de scăpare pentru învins, care putea execută de acì o ieşire potrivită" să bată pe duşman — lagărul reprezentând pentru soldat patria îndepărtată (cf. Turbure, o. c.).

De aceste *castre* pomeneşte poetul *Soricu* în poezia închinată A. S. R. Princepele Carol, atunci când laudă aşa de frumos faptele regelui întemeietor:

Tu, făt-frumos al visurilor noastre,
Priveşte acuma roadele ce-a dat,
Pe urma *italicelor castre*,
Sămânţa care el a aruncat.
Că 'n inima de soare luminată
Ne-a răsărit mai viu străbunul dor
Şi ne-a 'florit frumoasă, fermecată,
Credinţa 'ntr'o turmă şi un păstor...

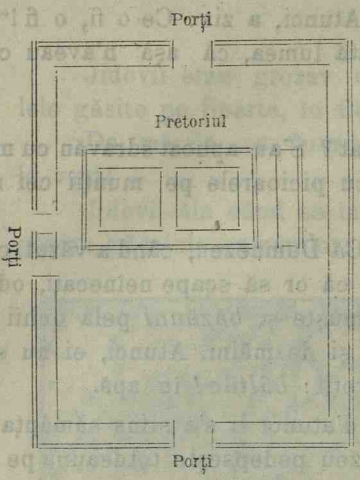

„Les castella de Jidova, près de Campulung“ [1].

„Fouilles et recherches archeologiques“ de *Tocilescu*.

Ruinele castrului roman dela Grădiştea (Jidova) aşezate în marginea drumului, au forma unui dreptunghiu cu latura de nord ca de 120 m., iar cea de est ca de 140 m. Zidurile sunt făcute din acelaş ciment ca al cetăţilor romane din Oltenia dela Dunăre. După ruinele dinăuntrul cetăţii, se cunoaşte că aci au fost locuinţele soldaţilor romani. Alături, se vede locul unui puţ mare: rezervoriu de apă în timpul blocării fortăreţii. Fortăreaţa erà înconjurată cu şanţuri foarte adânci cari formau în jurul lagărului un semi-cerc ale cărui capete dedeau în albia

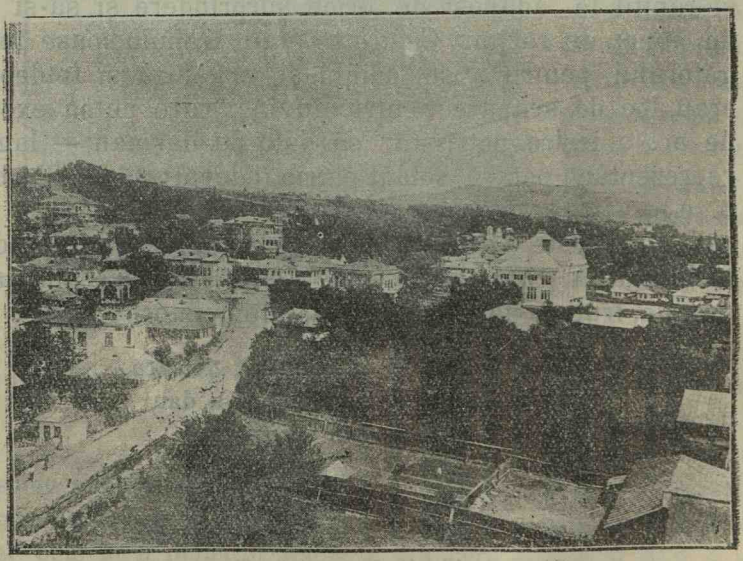

Vedere din partea de sus a oraşului

1) Mai departe, se arată, în această carte, *vederi* dela castrul Jidova.

râului; iar la capetele şanţului, două stăvilare pe unde se umpleà şi se deşerta şanţul fortăreţei la nevoe [1]).

In interiorul cetăţii, s'au găsit arme, unelte casnice, monede — dintre cari unele *dacice*, făcând să se bănuiască şi urmele unei cetăţi dace — şi cărămizi lucrate de detaşamente romane din Moesia. Pe unele cărămizi s'au găsit inscripţiuni latine. Răp. Tocilescu [2]) care a

[1]) Gr. Tocilescu ap. C. Alexandrescu Dicţionar geografic.

[2]) In *Fouilles et recherches*, Tocilescu spune: Castrele romane, având mai toate, pretutindeni şi în orice împrejurare, aceiaşi dispoziţie care aminteà planul oraşelor romane, cu aceleaşi străzi şi aceleaşi întăriri, soldatul roman erà dinainte ca acasă la dânsul, cunoşteà locul cortului său şi, la un caz de atac neaşteptat, el ştiià imediat prin ce parte trebuià să meargă spre duşman. Forma unui castru roman erà de obiceiu patrată or dreptunghiulară, pentrucă erà mai greu pentru duşman de a-l împresură, deaceia numai în cazuri excepţionale — şi acesta se observà foarte des în războaele dace — când se dedeà peste un râu a cărui albie puteà servì într'o parte de şanţ, Romanii se opreau la forma circulară sau semi circulară pentru lagărul lor.

Faţa anterioară era întoarsă spre răsărit, iar cea dindărăt, spre apus. Linia principală, paralelă cu faţada şi care tăià lagărul transversal se numià *decumanus maximus* şi aceia care cădeà perpendiculară pe aceasta, *cardomaximus*.

Pe decumanus se aflà *via praetoria*, cale principală, largă de 15 m., cu câte o poartă la cele două capete: *poarta praetoria* din faţa duşmanului şi *poarta decumana* dela spate. Pe *cardo* erà *Via principalis*, largă şi iarăş cu două porţi: una *stângă* şi alta *dreaptă*.

Lagărul erà împărţit în trei părţi egale: în fruntea lagărului, stà armata aleasă, apoi mijlocul şi spatele. La intersecţia celor două căi principale se afla *praetorium* adică cartierul general, în formă de patrat, cu latura de 60 m. şi, alături sau la spate, *quaestorium*, cortul questorului unde şedeau trimişii duşmanilor şi ostaticii. Pe lângă aceasta, se aflau corturile tribunilor, iar pe spaţiul liber din faţa Praetoriului, se ridicau altare pentru sacrificii, înconjurate cu statuele zeilor şi cu steaguri, şi tribuna de unde generalul împărteà dreptatea şi vorbeà soldaţilor... Cea mai mare parte din castrele romane deveneau cu timpul permanente şi apoi chiar mici oraşe, ceeace constituià tot atâtea focare de romanizare în mijlocul populaţiunii cucerite. Aceasta s'a întâmplat cu mai toate castrele numite *stative*, adică lagărele aşezate dealungul graniţelor în punctele strategice mai însemnate sau pe *căile de comunicaţie*, în provinciile mai expuse dela hotare. Deaceia cele mai multe din oraşele Daciei traiane fură castre stative, cari, după transformarea lor în oraşe, păstrau numele de *castrum* pentru construcţiunile ce serveau de adăpost trupelor, cu ziduri înalte, turnuri şi porţi întărite..., Cf. Natalia Tulbure, Atlaz istoric, p. 26—28.

descoperit mai multe nume de soldaţi romani, credeà că, cu o mică cheltuială, s'ar puteà explorà şi regăsì inscripţiuni dela poarta castrului „al cărui nume poate stă ascuns acolo sub grămezile de pietre şi moloz“ [1]).

Aflarea Câmpulungului chiar în preajma lagărului roman, a făcut pe istorici să bănuiască „existenţa *aici* a unui *municipiu* sau colonie din care s'a prefăcut oraşul de astăzi, *aşezarea omenească dela Jidova putând*, —după mai mulţi cercetători — *să aibă pe corespunzătoarea ei de dincolo de strâmptoare, la Câmpulung* [2]).

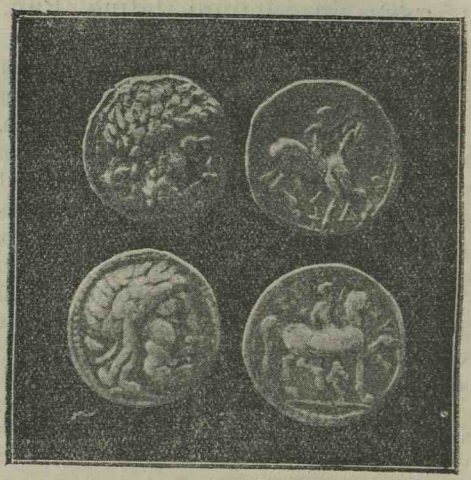

Monede din timpul lui Filip al II-lea (359 înainte de Hr.) găsite într'un sarcofag, pe Mateiaş

Tot pe vremea Romanilor, treceà pe aici un *troian* de pământ ars sau *val roman* — din cele făcute de Traian pentru apărarea nouei sale provincii. Valul şi drumul începeà dela Flămânda de lângă Dunăre, urcà spre nord şi, prin Ruşii de Vede, mergeà înainte prin Piteşti, Câmpulung — dupăce treceà şi prin Grădiştea —, şi până dincolo de Braşov, prin Bran.

Această întăritură s'a făcut pe la sfârşitul veacului

---

[1]) D-l Al. Bărcăcilă, profesor în T.-Severin, a găsit cărămizi cu inscripţiunea legiunii XIII Gemina. Se ştie că la Rucăr s'au găsit urme că acolo a fost cohorta II-a Flavia.

[2]) Că a fost aşezare omenească — şi încă locuitori cu oarecare civilizaţie — aici, pe timpul Romanilor şi poate chiar mai înainte, dovedesc şi monedele vechi ce s'au găsit.

II sau începutul celui de al treilea, ca să întărească şi să apere drumul Oltului [3]). Dar poate să fie şi mai vechiu decât cucerirea Daciei.

Poporul a atribuit acest val lui *Novac*, făurind feldefel de legende privitoare la *brazda lui Novac*, între alte legende fiind aceea că Novac, după ce s'a bătut cu *limbile*—pe cari—pe toate le-a răpus, a hotărât să-şi

D-l Lazăr Vălimăreanu, senator, îmi spune că, în 1906, pe când făcea cuptoare de var la Mateiaş, lucrătorii săi au găsit un cosciug de piatră ca de 2 metri lungime, scobit înăuntru, iar înnăuntrul scobiturei erau oase de om şi diferite vase şi monede. Când oamenii au vrut să ridice cosciugul şi să-l dea deoparte cu rângile (unelte de fier), cosciugul s'a răsturnat pe coastă şi s'a sfărâmat. Lucrătorii au luat vasele de le-au îngropat; n'au mai dat atenţie la oase, iar piatra au pus-o în cuptoare. Şi-au însuşit apoi monedele cari erau de argint. La 2 luni, d. Vălimăreanu, aflând, a cercetat şi a obţinut 2 monede dela unul care spunea că a avut altele şi mai mari, dar că le-a dat pe bani. Monedele — după cum se cunosc prin asemănare cu altele şi după cum i s'a scris şi dela *British muzeum* din Londra —sunt de pe timpul lui Filip II regele Macedoniei (tatăl lui Alexandru cel mare), an. 359 — 336 înainte de Hristos — ele arătând deci, că pe această cale se făcea şi pe atunci negoţ.

[3]) *Natalia Tulbure*, Atlaz istoric al României o. c.—N. I. Apostolescu în „Cetăţuile lui Negru-Vodă şi a lui Ţepeş, valurile romane" spune: „Dar mai avem şi alte probe că Romanii au stăpânit partea câmpoasă, şi, până la un punct, chiar deluroasă, a Ţării Româneşti, în afară de dominarea Daciei. E faptul hotărâtor că găsim inscripţii cari dovedesc întinderea Moesiei, iar nu a Daciei, în părţile pomenite. Astfel, la Drajna de sus în judeţul Prahova, s'au găsit cărămizi ale legiunilor I-a Italică, a V-a Macedonică şi a XI-a Claudia, adică toate aflătoare în Moesia şi neavând nici un amestec cu Dacia.

Deci întâile întăriri aflătoare la miază-noapte de Dunăre sunt făcute de Romani, pentru a hotărî graniţele Moesiei şi a apără — până la un punct—posesiunile dela miază-zi împotriva năvălirilor barbare din nord.

In secolul al XIII-lea — cel mai târziu — se clădesc pe vârfuri de munţi, pe margini, ori la căpătâe de trecători, cetăţui medievale de către cavalerii Teutoni şi de către cei dântâiu Domni ai Ţării Româneşti-Basarabii Negri Voevozi. Ele sunt mult mai sus decât liniile romane, dar pe un front aproape paralel cu cel dintâiu.

Intre aceste două sisteme şi aceste două epoce, trebue aşezat sistemul roman al căilor şi al valurilor mărginite de castre. Acest mijloc de apărare, început în Dacia pe timpul lui Traian şi continuat mai târziu de alţi împăraţi, a fost studiat cu deamănuntul de Tocilescu în mai multe din operile sale, dar mai ales în *„Monumentele epigrafice şi sculpturale*

pună capăt zilelor când a văzut că a ieşit *fudulia* pe pământ.

Tot de pe timpul Romanilor, a mai rămas în amintirea poporului împăratul Galeriu, *Ler-împărat* sau «Domnul de rouă», aşa de cunoscut în legendele, cântecele, descântecele şi mai ales în frumoasele noastre colinde. Acest împărat a recucerit Dacia Traiană, după aşa zisa părăsire a ei.

Vedere din Câmpulung, strada Negru-Vodă

Spune povestea că pe vremea veche, veche de tot, a trăit prin părţile răsăritului, un împărat vestit, mare şi puternic, care

---

ale Muzeului Naţional de antichităţi din Bucureşti" şi în „*Fouilles et recherches archeologiques en Roumanie*".

Acest sistem de apărare care nu e în prea strânsă legătură cu chestiunile de cari ne ocupăm, dar care merită o deosebită şi desăvârşită atenţie, a avut drept rămăşiţă mai de seamă *Troianul*, calea romană a lui Traian, pe lângă care se întindea vestitul *limes alutanus*, creaţiune, a lui Hadrian, începând dela Flămânda (lângă Turnu-Măgurele), trecând pela Putineiu, Roşiorii-de-Vede, Urlueni, Albota, Piteşti, Purcăreni, îndreptându-se spre Câmpulung, şi ieşind din ţară pela Bran. El avea de scop apărarea Daciei Malvensis, adică a Olteniei. Prima cale romană şi cele dintâiu castele au fost dealungul şi deadreapra Oltului.

se chema Leri-Impărat. Palatele şi curţile lui erau cele mai frumoase din lume şi stăpânea el peste ţări şi mări, ba chiar şi peste ţara noastră.

Odată însă s'a întâmplat că au venit peste ţara lui, neamuri cumplite şi puternice. Şi s'au repezit şi s'au războit vreme lungă, până ce au risipit împărăţia lui Ler-împărat; iar bietul

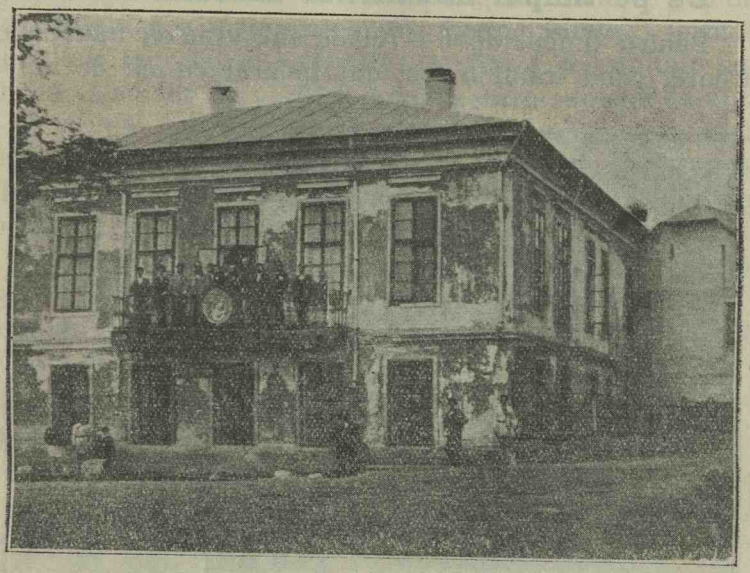

Casă veche din Câmpulung

Col. *N. Nicolau*

de el a pierit săracul „ca leurda în ziua de Paşti"! Palatele şi curţile cele mari i-au rămas până mai încoace.

Mai târziu, acest limes a fost mutat pe stânga Oltului, coprinzând o parte din Teleorman, Olt, Argeş şi Muscel, în scop de a apăra mai de departe Dacia Malvensis, cum şi spre a face ca hotarele ei să nu formeze o linie prea frântă cu a Daciei Apulensis (Transilvania sudică).

Odată cu întemeierea Daciilor, şi în special a Daciei Malvensis, vechiul sistem de apărare prin valuri paralele cu Dunărea şi Carpaţii n'a mai avut rost. Partea dela răsărit de *limes alutanus* a rămas tot în *Moesia inferior*, după cum dovedesc cărămizile legiunilor din această provincie. (o. c. p. 25, 26, 27).

D'aia, vezi, zic eu în descântece, la unele boale:

Să vă duceţi şi s'ajungeţi
In loc depărtat,
La curţile lui Ler-împărat.
Că acolo v'aşteaptă:
Cu mese 'ntinse,
Cu făclii aprinse,
Cu pahare pline.

De pe timpul năvălirilor barbare.

Pentru timpul de 6—700 de ani, vremea năvălirilor barbare, când traiul a fost dat îndărăt cu mii de ani [1]),

Vedere din Câmpulungul vechiu

Col. *N. Nicolau*

nu mai avem nimic să amintească despre locurile prin care trăim, sau despre evenimente în legătură cu ele.

Ce s'a făcut cu *aşezarea omenească* ce se află pe aici pe unde e Câmpulungul, în timpul Romanilor, după colonizare, nu se ştie; doar atât că, înainte de primele încercări de a ne organizà ca stat independent, pe atunci

[1]) Arta lor s'a dus şi oamenii au rămas săraci şi de avere şi în limbă şi în îndeletniciri. Le-a mai rămas doar credinţa în Dumnezeu, precum şi alte credinţe şi obiceiuri.

când Românii începeau a se strânge şi a-şi da seama de puterea pe care o câştigaseră, pe locurile acestea se găseà un sat românesc —şi se ştie, orice s'ar spune— că oraşul Câmpulung este mai vechiu decât secolul XII [1]), *este mai vechiu decât domnia Ţării Româneşti în forma ei consolidată* [2]).

După scăderea puterii împărăţiei romane, populaţia se organizase singură, ca şi'n Italia. Satele [3]) formau o „unitate morală“ şi o unitate de sânge şi o unitate materială, element de viaţă şi putere pentru oamenii de atunci.

Fiinţa unui sat, în cuprinsul Câmpulungului, înainte de *„descălecatul, începutul unei ţări“* care, după d. Iorga [4]), „tot d'aici a pornit“ o mărturisesc chiar documentele şi hrisoavele moşnenilor Câmpulungeni [5]).

Sat, i se mai zicea, de altfel, şi după întemeierea principatului, în vremea venirii pe aici, pela sfârşitul secolului XIV, a împăratului-rege Sigismund, cunoscut în cântecele şi în legendele noastre:

Domnul Zegman Craiu,
Silade Mihaiu,
Cu a lui Crăiasă,
Dalbă împărătească,
Cu sprânceană trasă
Cu geana sumeasă...
. . . . . .

[1]) N. Iorga, Geschichte des Rumänischen Volkes, vol. I.

[2]) Ibid. Istoria Românilor prin Călători p. 184.

[3]) Satele cele mai multe, pe atunci, cuprindeau numai rude, toţi locuitorii unui sat coborându-se din acelaş strămoş, al cărui nume se pomenea în numele satului şi în numele fiecărui membru. Pământul era al strămoşului care tăiase codrul, care scosese rădăcinile, dedese la o parte pietrele şi făcuse ogorul. In câte un sat mare, era un jude, peste un grup ce se chemà popor, obiceiul de a trăi sub juzi fiind încă de pe timpul Vizigoţilor (370 d. K.) (Iorga, Călători).

[4]) N. Iorga, Sate şi Mânăstiri p. 221.

[5]) In anul 1832, era vorba să treacă averea obştească ca avere publică a comunei, pe seama magistratului şi moşnenii au reclamat înaltului Divan, care, văzând *sineturile*, în considerantele hotărârii sale, zice că „munţii sunt ai moşnenilor orăşeni Câmpulungeni, *încă de mai 'naintea fucerii acelui oraş* de baştină şi de moştenire... Tot aci se pomeneşte de hrisovul lui Mateiu Basarab, care a dat oraşului Câmpulung şi moşnenilor „ca să fie lor moşie care se numeşte a oraşului *ce-au fost din şederea satului*“. (Bugheanu).

pe atunci când, după cum spune cântecul, erau lupte cumplite între Turci şi Frânci :

Se bat în galioane,
Mult se bat cu jale;
Se bat cu nisip,
Mult se bat urât.

Şi Turcoaicile,
Bat cu furcile.
. . . . . .

lupta dându-se pentru :

O cealmea de Turc
Şi-o mână de Frânc,

Şi-o foaie de Tisă,
Tot pentru credinţă,
Vedea-o-aş aprinsă !

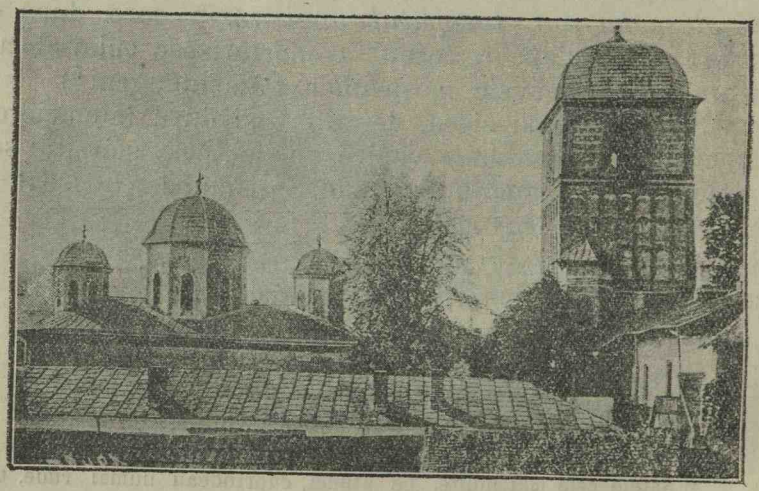

Mânăstirea Negru-Vodă, aită vedere

Regele Sigismund, dedeà pe atunci, în 1395, un act *de lângă satul ce-i zice Câmpulung*[1]). Venise împotriva lui Vlad Vodă dela cari mâncă bătaie şi «scenele dela Posada se repetară.»

[1]) *N. Iorga* „Carpaţii în luptele Românilor" şi urmare pag. 11. Documentele regale descriu lupta : „Intâlnim pe vârful munţilor, zis obişnuit *Posada* „tranşee strânse şi poteci bătute cu trestie multă", iar în jur „din păduri dese şi întunecate", din „peşteri şi găurile munţilor", „mulţimea de Valahi cu săgeţi otrăvite şi înveninate". Pierderile Ungurilor fură foarte mari şi regele abia a scăpat prin vitejia unui ostaş al său".

Creşterea satului şi preschimbarea lui în oraş s'a făcut prin revărsări şi colonizări succesive ale populaţiunii din şesul României şi din podişul Transilvaniei, revărsări provocate de multele furtuni: invaziuni, cuceriri şi revoluţiuni diverse —în cursul vremurilor— atât în şesul românesc cât şi în Ardeal.

Dela primele încercări de a ne organizà ca stat independent pânăla 1400.

Se ştie pozitiv că, *la începutul secolului XIII*, au fost aduşi aici, din pământul sfânt, *cavalerii teutoni*, cu însărcinarea de a pune capăt năvălirilor cumane, şi că, odată cu ei şi mai târziu, au fost colonizaţi acì: Saşi, Unguri şi alţi Români din Ardeal. Unii cercetători spun că în fruntea Românilor a venit — ca desrobitor — *Negru-Vodă*.

Ciobani din Muscel

Pentru a se desprinde mai bine *adevărul istoric*, dăm mai jos din legendele privitoare la voievodul «descălicător de ţară, dătător de legi şi datini» şi un scurt istoric cu privire la începuturile *statului muntean, al cărui prim scaun de domnie, hotărît, a fost Câmpulungul.*

Când Ungurii au pătruns în Ardeal, pela sfârşitul secolului XI, au găsit, pe pământul Românilor, mici voevodate[1]) care

[1]) Unul din aceste voevodate, numit «bulgăresc» s'a menţinut în partea sud-estică a Ardealului până pela 1003, când fu supus de Ştefan. In această parte cu Ţara Făgăraşului, se află apoi «Ţara Vlahilor» *(Terra Blacorum)*, ca teritoriu cu oarecare autonomie naţională sub regii ungureşti. De acì tradiţia naţională aduce pe descălicătorul Ţării Românești. (Onciul, *„Din istoria ţării româneşti"* p. 16).

nu erau decât *aşezări româno-slave*, rămase de pe când, în sec. VI şi VII, peste populaţia română ce se află în Dacia lui Aurelian, se suprapusese o veche stăpânire slavă. Infăţişarea împrumutată dela pătura dominantă s'a schimbat treptat prin desnaţionalizarea Slavilor de către Români [1]).

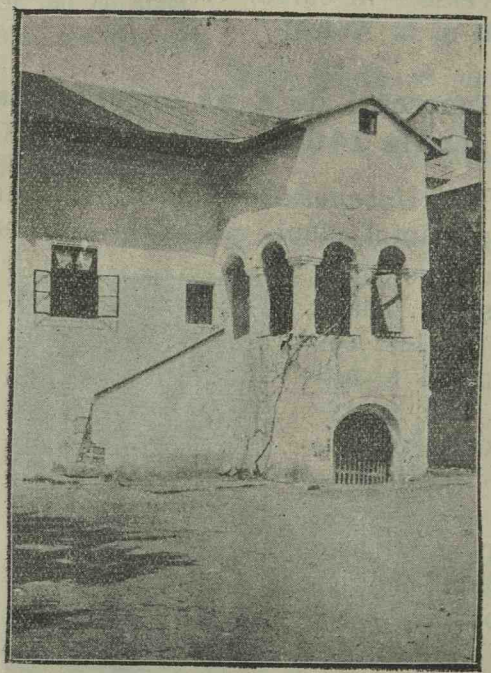

Curtea Bărăţiei. Col. *Berechet*

Slovenilor găsiţi în Ardeal li se mai ziceà şi *Schiai.*

Pe când Ungurii se întindeau până în Carpaţi, asupra Munteniei veniseră *Pecenegii*, popor turc din familia turanică, ale căror hoarde s'au mutat mai târziu peste Dunăre, pela începutul sec. XI, iar dela sfârşitul acelui secol, *Cumanii* (de acelaş neam [2]).

Pe acel timp, în ţara *vlahă*, în vecinătatea Pecenegilor [3]), se află un *duce român*, *Ra-*

[1]) *I. C. Filitti. „Negru-Vodă".* Comunicare la Academia română, 1924.

[2]) Pe timpul stăpânirii acestora (pânăla 1240), părţile de răsărit de Olt şi de Carpaţi numite *Cumania* sau *Cumania-Neagră*, *fură ocupate succesiv de Românii de peste munţi şi din Oltenia*, relaţiuni despre ei găsindu-se în scriitorii bizantini cari arată pe Români în legături prieteneşti cu Bizantinii şi în ostilitate cu Ungurii: o oaste bizantină care atacă pe Unguri „din părţile dinspre Marea-Neagră 1166" (prin ţara românească) „fu ajutată de o ceată de Valahi, vechi coloni din Italia" zice contimporanul istoriograf bizantin.

Imprejurarea că Românii din regatul ungar s'au întins dincoace de munţi, a dat Ungurilor motivul de a considerà „părţile transalpine (cum ei numeau părţile româneşti de dincoace) ca dependente de regat. Aceste pretenţiuni au provocat conflicte între Români şi Unguri" în sec. XIII şi după întemeierea principatelor. (Onciul *„Din istoria Românie*i p. 18).

[3]) I. C. Filitti, o. c., pag. 3.

munk, despre acesta vorbindu-se în epopeia germană „Niebelungen“ din sec. XII.

Ungurii au căutat să treacă şi dincoace şi au privit părţile transalpine ca o prelungire firească a posesiunilor lor ardeleneşti.

Cronicarul persan *Fazel-Ulah-Raşid*, care povesteà, în 1300, invazia dele *1241* a Tătarilor, spune că locuitorii dela răsărit de Olt se numeau *Vlahii negri*, dela ţara ocupată de Cumani—zisă pe atunci *Cumania neagră* [1]).

Când au năvălit Tătarii în Cumania, căreia, pe atunci

Piaţa I. C. Brătianu

Col. *I. Staicu*

îi ziceau şi *Vlahia Neagră* — în limba lor *Kara-Iflac* —, s'au luptat, la râul *Aluta*, cu Basarab-ban „acel falnic Basarab, pe care-l zărim o clipă, ca la lumina unui fulger, cu paloşul în mână, apărându-şi ţara împotriva Tătarilor [2])“ în 1241.

---

[1]) Prin *Cumania* se înţelegeà *ţara Cumanilor* şi a *Vlahilor*, supuşi lor — termenul de *Cuman* şi de *Vlah* ajungând chiar sinonim pentru Unguri. După plecarea Cumanilor, ţara s'a zis şi *Vlahia Neagră*, iar locuitorii, *Vlahii negri*. Tătarii s'au numit şi ei *Negrii Tătari* (cum îi numeşte Ţarul Sârb Ştefan Duşan). (După Filitti).

[2]) *Al. Vlahuţă*. Din trecutul nostru p. 56.

Cei mai mulţi din cercetătorii trecutului nostru spun că acel Basarab-ban erà un voevod român, unii adăogând că erà chiar *Radu-Negru* care ar fi rezidat la Câmpulung [1]), alţii [2]) că ar fi fost duce unguresc de Severin.

După cum vom vedeà mai departe, oraşul Câmpulung erà liber de Unguri şi în el rezidà Domnul încă din secolul XIII.

O familie ţărănească din Muscel. (Port de acum 60 ani)

Col. *D-ra A. Ciudin*

In documentele de pe acel timp (după 1247) se vorbeşte de cnezatele lui *Ion* şi *Farcaş;* de ţara lui *Litovoi* care rămâne Vlahilor *„cum au avut-o mai înainte“*, de un *Seneslau* care

[1]) *St. Nicolaescu.* Dela întemeerea Tării Româneşti în „Noua revistă bisericească pe 1924“.

[2]) *I. C. Filitti.* Negru Vodă o. c

eră la Argeș și de un alt *Litovoi* care, împreună cu fratele său *Bărbat*, s'au răsculat împotriva Ungurilor, Litovoi căzând în luptă, iar fratele său, prizonier.

Am arătat mai sus că pela începutul sec. XIII—*până la 1211*, Cumanii așezați între Olt, Dunăre și Carpați, intrau ca la ei acasă în Transilvania prin trecătorile munților, în deosebi prin-tr'a Buzăului și a Branului. Intrau de luau dela Români, Sași și Unguri, dări pentru hanii lor [1]); dar pe atunci Țara noastră nu

O biserică veche din Muscel, satul Ciocănești

După o pictură în uleiu de *Grant*

eră supusă nimănui fiind locuită numai de Români, „Țara Românească, în conștiința poporului nostru, însemnând tot pământul locuit de Români, asupra căruia nu s'a întins stăpânire streină [2]) și poporul nostru închipuindu-și totdeauna țara, în legătură cu întreg trecutul și cu tot pământul pe care l-au locuit ai lui".

[1]) *N. Iorga.* Istoria lui Ștefan cel Mare.

[2]) *Ibidem.* Istoria Românilor prin călători o. c. și continuare: Românii atunci nu știau nici să facă harta țării, nici să scrie, nici să citească; dar știau ceva mai bun: *știau să-și apere țara*".

Cavalerii teutoni, aduşi ca feudatori ai regelui Ungurese în ţara Bârsei, după cum am spus, de regele Ungariei, din pământul sfânt, aveau însărcinarea de a pune capăt năvălirilor cumane [1]) şi a cuceri ţara dintre Carpaţi şi Dunăre, aducând la religia catolică pe Cumanii păgâni şi pe Creştinii ortodoxi [2]).

Odată cu Cavalerii şi în timpul lor, au sosit şi s'au stabilit aci: Saşi, Unguri şi Români.

Şi Cavalerii au făcut în locurile ce li s'au părut mai potrivite, *cetăţi de lemn,* iar Ungurii, Secuii şi Românii, scăpaţi de jafurile Cumanilor, s'au îmbogăţit la adăpostul acelor Cavaleri, — soldaţi dibaci car-şi închinaseră toată viaţa în slujba Crucii şi a Maicii Domnului [3]).

Cetate de lemn — *Castrul Crutzeburg* (cetatea Crucii) — făcuseră Cavalerii şi la Câmpulung; iar când li s'a dat voie, la 1222, pentru isprăvile făcute, să dureze şi cetăţi de piatră, au clădit una şi la noi: ruinele ei ar fi, după unii cercetători, chiar în apropierea Mânăstirii Negru-Vodă [4]) iar după alţii [5]), trebue

---

[1]) Cavalerii teutoni fuseseră în Palestina, la locurile sfinte, să îndeplinească acolo funcţiuni permanente de cruciadă. Pe urmă, acele părţi trecând în mâna necredincioşilor, cavalerii au venit în părţile Europei şi, înainte de a ajunge în Prusia pe care au colonizat-o in sens germanic mai târziu, s'au aşezat, prin contact cu regii Ungariei — în părţile Braşovului. Aci au întemeiat cea dintâiu săläşluire orăşenească în Ardeal la Kronstadt (Cetatea Coroanei) lângă satul român al Braşovului, pentru regele Ungariei. *Iorga.* Călători.

[2]) *N. Iorga* Geschichte des rumänischen volkes, o. c.

[3]) Ibid. Istoria lui Ştefan cel Mare.

[4]) I. Nicolaescu Bugheanu: In „Prietenul nostru" a. I. 1912: Spre sud-est, chiar în marginea oraşului, este un tapşan cu povârniş repede, scăldat chiar de apele iazului morilor, în suprafaţă de aproape un ha., înconjurat de ziduri proaspete, clădite peste ruinele altor ziduri groase şi trainice, surpate în mai multe rânduri şi refăcute din nou. Poarta despre apus trece chiar pe sub turnul cel înalt şi răzbeşte cu aleia sa de arbori mari în calea principală a oraşului. „Aci se crede că-s *ruinele cetăţuii* pe care au întemeiat-o Teutonii şi aci se bănueşte a fi — în grămezile de moloz şi de zidărie — documente preţioase, inscripţiuni pe piatră ori resturi de monumente ce ar puteà aruncà lumini noui în întunerecul care învălue trecutul acestui oraş".

[5]) D-l Profesor G. Şapcaliu. La biserica Sf. Gheorghe, o uşă de nartex şi fereastra din fundul altarului, de piatră, lucrate în stil gotic, sunt luate dela fosta mânăstire catolică (Cloaşter).

să fi fost în apropierea mânăstirii catolice **Cloaşterul** (Kloster-mânăstire) pe care Cavalerii au clădit-o, înaltă, cu turn, şi-au închinat-o *Maicii Domnului. Numele de Cloaşter* se păstrează până azi [1]).

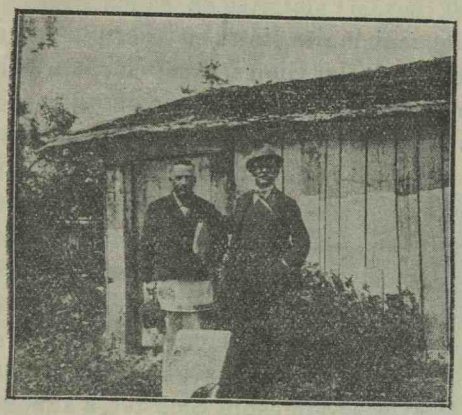

Vedere de pe locul Cloaşterului
In faţă, ruine şi piatra pusă de d-l Drăghiceanu— indicând locul altarului; – în spate, un acaret construit de curând; iar în spatele lui, urmele zidurilor mânăstirii catolice.

Mânăstirea catolicilor a fost situată în partea de apus a oraşului şi, în faţa ei, ceva mai departe, în apropierea râului Târgului, e clădită mânăstirea Negru-Vodă. Astăzi, locului pe care a fost i se zice *Cloaşter.* După cum se văd ruinele, mânăstirea a fost destul de mare „lungă de 40 paşi şi lată de 12". Poporul spune că a fost făcută de D-na Ana a lui Negru-Vodă „fiica regelui ungurese" care era papistăşoaică — iar stradei din apropierea Cloaşterului chiar i-se zice *strada Ana Doamna.* Poporul adaogă că această mânăstire a fost foarte frumoasă şi făceà minuni [2]) şi că bolnavii de toate neamurile veniau aci spre vindecare : numai prin şederea lor în biserică se făceau sănătoşi. In ea locuiau *călugării dominicani predicatori* cari păstrau moaştele sfântului Andreiu Apostolul.

Mânăstirea a fost clădită din piatră — *cel dintâiu locaş zidit din piatră în toată Românimea* [3]). Prin comparaţie cu

---

[1]) E dat ruinelor din grădina D-lui Nicolae Paul—fostă Căprăruş— unde astăvară D-l *Virgil Drăghiceanu,* cunoscutul arheolog şi istoric, a făcut săpături, descoperind lucruri de preţ — dupăce a sfârşit cu săpăturile şi cercetările asupra celor găsite în mânăstirea Negru-Vodă.

[2]) *G. Ionescu-Gion* în studiile sale „România în sec. XVII" spune că mânăstirea fusese clădită în onoarea sfintei Elisabeta a Ungariei.

[3]) *N. Iorga,* Istoria bisericii române.

biserica neagră din Braşov, — în care au stat Teutonii — ea trebue să fi fost înaltă, încăpătoare, cu pereţii subţiri rezemaţi pe contraforturi şi cu ferestrele destul de simple — materialul de construcţie fiind piatră de Carpaţi: poroasă, uşoară de înnegrit, puţin trainică [1]).

Răp. Tocilescu a găsit mai multe pietre cu inscripţii latine, prin zidurile caselor învecinate [2]), iar Gion a văzut mânăstirea în ruină, fără acoperiş, „numai zidurile îi stau în picioare[3])".

„In privinţa acestui cloaşter, un document latin publicat de Sulzer în „Geschichte des Transalpinischen Dacien" (f. III, p. 633) ne spune cu data de 1799 Febr. 4 că „această mânăstire a fost zidită pentru călugării catolici de soţia lui Negru-Vodă, contesa Margareta (?) născută catolică în Transilvania şi fusese zidită nu departe de mânăstirea pe care Negru-Vodă o clădise pentru călugării ortodoxi din Câmpulung" [4]).

Părintele Bonaventura Andrejin gardianul Bărăţiei din Câmpulung — care pela 1800 a scris despre Cloaşter, a adăogat

---

[1]) Iorga. Istoria bis. române, o. c.

[2]) Cf. C. Alexandrescu, dicţionar geografic al jud. Muscel.

[3]) G. Ionescu-Gion: România în sec. XVII cf. şi C. Alexandrescu, o. c.

[4]) A se vedea şi Al. Marienescu (Negru-Vodă şi epoca lui) care arată *ce spune Sulzer:* Monastirea catolică a fost zidită pentru *monahale* (călugăriţe). Ingrijirea ei pentru cele spirituale, a avut-o Capelanul soţiei lui Negru-Vodă, părintele Gabriel care a venit din cetatea Kiprovacz a provinciei Bulgaria de unde fusese destinat pentru principesă. După rugămintea soţiei sale, Negru-Vodă a dăruit pe catolici cu privilegii mari şi ei au zidit o biserică în numitul Kloster (claustrum) unde se vedea (în 1779) trunchiul uscat al arborelui miraculos. Peste puţin timp, catolicii au întrecut, ca număr, pe Valahii ortodoxi, încât şi judecătorul (Judices) a fost din numărul catolicilor, până la războiul sfârşit în 1774. Dar după război a venit o ciumă *(pestis)* crudă care a infectat oraşul Câmpulung şi atunci catolicii „pentru injuria aceasta" s'au împrăştiat; privilegiile ce le-au avut dela Negru-Voda le-au pierdut şi nici până atunci (1779) nu le mai căpătaseră. Domnii următori au poruncit ca, de atunci înainte, să nu se mai aleagă judecători decât numai dintre „schismatici" (ortodoxi), şi aceştia au persecutat cu robote şi tribute, de trei ori mai grele ca ale schismaticilor, pe catolici şi, din această pricină, mulţi catolici au trecut la ortodoxie — puţini însă au rămas catolici.

Dar Saşii, cari aci erau Luterani şi cari în Transilvania fuseseră catolici — înmulţindu-se în Câmpulung — n'au putut să mai încapă în biserica din Closter — şi au stăruit de s'a făcut noua biserică. Unii Saşi s'au înapoiat în Transilvania.

că în mânăstirea Franciscanilor „*in dicto monasterio closter*“ — se mai află și trunchiul uscat al unui arbore făcător de minuni — care se consumă cu afirmația episcopului catolic Bacsici[1]) că cloașterul făceà minuni. Un alt document din 1660, „*Relatio de statu ecclesiae catolicae in Valahia, Moldovia et Transilvania*“, scrisă de părintele Gabriell Mancici ne spune că cloasterul fusese zidit de fericitul întru pomenire *Capistrano*, în timpul principesei Katherina soția lui Negru-Vodă care, după cum se vede, aveà diferite nume, de vreme ce trei documente citarăm și în câte trele nume deosebite are: Ana, Margareta, Caterina[2]).

Ce s'a făcut cu mânăstirea catolică, de atunci? [3]) Se știe că, în 1379, *bisericile catolice* din Muntenia au fost sfințite de episcopul catolic—după cum glăsuià porunca lui Vladislav Basarab dată din Argyos (Argeș)—și între ele, de bună seamă a fost și cea din Câmpulung.

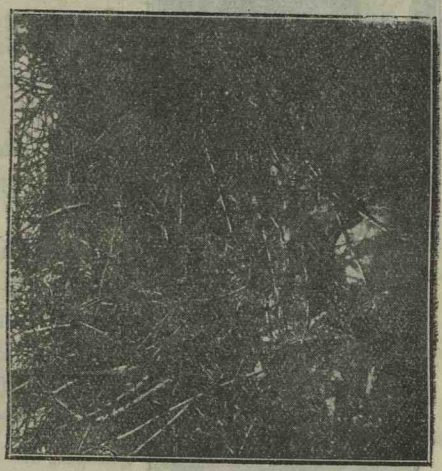

Altă vedere de pe locul cloașterului (ruine)

In 1383 episcopul catolic Grigorie „episcop de Severin precum și a părților de dincoace de munte“ adică a toată țara românească, săvârșià o hirotonie în cuprinsul cloașterului.

[1]) In călătoria din 1640, publicată în al XVII volum din „*Monumenta historiam slavorum meridionalium spectanția*“. Cf. Gion—România în sec. XVII-lea.

[2]) Gion o. c. Aricescu zice că Negru-Vodă, când a venit la Câmpulung, a adus cu el Sași și Unguri, cari au ocupat centrul orașului și că a făcut o biserică catolică pentru soția sa *Ana*, fata regelui Vladislav al Ungariei (Ist. Câmpulungului). Deosebirea de nume din dif documente poate fi și de acolo că unii au socotit ca Negru-Vodă pe *Radu Negru descălicătorul* din 1215, alții pe *Tihomir* (Radu Negru II), alții pe Basarab; iar alții, pe tatăl lui Mircea.

[3]) In *drumuri și orașe*, p. 67, D-l Iorga spune: „Ingânați de bol-

Pe vremuri, mânăstirea s'a ruinat şi reparat în mai multe rânduri, mai ales în 1410 şi 1642.

Se ştie că în 1714 cloaşterul se mută în piaţa oraşului, pe

Port ţărănesc din Muscel de acum 30 de ani

---

bolborosirea cântăreţului de munte (R. Târgului) oameni: streini, călugări viteji, cu crucea pe haină şi spada în mână, Teutonii, când în zorile noastre anii abia erau 1200; apoi oaspeţi cu negoţ şi meşteşug, Saşi mai ales; în sfârşit, din văi de munte, din schele de hotar, din guri ale Carpaţilor, ţăranii noştri... (au venit la Câmpulung); apoi şi *Domnii şi-au durat aici Curţi* şi mânăstire pravoslavnică *înaintea turnului măreţ al căreia s'a prăbuşii* **Cloaşterul** (Kloster), catolicilor, străinilor..."

locul unde este astăzi, sub numele de *mânăstire de monahi ai sfântului Francisc*, cunoscută de orăşeni sub numele de *Bărăţie* şi că, pentru locul cloaşterului, călugării Franciscani s'au judecat vr'o 50 de ani cu orăşenii din Câmpulung cari nu voiau să li-l deà în stăpânire. Se ştie deasemenea („Lumea" pe 1925, an. I, Nr. 19) că Archiepiscopii catolici din Bucureşti intenţionau să răscumpere locurile pe cari se află catedrala catolică din Câmpulung şi să facă cercetări.

Troiţă din Muscel
(Aquarelă de *Grant*)

In ce priveşte Cloaşterul cel vechiu, Sulzer, care a stat mult pe aici şi a cunoscut bine mânăstirea, ne spune, în studiul său (de care s'a vorbit) tip. în Wien 1781, că a văzut numai din această zidire pe care el o credeà că a fost mânăstire de maici — „un loc mare pe care acum creşte iarbă", şi în care se mai vedeau temeliile vechilor ziduri ale mânăstirii şi bisericii — pe lângă o cruce de piatră căzută, cu o inscripţie latină, dar nu în litere gotice" şi un trunchiu uscat vestit odinioară ca făcător de minuni. Pe vremea lui, singura piatră de mormânt *a contelui Laurenţiu de Câmpulung*, se află înaintea altarului sfântului Iacob, (N. Iorga „Ist. bisericii române"). Această piatră mormântală e lungă de 2,05 m., lată de 1,04 m. şi groasă de 0,13 m. şi e pusă lângă altarul bărăţiei din târg, în interiorul bisericii şi cu inscripţiunea latină — săpată în caractere monahale (v. pag. 52).

Biserica bărăţiei din Câmpulung a trecut prin următoarele schimbări: la 1730, clopotniţa ce erà de lemn s'a făcut de zid. La 1737 — fiind arsă de Turci — a rămas ruinată vr'o 30 ani şi, în acel timp, serviciul divin se făceà într'o cameră a Bărăţiei din etajul de sus. Biserica se repară la 1760 de egumenul Antoniu Curvin. Cu acel prilej, s'a mai modificat şi s'a mai micşorat rămânându-i numai altarul drept biserică, după cum arată zidul despre grădina mormintelor.

Comunitatea catolică aveà poroprietăţi în oraş şi în judeţ,

† HIC. SEPULTUS EST. COMES LAURENCIUS DE. LONGO. CAMPO. PIE ME(M)ORIE † ANNO. D(OMI)NI. A°.CCC°. †

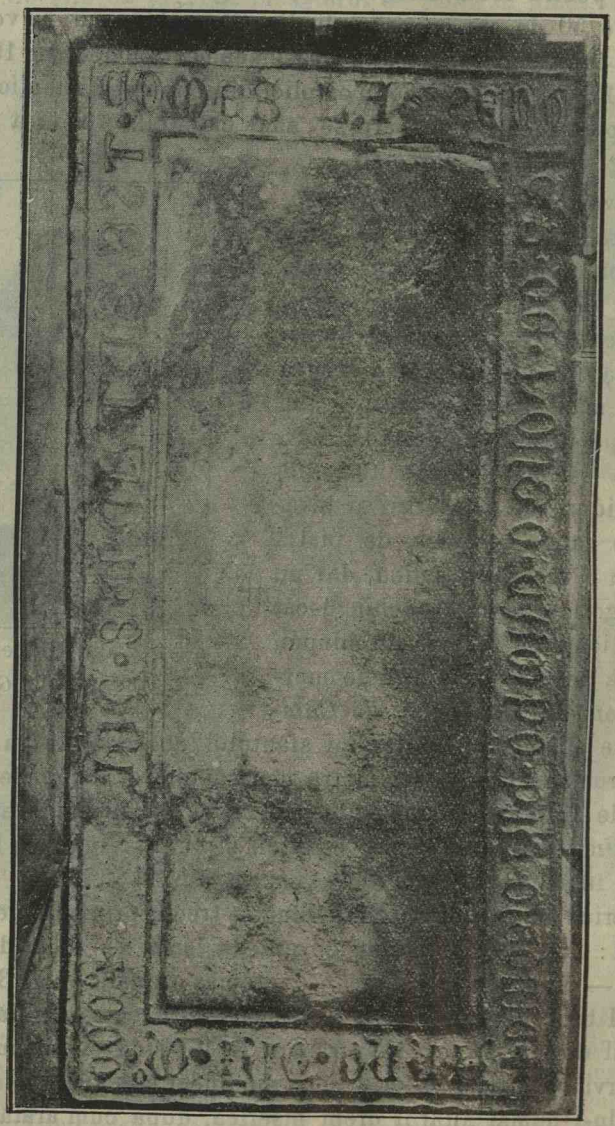

Piatra depe mormântul lui *Comes Laurencius de Longo Campo* 1300 (v. și p. 64).

Adecă: „† Aci este îngropat Comes Laurencius de Longo Campo, cel de pioasă amintire, în anul Domnului 1300“.

cum şi vii în Podgoria. Se ştie că în ţara noastră, catolicii se bucurau şi, în timpul Domnilor români şi în al Fanarioţilor, de aceiaş bunăvoinţă şi de aceiaşi protecţiune darnică (Gion—Ist. Buc. p. 299).

Dupăce căpătară dreptul de a supune ţara pânăla Dunăre, cavalerii au luat, în 1224, carte la mână ca episcopul Transilvaniei să nu aibă amestec în ţinuturile lor, ci toţi să asculte de un protopop deosebit.

Cumanii, un popor turc rătăcitor cu turmele, n'au putut

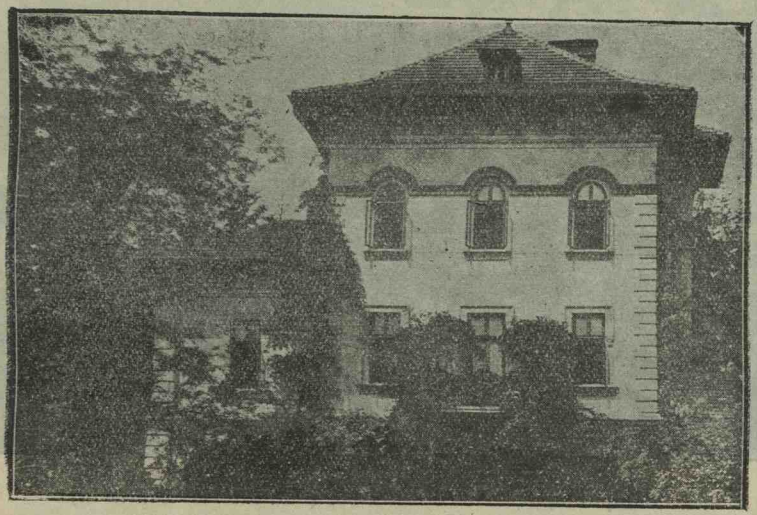

Vedere din Câmpulung, vila Grant

ţine piept cavalerilor, cari, oriunde se aşezau, ridicau cetăţi şi mânăstiri.

Cavalerii — cari şi ei colonizaseră în Câmpulung, pe lângă Români, Saşi şi Unguri—, îi ziceau, în limba lor, oraşului nostru —cu înfăţişare teutonică pe atunci:—*Lang-Aue* sau *Langenau*[1])

[1]) *N. Iorga.* Geschichte des rumänischen Volkes, vol I, cf. St. N. în *Albina.*

Iar în „La Roumanie pitoresque“:

„Des Saxons pénétrèrent en Valahie sous la tutelle des Chevaliers Teutons, et, sur la rivière qui porte son nom nouveau d'après la ville même dont elle arrose les environs, ils etablirent un centre urbain, un „marché“ à la façon transylvaine. Entre le nid de paysans guerriers d'Arges, dans la

sub acel nume pomenindu-l călătorii streini și în sec. XIV. Dar numele românesc e mai vechiu, așezări cu numele de *Câmpulung*, găsindu-se chiar cu doi secoli mai înainte, în mai multe locuri pe unde erau Români [1]).

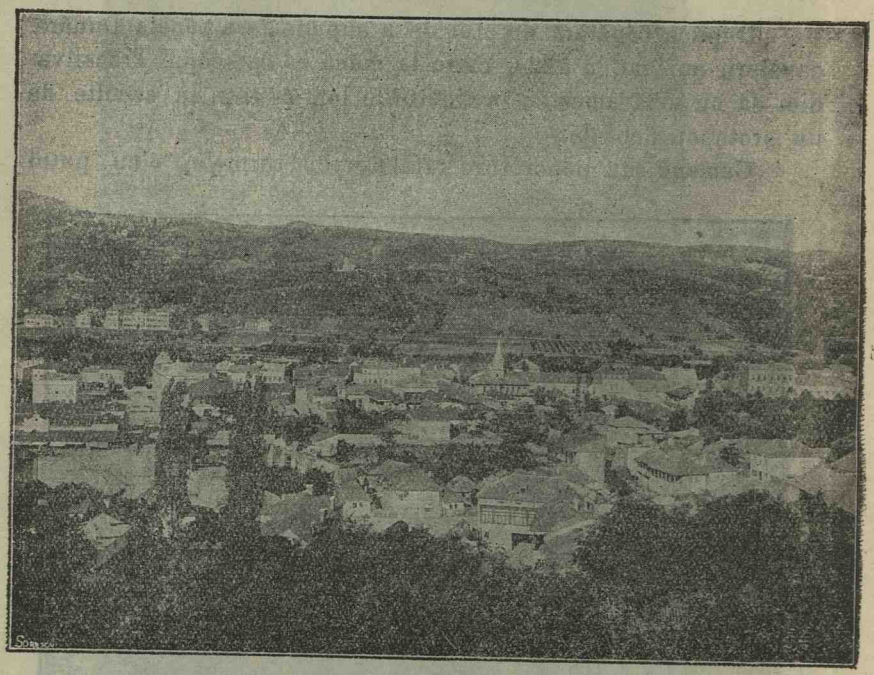

Câmpulungul, vedere din 1900. (Col. *Gabriel Dimitriu*)

montagne, et entre cette rue de marchands étrangers, catholiques, il dut j avoir un antagonisme. Lorsque dans cette place de Câmpulung, le „longchamp", Langenau pour les Saxons, il j avait un „comte", comme ce Laurent dont la pierre sépulcrale est comprise, après la disparition du vieux couvent, qui ne peut venir que des Teutons (le Kloster en roumain Cloaşter), dans l'actuelle église latine, le prince qui regardait, à travers les forêts ininterrompues, ces collines, ces *muncele* (cf. *monticelli*, en italien), ces *muscele*, qui ne lui appartenaient pas, était un ennemi. Comme les marchands n'avaient pas de protecteur capable de les défendre, comme, d'un autre côté, le „longchamp" roumain tel qu'on en trouve en Moldavie et dans le Maramureş, etait une association „républicaine" de paysans autonom, le guerrier d'Argeş eut bientôt, avec les concours de ces derniers, des gens de Lereşti, d'Albeşti, de Cândeşti, de Voineşti, descendants de Leru, d'Albu, de Cândea, de Voinea, raison de ces intrus" p. 83—88.

1) Cel mai vechiu e acel Câmpulung dela miazăzi de Balcani pe care cronicarii bizantini îl pomenesc pela 1013, în luptele împăratului Vasile cu Bulgarii. (Filitti, o. c.).

Dar, din pricină că Dietrich, maestrul cavalerilor teutoni, își pusese în gând să dureze aici o țară catolică și germană și uitase de credința ce o jurase regelui unguresc, acesta îi ceartă de mai multe ori; iar în 1225, le poruncește să plece de-aici. Văzând că nu se supun, regele vine în țara Bârsei, ba trece și munții de pune stăpânire și pe Câmpulung, pe acea vreme „o cetate foarte întărită, pe care o duraseră dincolo de munții de

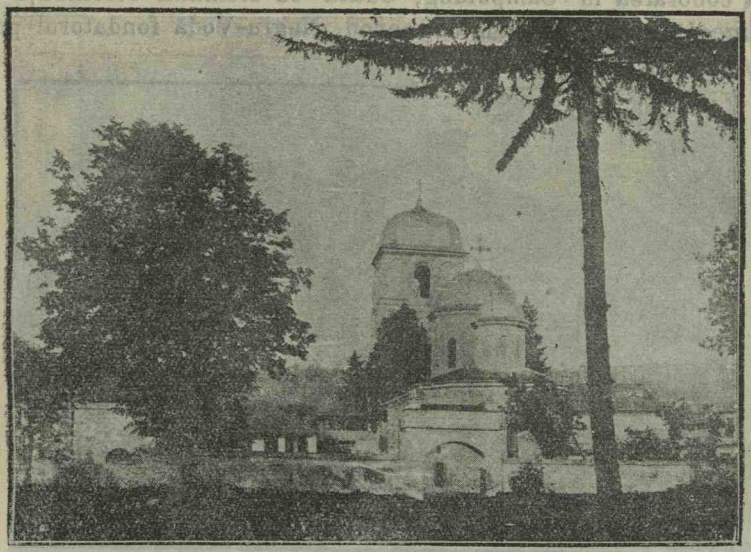

Mânăstirea Negru-Vodă, altă vedere. (Col. *Zărnescu*)

zăpadă, cu multe sârguinți și cheltueli“ și de acì regele, căruia Nemții „îi erau ca foc și ca șerpi în sân“, a izgonit pe cavaleri și-a luat jurământ de credință dela locuitorii din Țara Bârsei și dela cei din Câmpulung.

Peste câtva timp, Bela fiul regelui — a trecut munții, cu armata și preoți, și a botezat pe o ceată de Cumani și pe *Borț* căpetenia lor.

Deși regele numise un *sufragant* (atârnat) al său peste Românii catolici din Cumania — totuș papa se plânge că mulți Nemți și Unguri, șezând între Români, părăsesc legea creștină și se dau după a Românilor, făcând să se piardă și sufletele coloniștilor.

Deci, deaci şi din alte documente, se *dovedeşte că elementele streine venite în Câmpulung, începuseră să fie desnaţionalizate încă din 1200* şi că oamenii aceştia *părăseau nu numai limba lor naţională, dar şi credinţa catolică, spre a trece la ortodoxie.*

Intre 1215 şi 1241 pun unii istorici — cum am mai arătat — şi coborârea în Câmpulung, *odată cu Românii colonizaţi de dincolo aici* [1], a primului voevod „Negru-Vodă fondatorul prin

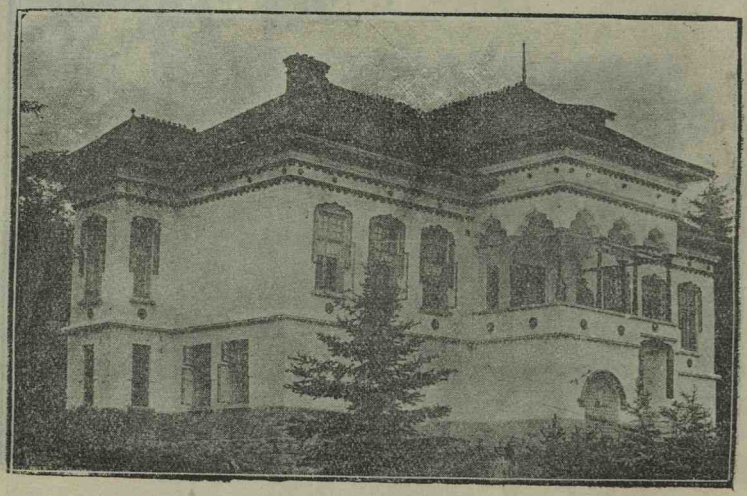

Vila Mirea

excelenţă a tuturor lucrurilor mari, pe cari amintirea poporului, transmisă din neam în neam, le coboară pânăla începutul ţării". (Iorga). Vom vedeà mai la vale ce spun aceştia; deasemenea

[1]) Chiar studiile lui D. Onciul (Din Istoria României) arată că, în sec. XII şi XIII, Românii din regatul ungar s'au întins dincoace de munţi. Engel (în 1804): Numărul cel mare al Valahilor sub un duce ce s'a chemat Niger or Negru-Vodă a pornit cu familiile şi ale sale către miază-zi peste Carpaţi... şi acolo au dat începutul oraşului Câmpulung. Se zice că primul scaun al lui, în Valahia, a fost stabilit la Câmpulung şi, după câţiva ani... la Argeş. Iar popoarele cari au pornit cu el (cu Negru) s'au întins departe, pânăla râul Siret, în altă parte pânăla Olt şi în jos la Dunăre şi a edificat cetăţi, (Marienescu, o. c., p. 20).

ce spun istoricii cari arată descălicatul la 1290, cât și aceia cari dau Câmpulungul drept capitală în secolul XIV [1]).

Iată cum s'ar fi așezat orașul [2]), după venirea din Ardeal a primului voevod, învingerea Tătarilor și consfințirea dreptului de proprietate al vechilor locuitori:

Orașul a fost împărțit în trei suburbii:

a) *In Români*—partea de sud a orașului cu populație autohtonă.

Vedere din Câmpulungul vechiu (acum 80 de ani)
în apropiere de locul pe care se făcea *sborul* (bâlciul Sf. Ilie)

b) *Scheiul* ocupat de Scheeni, slavi de origină—coprinzând partea de nord a orașului [3]) până în calea Albeștilor, veniți aci de mai înainte, fiind goniți de Unguri.

c) Intre aceste două mahalale, a fost așezată populația venită din Ardeal odată cu descălicătorul, purtându-se grijă ca

---

[1]) Din documente se dovedește că la 1293 regele ungariei confirmă unei mânăstiri pământurile pe cari *le ia din stăpânirea Vlahilor*.

[2]) După C. D. Aricescu și I. N. Ionescu institutor pensionar.

[3]) Cum ar fi afirmând chiar secretarul anonim al lui Bela IV.

din jos de Scheeni să fie așezați Ardelenii, iar spre sud, cam pe strada Mateiu Basarab, populația saxonă

Centrul orașului era ocupat de un lac mare și de albia râului, lucru ce s'a dovedit prin acte de proprietate [1]).

Prin sec. XVII se mai păstră de către locuitorii din partea orașului numită „In Români" portul la fel cu al celor dela șes, iar Scheenii aveau alt port: ca al Românilor ardeleni.

La venirea lor, coloniștii au găsit aici pământul mai săl-

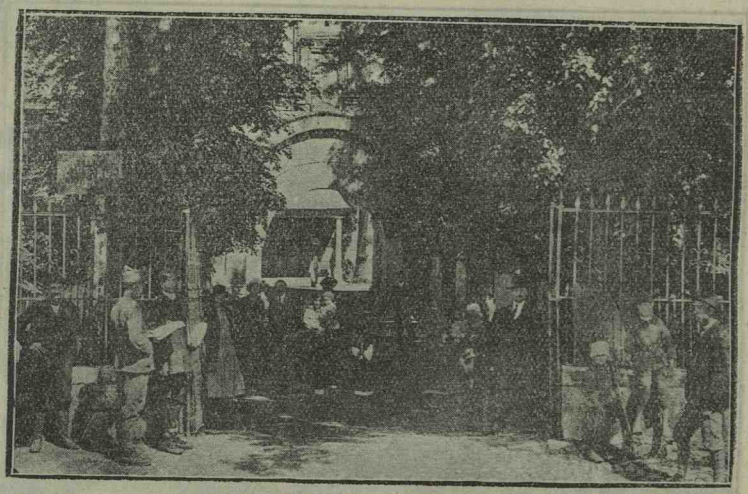

Intrare la Mânăstirea Negru-Vodă

batic, cu *topliță* [2]) și ape și dupăce s'au așezat au început să-l seace.

---

[1]) La casele lui P. Zamfirescu, e un act în care se spune că se mărginește la nord cu *topliță;* iar în ce privește gârla, se adevereste prin urmele fierăstrăului ce s'a găsit de răposatul Niță Ștefănescu proprietarul hotelului „Regal" la săparea fundației. Răposatul Ionescu (Chesat) și-aducea aminte de două lacuri: unul în locul cafenelii lui Dimache și altul pe lângă piață, în care se creșteau broaște, mâncarea de predilecție a Sașilor și a Nemților. Chiar azi partea aceasta a orașului e plină de izvoare. Lac cu adevărat în mijlocul orașului n'ar fi existat, căci *topliță* nu însemnează *lac* ci izvoare care nu îngheață în timpul iernei. (Bugheanu, o. c.).

[2]) I. Nicolaescu-Bugheanu, Câmpulungul în „Prietenul nostru" a. I. 1912.

Asanarea mlaştinilor cari erau multe a fost făcută mai ales de Saşi [1]). Ei aveau mai târziu vaduri de moară, vii în Podgoria şi delniţe la câmp.

Moşnenii stăruiau, la fiecare schimbare de domn, să li-se recunoască posesiunea exclusiv asupra moşiei şi izlazurilor ora-

Port ţărănesc din Muscel: două fete torcând lână

[1]) Saşii stăpâneau proprietăţii pe strada Negru-Vodă, Mircea-Vodă şi Râului, până pe la jumătatea secolului XVIII, când oraşul a fost ars de către Turci.

şului. In hrisoavele de întărirea acestor proprietăţi dela toţi domnii, se oprea ca vre-un strein să aibă vad de moară, or cămin de casă, or delniţă la câmp. Dacă vreun moşnean ar fi murit dator, puteà să i-se vândă moşia, spre despăgubirea creditorilor, dar numai moşnenii puteau cumpărà.

De frica puhoiului tătăresc, care, la 1241, sub comanda lui Batu fărâmase ţara lui Basarab-Ban [1]) şi care vârâse groaza în toate popoarele pe unde trecuse — groază care se vede şi azi în rugăciunea Maicii Precistii:

Vedere din Câmpulung
(Bulev. Cuza şi drumul spre Moşoroaiele)

[1]) Sau *Severin-Ban*, cum îi zic alţii. Cel dintâiu *Basarab* cunoscut dintr'o mărturie contimporană (cu numele corupt *Bezereman* în cronica tătărască dela începutul sec. XIV), se află aci în 1241, pe timpul năvălirii Tătarilor: el avù lupte cu Tătarii cari au intrat în „ţara Ilaut“— *terra Lytua* (în Oltenia) şi fu bătut. Urmaşul său Lytuon (sau „Lython“) constatat în 1247 ca voevod român în „ţara Severinului“ sub suzeranitate ungurească, căzù în lupta cu Ungurii (pela 1279), refuzând să plătească tributul pentru o parte de ţară „transalpina“, terra Transalpina, ţara muntenească, la răsărit de Olt, ocupată de el cu fraţii săi. Tot pe timpul năvălirii Tătarilor şi în partea dela răsărit de Olt, numită de ei „*Kara Ulag*“ adică *Vlahia Neagră* (turceşte Kara Iflac“, bulgăreşte *Kara-Vlaska*—Ţara românească), este arătat, în luptă cu ei, un voevod al cărui nume corupt („Mislav“) se recunoaşte în cel al voevodului român *Seneslau* (sau *Seneslav*). Onciu: Din istoria României, p. 20, 21.

— O Doamnă maica mea,
Cine ne-o mai zice
Aste sfinte cuvinte,
Ziua de trei ori
Și noaptea de nouă ori,
Nici focul nu l-o arde,
Nici Tătar' nu-l va robì
Nici de ciumă nu va murì...

De frica acestui puhoiu, regele unguresc voind să organizeze Țara și s'o păzească, cheamă alți cavaleri nemți, pe *Ioaniți*, cărora — printr'un act din 1247 — le dă toată Cumania afară de țara lui Seneslau[1]) care, cum se vede din acte, erà independentă.

Despre Tătari, se păstrează pe aici numeroase legende, din cari dăm pe următoarea:

Tătarii.

...He, he... Tătarii, nepoate, erau grozav de fioroși și de cumpliți. Când vedeau că nu au alt chip să răpue pe Români și să le stăpânească țara, știți ce făceau?

Ciobani din Muscel

— Ce făceau, unchiule?

— Iată. Scoteau din sân câte-un *ristob* și-l dedeau Românilor să-l citească. Oamenii se strângeau *ciopor* și se uitau pe ristob. Acolo, ce socotiți că erà scris?

---

[1]) După unii istorici (d-l Iorga ș. a.) din neamul lui Seneslau s'au ridicat Basarabii cari au întemeiat și organizat Țara.

Erà pus negru pe alb, aşa:

— Ţara în care s'o găsì copacul alb şi piatra bălţată, este a Tătarilor.

— Aşa?

— Aşa.

— Apoi —ziceau Românii — duceţi-vă la ţara aia. Ce căutaţi aici?

— Ba noi am venit aici.

— De ce?

— Păi, ia urcaţi colo pe coastă.

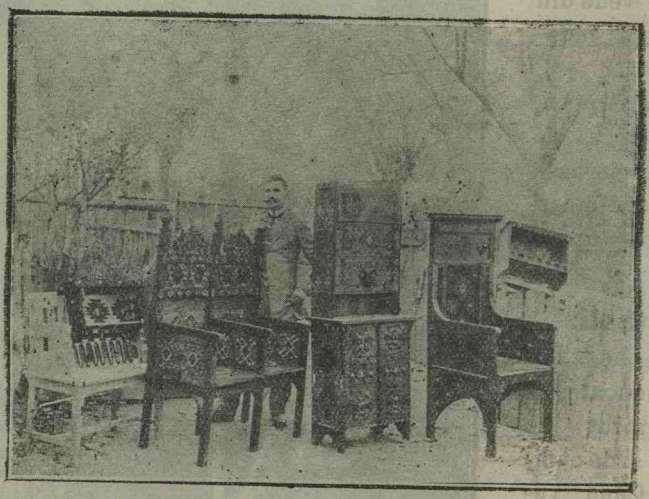

Un atelier românesc: sculptură şi pirogravură în motive româneşti (M. Ovejanu)

Şi urcau.

— Vedeţi copacii ăia albii?

Şi le arătau mestecenii.

— Ii vedem.

Pe urmă, le ziceau:

— Ia mergeţi acolo, spre răsărit, în apa Prahovei.

Mergeau.

Se plecau Tătarii, luau pietre vărgate în mână şi le arătau la ai noştri.

— Cum sunt pietrele astea, măi? Nu sunt bălţate?

— Ba sunt.

— Apoi, vedeţi? Asta e ţara noastră.

Şi, cu mare greu, îi urniau unii Români pe Tătari din pământul ăsta.

Când veniau şi se aşezau aici în ţară, le plăceà să trăiască mai mult pe dealuri. Apoi, pe acolo, fiind pământul prea lutos şi humos, îl arau cu plugurile — punând, de multe ori, şi oameni d'ai noştri să tragă la plug — şi gliile le strângeau de le făceau movile mari, în chip de cuptoare şi le dau foc. Le ardeau şi, pe urmă, le risipeau — împrăştiindu-le deopotrivă peste tot locul arat. Aşa, pământul se făceù bun de hrană şi ei îl semănau ou meiu.

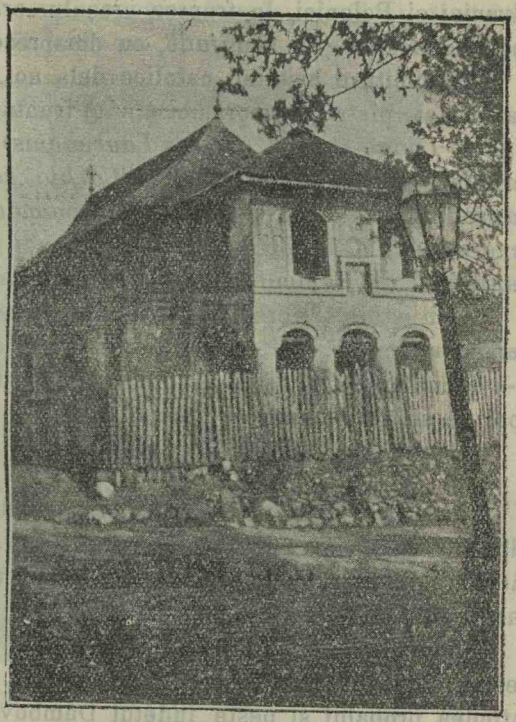

Vedere din Câmpulung: Biserica Fundeni
Col. *Berechet*

De multe ori însă, au rămas multe movile nefărâmiţate— cum se văd şi azi, la coada Purcăreţii şi în alte părţi.

Dela Tătari au rămas deci şomâldaiele şi bolovanii uriaşi.

Uneori, pela movile d'astea joacă comori; dar când caută oamenii, găsesc cărbuni de lemn.

Aşa au fost jucând în dealul mare din Vultureşti, la groapa lupului. Dar acolo, zadarnic au săpat oamenii că au făcut scochini mari,—dar n'au găsit decât cărbuni.

Tot din vremea Tătarilor, sunt rămase până azi unele gropi

cari au fost largi în fund şi strâmpte la gură. In ele cărau Românii noştri tot ce aveau — atunci când sălbaticii ăştia îi făceau să iea ochi de fiară.

Câmpulungul nostru a continuat a aveà, pe lângă Români, şi locuitori Nemţi şi Unguri de lege catolică şi cu drepturile cetăţeneşti ale oraşelor germane din alte părţi ale României, Transilvaniei şi Poloniei. In fruntea oraşului erà un „groff" pe latineşte *comes, major* sau *jude*, cu doisprezece *pârgari.*

In cimitirul bisericii catolice dela noi, s'a aflat cum am mai arătat, piatra de mormânt a unui fruntaş de aceştia *Laurencius de Longo-Campo (Comes Laurencius)* mort la 1300 [1]). Inscripţia: *„Anno Domini Mo CCCo hic sepultust est comes Laurencius de Longo-Campo, pie memorie"* — pe româneşte sună aşà: *„La anul Domnului 1300, aci s'a îngropat Contele Laurenţiu de Câmpulung de evlavioasă amintire* [2]) vezi p. 52.

Unii istorici [3]) cred că acest Comes Laurencius de Longo-Campo a fost unul dintre cei nemulţumiţi de stăpânirea ungară şi-a făcut cauză comună cu Radu-Negru descălicătorul, venind apoi să se stabilească în Câmpulung.

Catolicii aveau acì *Bărăţia* [4]) lor.

La 1324, apare *în documente*, **Basarab Vodă** *fiul lui* **Tihomir** sau cum i se zice, în povestirea lui Carol Robert—arătând ce-a păţit la Posada: *„...In terra transalpina per Basarab filium Tohocomery"*.

Tihomir domneà pela 1280 şi unii îl dau ca fiu al lui Seneslau, iar alţii, ca fiu al lui Radu Negru I. Voevodatul său se întindeà probabil şi peste judeţul Dâmboviţa şi *el* şi-ar fi aşezat scaun la Câmpulung, cum reese şi din cele arătate de istorici [5])

---

1) N. Iorga. Geschichte der Rumänischen Volkes.

2) Inscripţia e foarte veche, cea mai veche în limba latină găsită în Muntenia. După însemnările unui egumen din 1660 (com. Păr. Marcali fostul Bărat de aici), Laurentiu ar fi fost unul din cruciaţi. După lupta cu Turcii s'a înapoiat spre ţara lui, dar a rămas la noi.

3) St. Nicolaescu. In „Noua revistă bisericească" a. 1924.

4) *Bărăţia* — dela cuvântul *barat* — ungureşte *prieten* sau *călugăr*, ori dela turcescul *berat.*

5) *I. C. Filitti*, o. c.

ca la 1307, deci pe timpul lui Tihomir, voevodul ardelean Vladislav Apor, prinde pe Otto de Bavaria, ales rege al Ungariei şi-l trimite în pază la *domnul vlahilor de peste munţi.*

Stăpânirea voevodului s'a întins, mai întâiu, asupra Câmpulungului unde, înainte de 1300, nu mai avem stăpânire ungurească.

Ocuparea acestui oraş, de către Români, s'a făcut, dacă nu de voevodul ce-a fost în lupta cu Tătarii la 1241, în tot cazul,

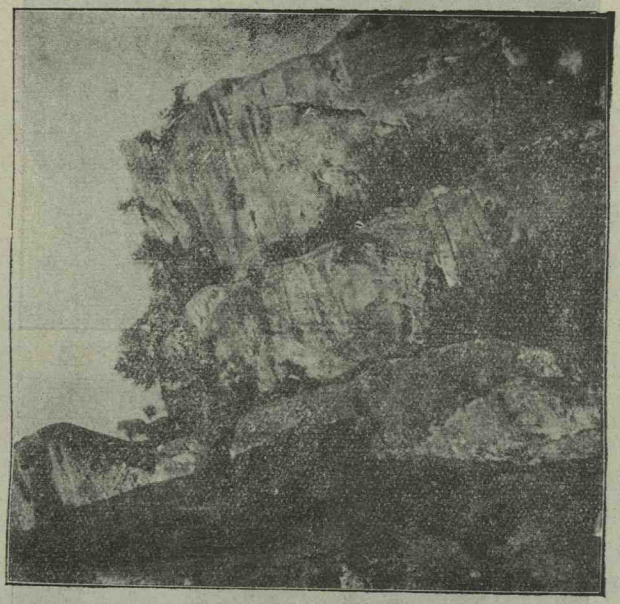

Vedere dela Cetatea lui Negru-Vodă (între Stoeneşti şi Cetăţeni)
Col. *Gabriel Dimitriu*

de *Tihomir*, pe timpul domniei lui Andreiu II — din care pricină s'a fortificat Făgăraşul de către Unguri la 1300[1]) Tot atunci

1) Că oraşul Câmpulung era liber de stăpânirea Ungurească se vede şi din cercetările d-lui Filitti care arată că, după retragerea lui Batu, judeţele *dela răsărit de Muscel*, erau în stăpânirea Cumanilor; iar faptul că cel dintâiu voevod român în părţile acestea cu reşedinţa în Câmpulung a fost tot în sec. XIII se dovedeşte şi din cele scrise de D-l Lepădatu când vorbeşte de cetatea dela Podul Dâmboviţei: *„ea a trebuit să ajungă în stăpânirea românească odată cu organizarea celui dintâiu voevodat român în ţările noastre.*

Vederi din interiorul schitului dela Cetățuia lui Negru-Vodă

Col. *Gabriel Dimitriu* în 1910

voevodul a luat în stăpânire cele două cetăţi româneşti: Cea dela *Oratie* (Cetatea Neamţului) şi cea dela *Cetăţeni* (Cetatea lui Negru-Vodă).

Tihomir îşi aşezase reşedinţa la Câmpulung şi ca o afirmare a stăpânirii româneşti în acest centru care fusese ungaro-săsesc-catolic. Domnia lui Tihomir e pusă la Câmpulung; asemenea şi a fiului său Basarab Voevod şi a nepotului său Nicolae Alexandru Basarab.

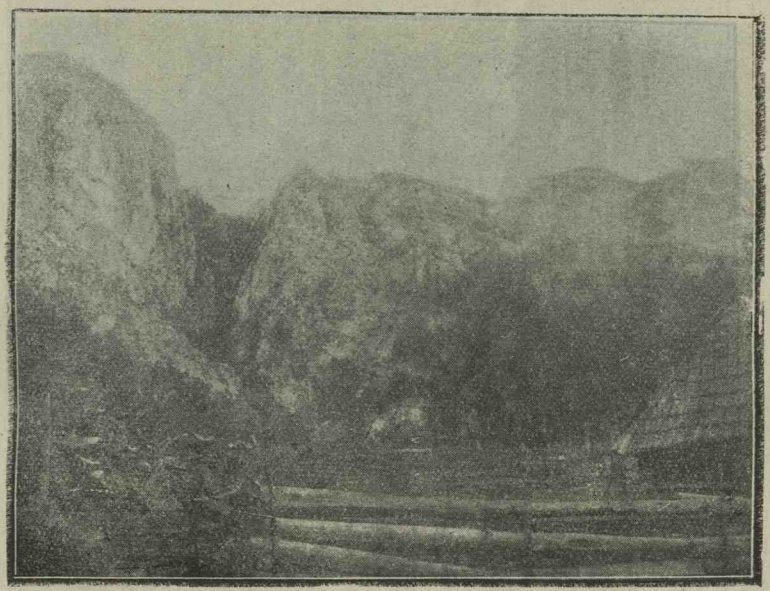

Cetatea Neamţului, dela Podu-Dâmboviţei

Col. *Prefecturii de Muscel*

După Tihomir, vine la domnie marele Basarab Vodă, al cărui mormânt caşi al lui Tihomir şi caşi al fiului său Nicolae Alexandru Basarab, se află în Câmpulungul nostru, în Mânăstirea Negru-Vodă...

Basarab a domnit şi singur şi în tovărăşia fiului său Alexandru, pe care-l avea *coregent*. Nicolae Alexandru a făcut

aici *biserică nouă* [1]), pe locul alteia, poate de lemn — în care se îngropase Basarab şi tatăl acestuia Tihomir [2]).

Lângă *biserica de lemn ce a fost înaintea celei clădite* din piatră, de Nicolae Alexandru, au existat **mai de mult** *întăriturí în gura văii, precum şi o locuinţă uşoară pentru domn.* Clădind biserica sa, Voevodul a voit să nu lase întâietatea Apusenilor în Câmpulung, în ceeace priveşte mărimea şi caracterul bisericii [3]). A făcut-o mare şi de zid, iar turnul „era cu mai multe rânduri, străbătute de câte o fereastră îngustă şi impo-

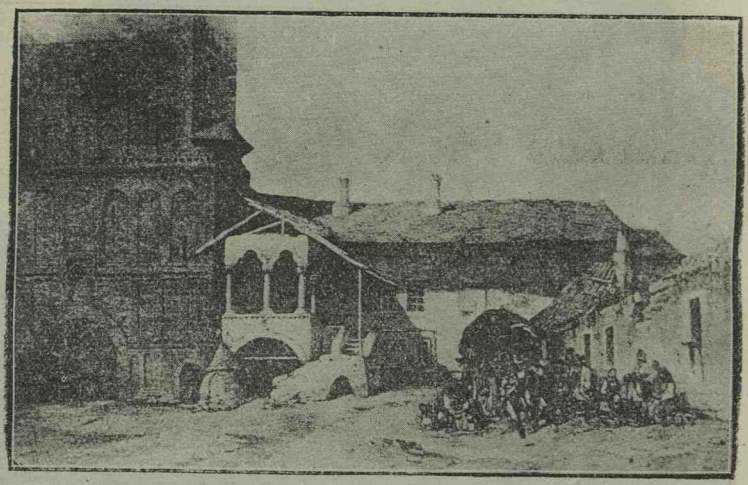

Mânăstirea din Câmpulung în 1830
După *Bouquet*

[1]) N. Iorga în „*La Roumanie pitoresque*“ spune:

Le fils de Basarabă Nicolas Alexandre, fut enseveli sous une pierre sculptée, près du siège épiscopal, dans cette seconde „église princière“ à l'énorme tour, ornée d'arcades lombardes, piquée de points d'émail, dont il fut sans doute la fondateur. De l'ancien édifice, en dehors de ce cloche —forteresse, rien ne subsiste, car une réparation du XVII-e siècle a entamé ce qu'une autre du XIX-e a détruit ensuite dans toutes ses lignes initiales; mais à côté on a retrouvé quelque chose des anciennes chambres du palais, ressemblant a celui d'Argeş.

[2]) La Mânăstirea Negru-Vodă s'au făcut, în 1924, săpături sub călăuza cunoscutului arheolog D-l Virgil Drăghiceanu şi s'au descoperit lucruri de preţ şi mormintele ctitorilor vechei biserici de ale cărei temelii s'a dat.

[3]) Iorga. Istoria bisericii Române, p. 30.

dobită cu firide frumoase. Dela el plecau apoi două aripi de ziduri care alcătuiau înconjurul cetăţii celei noui.

Turnul e încăpător, de cărămidă tare, având menirea de căpetenie să supravegheze şi să apere. La dreapta şi la stânga lui, porneau înalte, ziduri trainice de locuinţă, cari în acelaş timp erau şi platoşa cetăţii, pentru care scop le străbăteau numai puţine ferăstruici înguste [1]). Nicolae Alexandru Basarab a înzestrat biserica sa cu multe odoare şi moşii [2]).

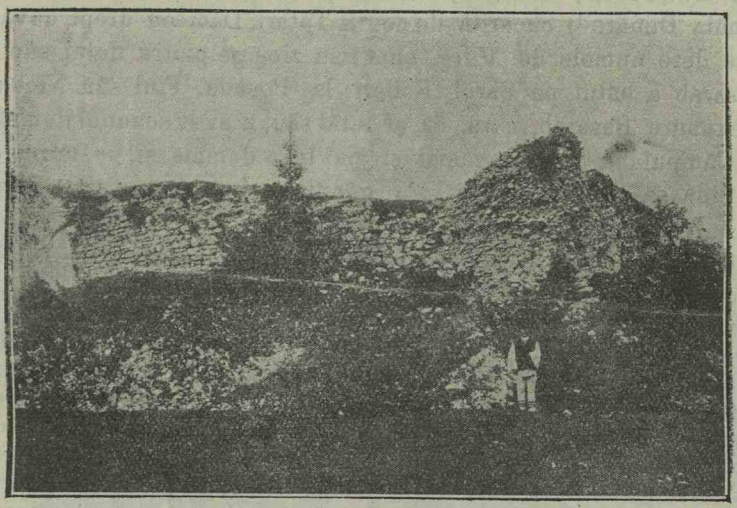

Cetatea Neamţului (Oratie) dela Podu-Dâmboviţei

Buletinul comis. monument. istorice

[1]) N. Iorga, o. c., p. 30 şi mai departe: „Mai pe urmă cetatea, nu putù aduce nici-un folos: atunci vre-un domn cucernic *din veacul XV făcù din încăperile de locuinţă ale domnilor şi ostaşilor o mânăstire*, care puteà stà acum în faţa vechei mânăstiri catolice. Biserica se prăbuşi, prin cutremur, în vremea lui Alexandru Iliaş. Mateiu Basarab o făcù altfel, apoi Nicolae Mavrocordat, puse de se înoì şi biserica a mai fost dreasă, după ce mai căzù odată prin 1820–1830. Din vechile ziduri a rămas numai turnul, acum cu totul deosebit de biserică şi o parte din puternicul zid de către drum". pag. 31, o. c.

[2]) Din hrisovul lui Leon Vodă (1665) „ca să-i fie sfintii mânăstiri două sate anume Bădeşti şi Groşani ot sud Muş., în pace şi slobozi de bir de taler, de miare cu ceară, de găleată şi de fân şi de seamă, de dijma de stupi, de vânători, de oerie, de cai de olac, de podvoade, de mertici,

Basarab s'a întins și asupra Olteniei și, dela 1345, începe cu Tătarii comandați de Atlamos, lupte în Muntenia și Moldova și la lupte participă: Unguri, Secui și Români, aceștia fiind conduși de Nicolae Alexandru Basarab. In timpul luptelor, Basarab moare în Câmpulung la *1352, cum s'a găsit scris pe biserica domnească din Curtea de Argeș.*

In timpul lui Basarab, țara s'a întins asupra Loviștei, asupra Olteniei, puțin asupra Severinului și asupra *Țării Negre* (județele Dâmbovița, Prahova, Buzău și restul *Munteniei sudică* până la Dunăre [1]) cucerită de negrii Tătari. Deci cu drept cuvânt i se dete numele de *Mare*, cum i se zice pe piatra fiului său [2]). Basarab a bătut pe Carol Robert la Posada. Fiul său Nicolae Alexandru Basarab, care, ca și tatăl său, a avut scaunul domniei la Câmpulung [3]), a întemeiat și mai bine domnia și, pe urmă, ca și ruda sa dela Târnova, s'a gândit să-i dea țării și o formă

---

de lucru domnesc și boieresc. Așișderea să n'aibă nimenilea voe a intra într'aceste doauă sate, nici să judece, nici să prade, nici boiarin, nici bănișor de județ, nici nimenilea den dregătorii cei de afar', fără numai să aibă a judeca părintele egumenul (l. a.) sau ispravnicul, care va fi pus de la mânăstire într'aceste sate, iar alt nimeni treabă să n'aibă. Pentrucă *aceste sate ce scriu mai sus fost-au date și miluite într'această sfântă Mânastire den Câmpulung, de reposatul creștin Necula Alicsandru Voevod, căruia îi zac fericitele oase și acum într'acest sfânt loc, încă mai deînainte vréme decând* au fost cursul anilor 6873 pânăce au fost beserică de mir; deci fiind prea viache și bătrână de mulți ani fostu-s'au surpat până 'n temelie jos, după aceia creștinul răposatul Matei Basarab Voevod, carele s'au tras și Dumnealui de acel *neam basărăbesc*, ctitorii acestei Dumnezeești case, cu ajutoriul lui Dumnezeu și cu îndemnarea a prea Slăvitei Născătoarei lui Dumnezeu fecioara Maria zidit-au și au înălțat această sfântă mânăstire den temelie și o au tocmit a fi sfântă mânăstire de obște și au miluit și au adaos la această sfântă monastire multe moșii cu altele den cât i-au fost cu putință, așisderea și cu aciaste doao sate Bădești și Groșani... numai să fie de treaba și poslușania sfintei mânăstiri... „Băjan, o. c., p. 30—39".

[1]) Filitti, Negru-Vodă, o. c.

[2]) Ibidem o. c. și urmare: Luptele pentru liberarea de Tătari fiind duse împreună cu Ungurii, aceștia au socotit că ei au făcut isprava, și, ca *simbol al cuceririi*, Ludovic a pus pe *monumentele sale, un chip de Harap*, capetele de Harap fiind simbolul țărilor negre.

[3]) *V.* și *Henry Grégoire* „Alexandru cași Basarab, rămase la Câmpulung".

bisericească corespunzătoare,[1]) să aibă un *mitropolit* şi-a adus dela Vicina pe *Iacint* în 1359.

Nicolae Alexandru Basarab s'a îngropat la anul 1364 la Câmpulung. I se poate vedeà piatra de mormânt, frumos săpată adânc, nu în relief (ca mai târziu), sub jeţul Vlădichii şi ea pomeneşte în limba slavonă, limba cancelariei, numele marelui voevod:

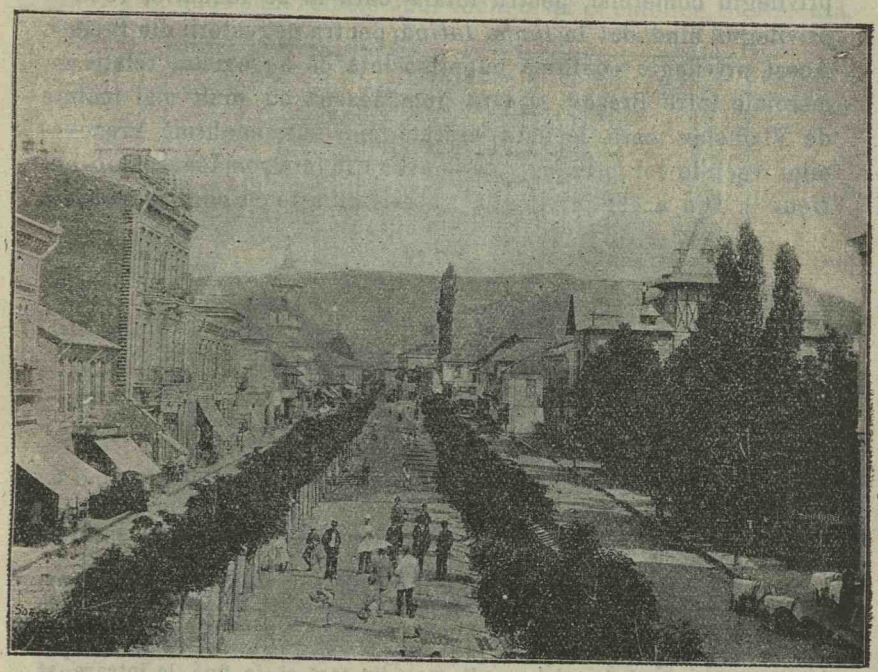

Aleia „Principele Carol" din Câmpulung

Col. *Gâbriel Dimitriu*

„In luna Novembrie 16 zile, a răposat marele şi de sine stătătorul domn, Io Nicolae Alexandru, fiul Marelui Basarab Voevod, în anul 6873 (1364) indicţia 3, vecinica lui pomenire[2]).

[1]) Până atunci. în biserica noastră domnia influenţa bisericii bulgare; dela acea dată înainte s'a organizat biserica românească.

[2]) Aceasta *e cea mai veche* inscripţie în limba slavonă, în ţara noastră.

După acest domn, urmează fiul său Vladislav, Vlaicu-Vodă, pe vremea căruia castelanul din cetatea Dâmboviţa a stat împotriva oştilor venite de dincolo de munţi ale voevodului Ardealului — dela Vladislav având azi şi cea mai veche monedă românească cu *legenda latină*, purtând pe o parte vulturul ca marca ţării, iar pe alta scutul Casei de Anjou din Ungaria.

Pe atunci, Câmpulungul, Longo-Campo, e pomenit într'un privilegiu comercial, pentru întâia oară la 20 Ianuarie, 1368 — privilegiul fiind dat în *limba latină*, pentru negusterii din Braşov. Acest privilegiu confirmă cu prisosinţă că au existat relaţii comerciale între Braşov şi ţara românească cu mult mai înainte de Vladislav care, la data arătată mai sus, confirmă Braşovenilor vechile lor privilegii ce le aveau în ţara românească *ab-antiquo* [1]). Din acest privilegiu [2]) scris latineşte cu pecetie atârnată

Monedă din anul 1368

Col. D-lui *C. Săraţeanu* (v. St. Nicolaescu, o. c.)

[1]) Termenul *ab-antiquo* — arată că faptul s'a petrecut cel puţin cu 100 de ani mai înainte.

[2]) In el se spunea că negustorii din Braşov vor plăti pentru mărfurile de transit *tricessimea* de două ori, cu excepţia transitului pe calea Brăilei, la Câmpulung, dacă vor trece pe aci; iar pentru mărfurile ce le vor desface în partea de jos a ţării, să plătească tricessimea în Câmpulung sau *lângă* şi în nici-un alt oraş din ţară şi, în fine, la intrare, să plătească o sigură tricessime în Longo-Campo *vel justa* (acel cuvânt însemnând o localitate vecină). Documentul arată, dealtfel — de câtă însemnătate se bucură Câmpulungul — prima capitală a ţării şi oraşul celor dintâiu Basarabi—în faţa Domnitorului: „quod ipsi terram nostram intrando tantum vnum tricesimum nobis in Longo-Campo, vel iusta persoluant, et ibidem sigillo tricesimatoris nostri recepto per terram nostram liberi et espediti transeant. Similiter autem redeundo tricesimum nobis circa Danubium soluant, ac iterum recepto sigillo per terram nonstram espediti procedant. Ipsi autem mercatores cum rebus suis mercimonialibus per dictam viam Braylam ad regna extranea procedentes vnum tantum tricesimum in Longo-Campo, non transeundo, sed redeundo nobis soluere tenebuntur. Cum autem ipsi mercatores bona mercimonialia infra terram nostram vendiderint aut mercati fuerint nullum ex tunc tributum, nec tricesimum de eisdem bonis nisi in Longo-Campo vel iuxta non tricesimum, sed tanntum instum et antiquum nobis soluere tenebuntur... (St. Nicolaescu, o. c.).

—cea mai veche diplomă ce s'a păstrat dela un voevod român— se vede, lămurit, că—cu cel puţin 100 de ani mai înainte, adică la *1268*, *Câmpulungul* era *românesc* şi, de bunăseamă, era *capitala ţării*, iar nu oraş unguresc sau săsesc [1]).

Vladislav a instituit un episcopat pentru catolicii din principat (şi cari în Câmpulung erau mulţi) şi din părţile de peste munţi, ca sufragant al episcopului Transilvaniei (1369), cu scaun la Argeş, unde sunt ruinele unui vechi biserici catolice, Sf. Nicoară.

Vedere dela Cetăţuia lui Negru-Vodă

Col. *Gabriel Dimitriu*

Lui Vladislav îi urmează la tron fratele său *Radu*, zis şi *Tismăneanul*, tatăl lui Mircea, vestit că, în timpul domniei lui, s'au făcut multe locaşuri de rugăciune.

Unii istorici spun că chipul lui *Radu-Negru* găsit în Schitul dela Cetăţeni, în Mânăstirea dela Câmpulung şi în vechea Mitropolie de Argeş, nu este decât al acestui voevod.

---

1) *St. Nicolaescu.* Dela întemeierea ţării româneşti, o. c.

Ajunşi la sfârşitul sec. XIV, ne întrebăm: ce e cu *Negru-Vodă* şi *unde a rezidat primul voevod al ţării?* Cine e *Radu-Negru* al cărui nume a fost trecut pe monumentul din Câmpulung—acest voevod fiind socotit ca *întâiul domn* al Ţării Româneşti?

Unii istorici ca: Tocilescu, Xenopol, A. T. Dumitrescu, At. Marienescu [1]), Tafrali şi D-l Stoica Nicolaescu [2])

---

[1]) Dr. Atanasie M. Marienescu în „Negru-Vodă şi epoca lui" spune că pricina emigrării Românilor din ţara Făgăraşului dincoace de munţi au fost Cavalerii teutoni aşezaţi în ţara Bârsei (Burzeland), fiindcă, afară de bunurile ce le-a dăruit regele Andreiu II, aceşti Cavaleri au cuprins cu sila şi pământurile ce erau în folosinţa Românilor din ţara Blachilor (Blacorum) ţara Făgăraşului. Românii au emigrat prin pasul Bran (Törtzburg), au descălicat în Transalpina şi s'au aşezat la Câmpulung, unde Negru apare ca vodă şi ca prineipe — aşa cum arată şi tradiţia.

Cei emigraţi aci s'au organizat „consecinţa naturală a emigrării. Din statul românesc organizat atunci s'a format cu timpul Statul Vlahiei *„Şi Negru într'adevăr a început a domni la anul 1215"*. „Eu voiu ilustra epoca lui Negru, in toate punctele de vedere, ca să se lumineze cât de mult. In istoria întreagă a antichităţii se află un caz analog, dar tot aşa de trist şi, în sine luat, tot aşa de măreţ. E cazul lui Aeneas carele, după ce a căzut Troia, a fost scos din Troia şi a descălicat în Latium, unde a dat concursul său la fundarea Romei, precum Negru a dat concursul său la întemeierea Valahiei, la o parte a României de azi".

[2]) *D-l Stoica Nicolaescu se întemeiază pe: a)* Tălmăcirea pisaniei scrisă slavoneşte deasupra chipurilor ctitoriceşti, găsită după restaurare în nefa bisericii Sfântului Nicolae Domnesc din Curtea de Argeş şi care spune: „(† Io Radu Voevod întru Christos Dumnezeu) drept credincioşul şi singurul stăpânitor a toată ţara Ungro-Vlahiei şi (Domn) a Vidinului şi al tot ţinutul Vidinului... şi (soţia sa An)..." — acesta, fiind după d-sa, Radu Negru Voevod cel al Letopiseţelor ţării Româneşti, „care începând a face ţară nouă", după ce a zidit Câmpulungul „de acolo au descălecat la Argeş şi iar au făcut oraş mare şi au pus şi scaun de domnie acolo, făcând curţi de piatră şi case domneşti şi o biserică mare şi frumoasă..." în care, după moartea lui, s'a îngropat şi i-au făcut şi statul de piatră, adică chipul lui care iaste în slona acei biserici... *(statul de piatră* a stat multă vreme în biserica domnească din Argeş până când, acum câţiva ani, răposatul Tocilescu l-a depus în muzeul naţional de antichităţi din Bucureşti). Cele de mai sus, cum şi faptul că, pe inelul de logodnă aflat în degetul voievodului descoperit la Argeş, se citeşte numele soţiei *Ana*, îndreptăţeşte pe D-l St. N. să creadă ca *sarcofagul găsit în biserica Domnească din Curtea de Argeş nu este al altuia decât al lui Radu Negru Voevod ce-i zic Descălicătorul.*

—acesta din urmă mai documentat şi cu mai multă tărie— susţin ca şi Fraţii Tunusli în 1774—că a existat un *Radu*

b) Pe actul original de întemeiere al Mânăstirii din Câmpulung scris pe pergament în litere cirilice şi păstrat în biblioteca Academiei Române şi care act glăsueşte astfel:

...„Această dumnezeească casă a Născătoarei lui Dumnezeu ce-i mai sus zisă, zidită au fost din temelie de prea luminatul al fericitei pomeane întâiul domn al acestei Ţări, Radu-Negru-Vodă căruia îi zic şi Descălicătorul Ţării. Şi o au zidit biserică de mir, zidire frumoasă, cu pietre cioplite pre dinafară, iar pe dinăuntru cu zugrăvire foarte frumoasă, întru cursul anilor dela începutul lumii 6723 (1215) căreia datu-i-au şi întru moşii acestor sate: Bădeştii toţi cu toţi rumânii şi Groşanii toţi cu toţi rumânii şi jumătate den Bogăteşti cu toţi rumânii“... „care zidire trăit-au vreme de destui *ai*, până când vecheciunea şi cutremurul pământului cuprinzând-o de toate părţile cu crăpătură, surpatu-s'au şi s'au risipit pânăla pământ, purtând într'acea vreme cursul anilor 7136 (1628). Iar după surparea ei zăcut-au piatra grămadă pânăla 7 *ai*. De aceia, de vreme ce isvorul tuturor bunătăţilor şi bunul purtătoriul de grijă Dumnezeu, cu a lui grijă care s'au deprins a avea pururea de neamul nostru Băsărăbesc bine vru, cum şi cu mine păcătosul robul lui, vestea şi numele neamului şi al moşiei noastre a-l rădica şi la scaun de domnie ne rădică şi ţiitor steagului ne tocmi. Apoi întru al treilea an de Dumnezeu dăruită domnia noastră, cum mai tare şi cu mai cu nevoinţă, apucatu-ne-am de lucru şi acea grămadă de pietri, ce zăcea d'asupra temeliei, dând-o în lături până în faţa pământului şi bine curăţind locul besearicii aşa tocma de în faţa pământului pe acelaş temeiu, cu aceleaşi pietri a o zidi începuput-am în cursul anilor 7143 (1635). Şi cu ajutorul lui Dumnezeu şi cu prejeneala Preacuratei săvârşitu-o-am în văleat 7143 (1638) întru slava celui slăvit în troiţă a toate făcător Dumnezeului nostru şi întru ruga şi lauda şi prea multă cinste a preacuratei Mumei lui Dumnezeu şi întru iertarea păcatelor celora ce se vor ruga într'însa cu toată teama lui Dumnezeu... Iar după sfârşenie amu tronosind-o, iarăş aceluiaş prea slăvit nume o am sfenţit şi o am închinat, adecă preacinstitei şi prea minunatei pristăviri a Maicii lui Dumnezeu. Insă nu o am lăsat pre tocmeală ce au fost întâiu, adecă să fie besearecă de mir ci o am făcut lăcuită călugărească“... „Ales-am întâiu a fi egumen ermonah Melhisedec“... Şi unde un hrisov al lui Costandin Şerban Voevod vorbeste de satul Groşani zice: „Acel sat a fost dat şi miluit de vechiul răposat Neculae Alexandru Voevod, ctitorul sfintei mânăstiri, *unde zac oasele lui în sfânta biserică de când a fost cursul 6873 (1364)* şi de când a fost biserică domnească şi preoţi de cliros“.

c) Pe ocolniţa preînoită la *1488*, în zilele lui Mateiaş Craiul, cu privire la hotarul satelor Răşinari şi pe care D-l Iorga a publicat-o în lucrarea sa „Scrisori şi iuscripţii ardelene şi maramureşene“ iar d. V. Păcală în „Monografia satului Răşinari“ pag. 43—acolo unde vorbeşte de muntele

Negru la începutul sec. XIII (cel dela 1290 fiind *Tihomir Basarab* (care se chema şi *Radu II* după St. N.);

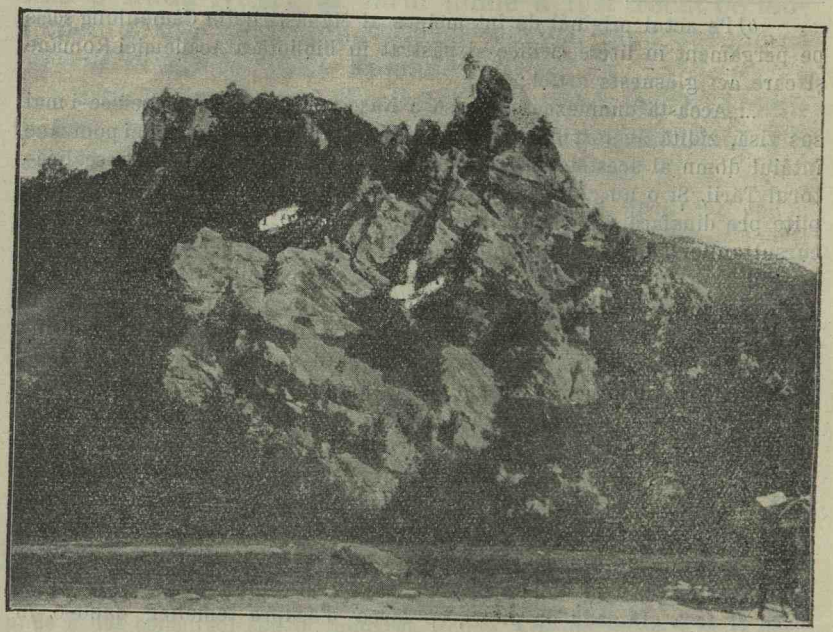

Vedere dela Cetăţuia lui Negru-Vodă

Col. *Gabriel Dimitriu*

Buceciul... „începem din capul de jos, de lângă pădure de stejeriş, cu vecinii cei mari Cesnodi, meargem, dumnealor pe dinjos, şi Răşinariu pe dinsus, meargem spre răsăritul de iarnă, urmând lunca dă în gura văii Albinelor în râu despre răsărit, halm. Feriaşte spre stânga, prin pădure mestecata, sue şi mearge peste vinele văii Albinelor, iasă în faţa cu năsip, mearge puţinel, coboară pe un gruiu în jos, dă în valea dela Cişteiu mai sus, o pistrae de loc într'un gruiu, mearge puţinel, iară dă în valea Calbau. Mearge pe apă în sus, iasă în curmătură la Fântâna neagră. Coboară pe o vale, dă în apa cea mare, mearge pe apă în sus, — noi de către faţă, vecinii cei mari pe despre dos —, şi, făcându-se două râuri, meargem pe apa ce vine despre Munteni, *muntele Buceciul al marelui* **Hearţegul Radu Vodă Negru cel dela anii 6740 (1232)** iase în curmatură: aici drum a stânga rămân vecini cei mari... etc."

Şi se mai întemeiază d-l St. N. pe cele supuse de cronicarul persan Fazel-Ulah-Raşid şi pe povestirea şi picturile de pe biserica domnească din Argeş — care vorbesc despre Sfânta Muceniţă Filofteia, moartă la Târnova în 1224 şi adusă în Argeş în timpul lui Radu Negru Vodă.

alţii, ca d. Iorga şi Onciul [1]) că n'a existat. Alţii ca d. Virgil Drăghiceanu, în urma descoperirilor ce a făcut la curtea domnească din Argeş — că *Radu-Negru* a existat şi că nu e altul decât tatăl lui Mircea[2]). Alţii, că *Negru-Vodă nu Radu-Negru* e numele dat de popor primului voevod sau la mai mulţi întrupaţi într'unul, care au domnit în *Cumania neagră*.

O casă ţărănească din Muscel

[1]) In această parte — zice Onciul — tradiţia naţională atribue întemeerea statului Român unui Negru Vodă (personaj mitic personificând originele naţionale în partea numită *Vlahia Neagră*, mai înainte *Cumania Neagră*) care descălecând de peste munţi şi închinându-se lui şi Basarabii de peste Olt, ar fi întemeiat Principatul a toată Ţara Românească. In realitate, unirea voevodatelor mai vechi, într'un singur stat (începută sub Lituon şi fraţii săi) s'a îndeplinit sub *Basarab Voevod*, fiul lui Tihomir, probabil urmaş al lui *Basaraba din 1241*, după care Ţara Românească a fost numită şi „Basarabia" (în sec. XIV şi XV). Principatul întemeiat de Basaraba cu dinastia Basarabilor — (după tradiţie din Oltenia) —, a început existenţa sa ca Stat de sine stătător pe timpul interegnului în Ungaria, (1301—1308),, ce-a urmat după dinastia Arpazilor (Onciu, Din Istoria României); deşi în altă parte (p. 18) Onciul susţine că *încă din sec. XII-XIII Românii din regatul Ungar s'au întins dincoace de munţi.*

[2]) V. Drăghiceanu, C. de Argeş. Călăuza vizitatorului oraşului a. 1923. „Cel care însă a terminat definitiv biserica (domnească) zugrăvind-o a fost *Radu Vodă Negru „fratele"* lui *Vladislav*, între 1374—1384, pe care cronicarii ţării, din necunoaşterea tuturor domnilor anteriori lui, l-au socotit de întemeietor al ţării la data greşită 1290". De altfel din alte acte, se pare că tot acestuia sau la alţi domni următori, li s'a dat şi numele de *Negru-Vodă călugărul*: într'un act din 1641, Mateiu Voevod întăreşte stăpânirea satului Albeşti din jud. Muscel peste plaiul din Dragoslavele, numit *Albescu* pe care il au de moştenire încă din zilele bătrânului *Negru-Vodă călugărul* (slav perg. Acad. rom. 27 c. XXIV.

D-l I. C. Filitti într'o comunicare recentă la Academia română spune că numele de *Negru-Vodă* s'a dat de popor lui Basarab şi fiului său Nicolae Alexandru, iar *Radu-Negru* ar fi un amestec din numele lui *Negru-Vodă* (care întrupează pe Basarab Voevod şi pe fiul său) şi numele *Radu* tatăl lui Mircea [1]).

---

[1]) „Ceiace tradiţia atribue lui Negru-Vodă se potriveşte tatălui şi fiului: alungarea Tătarilor dela răsărit de Olt şi întemeierea domniei ţării româneşti. Porecla glorioasă de *Negru-Vodă* în care tradiţia a contopit pe aceşti doi domni, *a eclipsat şi amintirea lui Tihomir*, de care tradiţia n'a mai vorbit nimic, *atribuind tot lui Negru-Vodă aşezarea scaunului domniei la Câmpulung*".

D-l Filitti explică astfel: Alexandru refăcuse biserica în care se îngropase tatăl şi, probabil, bunicul său Tihomir—şi Radu şi Dan au sfârşit-o şi au zugrăvit-o. *Câmpulungenii au pierdut amintirea lui Tihomir.* In sec. XVII Câmpulungenii ştiau că biserica este făcută de Negru-Vodă, care a izgonit pe Tătari, iar porecla *Negru-Vodă* a făcut să se creadă că acesta este o persoană deosebită de Nicolae Alexandru Basarab şi de tatăl său Basarab. Când a fost vorba de refacerea bisericii în timpul lui Mateiu Basarab, *s'a căutat să se pună de acord tradiţia, care voia ca cel mai vechiu ctitor să fie Negru-Vodă, cu mărturiile documentare de care dispuneau Câmpulungenii: chipurile ctitoriceşti, piatra tombală din biserica lui Nicolae Alexandru Voevod şi hrisoavele privitoare la proprietăţile bisericii.*

Negru-Vodă a fost închipuit ca tata al lui Basarab şi s'a alcătuit astfel o imaginară filiaţie.

D-l Filitti crede că hrisovul lui Gavril Movilă din 1618, în care se vorbeşte de Radu-Negru, şi *„plăsmuit* pentru a se revendică pe nedrept moşia Bădeşti", rămâne o mărturie documentară de ce se credea în Câmpulung în sec. XVII cu privire la Negru-Vodă şi că *Radu-Negru* a fost *fabricat* pentrucă nu există nicio urmă documentară şi nu puteà să existe deoarece Negru-Vodă nu erà decât o poreclă.

Se tăgăduesc şi cele spuse în hrisovul lui Mateiu Basarab din 1636 în care zice că a refăcut din temelie biserica lui Negru-Vodă, vorbindu-se acolo de un hrisov presupus dela acel Radu-Negru şi mai spune D-l Filitti: „Findcă chipul lui Negru-Vodă nu figurà în biserică, a fost identificat cu *Radu*, care a devenit *Radu-Negru* fiind mai vechiu de cel menţionat pe piatra tombală din biserică; s'a pus pe actul plăsmuit data aproximativă 6840 (1291—1292)... „astfel făurit Radu Negru Vodă a trecut împreună cu data 1291 a pretinsului hrisov în istoria ţării scrisă în jumătatea secolului XVII. Tot aşa şi tradiţia cărturărească influenţată de această creaţie cărturărească... atribue şi ea lui Radu-Negru şi Anei tot ce atribuise lui Negru-Vodă.

Legendele din Muscel, foarte numeroase [1]) vorbesc unele despre *Radu-Negru*, iar altele despre *Negru-Vodă*, arătând că acest voevod a venit de peste munţi, or, *mai ales*, că a trecut *peste munţi* în ţara ungurească, fiind fugărit de Tătari, cu care se bătuse şi *că din ţara ungurească, mai târziu, iar a venit în ţară*, călare pe un cal năzdrăvan: a snopit în bătăi pe Tătari şi i-a isgonit din ţară.

Vedere din interiorul schitului dela Cetăţuia lui Negru-Vodă
Col. *Gabriel Dimitriu*

Iar Paul de Alep care a călătorit pe aici în sec. XVII a culeş dela popor, următoarele ştiri: „Se zice că în timpurile vechi, la Câmpulung, a fost reşedinţa domnilor ţării româneşti, căci ei trăiseră în ţara ungurească sub stăpânirea craiului, având un voevod al lor. Acest

[1]) Vezi lucrările lui Hasdeu şi colecţiile „Din trecutul nostru“ şi „Legende, tradiţii şi amintiri istorice“.

voevod veni să-şi pască turmele, în ţările acestea ce se aflau în mâna Tătarilor, dar cu totul golite de locuitori. El cerù voie craiului, se aşează aci şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, goni pe Tătari din ţara ce stăpânià şi luă în mâna lui ţinutul. Ei obicinuiau să-l numească Negru-Vodă şi el zidì această mânăstire.

Dăm aci o legendă din Muscel:

E, he! Multă vreme s'a războit Negru-Vodă cu Tătarii, cu gândul că, doar doar, i-o scoate de pe pământul ăsta al nostru.

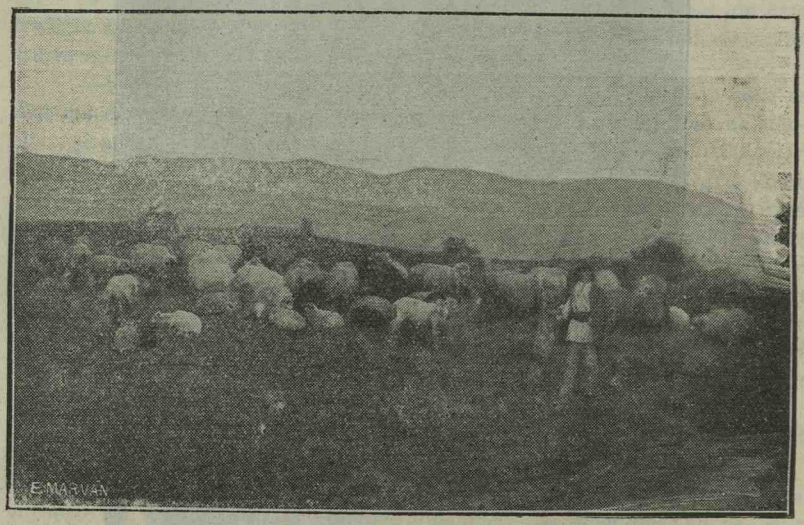

Cioban din Muscel cu oile la păşune

Din „*Muscelul nostru*“

Dar, într'o vreme, după atâta bătae, l-au spăriat Tătarii pe Negru-Vodă şi ştiţi ce a făcut? De mare foc, s'a dus şi s'a băgat herghelegiu la caii craiului de peste munţi.

— Ei, Radule, ce simbrie îmi ceri?— a zis craiul.

— Urma alege. Acù mă bag aşa.

Când s'a împlinit luna, l-a întrebat Craiul:

— Mai stai?

— Mai stau! — a răspuns Negru-Vodă.

— Iţi place la mine?

— Imi place.

In herghelie, aveà Negru-Vodă şi multe iepe.

A trecut toamna, iarna şi a sosit primăvara. Da, Negru-Vodă tot herghelegiu.

Intr'o noapte, toate iepele au făcut mânji şi mare bucurie erà pe herghelegiu...

Da... a dat o ploaie noaptea şi mânjii, fiind pe câmp, au răcit. Ce să facă Negru-Vodă?

S'a sculat şi *a încurat* mânjii pe câmp, ca să se înfierbânte. Da acolo, ce să vază el?! Un mânz erà *flotocos* ca oaia.

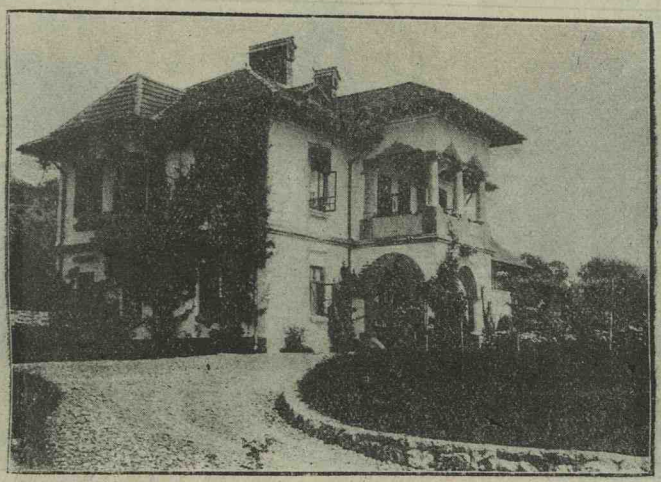

Vedere din Câmpulung, vila Golescu
Colecţia *I. Staicu*

A început să se mire şi l-a tot luat *la minajeală;* să vază: ce chip de cal e?

Au început ceilalţi mânji să se joace; iar ăla ca oaia, odată a scos *aripile* din păr şi a început să sboare pe sus.

Bucuria lui Negru-Vodă:

— Doamne, Doamne! Asta e norocul meu!

Atunci l-a încercat să vază: cu el sboară?

Şi l-a dus departe pe câmp şi acolo, cum a încălicat, odată a început calul să fâlfâie din aripi şi a sburat cu Negru-Vodă în slava cerului:

— Ține-te bine, stăpâne, că nu te prăpădesc!

Apoi, după ce a făcut câteva *rotocoale* prin înaltul cerului, calul a început să se lase încet pe pământ și să-și strângă aripile.

Negru-Vodă l-a dus în herghelie, apoi s'a înfățișat înaintea Craiului.

— Acù te las, mărite Craiu. Mă duc în țara mea.

— Bine, bine. Da, ce simbrie îmi ceri?

— Ia! Să-mi dai un cal din herghelie, pe care l-oiu alege eu.

— Numai atât?

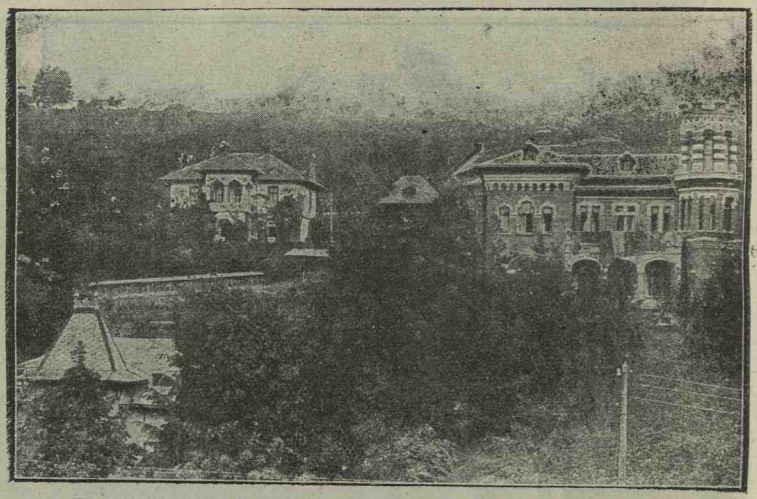

Vedere din Câmpulung, vilele Mirea și Golescu

Col. *I. Staicu*

— Ba să-mi mai dai și haiducii pe cari-i ai închiși în temnițe. Mie-mi trebue oameni cu *vitență*.

Atunci, craiul de peste munți i-a dat calul cel sburător — dar el nu știà ce minuni face calul — și i-a mai dat și oamenii cu vitență. La toți haiducii le-a dat cai și i-a potcovit cu potcoavele d'a 'ndăratele — potcoavele având colții înainte.

Și-a pornit Negru-Vodă, călare, pe armăsarul cel năsdrăvan, iar ceilalți haiduci, pe alți cai și au tot vînt în țară aici, fugărind pe Tătari.

Dar când s'au strâns ăia, câtă frunză și iarbă, l-au tot

căutat și erau gata-gata să-l răpue, mai cu seamă că-l brodise la Tâmpa, colo știi, la *Săritoarea lui Negru-Vodă.*

Da acolo a avut noroc; cu o coadă de vălcea, pe care a sărit-o Negru-Vodă cu ai lui, cu un codru de pădure și cu potcoavele cele întoarse ale cailor, că așa iar le-au pierdut Tătarii, urma.

Au umblat ei apoi Tătarii, mult și bine, în căutarea lui, până s'au deschebăluit că sunt potcoavele cailor, întoarse, și au spus atunci, căpeteniei lor.

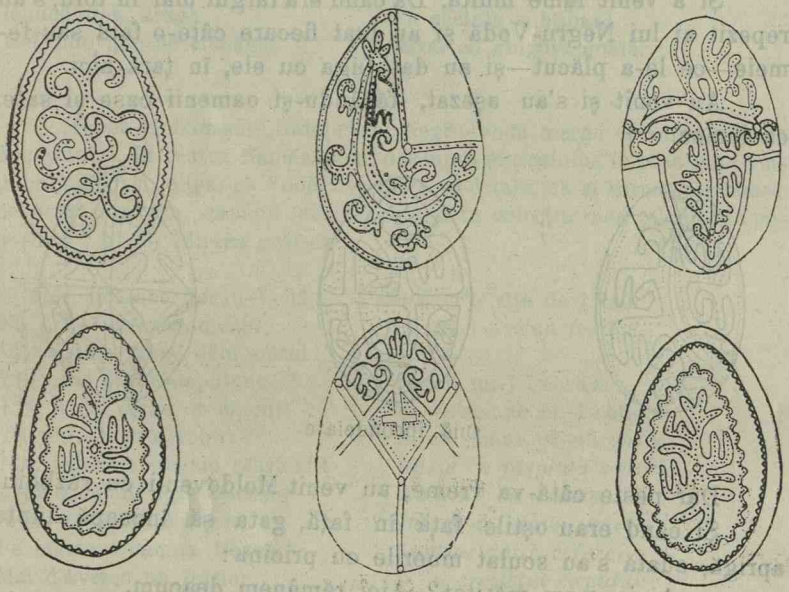

Ouă încondeiate de țărancele din suburbiile Câmpulungului

— Ei! Acu prindeți-l! A poruncit acela.

— Nu putem, stăpâne, că Domnul ăsta sboară și pe sus.

— Nu cred.

— De nu crezi, uită-te în partea aceia, spre apus.

Își aruncă atunci ochii, mai marele Tătarilor și... ce să vază? Tocmai atunci Negru-Vodă se înălță în slava cerului, cu calul său; privegheà de sus toate mișcările liftelor și apoi se întorceà la ai săi:

— Pe ei, băieți!

I-a bătut de i-a stins pe toţi Tătarii, pe toţi, pe toţi, pe rudă pe sămânţă.

Şi Tătarii, ca să scape de furia lui, s'au dus de s'au amestecat printre Turci, ca Ţiganii prin Români.

Iar Vodă, rămânând stăpân pe ţară, cu Românii lui, cum să-i prăsească şi cum să-şi mărească ţara?

A făcut un târg de *scule* femeeşti, dincoace de *brazda Moldovei*, ca să vie femei din Moldova, să cumpere scule; dar cu gândul să aibă voinicii lui de unde să iea femei.

Şi a venit lume multă. Da când erà târgul mai în toiu, s'au repezit ai lui Negru-Vodă şi au luat fiecare câte-o fată sau femeie—ce le-a plăcut—şi au dat fuga cu ele, în ţară aici.

Au venit şi s'au aşezat, făcându-şi oamenii case şi sate, ca lumea.

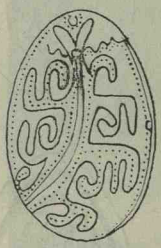
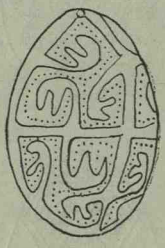
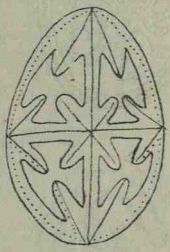

Ouă încondeiate

Dar peste câtă-va vreme, au venit Moldovenii cu războiu.

Şi când erau oştile faţă în faţă, gata să înceapă lupta aprigă, odată s'au sculat muerile cu pricina:

— Aici ne-am măiitat? Aici rămânem deacum.

Iar părinţii şi fraţii şi soţii dintâiu au pus armele, când au auzit aşa şi s'au dus de unde au venit.

Iar d'atunci a rămas vorba că d'aia sunt oamenii hoţi: că-s din neamul celor scăpaţi de prin temniţe.

Pe urmă, văzând că lumea nu se hărăneşte cu porumb şi nici nu-l cunoaşte, cu ce meşteşug să-l apuce Negru-Vodă dela Neamţ? Că, până atunci, se hrăniau oamenii cu pecioici şi cu meiu.

A strâns stoluri de curcani, i-a dus cu meşteşug în ţara Neamţului şi a cumpărat porumb, de a dat la curcani să mănânce.

Pe urmă, i-a adus înapoi aici în țară, le-a luat gușile, le-a desfăcut și a scos porumbul de l-a semănat.

Și d'atunci s'a prăsit *țară lungă* [1]).

---

[1]) O baladă din colecția C. N. Mateescu și alte variante din colecțiile mele arată pe Negru-Vodă frate al lui Mircea ciobănașul:

Din oraș din Câmpulung,
La poarta lui Negru-Vodă,
Genuchiat-a, frate,
Genuchiat-a, dragă,
Că-i d'un mic de ciobănaș
Cu cămașa ca tina
Cu pielea ca zăpada
Cu cârligul sub genuche
Cu căciula subțioară
Savai cu gluguța goală.

. . . . . .

Mircea ciobănașul „fratele" lui Negru-Vodă merge cu oile „în lunca Argeșelului, în Piatra Nămăeștilor, deasupra Muscelului, în preajma Câmpulungului" și, după ce Vodă hotărăște să-l taie, că și Mircea își tăiase, pe buna dreptate, stăpânii (vezi balada și în colecția mea „Comorile poporului", p. 36), Mircea grăește:

— Alei, Doamne Negru-Vodă,
Nu pripi cu spânzuratul,
Ci să stăm să ne dăm sfatul:
Din oraș din Câmpulung
Din Buda veche de demult
Tătarii că ni-a robit;
Noi, Doamne, ne-am răsgândit
Căci d'aveam d'un tăicușor
Și mi-l chemà crăișor;
Pe maica, Doamna Ileana,
Mai d'aveam un frățior
Ce mi-l chemà *Negrișor*
Casi pe Măria Ta.

Negru-Vodă d'auzià
La boeri că-mi poruncià:
— Lăsați-l, nu-l spânzurați;
Luați-mi-l și-l îmbrăcați
Și de semne mi-l căutați
Că d'o-aveà vr'un semnișor,
O fi vr'o viță de Domn
Și mi-o fi d'un frățior.

Boerii mi-l îmbrăcà
Și de semne mi-l căutà
Și ce semne că-mi găsià?
Găsià 'n pieptu-i soarele
Lumină cu razele,
In cei doi dalbi umerei,
Luceau doi luceferei
Și 'n creștetul capului
Scrisu-i spicul grâului
Și mai jos de subțioara
Scrisu-mi-i d'o săbioară:
Semne bune de domnie
Soție de vitejie.
. . . . . .
Mâna 'n glugă că bàgà
Și ristobul că-l scoteà
Și pe masă-l deschideà:

Negru-Vodă se uità
Lacrimile-l podideà:
Frățiori buni se găsià".
. . . . . .

Care să fie adevărul?

In privinţa unui *Negru Vodă*, *nu mai e nici-o îndoială că numele acesta s'a dat primului domn care a întemeiat ţara* şi s'a luptat cu Tătarii ce puseseră stăpânire pe *Vlahia Neagră* [1]).

In privinţa *datei* când a întemeiat principatul, **primul scaun fiind Câmpulungul** [2]) (lucrul s'a dovedit îndeajuns), aceasta e, fără îndoială—din tot ce-am arătat

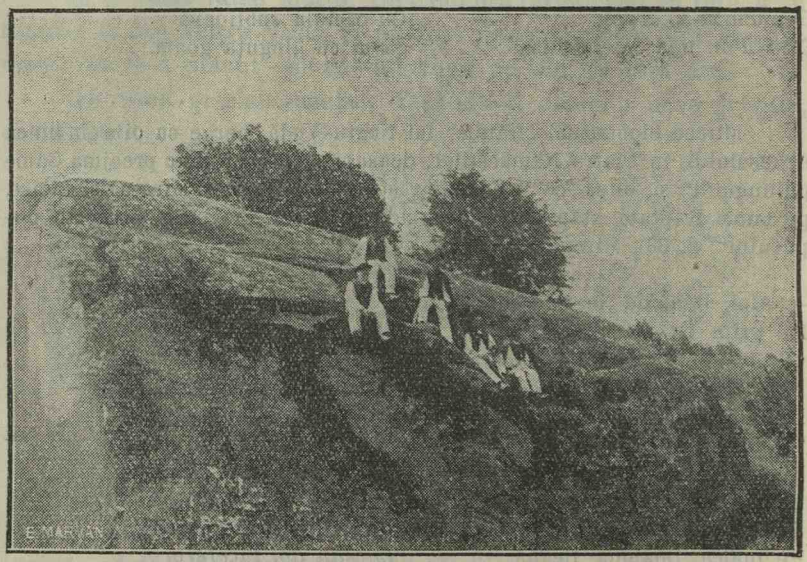

Piatra Doamnei (la Corbi)

până acum (cum şi din cele scrise de d-l G. Balş cu prilejul expoziţiei istorice din anul acesta dela Paris)—, secolul **XIII**-lea, **nu al XIV**-lea, fie că primul domn ar fi fost *Basarab-Ban* (cunoscut în cronica persană) sau Radu Negru Vodă care ar fi fost bătut de Tătari la 1241, fie că ar fi fost fiul său *Tihomir* (Radul II, cum îi zic unii).

[1]) Deşii unii mai spun că Negru-Vodă i s'a zis Domnului care a venit odată cu Cavalerii îmbrăcaţi în haine negre şi zale negre, la fel fiind îmbrăcat şi voevodul.

[2]) Henry Grégoire, în „Le Flambeau"... „Linia Suceava-Iaşi îşi găseşte paralela în Muntenia: Câmpulung-Argeş-Târgovişte-Bucureşti".

In privinţa numelui de *Radu-Negru* care s'ar fi dat numai lui Radu tatăl lui Mircea, aş înclinà mult pentru părerea d-lui Drăghiceanu, mai ales că, într'un document, se vorbeşte de *Vladislav-brat-Negru-Vodă*, dacă nu m'ar pune pe gânduri cele arătate în ultimele studii de d-nii Profesor **Iorga** [1]) **şi Henry Grégoire** [2]) şi cele traduse din istoricul şi poetul polonez Adam Mickievicz [3]); dacă nu m'ar pune pe gânduri unele adevăruri desprinse din inscripţia de pe inelul găsit în mâna voevodului — unite cu faptul că biserica Bărăţia s'a numit înainte de refacere „Sf. Ana“; cele pomenite cu privire la viaţa Sfintei Filofteia şi ocolniţa dela Mateiu Corvin din 1488 în care se vorbeşte de *Radu-Negru cel dela 1232* pe vremea lui Mateiu Corvin, când nu se ştià de aşa zisele „plăsmuiri“ [4]) ce se zice că s'au făcut în secolul XVII şi de care vorbesc unii istorici. Deasemenea ne duce cu gândul spre un voevod din sec. XIII, un *Radu Negru* chiar cele scrise de D. Onciu (în „Din istoria Românieì“ o. c. p. 33) în care nu recunoaşte că Radu, tatăl lui Mircea este Negru-Vodă şi

---

[1]) Istoria Românilor prin călători o. c. p. 166 în care se tăgăduieşte teoria că principatul ar fi fost întemeiat de Radu-Negru tatăl lui Mircea.

[2]) In revista „Le Flembeau“ (Ramuri): în trda. „Istoriografia românească a uitat pe *cei dintâiu trei suverani, acei din C.-Lung*, pentru a începe istoria Ţării Româneşti cu Radu“... „Odată mai mult prinde legenda lui Negru-Vodă, în plină formare. Pretutindeni, Radu absoarbe şi şterge toate isprăvile, toate meritele şi până chiar şi numele predecesorilor săi.

[3]) Adam Mickievicz (trad. în rev. Ramuri 1924, p. 15): „Se ridică noul stat Valahia de azi al căreia început sunt ţinuturile transilvanene, Făgăraşul şi Amlaşul, dar epoca de întărire este năvala Tătarilor lui Batu în Ungaria. Fondator al acestei noui Valahii este Radu-Negru.

[4]) Aşa socotesc unii hrisoavele din sec. XVII şi —poate— şi pe cel din sec. XVIII al lui Ştefan Cantacuzino în care e vorba de judecata în privinţa satului Bădeşti cu Dolofanii: .....către sfânta Mânăstire şi c. Egumenul Theofan ca să stăpânească tot satul Bădeşti de pe râul Doamnei şi cu rumâni „pentru că a fost dat şi a fost închinat la sfânta mânăstire încă mai dinainte vreme de *răposatul Neculae Alexandru Voevod, feciorul răposatului Basarab Voevod, nepotul Negrului Radului Vodă ce le sunt trupurile lor îngropate la această sfântă mânăstire...*“

A se vedeà mai departe Băjan o. c., p. 26—42.

spune numai că „el fu confundat cu descălicătorul Negru Vodă al tradiţiei populare şi pus în fruntea listei domnilor cu numele Radu Negru“ şi de d. Marienescu, în lucrarea sa, pomenind între altele şi de inscripţia [1]) familiei Monea din Vânătia inferioară ; deasemenea şi cele scrise în privelegiul lui Vladislav şi cele arătate în numeroasele legende că Voevodul Radu Negru fuge gonit de Tătari în ţara Ungurească şi că, acolo, când se tocmeşte argat la caii craiului, acela îl întreabă :

— *Radule,* ce simbrie îmi ceri ? — şi asta nu-i venită pe cale cărturărească [2]).

Casă ţărănească din Muscel
Colecţia *Voinescu*

[1]) Din 1728. Pe piatra pusă la casa lui Monea e gravată inscripţia originală în limba latină... „A trăit Grigore Venetus în anul 1185. Genealogie autentică monestic. Grigorie Venetus tesaurariu (vistier) al voevodului Negru. De carele a fost dăruit cu patru văi, cu păduri şi cu câmpuri etc.“.

At. Marienescu adaogă : „Fiindcă Negru Vodă a început a domni la 1215, Grigorie Venetus (or dela *vânător* ori dela *Vanătia* inferioară din Ţara Făgăraşului) a putut trăi pela 1185 (sau doar atunci s'a născut), pentrucă dela 1186 până la 1215 sunt numai 30 ani şi astfel Grigore Venetus în anul 1215 a putut fi vistierul (un fel de ministru de finanţe) lui Negru-Vodă.

[2]) Mi-a fost povestită în 1914 de bătrânul Niţă Troneciu de 90 ani din Uluba (Valea-Popii) — un sat în care niciun locuitor nu ştia carte— şi am scris vorbă cu vorbă, aşa cum mi-a povestit unchiaşul.

Rămâne să se descopere noui acte, cari să răstoarne sau să dovedească şi mai bine una din aceste teorii.

Până atunci să zicem şi noi cu învăţatul Henry Grégoire, când vorbeşte de legenda în legătură cu descoperirile dela biserica domnească din Argeş—unde unii spun că s'a găsit sarcofagul lui Radu Negru dela 1241; iar alţii că acel sarcofag ar fi al lui Radu, tatăl lui Mircea:

„Legenda are dreptate: Acestei bătrâne căpetenii, care se odihneşte în sicriul de sticlă şi de piatră, să-i lăsăm numele pe jumătate legendar de *Negru Vodă*; să vedem în el pe cel care a salvat naţionalitatea românească de Turanieni, deşteptătorul Latinilor transalpini, Moise care a dus un mare popor din întunecimile sclaviei în plina lumină a istoriei.

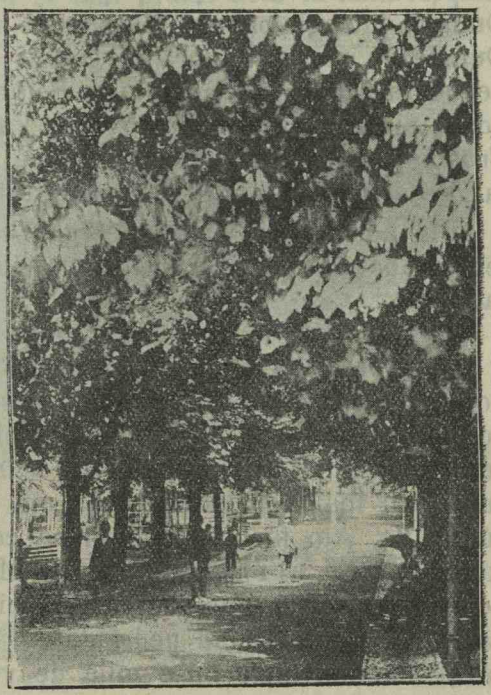

Vedere din Câmpulung (grădina publică)
Col. *I. Staicu*

„Artişti şi arheologi, deacum înainte, vor vizita adesea biserica domnească şi admirabilele ei fresce, surori ale mozaicelor din Cahrie Geami, care pot fi clasate printre operele capitale ale renaşterii orientale, iar bizantiniştii dela noi vor avea, pentru acest sanctuar, o deosebită devotaţiune, căci acest muzeu este deasemeni mausoleul unui erou necunoscut al latinităţii".

1400 — 1500

In secolul XV, Câmpulungul e pomenit într'un hrisov dela „cel în Hristos Dumnezeu credinciosul şi de Hristos iubitorul şi de sine stăpânitorul Io Mircea, mare voevod şi domn, stăpânind şi domnind peste întreagă Ţara Ungro-Vlahiei şi peste părţile de dincolo de munţi şi peste cele tătăreşti şi peste amândouă laturile ale Dunării întregi, pânăla Marea cea mare şi din mila lui Dumnezeu şi stăpânitor al cetăţii Dârstor“ (în 1413) „când au venit la Câmpulung *Felentin, Martin şi Cruş*“ adică plenipotenţiarii Braşovului Valentinus, Martinus şi Crusius, între care cel dintâiu erà „jude brasovensis“, iar ceilalţi doi erau pârgari, senatori, „seniores“ [1]).

In acelaş an, Mircea acordă Braşovenilor un privilegiu, „datum in *Longo-Campo...* in anno 1413“ privitor la vamă.

La 1421 găsim că voevodul Radul II Prasnaglava hotărăşte ca vamă la Câmpulung să nu mai fie: „scrie domnia mea prietenilor domniei mele pârgarilor din Braşov: fiindcă m'aţi rugat pentru *vama dela Câmpulung*, ca să nu mai fie, domnia mea am lăsat ca mai departe să nu fie. Am făcut domnia mea ca să fie după aşezământul ce a fost în zilele lui Mircea Voevod. Şi de aceasta mă voiu ţine, numai şi voi să vă ţineţi. *Săracilor domniei mele* nedreptate să nu li se facă pentru că şi domniei mele mi-e milă de voi. Şi Dumnezeu să vă bucure“.

Domnul Radu II Prasnaglava fusese adus de Turci împotriva lui Dan cu Ungurii. La început, deşi coprinsese aproape toată ţara, totuş în *părţile Câmpulungului*, trupele ungureşti, conduse de banul Maroth se menţin, după porunca expresă a Regelui şi rezistă tuturor atacurilor, deşi au avut de *îndurat foamea şi frigul* şi multe altele.

[1]) I. Bogdan. Documente şi Regeste, o. c. p. 5.

Pela 1431 găsim Câmpulungul pomenit tot ca *cetate*, în scrisoarea lui Dan Voevod... „Tuturor târgurilor Domniei mele şi vămilor: Rucărenilor şi *Câmpulungenilor* şi Argeşenilor... şi *Cetăţii dela Câmpulung* şi tuturor celorlalte târguri şi vămi şi altora mari şi mici“[1]).

In 1427 a stat în Câmpulung, şase zile, împăratul rege Sigismund, dând şi mai multe acte în luna Aprilie

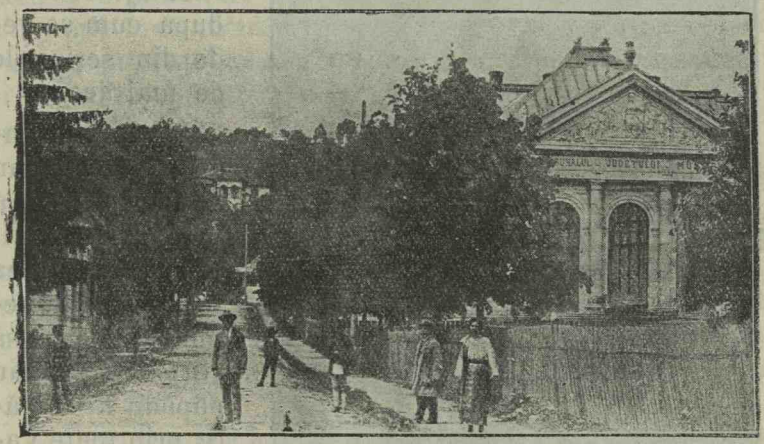

Vedere din Câmpulung, Tribunalul.

Colecţia *I. Staicu*

[1]) Ibidem o. c. p. 23 şi urmare: „Şi să ştiţi că s'a întocmit domnia mea cu Braşovenii, ca să târguiască oamenii domniei mele şi să ducă în Braşov cine ce voeşte: fie ceară, fie său, fie argint, fie aur, fie mărgăritare, sau orice ar vreà cineva, slobod să fie să ducă la Braşov şi să târguiască cine ce vroeşte, să nu se teamă de nimic, fiindcă aşà a întocmit domnia mea. Şi iarăş din Braşov să aducă în ţara mea cine ce voeşte şi să târguiască cu postav ori cu argint, ori cu florini, sau cu orice ar vreà cineva să vie în ţara domniei mele să târguiască. Şi să fie cum a fost în zilele părintelui domniei mele, Ioan Mircea Voevod. Astfel toate să fie acum slobode. Şi iară vă zic vouă vameşilor tuturor: câte vămi şi târguri sunt în ţara domniei mele să luaţi vama cum s'a luat şi în zilele părintelui domniei mele Mircea Voevod... dacă cineva are vre-o datorie la vreunul din Ţara aceia să-şi găsească omul ce este dator şi acela să-i plătească, iar de oamenii drepţi să se ferească ca de foc, că *cine va bântui pe vreun om drept, pe acela în foc îl voi arde.*

a aceluiaş an[1])". Trecuse munţii, venind în ţară în ajutorul lui Dan şi împotriva Turcilor care aduceau pe Radu Vodă Pleşuvul[2]).

Prin apropierea acestor locuri şi poate chiar pe aci, trecură Turcii în Ardeal, în 1431—1433, după ce Alexandru Aldea domnul Ţării Româneşti vestise pe Braşoveni şi ceruse ajutorul lor, după cum se vede din scrisorile de mai jos:

Port ţărănesc din Muscel de acum 40 ani

I. „Io Alexandru Voevod domn al întregii ţări a Ungro-Vlahiei. Scrie domnia mea tuturor Braşovenilor şi aşà să ştiţi că Turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile şi vin împotriva ţării s'o prade şi jefuiască şi, cât mai iute, ziua şi noaptea, grăbiţi-vă să-mi veniţi în ajutor, căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie şi mai rău. Cât puteţi, grăbiţi-vă, câtă oaste puteţi ridicà, în grabă să

[1]) Mai venise şi pe aci şi pela sfârşitul sec. XIV, în timpul lui Mircea (v. p. 39—40).

[2]) In aceasta se vede că încă din iarnă s'au dat lupte în Carpaţi de Ioan banul de Macşo care aduse cele dintâiu cete în sprijinul lui Dan; cu ajutorul acestora se câştigă stăpânirea trecătorilor... Iorga, Carpaţii în luptele Românilor, o. c.

vie. Iar ce nu este gata veţi trimete în urmă. Să sosească iute, altfel să nu faceţi, ci după vorba noastră".

II. „...Dacă o să mă ajutaţi, veniţi mai iute, că Turcii se mişcă de Sâmbătă, grăbiţi-vă de drum, că hrană vă va veni din urmă. Iar de nu vreţi să veniţi, spuneţi-mi, ca să ştiu ce să fac. Dumnezeu să vă bucure".

III. Tot către Braşoveni: „Din porunca domnului meu a Craiului, au sosit patru steaguri de Moldoveni şi n'a fugit încă niciunul din ei; acù mă duc eu însumi cu rugămintea Domnului meu a Craiului. Deaceia vă zic şi vă rog: ajutaţi-mă cu arcuri, cu săgeţi, cu puşti, cu ce puteţi".

Şi din altă scrisoare către Sibieni [1]).

Pe acì au trecut Turcii în Ardeal, la 1438, după moartea lui Sigismund, făcând sub conducerea sultanului Murad însuşi cea dintâiu trecere a Carpaţilor în stil mare [2]). Şi tot pe acì a trecut oastea pentru lupte între Ioan Huniade—apărătorul român al Ungariei şi originar

---

[1]) Ştiţi bine cum m'a trimis domnul meu Craiul în ţara Românească, în *ocina* mea, şi pe sama cui m'a lăsat, ca să-mi fie de ajutor la nevoie. Nici unul dintre aceştia nu s'a uitat cu ochi la nevoia mea; numai pe Braşoveni, ca pe nişte oameni buni ce sunt, i-a povăţuit Dumnezeu şi au ascultat de vorba domnului Craiului şi au venit cu capetele lor şi au stat lângă mine în nevoie. Căci *dacă va pieri ţara aceasta, vor pieri şi ei* şi nici ţara domnului meu a Craiului nu va avea pace. Şi pentrucă am stat împotriva unei limbi păgâne, voi ne-aţi scornit vorbe rele, că ne-am lepădat de domnul Craiul şi ne-am dat Turcilor. Pentru asta slujim noi domnului craiului şi sfintei Coroane? Şi să dea Dumnezeu să se apropie Domnul Craiul să stăm înaintea lui; şi cine va minţi să-i... câinii pe nevastă-sa şi pe mă-sa: Eu, dacă m'am dus la Turci, m'am dus de nevoia mea şi am făcut pace ţării, cât mi-a rămas dintr'insa şi vouă tuturor şi şi mi-am scos 3000 de robi, iar voi ziceţi că am să prad cu Turcii Ţara Domnului meu a Craiului. Nu va da Dumnezeu să prad eu, ci voiu să slujesc cât voiu trăi domnului meu Craiului şi tuturor creştinilor, aşà cum am făgăduit (I. Bogdan o. c.).

[2]) N. Iorga, o. c. „Ea se săvârşeşte cu cea mai mare înţelegere, domnul muntean Vlad Dracul arătând pasurile, deşi Ardealul fusese lăsat în sama lui de regele Albert care erà ocupat aiurea în Boemia.

după unele cercetări, din Corbii Muscelului — şi Turci. Turcii „fură zdrobiţi“ de Vlad Dracul care sări asupra lor prin munţi înalţi şi nestrăbătuţi ce-i slujau drept cetate.

Tot prin părţile acestea, se pare, se făceà a doua expediţie turcească cu Sehabedin beglerbegul Rumeliei care tot pe acì se întoarce din Ardeal—când e bătut de Vlad şi Huniade.

Pe aci intră, în 1445, în ţară, Huniady, venind în întâmpinarea *Cruciaţilor* şi fiind aşteptat de Vlad domnul

Cazarma pompierilor şi şcoala Comercială

Col. *I. Staicu*

Munteniei şi tot pe acì a intrat încă Huniady în 1446 pentru a „sfărâmà stăpânirea lui Vlad Vodă care nu i se mai arătà prieten“.

Pe acì trecură, pela 1453, trimişii lui Vladislav Dan cu o scrisoare către Braşoveni. Pentru patriotismul ce respiră din ea, reproducem acì câteva părţi: „...Deci, oameni buni, ce am întocmit eu cu voi, la aceasta rămân şi fraţi ai mei vă numesc; dar linişte n'am, cu toate slujbele ce am slujit şi cu tot sângele ce ne-am vărsat, eu şi cu boerii mei şi cu ţara mea, pentru sfânta co-

roană şi pentru Ţara Ungurească şi pentru creştini. Şi de câteori nu m'am jurat eu cu părintele meu Ioanăş Voevodul [1]) dar el n'a ţinut seamă de asta şi slujba mea nu i-a fost dragă. Căci nu-i ajunge gobărnătoria ţării Ungureşti ci trimete să-mi ia ocina mea adevărată şi ţărişoara mea Făgăraşul şi Amlaşul şi se munceşte cu rău asupra mea. Dar, dacă el îşi calcă peste slujba mea, Dumnezeu să se răzbune asupra celui ce nu păzeşte dreptatea. *Iar Domnia mea nu voiu părăsi ce este al*

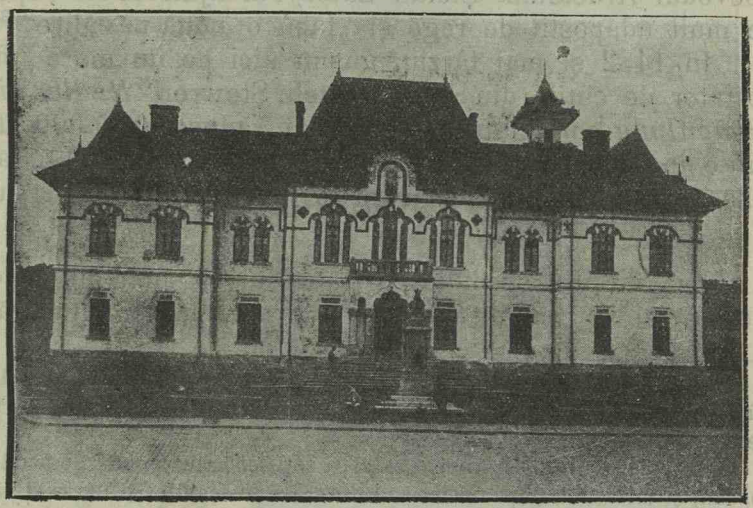

Primăria Oraşului Câmpulung

Col. *I. Staicu*

meu decât odată cu capul. Să ştiu că pier ca mâine, dar ce voiu puteà, voiu face şi Dumnezeu să plătească şi să vadă că sunt în nevoie".

Prin părţile acestea, a trecut în Ardeal —stând mai multe zile la Rucăr de unde a trimes câteva scrisori Braşovenilor—Vlad Ţepeş, pentru a pedepsi pe aceia cari îi adăposteau rivalii. In timpul acela, Dan încearcă cu aju-

1) Ioan Corvin de Huniady.

torul Ungurilor (Secuilor) şi Saşilor să-i ieà scaunul [1]). Dan căpătă ajutorul cerut şi năvăleşte în 1460 în ţară, dar cade în mâinile lui Ţepeş. Pe atunci, Ardealul erà lăsat, ca şi în 1438, fără apărare. Când intră în Ardeal, în 1462, Vlad Ţepeş nici la Turnu-Roşu, nici la Bran, nu află în cetăţile de odinioară nici-o piedică [2]).

Pe timpul acela se vorbià încă de *cetatea dela Câmpulung*.

Prin părţile acestea, a venit, în toamna anului 1476, voevodul Ardealului Ştefan Batory, în ajutorul lui Ţepeş de mult adăpostit de rege şi „făcù o nouă năvălire“ [3]).

In 1482 şi mai târziu, găsim aici pe un mare importator de cuţite din Stiria „culteli, Ştewrer“ *Rădilă din Câmpulung* care, într'un singur an, adusese 39.000 de cuţite în valoare de 468 florini. Prin Martie 1500, „Rădilla de Campolong“ făceà negoţ cu şofran la Sibiu.

La sfârşitul secolului XV, oraşul se mai aşezase, iar bâlciul — renumitul bâlciu — care, pe timpul năvă-

---

[1]) C. Rădulescu-Codin şi Pr. I. Răuţescu. Dragoslavele p. 50. Dăm acì părţi din scrisorile pe cari Dan, împuternicit de Mateiu Corvin, le trimete Braşovenilor:

a) ...„Să ştiţi că m'a trimis Craiul şi toţi iobaghii *(nobili* Nota d-lui Bogdan) şi mi-a dat stăpânul meu Craiul Ţara Ardealului şi Bârsa şi Săcuimea, ca să meargă cu mine să-mi dobândesc ţara. Mă rog şi cer dela domniile voastre să-mi fiţi părinţi şi prieteni.

b) ...„M'a trimes Craiul Mateiaş şi am venit în ţara Bârsei şi venit-au judeţul şi pârgarii din Ţara Bârsei şi mi s'au plâns de cele ce au făcut Drăculea vrăjmaşul nostru şi cum el n'a ţinut credinţa stăpânului nostru craiului şi s'au dat Turcilor. Acest lucru într'adevăr l-a făcut învăţat de *dracul*... (înşiră apoi toate nelegiuirile săvârşite).

[2]) N. Iorga, Carpaţii în luptele Românilor, p. şi următoarele: „Cu dreptate puteà să spue Ţepeş, în 1462, sultanului Mahomed II care-l birue fără a-l puteà izgoni: Imi e cunoscută toată ţara Ardealului şi toată ţara Ungurească şi ştiu starea locurilor şi a lucrurilor. Dacă-i place Măriei Tale împărăteşti, pot, pentru răscumpărarea păcatului meu, să-i dau în mâini toată ţara Ardealului“ şi el adaugă că, având luat Ardealul, Sultanul poate supune Ungaria toată.

[3]) Cea dintâiu făcându-se, se pare, pe altă cale, în folosul lui Basarab cel tânăr şi în dauna lui Basarab cel Bătrân. Iorga, o. c.

lirii Tătarilor se făceà sus pe muntele *Sintilia*[1] — acolo venind Români şi deaici şi de peste munţi — se ţineà în regulă tot în oraş, legenda arătând, dealtfel, că târgul erà în floarea lui şi pe timpul venirii lui Negru Vodă în oraş. Târgul acesta, şi atunci ca şi azi, erà o adevărată zi de insufleţire şi de veselie, „care pune în mişcare, care desfundă toate mahalalele târgului, care atrage pe cei din judeţ cu grămada spre capitală şi prin mulţimea adunată pe străzile obişnuit singuratice, prin colorile vii răspândite pe pietre şi în pervazurile ferestrelor, prin sgomotul sau veselia împrăştiată peste tot, schimbă posomorâta înfăţişare, de uneori, a oraşului, o metamorfozează şi o întinereşte".

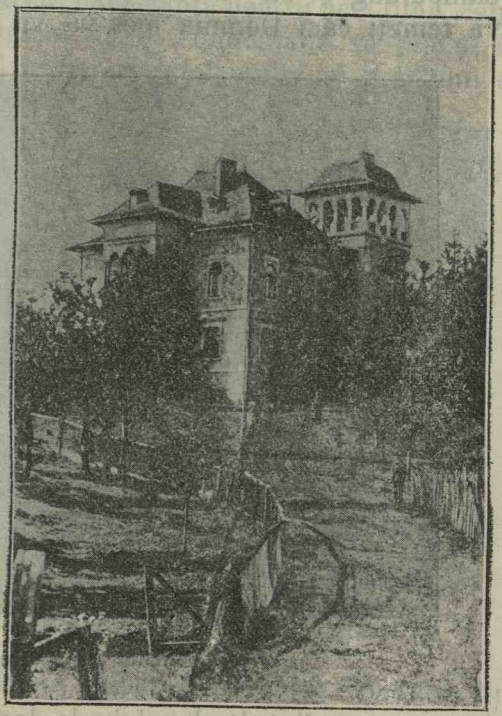

Vila Drăghiceanu, cumpărată pentru şcoala normală de fete. Col. *I. Staicu*

1500—1600

La începutul sec. XVI-lea, vedem, din fapte şi scrisori, cât de mult se ocupau Câmpulungenii

[1]) In „Istoria Câmpulungului" de Aricescu, p. 164 se spune: „Şi am băut adalmaşul, la sborul lui-Sânt Ilie, aici sus pe coasta plaiului Sânt-Ilie", aceasta dovedind că, înainte de Mateiu Basarab şi mai ales în timp de războaie, sborul se făceà nu în oraş, ca de obiceiu, ci pe vârful acelui munte din apropierea Păpuşei. Aceasta se vede şi dintr'un act din Iulie 1677: „pentru care lucru iată că s'a tras la Sintilie de au venit ot Dalgopol Câmpulungu".

cu creşterea albinelor. In 1508, Mihnea Voevod dă ştire Braşovenilor de lucrul cerii, „că, ori decâtă ceară aţi aveà nevoie Domnia-Voastră *să ştiţi că ceară este destulă la Câmpulung.*

„Astfel, oricâtă v'ar trebui Domniei-Voastre şi or pentru cât, Domnia-Voastră să vă trimiteţi oamenii la Câmpulung şi să vă încarce ceară. Şi de nimic să nu vă temeţi, căci Domnia mea vă va face isprava ce veţi

Ciobani din Muscel

trece ceara dincolo de plaiu la locul domniei voastre [1]).

Tot pela începutul sec. XV, pe când municipalitatea săsească erà încă în floare, se pomeneşte, în 1521 şi 1528, de două *privilegii ale catolicilor din Câmpulung* [2]).

---

[1]) La începutul acelui secol, vedem vorbindu-se de *Stanciul de Nămdeşti* zis şi „*Stanczul de Compolung*". Radul cel mare scrie Braşovenilor de Stanciu că, „umblând el cu un alt om pe calea dreaptă a Braşovului şi ajungând la Bran, voi aţi pus mâna pe ei şi pe unul l-aţi spânzurat fără judecată, iar celuilalt i-aţi luat şapte florini, şi l-aţi pus apoi la chezăşie, ca să mai plătească încă 10 florini, fără nici-o vină„...

[2]) Cum se cunoaşte din documentele latineşti şi nemţeşti.

Din 1521 avem *cel mai vechiu document de scriere românească cunoscut până azi:* scrisoarea — foarte limpede şi lipsită cu totul de piedica arhaismelor—a boerului *Neacşu de Câmpulung*, (Neacşu Lupa), care vestea Braşovenilor despre expediţia turcească pornită pentru înconjurarea cetăţii Peth (Panciova) cea situată pe malul stâng al Dunării, lângă peşterea Veteranii.

Dăm aci scrisoarea, importantă pentru acel timp ,când şi cărţile sfinte şi tâlcul lor şi rugăciunile se ţineau în cătuşele slavone. E trimeasă înţeleptului şi nobilului şi

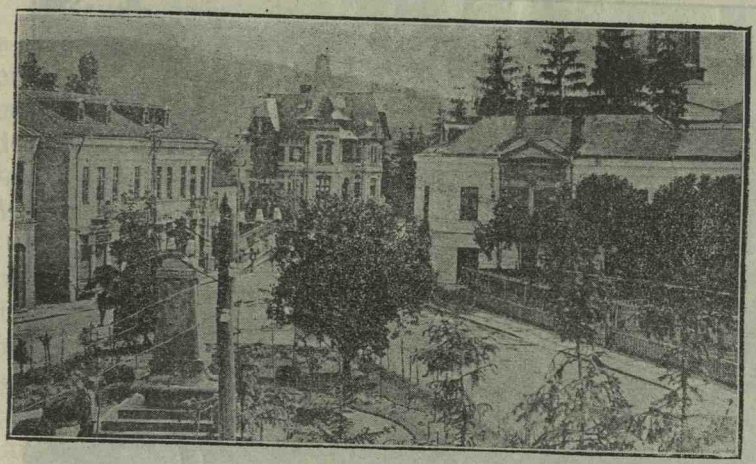

Piaţa Regală cu vila Paul

Colecţia *I. Staicu*

de Dumnezeu dăruitului, jupanului Hanăş Begner din Braşov...

„Multă sănătate dela Neacşu din Câmpulung şi iar dau ştire domniei tale pentru lucrul Turcilor, cum am auzit eu că împăratul a ieşit din Sofia şi aimintrea nu e. Şi se-au dus în sus pre Dunăre; şi iar să ştii domnia ta că au venit un om dela Nicopole de mie me-au spus că au văzut cu ochii lor că au trecut ceale corăbii ce ştii şi domnia ta pre Dunăre în sus; şi iar să ştii că bagă din toate oraşele câte 50 omini, să-i fie în ajutor în corăbii; şi iar să ştii cumu se-au prinsă neşte

meşteri den Ţarigrad cum vor treace aceale corabii la locul ceala strâmptul ce ştii şi domnia ta.

Şi iar spui domniei tale de lucrurile lui Mahamed beg, cum am auzit de boiari ce sânt megiaş şi de generi-miu Negre cumu i-au dat împăratul slobozie lu Mahamed beg precum io va fi voia pren ţeara rumâneascâ iară el să treacă şi iar să ştii domnia ta că are frica mare şi Basaraba [1]) de acel lotru de Mahamed beg, mai vârtos de domniele voastre şi iar spui

Vedere din Câmpulung, piaţa Brătianu

Col. *I. Staicu*

domniei tale ca mai marele miu, de ce am înţeles şi eu, eu spui domniei tale; iară dumniata eşti înţelept şi aceaste cuvinte să ţii domnia ta la tine, să nu ştie umini mulţi şi domniile voastre să vă păziţi cum ştiţi mai bine şi Dumnezeu te bucure [2])".

---

[1]) Neagoe Vodă (după Stoica Nicolaescu)

[2]) St. Nicolaescu: Documente Slavo-Române, cu notele: Locul cel strâmt pe unde să treacă corăbiile eră *Porţile de fier*. Mahamed beg e un creştin renegat, un Basarab turcit, după cum ne spun cronicile locale, care râvnia pe acele vremuri tronul ţării româneşti. In scrisoare e vorba de expediţia lui Soliman.

Se ştie că în acel timp, numai în trei oraşe, între cari şi Câmpulungul, dedese voie Neagoe-Vodă Braşovenilor să facă negoţ.

De pe acel timp, se păstrează, între cópiile Academiei române, o *scrisoare în limba germană* a pârgarilor din Câmpulung, într'o afacere a unui Ivan Voico cu un Sas din Câmpulung [1]).

Vedere din Câmpulung, vila Stătescu
Col. *I. Staicu*

Cel puţin depe acel timp avem cunoscut chipul cum se alegeà judeţul oraşului. Alegerea se făceà Marţi după Paşti.

Pârgarii propuneau pe candidaţi, iar preoţii, bătrânii şi orăşenii se pronunţau pentru unul. Cu acesta în frunte, mergeau toţi la biserica catedrală unde Protopopul întâmpinà pe ales cu crucea şi cu evanghelia. Inaintea altarului noul judeţ făceà jurământul de dreptate, de credinţă şi de iubire pentru interesele oraşului; iar 'nainte de jurământ, protopopul, cu glas tare şi răspicat, îndreptându-se din uşile împărăteşti către obşte, întrebà de trei ori: „vrednic este?“; iar obştea răspundeà: „Vrednic este!“.

[1]) Iorga, o. c.

Când eşiau din biserică cu noul ales, îl ridicau pe sus[1]) strigând cu toţii:

— „Să trăiască judeţul nostru“!

In piaţa oraşului, cu mare solemnitate şi în faţa obştei, i-se dà noului judeţ *pecetia*[2]) *oraşului*, condicele, catastifele şi hrisoavele oraşului[3]).

Judeţul, intrat în funcţiune, aveà următoarele îndatoriri:

1. Să preînoiască la domnie, asistat de pârgari, când erà de trebuinţă, actele vechi ale oraşului, cu scutirile, drepturile şi libertăţile hărăzite de domnii mai vechi.

2. Să judece pricinile orăşeneşti, ajutat de pârgari, de preoţi şi de bătrânii oraşului, printre care intrau şi *foştii judeţi* retraşi din funcţiune de bătrâneţe sau prin demisie.

3. Căutà să facă pace prin bună învoială, pentruca cei împricinaţi să nu mai meargă la domn.

4. Făceà domniei şi isprăvnicatului dări de seamă despre cercetările cu care erà însărcinat.

5. Hotărà împreună cu tot sfatul, adică cu pârgarii, cu preoţii, bătrânii şi negustorii, în marele consiliu comunal, *cisla* adică partea de bir, de dări şi de impozite ce se cuveneà să plătească domniei fiecare orăşan în suma

---

1) G. Ionescu-Gion: p. 34: „Să ne aducem aminte de obiceiul vechi-lor Germani, Franci şi Alemani: ridicarea pe scut a alesului, a *Herzogului (Elever sur le pavois)*.

2) A se vedeà mai la vale sigi'iul oraşului.

3) Păcat că „nicăieri în ţările Române, noi nu am avut *casa oraşului* adică *sfatul* cum se va zice în sec. XIX, adică aşà cum a fost în oraşele franceze câte un *„Hôtêl-de-ville“*, în oraşele germane câte un *Rathaus* sau Stadthaus şi în oraşele engleze câte un *Town-hall* sau *Guild-hall* şi aceasta a fost o mare nenorocire căci multe acte ale vieţii orăşăneşti au dispărut cu timpul, în răsleţirea celor trei secole trecute, prin incendii, prin invaziuni, prin furturi. (Vezi şi Gion p. 735).

Prea puţine acte de vânzare se păstrează de mai 'nainte de 1600: vedem pomenit unul în 1578 dela Mihnea-Vodă „fetei lui Vlaicu logofăt din Coteşti, Dobra, întărindu-i *ocină la Bughe*, care-i erà de zestre“. (Iorga. *St. şi doc.* VII, p. III.

breslei sale şi aşa împărţià pe orăşeni în trei grupuri mari: *fruntaşi* (bir mare), *mijlocaşi* (bir potrivit) şi *codaşi* (bir mic).

6. Intărià vânzările şi cumpărările şi erà de faţă când îşi puneau peceţile aceia cari vindeau sau cumpărau.

7. Strângeà amenzile pentru Casa oraşului, făceà măsurătorile locurilor şi stabileà drepturile de proprietate; privegheà ca toate aşezămintele vătăfielor să se păzească neatinse şi apărà interesele oraşului împotriva veneticilor.

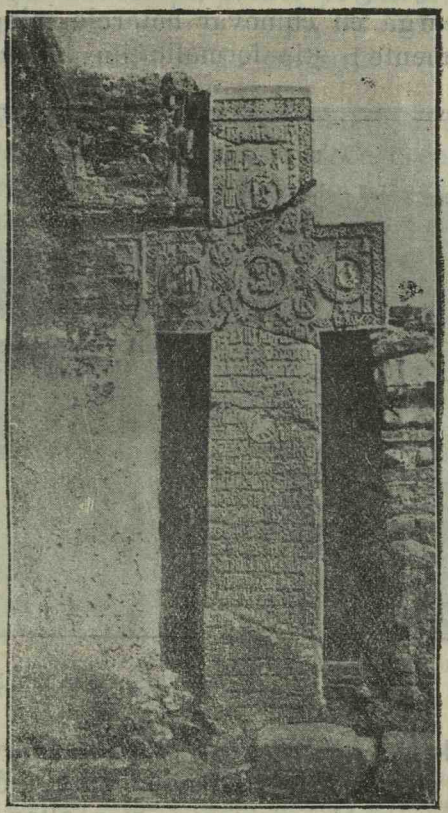

Crucea jurământului, în 1867. Astăzi e zidită în peretele casei fraţilor Ionescu-Berechet şi e bine păstrată [2])

Judeţii trebuiau să aibă oarecare cunoştinţe de pravile şi de lege şi ştiau, ca în acel secol, că proprietatea se putea câştigà prin: *moştenire*, *cumpărătură*, *înfrăţire* [1]) sau *tovărăşie* (brastvo) şi prin danie. Mai ştiau că, atunci când femeia aduce zestre şi nu face copii, rudele ei sau biserica ce le-a hotărât ea, în viaţă, cer bărbatului toată zestrea pentru ele: ştiau că trebue să te lapezi, în faţa divanului, de trei ori, de o moştenire încărcată de datorii pe care n'o

[1]) Gion p. 737. „Dacă vei călcà frăţia, să te bată focul, apa, văzduhul, pâinea, vinul, sabia, Dumnezeu şi Maica Domnului".

[2]) La această cruce se repeta jurământul făcut în biserică.

vrei; ştiau că, la vânzarea unui loc, trebuia să se întrebe mai întâiu toate rudele şi toţi vecinii vânzătorului dacă nu vor ei să cumpere locul şi, dacă aceştia nu voiau, numai atunci să întărească zapisul pentru vânzarea locului, făcută streinului; de se făceà altfel, judeţul putea să *spargă* cartea. Ştià că nu el, ci divanul putea să şteargă cu chinovar hotarele mincinoase din vechile documente; ştia formalităţile de *desmoştenire* şi ştià pe

Casă ţărănească din Muscel

cele de *înfiérea* fetelor, când înfietorul n'avea băeţi, cum şi pe ale *înfrăţirii* fiilor vitregi cu fiii legitimi, în vederea egalei moşteniri, şi a altor fel de înfrăţiri [2]); deasemenea pe ale înfrăţirii bărbatului cu soţia lui, pentruca,

[1]) In hrisovul de mai târziu al lui Matei Basarab către Ilie fiul popei Şerban din Isvoran, prin care-i confirmă delniţa din Isvorani însă din delniţa lui Ion Văcarul... se spune: „Pentrucă s'au *înfrăţit* Iorga feciorul Stahiei din Piteşti, cu Ilie feciorul popei Şerban din Isvorani, de au dăruit Iorga pe frate-său Ilie cu această jumătate de delniţă dela Isvorani, cu tot venitul, ca să fie a lui stătătoare şi feciorilor lui; iar Ilie el încă au dăruit pe Iorga pentru frăţia lui cu un cal bun, şi cu o

averea lor devenind un tot şi ei neavând copii... s'o poată lăsà întreagă unei mânăstiri, iar rudele să nu moştenească nimic şi ştia formalităţile *frăţiilor de cruce*: când şi cum trebuiau să intre fraţii în biserică, *să se încingă cu brâul Prea Curatei*, să pună mâna pe evanghelie şi să jure pe *Cruce*, pe *pâine*, pe *sare*, să fie fraţi nedespărţiţi pe veci.

Judeţul era ajutat de preoţi şi de pârgari.

Pe acel, timp *pârcălabii* [2]) şi poate şi judeţii, aveau lângă dânşii şi pe *jurători* care jurau să judece dreptul, ori care ar fi fost pricina. Domnul, suprem judecător, numià adesea, pentru o pricină, un tribunal extraordinar şi *ad-hoc*: nu judecau nici judeţul, nici isprăvnicatul, nici divanul, ci un număr de boeri şi neguţători.

Pe aci intră în ţară, în 1522 — după stăruinţele lui Radu dela Afumaţi — voevodul ardelean Ioan Zapolyà împotriva Turcilor [3]): „Iar Radu Vodă a fugit cu boerii în ţara Ungurească şi s'a dus la Ianoş Craiu şi-au că-

---

dulamă de grana mohorâtă şi cu o pereche de nădragi de grana şi cu aspri gata 2000. *Şi au intrat amândoi în sfânta biserică şi au pus mâinile pe sfânta evanghelie şi s'au încins cu brâul prea sfintei Născătoare de Dumnezeu*, şi s'au înfrăţit ei de a lor bunăvoe şi cu ştirea tuturor megieşilor după împrejurul locului şi dinaintea Domniei mele. Şi am văzut Domnia mea şi *zapisul de frăţie* la mâna lui Ilie cu mare blestem şi cu mulţi oameni buni mărturie scrişi în zapis... Băjan, Doc. Câmpulungene, p. 10.

2) Pârcălabii (la Greci *pyrgos*; la Romani, *burgarii*; la Germani, *burg*; la Unguri *porkolab*, iar la Românii veacului XVI, *castelani sau comandanţi ai cetăţilor)* cari, înainte, aveau atribuţii *militare şi judiciare*, sunt reprezentanţi ai Domnului în Câmpulung. La 1673 (Dec. 25) un hrisov al lui Duca vodă hotărăşte că ei (pârcălabii, n'au dreptul să se amestece în judecăţile oraşului) (Gion, o. c. p. 723). Intr'un hrisov din 1574, în care se vorbeşte de Năpârteni că sunt întăriţi lui Vlaicu clucerul, tatăl frumoasei Doamna Neaga şi fratelui său Mihail, se spune că tatăl acestuia este *Mihnea Pârcălabul* şi că el cumpărase acea moşie încă din zilele lui Basarab Vodă. (Cond. Vieros, cf. Gion, p. 722).

Intr'un hrisov din 7 Maiu, 1616, al lui Radu Vodă Mihnea se vorbeşte de un bir numit *seama pârcălabilor* de care Domnul scuteşte pe Câmpulungeni. (Gion o. c. p. 723).

3) Magazin istoric tom. IV, p. 269.

zut la picioarele lui şi l-au rugat să se milostivească să nu lase ţara creştinească în mâinile păgânului.

„Intr'acea, Ianoş-Craiu s'a milostivit spre creştini şi s'a gătit de oaste cu 30.000 de Unguri, tot voinici aleşi şi-au pogorât pela Rucar aici în ţară şi au venit Ianoş Craiul până la Piteşti, iară Mehmed bey n'a cutezat să-i aştepte ci curând au fugit peste Dunăre [1]).

Tot pe aici merg după distrugerea dela Mohàcs a Ungariei (1526)—cele mai multe din *expediţiile româ-*

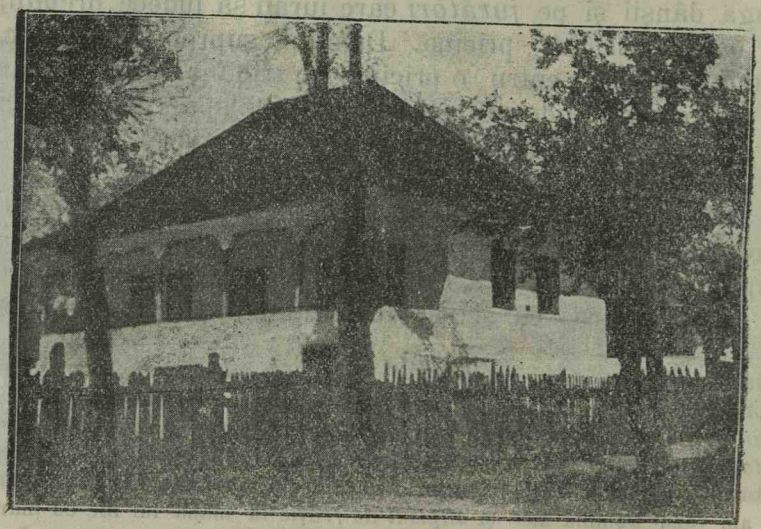

Casă veche din Câmpulung

Col. *Berechet*

neşti: în 1529, *Lăudat* comandantul Muntenilor şi ctitorul bisericilor din Hârteşti şi Mihăeşti — pe când Rareş dà lovituri pe altă parte — asediază Branul apărat de Braşoveanul Ioan Hock [2]).

O altă năvălire a fost în timpul lui Vlad V.

---

[1]) Ibidem cf. Fotino: Istoria Daciei, tom. II, p. 59. Despre lupta dela Rucăr sau în apropiere.

[2]) Iorga, o. c., p. 35.

Tot pe aci trecerea însărcinatului lui Soliman, Ludovic Gritti care se dedeà drept guvernator al Ungariei şi tot pe aci, în 1541, trecerea în Ardeal a lui Radu Paisie „cu oaste muntenească“ : „să-şi întâlnească vecinul sub zidurile Făgăraşului“ şi nimeni nu-i stătù în cale. Radu Paisie ajută pe Petru Rareş care prinse pe Ştefan Mailat şi-l trimise la Poartă.

Prin aceste locuri fù năvălirea lui Mircea Ciobanul în Ardeal şi în 1550, năvălirea Muntenilor în ţara Bârsei.

Tot pe aci a fost năvălirea în Ardeal a lui Pătraşcu Vodă, tatăl lui Mihaiu Viteazul [1]).

In anul 1865—6 se ridică în Câmpulung de către Doamna Chiajna şi fiul său Petru Schiopul [2]) care s'a dovedit un iubitor de cele bisericeşti, având la curtea sa un iscusit dascăl şi cântăreţi foarte buni—

Biserica Domnească cum era mai înainte
Aquarel de *Berechet*

1) Iea parte la expediţia din 1556 a lui Lăpuşneanu, care aşează, din ordinul Turcilor, în Cluj, pe regina Isabella, văduva lui Zapolya şi pe fiul ei Sigismund.

2) Fratele său Alexandru Mircea mort la 1577, fiind socotit ca sfânt ca unul ce purtà ascuns, sub haina lui, un vestmânt de călugăr de păr de cal foarte aspru cu care a şi murit. Iorga, Călători, o. c.

biserica domnească a cărei inscripție, din 1721, arată prin câte prefaceri a trecut [1]).

Păcat că nu s'a putut păstrà, în forma dela început.

Tot pe atunci se ridică biserica *Șubești* [2]), a cărei inscripție păstrată din 1779 ne vorbește de cel dintâiu ctitor și de cei următori [3]) și o altă biserică pe care d. Iorga în 1907 a găsit-o ruinată — cu piatra de mormânt a unui boer dela 1557 58.

---

[1]) „Această sfântă și dumnezeiască biserică care să cinstește și să prăznuiaște hramul sfântului și făcătorului de minuni erarhul Nicolae, fost-au zidit(ă) den temelie de răposata Doamna Chiajna a răposatului Mircii-Vodă și de fiiu său Pătru Voevod, decând au fost leat 7075 (1565-6) și, de pe vremi slăbindu-să toate, zidul și desfăcându-s(ă) bolta, cât era să cază să primejduiască norodui, — dec,i), când au fost acum în zilel(e) prea luminatului Domn Io Nicolae Alexandru Voevod, preoții aceștii sfinte biseareci neavând putința să direagă biserica, au adus aminte Măriei Sal(e); dec Măriia Sa s'au milostivit și au dat bun ajutor, și au mai ajutat și'alți creștini, cine cu cât s'au îndurat; dec, fiindu ispravnic acestui orașu dumnealui jupan Neacșul vornicul Piteșteanul, și văzându că, de nu se va surpà den temelie, nu s(ă) poate direage, s'au îndemnat dumnealui den tot suflet d'a pus d'au surpat, și den temelie s'au zidit biserică mai mare, cu strane, puindu dum(nealui) și cheltuială decât toți mai multă, și isprăvindu-să zidul, iară dumnealui au și zugrăvit biserica, altariul și tinda, ca să fie tut(u)ror celor ce au miluit și dumnealui veacnică pomenire, — fiindu slujitori sfintei biserici smeritul Gheorghe preot și smeritul preot Ianache, care au fostu ispravnic și mult-sârguitor la tot lucrul sfintei biserici: și s'au isprăvitu la Iulie 8 zil(e), lt. 7229 (1721)."

[2]) Vezi la pag. 20, un tablou de Grant, *intrare în biserica Șubești.*

[3]) „In numele Tatălui și'al Fiului și'al Sfântului Duh, Amin. Din râvnă Dumnezeiască îndemnat fiind eu robul lui Dumnezeu, Dosithei arhimandrit, năstafnecul sfintei mânăstiri Câmpulung, cu Trantafir împreună Logofă(t) s(fin)tei mânăstiri, am început și am zidit această sf(ân)tă biserică din temelie întru cinstea și prăznuirea Intrării în biserică a prea sf(in)tei de D(u)m(ne)zeu Născătoarii și pururea fecioarii Marii și sfântului părintelui nostru Spiridon și a Sfinților Impărați Constantin și Elena pentrucă fiind altă biserică aproape de aceasta, făcută de un Oprea Stancu Boja, de(n) leat 7060 (1551-2), și foarte să învechise, și să stricase de tot, s'au făcut și s'au înfrumusețat aceasta cum se vede, în zilele prea-innălțatului Domn Ion Alexandru Ipsilant Voevod, cu blagoslovenia Preosf(in)ții sale părintelui Mitropolitu Grigorie, la leat 1779, lun(a) Noem(vrie) 21. cf. Iorga, Inscripții.

Şi tot în acea vreme se ridică, schitul istoric *Ciocanu* din Malu [4]) şi biserica de acolo în 1572.

În timpul lui Petru Cercel şi Mihnea Turcitul, călătoreşte pe aici unul din cei mai însemnaţi oameni de ştiinţă — diplomat al Franţei — din a doua jumătate a secolului XVI, un adevărat învăţat, care străbate ţara noastră, *Jacques Bongars* (1546—1612), admirabil cunoscător al antichităţii clasice.

„Călătorul află la Bran Castelul care ofereà şi adăpost, iar dincolo de Bran erà hotarul însemnat cu o cruce[1]). A făcut coborârea pela P i a t r a lui Craiu. Nu existau şosele. Rătvanurile se coborau cu funiile. A trecut cu carele Dâmboviţa la vad. Drumul se făceà foarte încet. Pe drum, vede Cetatea lui Negru Vodă care e pomenită şi cu ocazia retragerii lui Mihai [2]).

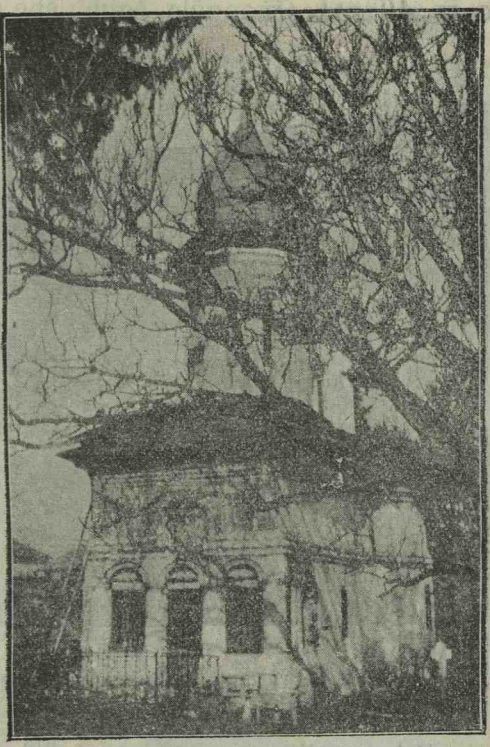

Biserica Şubeşti

Colecţia *Berechet*

4) Între cărţile găsite la Schitul Ciocanu a fost o evanghelie dela 1683, „Apostolul" dela 1684 şi „Faptele apostolilor" dela 1684.

1) Cruce de hotar. Semnul ce-a fost găsit acum în urmă, atunci când a pierit primul ofiţer român Co onelul Poenaru-Bordea, în August 1916, a fost desfiinţat pentru totdeauna, de vânjoşia ostaşilor noştri şi se păstrează la Prefectura judeţului Muscel, odată cu steagul Principatelor Unite de acum 65 ani.

2) N. Iorga. Istoria Românilor prin călători, o. c. Notele lui Bongars, publicate mai întâiu într'o broşură germană, au fost reproduse în colecţia lui. Hurmuzachi.

Intre 1580—1590, a călătorit pe aici *Italianul Botero* abate al mânastirii San-Mihelo în Chiusa, iezuit, secretar al lui Boromeo şi, în această calitate trimes la Paris, mort în Turino în 1617. A strâns informaţii foarte preţioase pentru ţara noastră. Botero vorbeşte între altele şi de Câmpulung, care *avea atunci 900 case, între care 49 săseşti.*

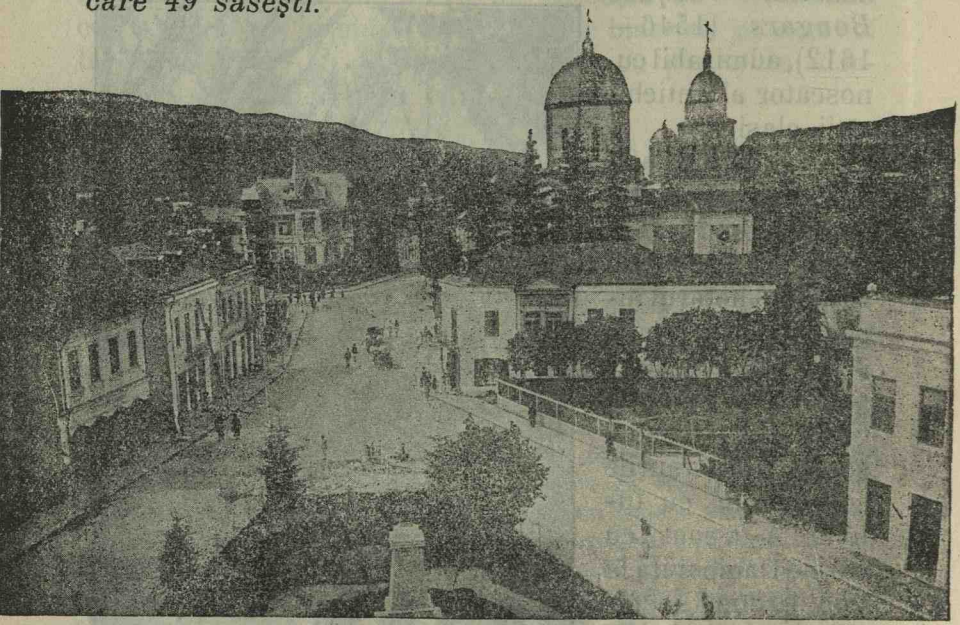

Piaţa I. C. Brătianu cu Biserica Domnească din Câmpulung

Prin părţile acestea s'a revărsat, desigur, şi oastea românească, după luptele dela Călugăreni, atunci când Mihaiu s'a retras la Stoeneşti şi când armatele ce i-au venit în ajutor din Ardeal au fost silite, din pricina căilor înguste şi a munţilor repezi şi râpoşi — să lase carele cu funiile la vale.

Tot pe atunci a mai trecut, prin părţile acestea, istoricul Walter (1597).

1600—1700

Pela începutul sec. XVII, locuitorii câmpeni, nevoiți de împilările slujitorilor domnești, emigrară în munți. Parte din ei veniră în Câmpulung, unde fură bine primiți și trăiră bine cu Câmpulungenii, vreme multă. Dar mai târziu, Mateiu Vodă, după plângerile boerilor și că-

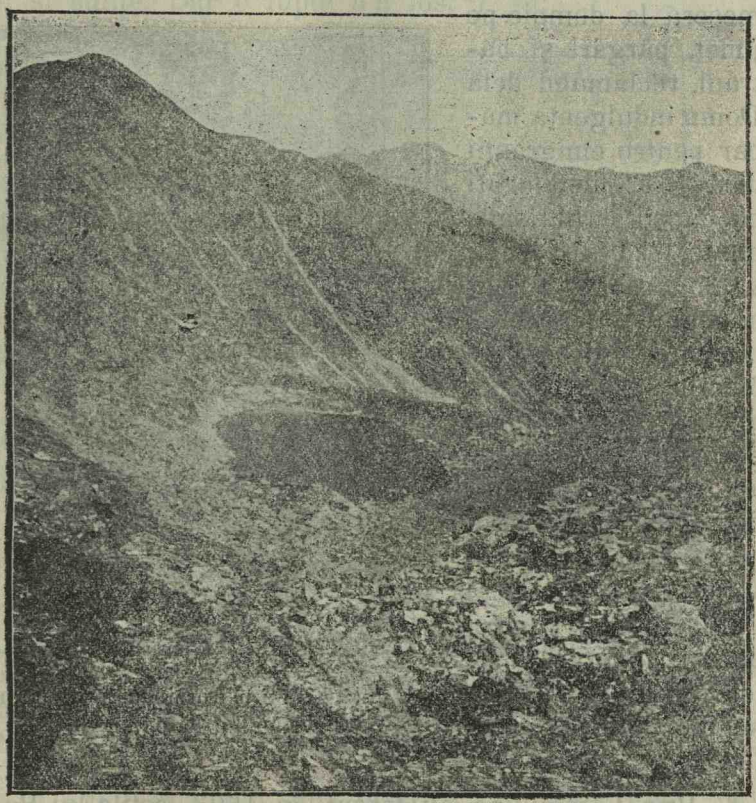

Vedere din munții noștri

Col. *Gabriel Dimitriu*

lugărilor, trimese porunci în toate satele și orașele României și în părțile Turciei unde erau emigrați săteni, să se întoarcă la vetrele strămune și le făgăduì ușurare

şi apărare de proprietar. Sătenii însă rămaseră pe unde erau aciolaţi [3]).

La a doua plângere, Mateiu porunci capilor de judeţe şi de comune să i trimită îndată la urma lor şi trimise gonaci după fugari; parte din gonaci se arătară şi în Câmpulung.

Dar atunci, toţi Câmpulungenii se împotriviră şi trimeseră la domnie pe judeţ, pârgari şi bătrâni, reclamând dela Domn indulgenţa măcar pentru emigranţii dela 1612, fiind legaţi cu dânşii prin legăminte, zicând că „alungarea străinilor ameninţă spargerea oraşului". Şi atunci Mateiu Vodă, dete ordin ca cei veniţi în Câmpulung cu patru ani înainte de Alexandru Iliaş, să rămână acolo, socotindu-se în viitor ca locuitori Câmpulungeni; iar cei aşezaţi în oraş în zilele lui Iliaş şi Leon să fie aduşi la urma lor.

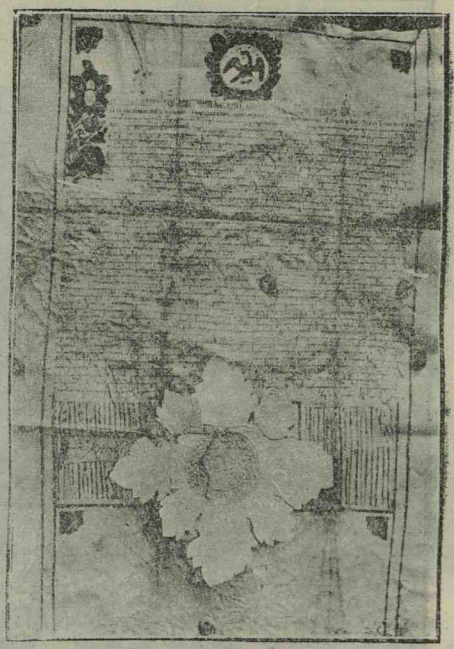

Act din 1699, în el vorbindu-se de jafurile Ungurilor lui Batory în 1611

Prin Câmpulung au trecut, în 1603, oştile lui Radu Şerban „cele dintâiu cu Deli Marcu şi Banul Gheorghe Raţ, ca şi cu Mârzea cel mare" împotriva lui Moise Szekely, pe care Radu, în marginea Braşovului, îl birui cu desăvârşire şi-l lăsă mort pe câmpul de luptă. Radu

[3]) Cf. C. Alexandrescu, Dicţionar geografic al judeţului Muscel, Aricescu Istoria Câmpulungului.

trecù tot pela acel pas larg dela Rucăr şi Dragoslave: drumul îi fusese deschis acum de ai săi [1]).

Pe aici şi prin alte părţi, au năvălit, în 1610, oştile lui Gabriel Bàthory: — „cete ungureşti de haiduci hoţi" pătrundeau prin trecători, prădând, unde erau mânăstiri bogate, desgropând morţi, furând coperişurile de plumb ale sfintelor locaşuri, ucizând cu grămada pe ţărani, tăind pântecele şi sânurile femeilor, prinzând pruncii în săbii şi suliţe. Dar o luptă n'a fost [2]).

Biserica „Sf. Gheorghe"
Col. *Berechet*

Tot pe aci se întorceà biruitor Radu Şerban, în 1611, după ce se răzbunase de relele Ungurilor lui Gabriel Bathory [3]) şi tot pe aci veni din Ardeal acelaş voevod, în 1613, după ce fu răpus Bathory.

In 1630 se înălţă, aici, biserica „Sf. Gheorghe", la

[1]) N. Iorga. Carpaţii în luptele Românilor, o. c., p. 23.
[2]) Ibidem, o. c.
[3]) N. Iorga, o. c. şi urmare: — „Iar Bathory Gabor", scrie vechea cronică, după cântăreţul vechiu al acestor lupte" — „fugind, i-au căzut cuşma din cap şi ca un câine s'au ascuns şi d'abia au scăpat cu mare ruşine şi nu-i folosiră nimic peanele cele multe ce purtà, până au scăpat de s'au închis în Sibiu, că dela singur Dumnezeu au luat acea plată".

a cărei construcţie s'a întrebuinţat o uşă de nartex şi o fereastră (lucrate în stil gotic), dela Cloaşter.

Iar în 1632, se înnalţă biserica „Sf. Troiţă", azi dărâmată.

Biserica „Sf. Troiţă" azi dărâmată
Col. *Pr. G. Bănăţeanu*

Din sec. XVII, Câmpulungul păstrează cele mai sfinte amintiri dela *Mateiu Basarab*, care le-a rezidit din temelie mânăstirea Negru Vodă. „Coborâtor al domnilor de demult, coborâtor Român al Domnilor Români, viteaz din sângele vitejilor, Mateiu Basarab, aveà scopurile sale scrise pe steagul care-l desfăşurase, chemând ţara în jurul lui şi voià să aducă înapoi trecutul, trecutul de bogăţie, de putere, de mândrie de învăţătură" şi-a îmbogăţit numărul frumoaselor clădiri şi mânăstiri din ţară ; iar la Câmpulung a prefăcut această veche mânăstire pe care un cutremur o dedese jos în 1628" [1]).

[1]) A se vedeà mai înainte, pag. 75, actul original păstrat la Academia română. Una din inscripţiile din faţă sună astfel :

„In zilele Dulcelui creştin şi de Dumnezeu iubit creştin Matei Bas(a)rabi Voevod, g(ospod)jda ego Elina, cu vrerea lui Dumnezeu pus a fi Domn Creştin în Ţara Rumânească, întru moşiia lui, care iaste dintru Unguri descălicat(ă), adică început-au a scrie de această s(ă)ntă dumnezeiască besearică ce iaste hramul Adormirea Maicii Domnului care s'au început şi se-au zidit şi se-au săvârşit de bătrânul şi prea milostivul creştin Radul

Insărcinat cu supravegherea lucrării mânăstirii a a fost Socol Clucerul [2]). Cornăţeanu, nepotul lui Socol din timpul lui Pătraşcu-Vodă. Socol a picat, cu fiu-său, mai târziu, în răscoala Seimenilor. Dela el s'a păstrat, până acum de curând, o cruce.

Mateiu-Vodă, după ce a reclădit mânăstirea [3]) şi a organizat-o ca *obştejitie* [4]), a numit aci pe primul egumen. *Melchisedec*, un călugăr şi scriitor învăţat.

Negrul Voevod, carea au fost de 'nceput desc(ă)lic(ă)torul Ţerii Rum(ă)neşti şi d'început au fost zidit(ă) aceştî sfântî dumnezeiască besearic(ă), când au fost cursul anilor dela Adam 6723 (1215), şi tot au stătut cu bun(ă) pace pân în zilele creştinului Alexandru Voevod Iliaş, doao Domnie, când au fost cursul anilor dela Adam 7136 (1628); atunce într'acea vream(e), se-au surpat de întru voia lui Dumnezeu, în ziua de S(fet)i Ilie proorocul, la miazănoapte, şi nici-o firoseal(ă) nu s'au făcut, iar dup'aceaia deac'au dăruit Domnul Dumnezeu preacestu Domn bun şi milostiv creştin Mateiu Băs(ă)rabî Voevodi, g(ospo)jda eg Elina, cu Domnie în Ţeara Rum(â)nească şi întru moşia lui şi fiind şi Măriia sa de într'acea rudă bun(ă) şi de întru acel neam adev(ă)rat, socotit-au ca un Domn bun şi m(i)lostiv ca s(ă) rădic(e) şi să fac(ă) această sf(â)ntă şi dumnezeiască besearec(ă), să nu piară pomeana acelor răposaţi Domni bătrâni şi acest Domn bun şi milostiv creştin Matei Băs(ă)rabî Voevod i g(ospo)jda eg Elina, încă să le fie de pomeană la s(fâ)ntul jertfealnic întru vecie nesăvârşit(ă) şi de mare ajutoriu înaintea feaţei lui Dumnezeu adeverit. Şi ispravnic au fost după lucrul aceşti sfinte dumnezeiască besearic(ă) Socol Cluceriul de Cornăţeani şi au nevoit şi acestu boiariu înţelept cu mult(ă) străd(a)nie şi cu toată inima pentru slujba şi pentru pomeana Domnu-său, apoi şi pentru sufletu lui, ca să fie de ajutoriu la înfricoşata jud(e)cat(ă). Şi se-au început a se zidi această dumnezeiască besearică de în faţa temeliei în luna lunie 22 zile, când au fost văleatul dela Adamu 7143 (1635), şi se-au săvârşit în luna lui Avgust 20 de zile văleat 7144 (1636). N. Iorga, Inscripţii I, p. 128—129.

2) D. Băjan, Doc. Câmpulungene, p. 13. „Eu Socol Clucerul ispravnecul carele au fost trimes de Domnu nostru ispravnic sventei mânăstiri ot Dălgopol, scris-am a noastră carte să fie la mâna lui Gheorghe Judeţul de mare credinţă, pentru când am pus *temelie zidului* luat-am câtva loc din partea lui de l-am plătit cu bani 300.

3) Într'una din inscripţiile din faţă se vorbeşte şi de privilegiile oraşului : vezi acolo (Băjan) şi alt act de când s'a pus *temelie zidului curţii sventei mânăstiri.*

4) Un document din 1644 confirmă mân. Câmpulung ca *obştejitie*, aceasta fiind o formă de organizaţie bisericească împrumutată dela Ruşi.

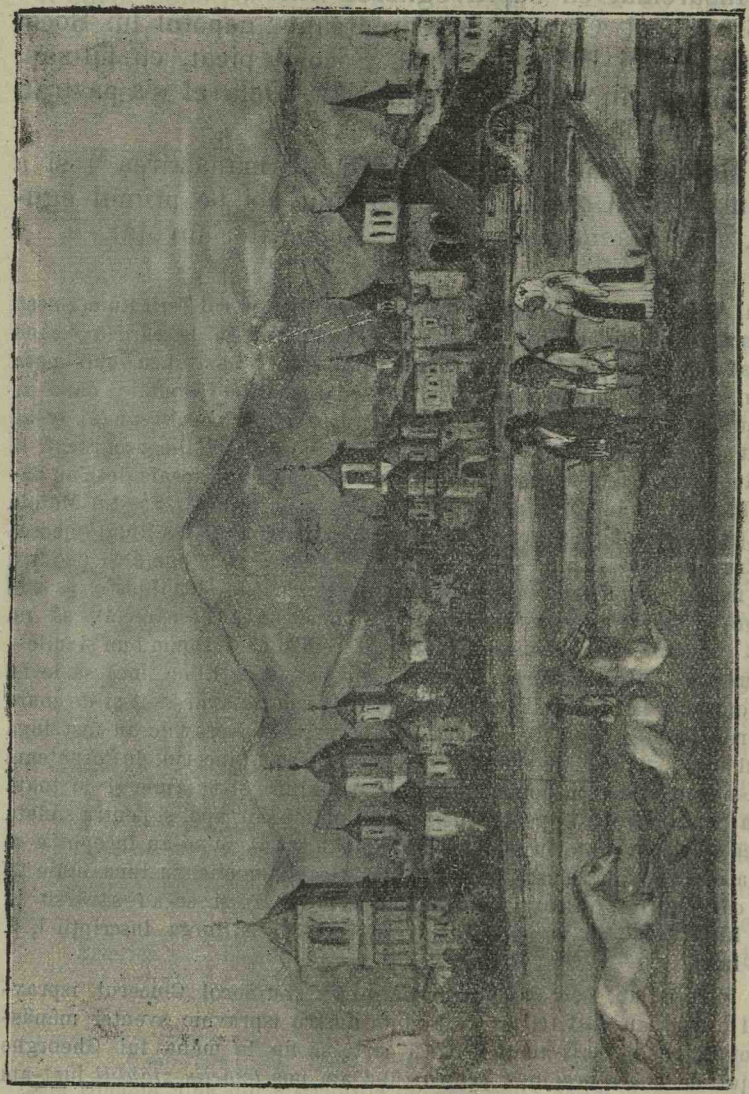

Vedere din Câmpulung, cu mânăstirea. (După un tablou din 1850) Col. *I. Staicu*

Mânăstirile aveau sate „slobode“. vii, venituri domneşti, daruri de hram şi sălaşuri de Ţigani [1]).

[1]) Mânăstirea din Câmpulung, avea jumătate din venitul vămii dela Rucăr şi Dragoslave.

Intre obiectele sacre mai vechi păstrate din sec. XVII, se notează un chivot de argint făcut de Mateiu Basarab, la 1642, un epitrahil frumos brodat cu fir tot din timpul lui Mateiu Basarab în 1639, o evanghelie îmbrăcată în argint la 1682 şi 8 candele de argint dela sfârşitul acelui secol.

In actul întocmit pentru ca egumenii să se aleagă de sobor, dintre călugării mânăstirii, având a purtà grija de orânduelile întocmite prin hrisoave, Mateiu Vodă spune între altele: ...„Facem ştire pentru această mâ-

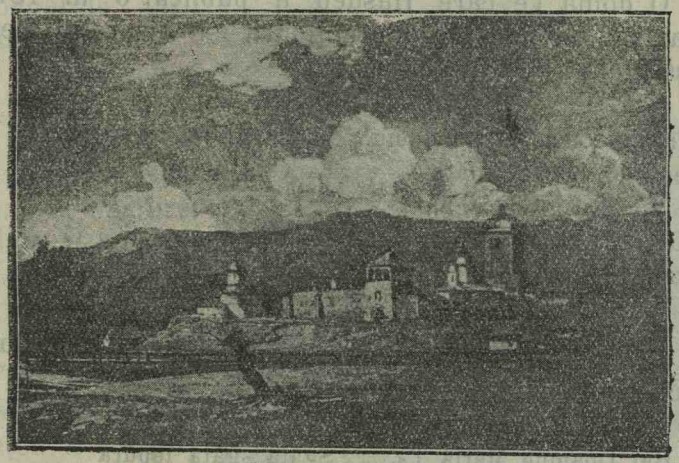

Mânăstirea din Câmpulung în 1830

După *Bouquet*

năstire dela Câmpulung, că, fiind biserică de mir, făcută den descălicarea ţării de răposatul Negru-Vodă, de atâta număr de ani ocolită de crăpături, de cutremurile pământului surpatu-s'au pânăla temeiu, de au stătut piatra grămadă 7 ani. Intr'aceia, Domnia mea, după alalte sfinte mânăstiri şi case Dumnezeeşti ce am făcut aicea în ţară şi aicea, cu vrerea lui Dumnezeu şi cu ajutorul maicăi Precestei ne-am apucat deoam făcut mânăstire locuită călugărească, iarăş pe acelaş hram uspenie B-ţe şi am miluit şi Domnia mea, cu sate, cu moşii şi cu alalte ce

ne au fost prilejul... şi am pus egumen pe Melhie, de 'ntâiu denceputul m-rei, sunt de atunci până acum 12 ani".

In timpul lui Mateiu Basarab era un curent puternic împotriva Grecilor. Deaceia, Mateiu Basarab, în hrisovul din 1637, a scris minunata apostrofă:

„Vânt şi vifor, foc şi pară, să fie partea paharului vostru" iar în hrisovul de restaurare al mânăstirei Câmpulungul, Mateiu declară că mânăstirile româneşti au fost închinate pentru orbitoare mită şi sub vicleană taină.

O doină pe care Hasdeu a publicat-o în revista „Traian" oglindeşte admirabil ura şi dispreţul pentru aceşti venetici şi hrăpitori:

— Frunză verde creţ de teiu
Oi-leo-leo Doamne Mateiu
Fugi din Ţarigrad că piei!
Că Grecii, Grecoaicele
Având şi Turcoaicele
La împăratul te-au pârât
Ţara că ai jefuit.
. . . . . .
Vor domnia să ţi-o ia
Şi iar Grecului s'o dea.

Şi când domnul se văită poporului şi boerilor de Greci, boerul Udrea Filipescu grăiă:

— „Hai Doamne Măria Ta,
Dă-mi pe Greci pe mâna mea
Să le-arăt cine-i Udrea.
Să-i joc ca pe brebenei
Să-le scot eu şapte piei.
Sgâţa sgâţa iepura
Să le-arăt eu domnia
Până i-oiu trece Dunărea[1])"

Limba grecească prinsese rădăcini adânci în biserică, cu mult mai înainte de domnia lui Mateiu Basarab, din pricină că — cultura grecească fiind persecutată în imperiul otoman—atât învăţaţii greci cât şi prelaţii şi călugării lor, goi şi lihniţi, veneau în ţările Române ca nişte

[1]) Hasdeu. Traian 1869. 78. cf. Ionescu Gion: Istoria Bucureştilor p. 288.289.

lăcuste pustiitoare şi puneau mâna pe funcţiuni înalte, populând, cu încetul, mânăstirile cele mari şi bogate, din care multe erau închinate de fondatorii lor pela locurile sfinte din Orient. Se răspândise chiar vestea că România este o ţară cum nu se află alta, lucru ce se adevereşte şi din ce scrie mai târziu călugărul grec Chesarie Daponte care, venind în ţară după milă, scrie, mirându-se de bogăţiile ţării româneşti:

— „Dumnezeu a făcut toată lumea fără a se gândi de loc; pe tine însă cu marea sa îngrijire. Cerul şi pământul, fără osteneală; cu tine însă cred c'a ostenit.

„Fala universului Valahia! Frumuseţea Europei Valahia. Livezile Tale-s pretutindeni, stupii tăi în tot locul!"

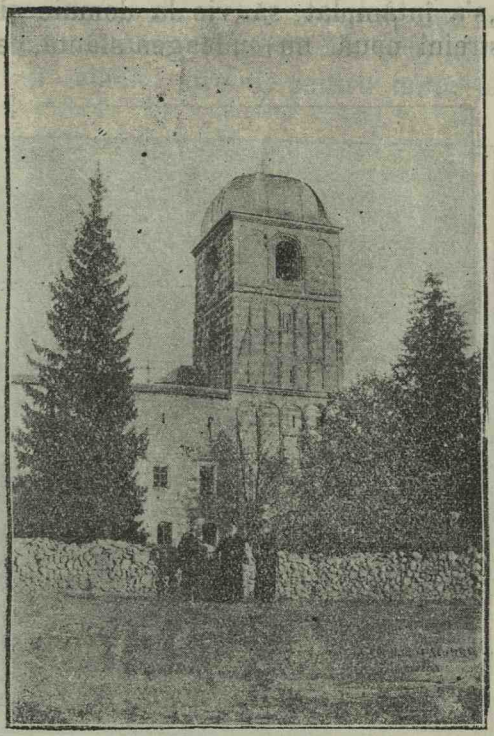

Mânăstirea Câmpulung
(altă vedere de mai înainte)

„Ca frunzele-s boii, ca stelele-s oile, ca nisipul sunt caii... căprioare câte voeşti, şoimi cât îţi place, de iepuri şi câini se satură... Mândria Romeilor (Grecilor) Valahia! Intestinele pământului tău sunt adevărate comori, pântecele tău e bucurie şi din toate curge în adevăr miere şi lapte şi, din coapse, apă cu aur curat şi lucitor, aceasta-i rar! Pieptul, îmbrăcat cu temple, *spatele cu mânăstiri*, umerii săi cu grădini"...

Pentru aceia, Mateiu Basarab, a desrobit mânăstirile, printre care şi cea din Câmpulung şi a ridicat clerul pământean la demnitatea lui.

In hrisovul din 1637, se vede bine pricina relelor: „s'a întâmplat să vie la domnie şi arhipăstorie oameni streini nouă, nu cu leagea sfântă, ce cu numele, cu limba

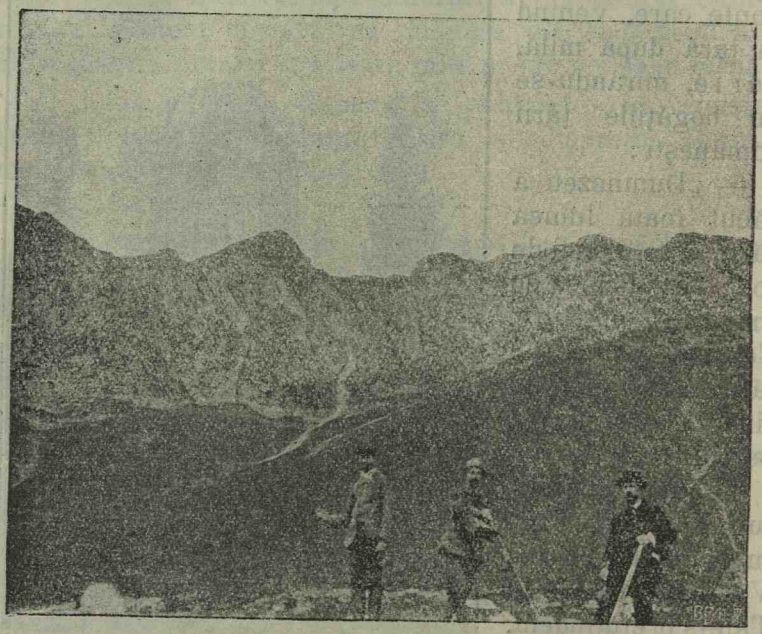

Vedere din munţiii noştri, urcare spre Piatra Craiului

şi cu năravurile cele rele, adică Greci cari, după ce nu se îndurară, nici se leneviră în viaţa biruinţii lor a ismeni şi a pune jos obiceaiele cele bune şi bătrâne ale ţării... nu se ruşinară, nici se temură a atinge năravul lor cel rău şi de sfintele mânăstiri domneşti ale ţării, ci îndrăsniră a călcà obiceaiele mânăstirilor şi pravilele ctitorilor domni bătrâni... şi, spurcându-şi mâinile lor cu orbitoarea mită, sub hicleana tainâ, începură a vinde şi cârciumări sfintele mânăstiri şi lavrele domneşti a le

supune metoaşe daşnice altor mânăstiri de prin ţara grecească şi la Sf. Agură, făcându-le hrisoave de închinăciune fără de ştiria statului şi fără de voia soborului, şi-a nimului din lăcuitorii ţării...

„Drept aceia, eu Mateiu Basarab voevod, dinaintea adunării a toată ţara... cu voia a tot soborul, aşa am tocmit, cum ceale sfinte lavre domneşti care le-au închinat acei domni şi vlădici streini, pentru mită, fără

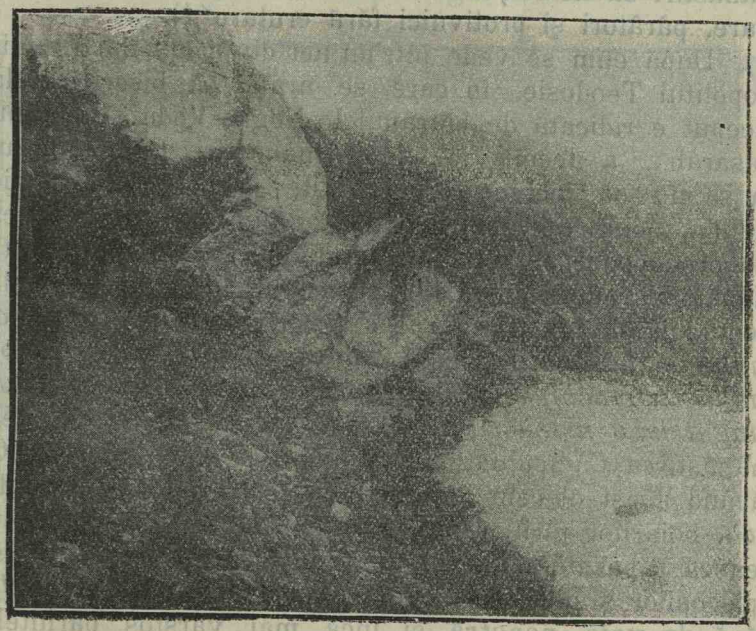

Vedere din munţii Muscelului (Cet. Negru-Vodă)

voia şi fără ştirea nimului, de le-au supus metoaşe dajnice altor mânăstiri din ţara grecească, din St. Agură şi de pe aiurea, însă mânăstirile anume: Tismana, Cozia, Argeşul, Bistriţa, Govora, Dealului, Glavaciocul, Mislea, Bolintinul, *Câmpulungul*, Căldăruşani, Brâncoveni, Sadova, Arnota, Gura Motrului, Potopul, Nucetul, Tânganul, aceale toate să fie în pace de călugării streini, cărora li-s'a fost dat pentru mitele lor; şi să aibă a trăi mâ-

năstirile într'acea slobozie ce au avut mai dinainte pe acea pravilă şi tocmială cum au legiuit ziditorii şi ctitorii lor şi să aibă a fi pe sama ţării cum a fost de veci... Dacă însă cinevaş va îndrăzni a se împotrivi acestei voinţi a noastră, pe acela însă şi mâna dumnezeeştei măriri cu nerăbdătoare mânie să-l atingă şi acel blestem aşezat de 318 părinţi ai întâiului sobor, dela Nicheia, să cază pe capul lui şi ocrotitorii acestor sfinte mânăstiri să fie lui, în ziua înfricoşatei judecăţi, cu glas mare, pârâtori şi protivnici fără cruţare" [1]).

După cum se vede într'un act din 1669 dat de mitropolitul Teodosie, în care se arată că biserica dela început e ridicată de bătrânul Io Negru-Vodă... „Mateiu Basarab... a tocmit ...„sfintei mânăstiri Câmpulungul ca să nu se închine pre într'alte părţi streine să fie metoh, nici a intrà întru dânsa *oameni streini greci* ca s'o precupească şi tot... într'acesta obiceiu s'a aflat Sfânta Mânăstire până acum în zilele lui Io Radu Voevoda Leon... Deci *adăogându-se dela oamenii streini greci multe şi nesocotite reale obiceaiuri ţării şi sfintelor mânăstiri, închinat-au şi pre sfânta mânăstire Câmpulungul la o mânăstire din ţara grecească*.... ca să dea mânăstirea Câmpulungul acei mânăstiri câte talere 150, făcând acest obiceiu fără de voia arhiereilor şi fără de voia boiarilor ţării şi au făcut în silă şi carte săbornicească răposatului părintelui Chir Ştefan mitropolitul şi episcopilor şi a tuturora egumenilor *care toţi am iscălit fără de voia noastră* şi încă mai vârstos părintele Ştefan mitropolitul, s'au mărturisit înaintea noastră, a tuturora cum că iscăleşte de mare nevoie, iar acum când fu în zilele Radului Leon Voevoda, neputând ţara a-i obicnui precupiile şi vânzările ţării şi ale sfintelor mânăstiri, *strânsu-s'au toată ţara plângându-se de multe obiceiuri rele*, ca să se calce şi să se pue jos; deci şi smerenia noastră, deîmpreună cu iubitorii de

[1]) I. Brezoianu. „Mânăstirile închinate". Comunicarea Părintelui G. Moisescu. Despre mânăstirea Câmpulung a scris o monografie complectă D-l Dan I. Simonescu licenţiat în litere.

Dumnezeu (numele episcopilor şi egumenilor), ştiind că *acest obiceai ce au făcut sfintei mânăstiri Câmpulungul s'au făcut în silă, nefiind cu voia noastră, nici cu voia boiarilor ţării*, am tocmit cu tot soborul ţării şi am călcat acel obiceiu rău ce s'a fost făcut sfintei mânăstiri ce scrie mai sus şi-am aşezat acele ce erà pierdute şi precupite de streini, ca să fie aşezate precum au fost şi mai de 'nainte vreme *den cepătura ţării*, ca să fie sfintei mânăstiri Câmpulungul pe tocmeala şi obi-

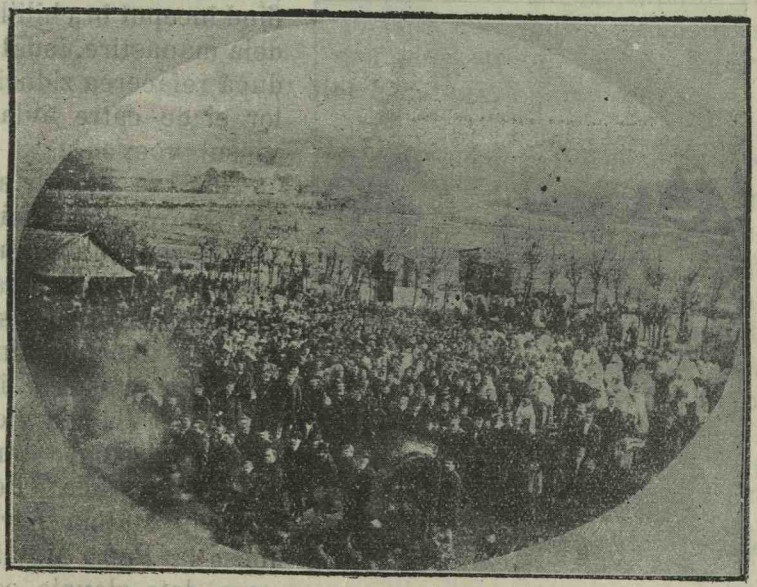

Serbarea Bobotezei în Câmpulung, acum 50 de ani

ceaiurile ei, iar *aceşti călugări din ţara grecească să n'aibă nici-o treabă cu această mânăstire* ce scrie mai sus, iar dă vor scoate acele cărţi vreodată care sunt iscălite de noi, să nu se bage lor nici într'o samă, pentru c'am iscălit de mare nevoie şi de silă; drept aceia şi smerenia noastră întărit-am cu mare blestem [1]).

[1]) Băjan o. c. p. 79—81 şi urmare: „şi groaznică afurisanie: veri care den Domni, au den boiari, au den arhierei sear atinge a călca şi a

Multe şi minunate cruci se păstrează, de pe atunci, în Câmpulungul nostru, pe unele fiind însemnate şi privilegii de ale oraşului şi pomenindu-se, de multe ori, şi numele voevodului: „*In zilele dulcelui şi milostivului creştin Io Mateiu Basaraba Voevod*“.

In timpul lui Mateiu Basarab — sub înrâurirea românească de peste hotare, venită din Rusia lui *Petru Movilă*, arhiepiscop de Chiev—, se pornise aici în Câmpulung, *tiparul*, lucrul fiind început în chiliile dela mânăstire, îndată după refacerea zidurilor ei de către evlaviosul voevod [2]).

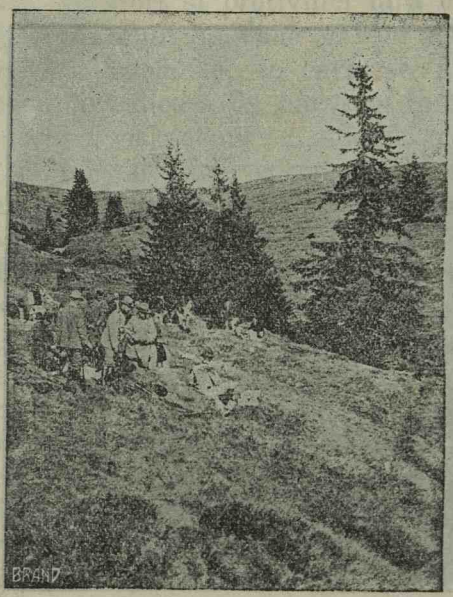

M. S. Regele cu suita pe muntele Şeţu

Cum se făcuse acest mare bine aici? Venise la Mateiu un călugăr din Grecia, Meletie, care ştia să scrie cu tiparul şi învăţase meşteşugul în Rusia la Vlădica Petru. Cunoscând faima tipografiei dela Pecersca, Mateiu [3]) trimese la Petru Movilă care dete slovele cerute [4]) şi, împreună

strică această tocmeală şi carte a smerenii noastre, acela să fie proclet de Vlădica Hs. şi afurisit de 318 sfinţi părinţi, cari au fost la săborul Nicheia, aşisderea şi de smerenia noastră; parte să aibă cu Iuda şi afurisitul Aria la un loc, amin; iar carele ar înoi şi întări această carte a smerenii noastre pe tocmeală cum scrie mai sus acela să fie blagoslovit de Vlădica Hs. şi de acei 318 sti O-ţi, aşisderea şi de smerenia noastră“.

2) N. Iorga, Istoria bisericii române, p. 298.

3) Udriste, fratele Doamnei, care făcuse studii în Rusia şi ştia Slavona cea mai înflorită, fu primit şi i-se dete sarcina aducerii tipografiei şi a „şriftului“; prin tovarăşul său Nectarie din Pelagonia, călugăr dela Câm-

cu ele şi pe tipograful care trebuià să lucreze sub călăuza lui Meletie [1]).

Deci *prima tipografie de cărţi româneşti în Câmpulung* s'a înfiinţat în 1635 „tălmăcirile vechi ce se îngrămădeau trecând iarăş prin teascuri, răspândindu-se şi ducând cu ele limba literară“ [2]).

Lucrări aparte vor arătà prin ce a trecut Mânăstirea din Câmpulung şi înainte de Mateiu Basarab.

Intrealtele, ea, având fiinţa încă din sec. XVI, va fi făcut, desigur, parte dintre acele mânăstiri, cari în 1594, se bucurau de dispoziţiile din hrisovul lui Mihaiu Viteazul care a stăruit ca în cele mai multe mânăstiri şi metoaşe să nu mai fie egumeni streini, ci, la fiecare vacanţă, să se aleagă dintre călugării aflaţi într'însa.

Tot cam pe acel timp se pomeneşte de o *moară de hârtie la Câmpulung*. Hârtia în filigramă aveà ca marcă *potirul*, de provenienţă italienească—hârtia fiind trebuitoare tipografiei; iar tipărituri contimporane spun că existà pe timpul lui Mateiu Basarab, în ţara românească, *o fabrică de hârtie*, poate *cea dintâiu* (în Moldova fiind cunoscută încă din 1583). In Predoslovia slavonă, pe care o face Udrişte Năsturel, distins scriitor

---

pulung, strămută, astfel, în mânăstirea lui, pe Timoteiu Alexandrovici şi pe Ivan Ghebcovici (Ruşi) *cei dintâiu tipografi din această nouă epocă*. (Iorga).

4) Ibidem. Buchi de un caracter vădit rusesc, urâte, mici, strâmbe, aplecate.

1) Pe *Timoteiu Alexandrovici* care erà întovărăşit de *Ivan Ghebcovici*. Locuinţa i-s'a dat la Câmpulung şi i-s'a făcut şi un *tain din dajdia acestui oraş*. (Iorga, o c.).

2) Iorga. Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688. Cele dintâiu ce se tipăresc sunt: O *cazanie* pe scurt şi o culegere de învăţături, ca tălmăcitor dându-se egumenul Melchisedec dela Câmpulung. Deasemenea, un *molitfenic slavonesc* —; o singură carte din această ultimă lucrare erà aşà de căutată, încât, la începutul sec. XVIII, o găsim la Bârlad şi cu mult mai târziu la Hotin şi apoi la Suceava (cf. Bajan şi Dan Simonescu). Cel de al doilea produs al teascurilor tipografiei este o psaltire în care se pomeneşte ca arhitipograf Meletie. La 1638, Aprilie, se începù o nouă psaltire care apărù abia la 1641.

al timpului, la Antologhionul tipărit în 1643, spune că „între multele şi bogatele binefaceri“ pe cari piosul domn Mateiu le-a adus este şi *„moara de hârtie“* adusă în ţară pentru trebuinţele tipografiei şi materialului de scris. Hârtia confecţionată se întrebuinţă la tipărirea cărţilor rituale şi folosiă şi pisarilor săteşti.

In timpul lui Mateiu şi mai pe urmă multe moşii şi averi s'au dat sfintei mânăstiri. Dintr'un act din 1641

Port din Muscel

Port din Muscel, schimbat puţin, sub influenţa modei de azi.

dela Ilina a răposatului Parăi Peh ...„cum să se ştie că au dat răposatul soţul meu... la sfânta mânăstire... la vremia lui de moarte, întâiu, un sălaş de ţigani şi 100 de oi şi căruţa dumnealui cu 2 cai. Aşijderea am socotit şi eu, jupâneasa Elina, deci câte moşii am scos de am dat prela mânăstiri, ales-am parte şi moşie mai bună unde zac oasele Dumnealui la Mânăstire la Câmpulung, deam dat Creţuleştii, cu casele, cu grădină, cu moară, cu livezi şi cu tot venitul de peste tot hotarul, cum scriu zapisul şi cărţile de moşie, însă fără rumâni, că i-au iertat Dumnealui la moarte şi au lăsat să dau un pahar de argint la mânăstire, iar eu am vândut 2

pahare şi am cumpărat o cădelniţă de argint 290 dramuri şi am dat şi un pahar mare ce au lăsat Dumnealui *să dau lui Vodă*, deci Măria sa n'au vrut să-l ia, ci l-am dat iar la monastire şi au fost paharul de 300 de dramure şi au lăsat o stupină cu 40 de stupi şi 5 iape şi 4 boi ; şi au fost făgăduit să dea la monastire ughi 100 să cumpere o moşie lângă Creţuleşti ce să chiamă Ghimpaţi ca să fie tot o moşie, ca să fie pentru acea

Vederea Gării Câmpulung

100 de galbeni... Iar pentru acest salaş de ţigani ce scriu mai sus, fiind nişte ţigani răi şi fugari... am dat pentru dânşi ughi 80 de au cumpărat părintele egumen nişte vii la Izvorani (Băjan, o. c. p. 14—16).

In timpul lui Mateiu Basarab, Câmpulungul era împărţit în suburbiile : *Scheiul*, numit aşa dela Scheeani, *Valea*, *Marina*, *Sfântul Nicolae din sus*, *Bradul*, *Popa Savu*, *Târgul*, *Măgura*, *Popa Stoica*, *Popa Ene*, *Sfântul Gheorghe şi Malul*.

Pe atunci, *de treaba săracilor, a orbilor şi a schiopilor* din oraşul Câmpulung, aveà grijă satul *Măţăul*[1] „care — după cum spune într'un act din 1634 — nu a fost rândul ţării“ şi pentru treaba ce-o făceau, să aibă a lucrà la moşiile lor şi la toate trebile ce le va trebui şi la biserici ei să aibă pace.

Prin hrisovul lui Mateiu Basarab din 1639, se *întăriau oraşului Câmpulung privilegii asupra satului*[2] *Măţăul de jos* pentru ajutorul săracilor şi bolnavilor din oraşul domniei mele din Câmpulung, ca să fie în pace şi slobod de bir şi de talere şi de împrumutare şi de găleată, de fân, şi de cal, de bou şi de miere şi de ceară şi de slujba domnească şi de podvoade şi de mertice şi de dişma stupilor, goştinarilor şi a râmătorilor şi de vie, de slujerie şi de plaiu, şi de cai de olac şi de toate dăjdiile câte vor fi preste an, în ţara domniei mele. Dupăce citează şi alte cărţi de milă tot pentru acest sat pe cari le-a văzut dela alţi domni (Petru Voevod şi fiul său Vlad Voevod, Vladislav Voevod şi ginere-său Radu Voevod, Mircea Voevod şi Moise Voevod şi cartea bătrânului răposatului Alexandru Voevod“ şi nepotu-său Radu Voevod şi Gavril Voevod şi iar Radu Voevod şi fiul său Alexandru V. şi Alexandru Iliaş şi Dan V.), ...se spune că satul a fost „de treaba şi hrana săra-

---

1) In alte studii se spune că ospiciul erà chiar în Măţău : La *Câmpulung* în Muntenia *încă din sec. XVI* calicii aveau alăturea de oraş, un sat, *Măţău*, care nu erà locuit decât de guşaţi, de ologi şi calici. (Gion, Istoria Bucureştilor pag. 361 şi continuare). Ocolniţa dată, la 1761, de Constantin Vodă Mavrocordat, satului Măţău, reînoeşte mai multe hrisoave domneşti de mai înainte ; iar un alt hrisov al lui Radu Vodă Leon din 1665 aminteşte şi cartea lui Negru-Vodă dată calicilor pentru Măţăul“ şi mai departe p. 364 : „La Câmpulung, satul mişeilor Măţăul era scutit de orice dare. Domnia le făcuse o moară la Câmpulung, unde măcinau degeaba, iar cellalt venit al morii se da calicilor. De patru ori pe an visteria da starostelui de calici câte 25 de lei pentru a fi împărţiţi între ei. Incă de pe când Câmpulungul erà *capitală* a ţării, Domnia s'a interesat de calici şi visteria i-a ajutat.

2) In Măţău a trăit artistul muzicant Flechtemmacher. In Măţău satul verzişorilor lui Mihaiu Viteazul, e un deal numit „Desagii lui Vodă“.

cilor a gârbovilor şi a schiopilor din oraşul Câmpulung şi că a fost iertat şi mai înainte vreme. Indeamnă să fie lăsat în pace şi... „După petrecerea Domniei mele, pre carele va alege Domnul Dumnezeu, a fi domn Ţării Românești, *au din neamul nostru, au, după păcatele noastre, din alt neam, să aibă* a cinsti şi a întări şi a înoi această carte a domnii mele".

Prin hrisovul din 1647 (10 Aprilie), Mateiu Basarab, mută *sborul* de pe locul comunei, pe acel al mânăstirei, legând prin testament a nu plăti orăşenii dări pentru or ce ar vinde şi ar cumpăra dela acest târg.

De altfel, dela începutul acestui secol (al XVII) avem mai multe hrisoave cari vorbesc despre priviligiile, milele domneşti şi drepturile orăşenilor Câmpulungeni, tot în acele hrisoave *pomenindu-se şi de alte acte din secolul al XIII, XIV, XV, XVI.*

Aşa, în condica de acte a Obştei moşnenllor Câmpulungeni se găsesc:

1. Un *hrisov dela Radu Vodă Mihnea* 7123 (1615) Maiu 7, unde se spune, între altele:

...„Dat-am Domnia mea această poruncă a Domniei mele, oraşului Câmpulung, însă *tuturor moşnenilor din oraş şi cu feciorii lor câţi Dumnezeu le va dărui*, ca să fie în pace de găleată şi de slujba domnească şi de vama *pârcălabilor* de oraş, măcar ce vor vrea să vânză sau să cumpere tot să nu dea nimic vamă, cum au fost obiceiul lor iertaţi mai înainte vreme din zilele altor bătrâni blagocestivi creştini domni mai înainte de noi.

„Alta iarăşi, de se va întâmpla unuia dintre dânşii de-i va rămânea lui măcar moşie după moartea lui, or casă, or loc la oraş, or delniţă la câmp sau vie, măcar fie or ce-o fi, cu această nici un amestec sau treabă să n'aibă Domnia mea, nici pârcălabii de oraş, nici nimenea din boieri, nici un om. Alta iarăşi să nu fie volnici nici un boier, nici sluga Domniei mele, ca să ceară dela Domnia meă măcar loc, sau măcar moşie d'a oraşului, or casă, sau loc la oraş, sau delniţa la câmp, sau

măcar vie orășenească, măcar fie or ce ar fi. *Ci numai orășenii să fie volnici, să facă ce vor vrea ei cu aceste moșii*, iar de va fi dator vreun orășan vreunui boier sau altui om de țară, de se va întâmpla acelui om moarte și-i va rămânea niscaiva feciori lui, să nu lase moșia lui vânzătoare, iar de nu va putea birui să plătească acea datorie, *iar datornici să nu fie volnici să vânza casele lui, măcar viile, măcar loc la altă parte, ci tot vă vânză la orășani.*

Iară pentru rândul judecății orașului, să n'aibă amestec s'o strice judecata lor, ci toată legea și judecata lor să fie stăpânitoare precum mai dinainte vreme, cum au fost obiceiul cel bătrân și în zilele altor bătrâni Domni, blagocestivi creștini care

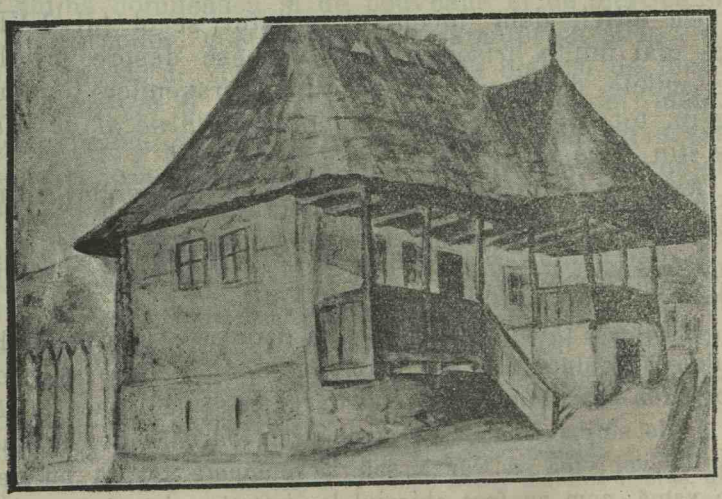

Casă veche din Câmpulung

au fost mai dinainte de noi, pentru ca *am văzut insu-mi Domnia mea multe hrisoave bătrâne și vechi* pentru tot așezamântul orașului: Hrisovul bătrânului răposatului *Io Mihail Voevod*, leatul 6900. Alt hrisov al bătrânului răposatului *Io Vlad Voevod* letul 6947. Alt hrisov al bătrânului răposatuiui *Io Vădislav Voevod* leatul 6960. Încă cărți multe și hrisoave ale tuturor blagocestivilor creștini domni care au fost mai înainte vreme.

Drept aceia și Domnia mea, așișderea am înoit și am întărit această tocmeală și acest hrisov bătrân și vechiu și cu

această carte a Domniei mele și am dat Domnia mea orașului Câmpulung, *tutulor moștenilor orașului*, ca să fie așezământul și toată judecata și tocmeala lor, să fie stăpânitori cum au fost și mai înainte vreme, din zilele altor bătrâni domni. ...Încă și jurământ am pus Domnia mea: după petrecerea Domniei mele, precarele bine va voi Domnul Dumnezeu a fi Domn țării Românești, măcar din fiii Domniei mele, măcar din neamul nostru, sau, după păcatele noastre, măcar altcineva din pravoslavnicii domni, încă să cinstească și să înoiască și să întărească cartea Domniei mele, ca și pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească întru Domnia lui și în veacul viitor sufletul lui. Iar de nu va cinsti și nu va întări această carte a Domniei mele, ci o va călca și o va strică, pe acela Domnul Dumnezeu să-l ucigă, aici trupul și în veacul viitor, sufletul lui, și care om s'ar ispiti a strica această carte, acel om să fie proclet și afurisit de 318 sfinți părinți cari au fost la Nikeia și să aibă parte cu Iuda și cu Aria la un loc și de nimenea să nu se clintească, după zisa Domniei mele.

2. Un hrisov dela *Leon Voevod*, 7138 (1630) August 26, pentru munții moștenilor orășeni Câmpulungeni, care dă poruncă orașului Câmpulung, *tuturor moștenilor orașului* și *feciorilor* lor câți Dumnezeu le va dărui, spune:

„... Ca să fie lor *moșia* care se numește a orășenilor, *care este din așezământul satului*, însă *să se știe, anume Plaiul lui Pătru, după râul orașului Câmpulung până la apa Câmpulungului cea bătrână a Dâmboviței și Plaiul Frăcii, iar până la Dâmbovița, și Jimbura iar până la Dâmbovița și pânăla Păpușa și Plaiul Voivoda dela Mekedin*[1]) *peste Climea*[2]) *pânăla Capra și Vârtopul Modroghinul și Vârtopul Boarteșul*[3]) *și Netedul și Vârtopul lui Epure, și din Vârtopul Boarteșului până la Tâncavul cât ține dosul Dâmboviței tot*, pentrucă acești mai sus munți și plaiuri *au fost de baștină ai orășenilor Câmpulungului dela moși de strămoși încă mai dinainte vreme* dela șederea orașului din zilele altor

[1]) Meledic. [2]) Clincea. [3]) Boarcășul.

bătrâni domni ce au fost dedemult. Şi am văzut Domnia mea, cartea răposatului *Mihail Voevod*, de când au fost cursul anilor 6900 şi cartea răposatului Vlad Voevod de când au fost cursul anilor 6947 şi cartea răposatului Vădislav Voevod când era atunci cursul anilor 6970 şi încă multe cărţi şi hrisoave ale tuturor blagocestivilor domni ...pentru aceasta şi domnia mea aşişderea am înoit şi am întărit pre acele cărţi bătrâne cu acest hrisov al Domniei mele, precum au fost şi mai inainte vreme şi le-am Dat Domnia mea, oraşului Câmpulung, însă: *moşteni-torilor oraşului* ca să fie ale lor moşii şi plaiuri care sunt după orânduiala mai sus numită, moşie de baştină şi ohavnică feciorilor şi strănepoţilor lor (urmează blestem şi martori).

Port din Muscel

3. Un hrisov dela Mateiu Basarab 7144 (1636) Aprilie 12. *Privilegiu pentru mili Domneşti şi pentru drepturile moşnenilor orăşani*: ....poruncă oraşului Câmpulung, lui Stan judeţul cu 12 pârgari, preoţilor şi tuturor orăşenilor dela mare până la mic, *câţi sunt moşneni ai oraşului* şi feciorilor lor. . . . . ca să fie în pace de găleată şi de slujba domnească şi de vama pârcălabilor de oraş, şi de vama de pită dela bâlciul Sfântului Ilie Proorocul, or ce vor vrea să vânză sau să cumpere, măcar cal, măcar bou, oae, pături, peşte, măcar or ce, tot să nu aibă voie a lua dela dânşii vamă, cum au fost obiceiu lor şi cum au fost iertaţi şi în zilele altor blagocestivi bătrâni domni.

„Şi iarăşi căruia dintr'ânşii se va întâmpla moartea şi va rămânea nescaiva moşii de pe moartea lui, măcar casă, măcar loc la oraş, măcar vaduri de moară, măcar delniţă la câmp, măcar vii, măcar ce va fi, cu acelea nici un amestec să nu aibă nici domnia mea, nici *pârcălabii din oraş*, nici nimenea

din boieri, nici sluga boerească, nici măcar un om. Şi iarăşi să nu fie volnici nici boieri, nici sluga Domniei mele ca să ceară dela Domnia mea niscareva locuri, sau măcar moşii dela aceşti orăşeni, măcar casă, măcar loc în oraş, măcar vad de moară, măcar delniţă la câmp, măcăr vii, măcar ce va fi. *Ci orăşanii să fie volnici să facă ce va fi voia lor, cu aceste moşii*“ [1] ...iar pentru rândul judecăţii oraşului să nu aibă să se amestece să strice judecăţile lor nimenea, ci toată legea şi judecata lor să fie stăpânitoare cum a fost mai înainte vreme tocmeala lor după obiceiul cel bătrân din zilele altor bătrâni domni care au fost mai înainte de noi. Pentrucă am văzut Domnia mea, multe hrisoave bătrâne şi vechi făcute tot pentru aşezământul oraşului: hrisovul strămoşului Domniei mele prea luminatnl şl blagocestivul şi de Hristos iubitor, răposatul *Io Radul Negru Voevod, 6800* [2] şi hrisovul lui Mihail voevod, leatul 6900, şi hrisovul Vladului Voevod leat 6947 şi hrisovul lui Vădislav Voevod leatul 6960 ... şi încă după aceasta când a binevoit Domnul Dumnezeu, de m'au dăruit cu domnia pe scaunul moşilor şi al strămoşilor Domniei mele şi cinstitul împărat cu schiptrul stăpânirii ţării Româneşti, am văzut Domnia mea *biserica strămoşului Domniei mele Io Radul Negru Voevod* stricată şi dărâmată. Deci am gândit spre Dumnezeu ca să nu fie pomana strămoşului meu în deşert, şi iarăşi o am ridicat pre dânsa Domnia mea şi o am făcut al doilea din temelie, ca să fie şi Domniei mele şi părinţilor Domniei mele şi moşilor pomenire în veci.

„Drept aceia şi Domnia mea, încă am înoit şi am întărit acele hrisoave şi cărţi cu această carte a Domniei mele şi am aşezat pre dânşii însumi Domnia mea, ca să fie în pace toţi

---

[1]) Şi de va fi dator, vreunui boier, măcar altui om de ţară şi, de se va întâmpla acelui om moarte, şi va rămânea lui niscareva feciori, să nu rămâie moşia vânzătoare şi de nu va putea birui ca să plătească acea datorie, iară datornicii să nu fie volnici a vinde casele lor, măcar vii, măcar loc, într'altă parte ci tot să vândă la orăşani.“

[2]) Interesant că şi aci, când e vorba de *Negru Vodă*, se indică anul 6800 (1292) care corespunde cu Domnia lui *Tihomir Basarab* (căruia unii istorici îi zic *Radu II Negru)* şi care *şi-a avut reşedinţa la Câmpulung*, lucru hotărât stabilit, v. pag. 65—87.

orășenii și de vama pârcălabilor de oraș, și de vama pităriei dela Sborul Sfântului Ilie, ca să n'aibă voie să ia lor vamă nimic or ce vor vrea să vânză sau ce va cumpăra la târg, ci numai să ia dela alți oameni d'afară, cum au fost legea și mai înainte vréme, după cum scrie și în piatra pe care o am pus Domnia mea deasupra porții bisericii, ca să fie moșia lor, și toate judecățile și tocmelile lor să fie stătătoare în veci, și de nimeni să se clătească după zisa Domniei mele. Incă și jurământ a pus Domnia mea (urmează jurământ și martori).

4. *Un alt hrisov tot dela Mateiu Basarab,* 7145 (1637) Decembrie 6, *tot pentru munții moștenilor orășeni*

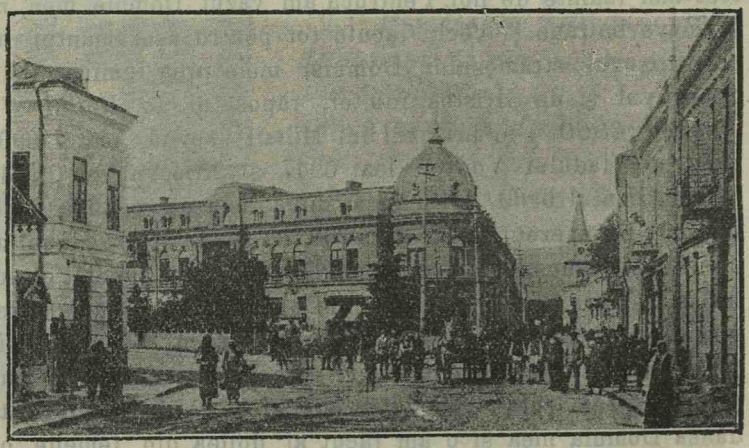

Vedere din centrul orașului Câmpulung

Câmpulungeni, dat orașului Câmpulung, tuturor moșnenilor orașului"... în el mai spunându-se: „... Ca să fie lor *moșia* care se numește a orașului care au fost *din ședérea satului,* însă să se știe anume" [1]).

5. Un alt hrisov dela Mateiu Basarab din 7154 (1646) Maiu 3 dat „orșului Câmpulung", lui Stan județul cu 12 pârgari și preoților și tuturor orășenilor dela mare

1) Se arată plaiurile și dealurile indicate și în hrisovul lui Leon Voevod din 7138 și se pomenesc și hrisoavele mai vechi văzute, mai adăogându-se și *cartea lui Leon Voevod sin Ștefan Voevod leat 7138.*

pânăla mic *însă câţi sunt moşneni în oraş* şi cu feciorii lor... se spune: „ca să fie în pace de găleată şi de lucru domnesc şi de vama pârcălabilor de oraş, şi de vama pitarilor dela sborul Sfântul Ilie proorocul, or ce ar vrea să vânză sau ce vor avea să cumpere, sau cal, sau bou, sau oaie, sau păturі, sau peşte, verice, tot să nu aibă a luà dela dânşii vamă, şi iar ca să nu aibă nimeni voie din cei din afară ca să aducă vin şi ca să vânză acolo în oraş, nici boier mare, nici slujitor, nici ţăran, nici măcar vericine din slugile domneşti ci numai înşile orăşenii să vânză vin, *iar cari dintre cei din afară ar vrea să aducă vin şi să vânză acolo în oraş, să aibă a rămâneà butia deşertată* pă sama orăşenilor; şi iarăşi ca să aibă a dà pitarilor şi boerilor şi dijmarilor şi tuturor câţi umblă cu slujbe. Aşişderea p'în judeţul Muscel şi plaiul muntelui numai câte un plocon de bucate, iar mulţumita nici cât de puţin să nu le mai dea lor, după obiceiul lor ci cum au fost iertaţi şi în zilele acelor buni şi cinstiţi domni[1]).

In condica de acte a obştei moşnenilor Câmpulungeni pag. 6 se arată că în 1800 *Radu sin Dumitru Blegu* feciorul lui Miriţa Blegu dă zapis la mână orăşenilor Câmpulungeni „că după vremi înstreinându-se tatăl meu de aici din Câmpulung în *ţara nemţească* la carele se află un hrisov al său de cuprinderea moşiilor ce au avut în hotarul oraşului, aflându-se vechiul orăşan din moşi strămoşii lui, încă şi în munţi şi fiindcă la moarte-i şi-au lăsat cu sufletnl ca acest hrisov să nu-l dau în alte mâini streine fără numai orăşenilor, fiind tot un neam; deaceia dar aceasta m'a parachinist de am venit şi l-am dat orăşanilor d'a mea bună voie, pentru care mi-am luat mulţumita mea, adică am luat talere 60 (şaizeci) şi eu l-am dat dumnealor acel hrisov".

1) Urmează hotărâre cu privire la pământul sau alt imobil ce ar rămâne după moartea orăşenilor; apoi hotărâri cu privire la judecata oraşului, pomeneşte de hrisoavele dela alţi domni şi de mânăstirea rezidită şi întăreşte din nou vechile aşezăminte.

Tot în acea condică se vede un act dela Alexandru Vodă 1568 [1]).

Pela 1656 a pribegit pe aici patriarhul *Macarie al Antiohiei cu secretarul său Arhidiaconul Paul de Alepo*... şi aceasta s'a întâmplat în următoarele împrejurări:

Vedere din Câmpulung (Intrare în parcul băilor Kretzulescu)

In acel an, Turcii, furioşi împotriva voevodului Constantin Basarab Cârnul, din pricina alianţei sale cu principii Transilvaniei şi ai Moldovei, hotărâseră înlocuirea

1) E dat *Furdei*, lui *Voicuţa*, *Turcea*, *Vilan* şi fiilor lor pentru moşia satul Stesvei pe Bughea, cu tot hotarul lui, fiindcă au avut hrisov vechi dela răposatul Vintilă Voevod, în care arată hotar vechi la frasin pânăla apă şi până 'n capul piscului, pe valea Brezoi prin mijlocul *Mlăcilor* şi până 'n râul Bratia şi pe faţa Stânilor şi pe căpătâiul Glozilor, pe vârful livezilor până 'n obârşia alunişilor, acestea sunt hotarele vechi şi să aibă aceste părţi Fundea, Voicuţa i Turcea cu feciorii săi această parte din partea tatălui său Vlad al Strigoi. Şi din Bughea cât se va alege partea lui peste tot pentrucă au cumpărat dela Vişan cu aspri gata".

Aci se pomeneşte de o livade din *Strigoi*, de Albeşti, muntele Mranov şi muntele Urseev şi muntele Lemnului, Clăbucea, Seul, Rătâul, Clâmbucilor".

lui cu Mihnea III şi se pregătiau să înainteze dela Giurgiu la Bucureşti. Auzind aceasta Constantin Vodă care erà la Târgovişte, porunci spătarului, cârmuitor al Bucureştilor, să dea foc oraşului ca să ardă şi curtea domnească şi bisericile şi mânăstirile şi aşa Turcii să n'aibă unde unge domn pe Mihnea III cu care veneau însoţiţi. Dar porunca n'a fost ascultată: spătarul a fugit din Bucureşti, la apropierea Turcilor; seimenii şi dărăbanii l-au urmat şi apoi a fost o fugă generală, fugind chiar şi Constantin Vodă dela Târgovişte, unde se fortificase

Vederea unei mori

cu un şanţ, la *Câmpulung* pe care deasemenea l-a înconjurat cu tranşee. Intre fugari, au fost şi oaspeţii sirieni.

Paul de Alepo a scris tot ce a văzut. Cartea a fost scrisă mai întâi în limba arabă şi apoi tradusă în englezeşte şi în ea se descriu obiceiuri datine de guvernământ şi aspectul oraşelor şi satelor. Trecând şi prin Câmpulung, Paul de Alepo arată cum erau casele boie-

reşti şi dă amănunte privitoare la cultură în genere. Vorbeşte despre suirea pe tron a lui Constantin Şerbau şi despre luptele acestuia cu Radu Mihnea (Retragerea lui Constantin Vodă în munţi, înconjurarea Câmpulungului cu tranşee, fixarea lagărului la Rucăr).

„In acel „timp spune el" şi Tătarii au sosit la Câmpulung" [1]).

---

[1]) N. Iorga. *Istoria Românilor prin călători o. c.*: cf. şi Emilia Cioran: Călătoriile Patriarhului Macarie al Antiohiei, cu urmare: „Am auzit că ei (ţăranii) au nişte gropi afunde, în felul puţurilor, de o adâncime incomensurabilă, în fundul cărora sunt un fel de peşteri. Fiecare familie dela munte are ascunzători de acest fel". Le dă în primire tot ce aveau la ei, scriind: „am auzit că sărmanii oameni transportă pe spatele lor până în acele văi, nefiind posibil să meargă cu carul între aceşti munţi stâncoşi şi râpoşi. Acum, relativ, ne liniştirăm puţin, neavând la noi decât ceeace ne era necesar zilnic, că hainele şi îmbrăcămintea, chiar cutia cu potcapuri şi alte haine clericale, crucea patriarhului etc. toate le-am trimis; episcopul, acelaş lucru cu proprietatea monastică cât şi neguţătorii cari au fugit după noi cu ale lor... Indată ce ne-am încredinţat de adevărul svonului fugii lui Constantin (Basarab) din *şanţul* dela Câmpulung, am plecat în grabă dis de dimineaţă în Duminica brânzei. Spre seară am ajuns la un sat numit *Piatra Corbului* ... Cât eram acolo, veni la noi mitropolitul ţării care deasemenea fugise de timpuriu. Marţi dimineaţa, plecarăm, cu gândul de-a urca un munte, lucru ce l-am îndeplinit cu mare greutate... Trăsurile deasemenea le-am fost dat să se ascundă în desişuri, de frică ca nu cumva, întâmplându-se ceeace s'a întâmplat, să li se dea de urmă şi să afle că suntem aici. Caii stăteau cu şaua zi şi noapte, eram astfel încontinu preparaţi de fugă, chiar în părţile cele mai înaccesibile temându-ne grozav că puteam fi prinşi de Tătari, mai ales că aveam o mare faimă. Câţiva oameni ne-au preparat un loc ascuns în păduri, cu o urcare foarte grea, cunoscându-ne ai lor, astfel că dacă s'ar întâmpla năvălirea să ne putem retrage acolo împreună cu toţi ceilalţi fugari. Eram desperaţi de mizeria cea mare şi torturaţi de o spaimă teribilă. Cu toată mulţimea zăpezii ce căzuse şi asprimea gerului, nimeni nu îndrăznea să aprindă focul, nici chiar acei dintre fugarii cari se retrăsese în mijlocul pădurilor, de frică ca nu cumva fumul să-i trădeze şi Tătarii observându-i dela distanţă să-i urmărească în acele direcţii. Închipuiţi-vă care poate fi starea unor astfel de lipsiţi şi săraci nenorociţi cari rătăceau măcar fără să aibă vreun câine cu ei, de frica lătratului. Nici noaptea nu puteam dormi de frică; *toată ţara fugise la munţi*".

„Când Tătarii au ajuns la Câmpulung, desigur că Atotputernicul, slăvit fie numele său, i-a întors cu orbire de s'au întors înapoi".

După ce descrie ocupaţia locuitorilor şi producţia pământului spune că, mergând la vornicul acestui ţinut şi spunâudu i că în ţara lor nu cunoaşte nici spaime nici focuri, nici nimic, Românul a răspuns: „Ai zis adevărul, însă noi cu toate astea, mulţumim lui Dumnezeu că nu avem asemenea castele în ţara noastră; în loc de castele şi fortăreţe, pesedăm aceşti munţi şi aceste păduri, împotriva cărora nici un inamic nu poate birui. Dealtfel, dac'am fi avut castele pe teritoriul nostru, Turcii demult ne-ar fi gonit din ele".

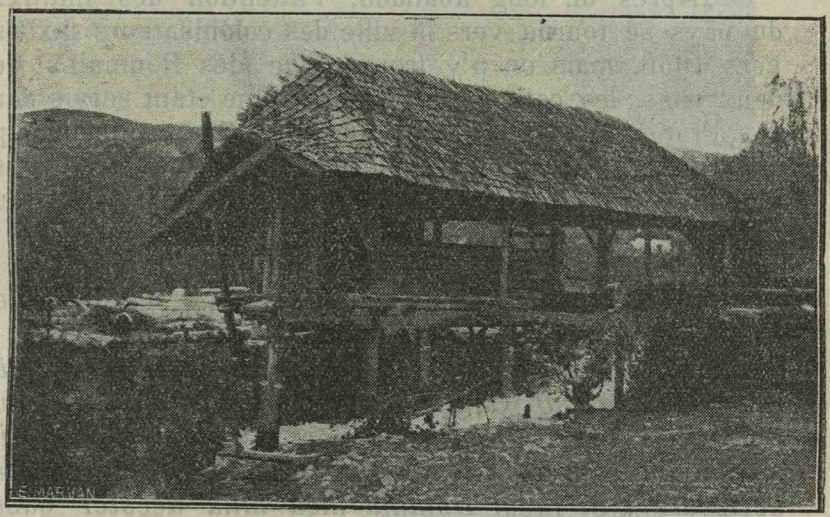

Vederea unui fierăstrău

Paul de Alepo spune că mergeà, de multe ori, la Câmpulung de căpătà ştiri şi că, la sosirea vestilor din partea beyului, care a amintit pace şi siguranţă şi că Tătarii au plecat cu un număr de robi ce se ridica până la 150.000, Luni în a treia zi de post, s'a întors cu alţi fugari la *Câmpulung*, unde şi-a *luat locuinţa în mânăstire* [1]).

1) Emilia Cioran o. c. p. 231 şi următori.

In 1658 au trecut pe-aicea şi Muntenii lui Mihnea cu Turcii împotriva lui Racoţi cel Tânăr: „aceşte veşti de bătaia lui Racoţi la Ghilă şi lui Constantin din Moldova, auzind Mihnea Vodă unde erà la Giurgiu, i s'au tăiat toate puterile şi au început a se trage spre Rucăr şi au trecut în ţara Ungurească; acolo s'au şi prăpădit“ [1]).

Pe atunci s'a îndreptat asupra Câmpulungului, atenţiunea cercetătorilor streini [2]).

„Après un long abandon, l'attention des mâitres du pays se tourna vers la ville des colonisateurs saxons vers 1650, mais on n'y trouva que des Roumains de deux rites, les catholiques par coutume ètant servis par des Franciscains d'Italie ou de Transylvanie; beaucoup d'entre euxab abandonnerent leru ancienne foi. Des villages voisins avec leurs minces églises s'étaient ajoutés au „marche“ central“.

In Câmpulung s'a întemeiat, la 1669, sub *Antonie Vodă*, **prima şcoală românească** *„şcoala domnească“: „...Şi făcui Domuia mea casă de învăţătură, adică şcoală, în oraşul Câmpulung, întru care să hie cu putinţă şi bogaţilor şi săracilor a-şi darea feciorii să se înţelepţească de buna învăţătură pentru sfânta scriptură ...Şi făcui Domnia mea milă acestei case* adică şcoală, den toată vama Rucărului şi Dragoslavele, jumătate să ţie monastirea Câmpulung, jumătate care este dat şi miluit de răposatul Matei Voevod, iar jumătate să hie acestei case, *ca să hie de plata dascălilor şi copiilor de hrană, iară Domniei mele şi răposaţilor părinţilor domniei mele în veci pomeană... apoi, blestem:*

1) Constantin Căpitanu: Magazin Istoric Tom. II pag. 333.

2. Dealtfel, după cum am arătat, Câmpulungul şi comunitatea de aci a catolicilor erà cunoscută bine când încă i se da multă însemnătate, în veacul al XVI. *Atestatul ce se dă unui misionar, începe cu următoarele cuvinte:* „L'università dei catolici di Campolongo“ (I. Simionescu. Oraşe din România, pag. 108).

„Iar carele mitropolit vă lăsà întru uitare şi fără de nici-o grijă şi va rămâneà această şcoală părăsită de dascăli şi de învăţătură, *să aibă a darea seamă înaintea lui Dumnezeu* şi, în urma domniei mele, pe carele va milui Dumnezeu a fi Domn şi biruitor Ţării româneşti, încă-l rog, cu numele lui Dumnezeu ce e în troiţă slăvit, să înoiască şi să întărească acest cinstit hrisov al Domnii mele, pentru această casă adică şcoală, pe acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească şi să-l mi-

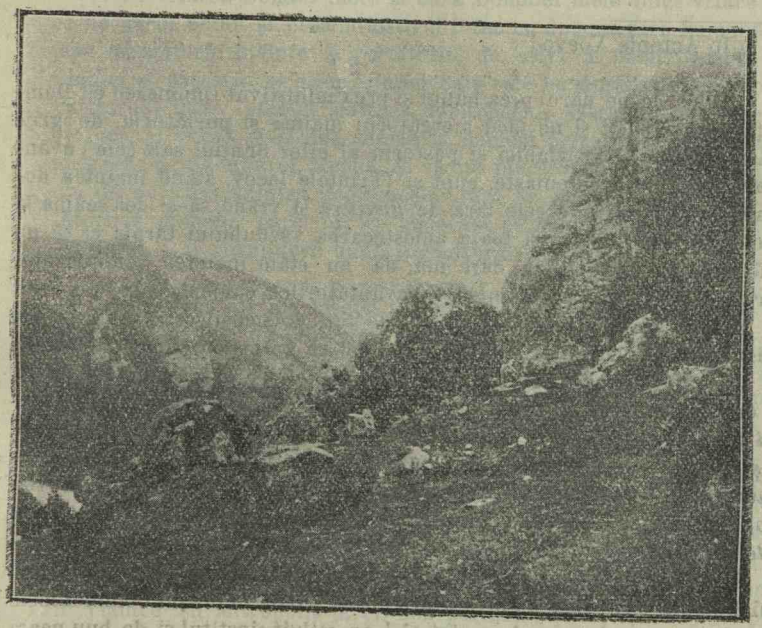

Vedere din munţi

luiască şi să-l întărească întru Domnia lui şi la cela veac să fie întru odihnă sufletul lui, iar care domn va călcà şi va stricà şi va sparge acest hrisov al Domnii mele, *acel Domn dimpreună cu îndemnătorii lui, să fie sub blestem, anathema*, proclet şi afurisit ot 318 oteţi ij vă Nechiei, cinste să aibă cu Iuda şi cu Aria la un loc, amin [1]).

[1]) Pentru limba frumoasă şi sintimintele de cari erà călăuzit voevodul se mai dau aci după D. I. Băjan, din amândouă hrisoavele (cel dela 1669 şi cel dela 1670) privitoare la întemeerea şcoalei Domneşti:

Ispravnic şi purtător de grijă al acelei şcoale a fost orânduit chiar Mitropolitul „să nu rămâie această şcoală părăsită de dascăli şi fără de bună învăţătură locuitorilor ţării, că de vreme ce sfânta Mitropolie se cheamă mama tuturor sfintelor biserici şi Mitropolitul ţării este cap legii creştineşti şi dela Dumnezeu dăruit a fi păstor adevărat turmei lui Hs., *iaste a darea seamă înaintea înfricoşatului judeţ.*

„Io Antonie Voevod . . . . . .

. . . . . .

„După ce ne dărui prea bunul şi prea milostivul Dumnezeu cu Domnia ţării rumâneşti şi ne făcù mergătoriu înainte şi purtătoriu de grije a pământenilor Ungrovlahiei şi păstoriu al oilor Sfinţiei sale cele cuvântătoare care se închipuiaşte, cum şi Părintele Iacov, stând înaintea dobitoacelor păscând oile cele fără de *graiure* şi vrând să-şi deà seama la oamenii pripecul, frigul şi toată amestecarea văzduhului tărpia ca să nu piară vreunile dintr'acelea, dară noi, dă nu stăm înaintea dobitoacelor celor fără de graiure ci 'naintea a cuvântătorilor oameni, care ne sunt daţi în samă şi ni să cuvine a-i păzì de toţi vrăşmaşii cei văzuţi şi cei nevăzuţi ştiind cuvântul Sfinţiei sale, cel ce grăiaşte asupra păstorilor, deci aşà: Amarul păstorilor ce mănâncă laptele şi bracă lănături, miei, iar de oi nu grijesc. Drept aceasta, *văzând Domnia mea pământenii ţării rumâneşti lipsiţi de o bunătate carea iaste preste toate bunătăţile şi trupeşte şi sufleteşte, fără care nu iaste putinţă omului a-şi chivernisì nici cele trupeşti precum se cuvine, nici cele sufleteşti, nici înţelepţie a dobândi, nici pre Dumnezeu a cunoaşte, făcătorul său, nici poate alege binele de rău, nici răul de bine,* înţelepciunea Sfintei Scripturi zice. Deci Domnia mea socotii şi gândii întru inema Domnii mele, şi făcui Domnia mea casă de învăţătură adecă şcoală în oraşul Domniei mele Câmpulungu, pre locu ce l-au dat şi l-au miluit cinstitul şi de bun neam boiarinul domniei mele *Radul Nasturel vt. Logofăt,* ce-i au fost de cumpărătoare dela Stroe Vornecul den Goleşti za ughi o sută, întru carii să hie putinţă şi bogaţilor şi săracilor a-şi da feciorii lor să se înţelepţească de buna învăţătură dentru Sfânta Scriptură, precum scrie Pavel Apostol către Themoteiu de zice: hiiule Themotee, ştiut e că esti învăţat Sfintii Scripturi den pruncie, care poate pre tot omul a-l înţelepţì întru mântuinţă...

Şi rog şi pre Domnia-voastră, pre cari vă va dărui Dumnezeu cu domnia ţării Rumâneşti în urma noastră, ori de veţi hi de roada pântecelui nostru, ori dintr'alt neam, să *nu călcaţi, nici să stricaţi această pomeană a Domnii mele ce o am făcut spre mare folos locuitorilăr ţării Rumâneşti, ci să înoiţi şi să întăriţi acest hrisov al Domniei noastre,* ca Domnul Dumnezeu Isus Hristos să vă întărească şi să vă miluiască întru cinstea şi lauda Sfinţiei Sale, amin.

Cel dintâiu dascăl al şcoalei domneşti a fost un anume *Dumitru* (1689), apoi *Radu Lăngescu* (1689). Se mai ştie apoi de Adam (în 1744) Ştefan Motream (1746—1748) şi mai târziu alţii: Ioan (1780), Teofan (1785), Ioniţă (1813), Oancea (1819), Pitarul Ioan Brezoianu, *Dumitru Jianu* (cel mai de seamă) ş. a.

...Şi iarăş (în cel dela 1670) . . . . . .

Cu vriarea Domnii mele şi cu a Domniei mele dulce vriare că după ce ne dărui bunul şi prea milostivul D-zeu cu domnia ţării Rumâneşti, şi ne făcu mergătoriu înainte şi purtătoriu de grijă a pământenilor Ungro-Vlahiei şi păstoriu al oilor Sfinţiei Sale cele cuvântătoare, ca şi părintele Patriarhul Iacov, stându naintea dobitoacelor păscându oile cele fără de graiure, şi vrând să-şi dea seama la oameni pripecul, vregul şi toată amestecăria văzduhului, târpiia, ca să nu piară vreunele dentr'acelea, dară noi de nu stăm naintea dobitoacelor fără de graiure ci nainte a cuventătorilor oameni, care ni se cade a-i păzi de toţi văzuţii şi nevăzuţii vrăşmaşi, i ai porni spre bună învăţătură. . . . . .

. . . . . .

Aşişderea iar am socotit Domnia mea denpreună cu toţi cinstiţii deregători Domniei meale, cum această şcoală *iaste să aibă ispravnic şi purtătoriu de grijă; deci Domnia mea o am tocmit şi o am aşezat să fie pre seama Sfintei Mitropolii a ţării, ca să fie ispravnic şi purtătoriu de grije Mitropolitul care va hi având şi ajutoriu den mila Domnii mele care scrie mai sus* . . . . . .

. . . . . .

...Intr'aceste vremi fiind cinstitul părintele nostru chir Teodosie Arhiepiscopu, Mitropolit ţărei şi sfinţia lui să se afle ispravnic şi purtătoriu de grije şcoalii aceştia, cât 'l va ţine Dumnezeu întru viaţa Sfinţiei sale, iar după petrecania Sfinţiei sale, pre care părinte ar dărui Dumnezeu a fi Vlădică şii Mitropolit ţărei, den părinte în părinte, tot să hie purtători de grije aceste şcoale, după cum scrie mai sus.

Iară care Mitropolit va lăsa întru uitare şi fără de nici-o grijă sie va rămâneà aceasta şcoală părăsită de dascăli şi de învăţătură, să aibă a darea seamă înaintea lui Dumnezeu şi, în urma Domnii meale, pre care va miluì Dumnezeu a fi domn şi biruitor ţărei Rumâneşti, încă-l rog, cu numele lui Dumnezeu ce e în Troiţă slăvit, să noiască şi să întărească acestu cinstitu hrisov al Domnii meale, pentru această casă adecă şcoală, pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească şi să-l miluiască şi să-l întărească întru domnia lui, şi la cela veac să fie întru odihnă sufletului lui, iară care Domn va călcà şi va stricà şi va sparge acest hrisov al domnii mele, acela Domnu dempreună cu îndemnătorii lui, să hie suptu blestem, anathema, proclet şi afurisit ot 318 oteţi ij va Nechiei, cinste să aibă cu Iuda şi cu Ariia la un loc, amin.

In 1665, Câmpulungul, ca şi alte *centre catolice* muntene fură unite cu provincia *Observanţilor* din Bulgaria, cu arhiepiscopul de Sofia, mutat dela un timp la Nicopol [1]).

Pe aici a trecut, în timpul luptelor pentru despresurarea Vienei, Voevodul Şerban Cantacuzino cu generalul Veterani — acesta din urmă, după rugămintea Domnului părăsind Severinul.

Şi spune cronica: „S'au ridicat o samă de oşti nemţeşti, fiindu-le cap Veterani generalul cu toată oastea lui, de au venit pe drept munte pânăla C-lung. Şerban Vodă iar au trimes pe frate-său Mihaiu Cantacuzino bivvel spătar şi pe generalul său Constantin Bălăceanu vel-agă de s'au întâmpinat cu dânşii, fiind şi Brâncoveanu acolo cu ei, făcând multă rugăciune, până s'au ridicat deacolo de au trecut la Braşov, de s'au aşezat acolo cu oştile să ierneze".

Port românesc din Muscel

Din acel timp, poate şi de mai târziu când Bălăceanu a fost omorît în luptele din Ardeal, ştiindu-se că Brâncoveanu a fost de partea Turcilor, a rămas în popor—prin alte părţi şi pela noi în Muscel—cunoscut cântecul lui Bălăceanu de care se spune că venià cu oaste nemţească:

Al lui Aga Bălăceanu — Divanu l-a părăsit
Care-a părăsit Divanu, — La vitejie-a ieşit.

împotriva lui Costantin Brâncoveanu care aveà şi oaste turcească. Şi când Bălăceanu prăpădià oastea lui Brân-

[1]) N. Iorga. Istoria bisericii române. o. c. p. 408.

coveanu, s'a găsit — în oastea lui Bălăceanu — un trădător, chiar finul lui Bălăceanu, care, voind, mişeleşte, să răpuie capul naşi-său, se apropiă de el şi-i strigă:

— Pune-mi scară
Lângă scară
Şi oblânc,
Lângă oblânc
Amândoi să ne păzim,
Să tăiem, să prăpădim
— D'alelei fine Costine,
Te-aş adăstà eu pe tine:
Mi-e frică de 'nşelăciune
Că sunt mari domniile
Mituesc cu pungile
Şi dau cu moşiile
Şi taie năşiile...

Dar finâ-său Costin tot îl înşelà cu vorbe dulci şi... pe urmă, tăià capul lui Bălăceanu şi l ducea la Brâncoveanu să-şi ia răsplata.

Brâncoveanu însă când a văzut acea mişelie, foc s'a făcut! După ce a certat pe ucigaş, cu grele cuvinte, în faţa boerilor, a pus de i-a tăiat capul.

Pe timpul acela, după 1680, vizitează satele şi mai ales, micile colonii catolice din oraşe, misionari cunoscuţi cari lasă descrieri de călătorie interesante: Bandini, Petru Parchevic.

Port din Muscel de acum 40 ani: Fată cu pălărie

După stăruința lui Matei Basarab, Papa trimesese la curtea munteană, ca plenipotențiar al său, pe Arhiepiscopul de Sofia. Acestui archiepiscop i-se datorì *întoarcerea catolicilor din Câmpulung*, — trecuți la Luteranism încă de mult — *la legea lor cea veche* [1]).

Tot pe acel timp — așa de mare erà lupta între ortodoxi și catolici, că un călugăr catolic, tovarășul lui Antide Dunod, asigură că Șerban Cantacuzino cel „tiran", „crud", lacom, sângeros, înșelător „e cel mai rău dușman al catolicilor și un adevărat aman" și citează

Vedere dela cetatea lui Negru-Vodă

faptul batjocourei săvârșite asupra lui *Andreiu, județ de Câmpulung, care, nevoind să treacă la legea țării pe care o declarà „aramă și plumbos" față de „aurul" latin, ar fi fost ras ca papa" lăsându-i-se numai la bărbie un vârf ca o coadă de rândunică" — și bătut pe uliți* [2]).

Pe aci, au venit oștile nemțești, în 1689 și tot pe aci au adus pe *Emerik Tököly*, rege unguresc de par-

[1]) Iorga, Istoria bis. rom. p. 408.
[2]) Ibidem, p.

tid ca să-l aşeze ca domn în Ardeal, atunci luând parte şi Brâncoveanu şi se câştigă biruinţa dela Zărneşti. Iată cum s'au întâmplat acestea:

In primul an de domnie al lui Constantin Brâncoveanu, prinţul *Ludovic de Baden*, comandantul suprem al oştilor nemţeşti, după ce a cucerit cetăţile Niş şi Vidin, se retrage prin Oltenia de unde ia drumul Piteşti-Câmpulung, trecând şi pe aici. In timp ce dânsul cu o „seamă de oaste", trece prin Dragoslavele şi Bran la Sibiu, generalul *Heisler* înlocuitorul său, trece dincoace de munţi prin Câmpulung — tocmai când unii boeri divulgau planurile lui Brâncoveanu [1]), cu altă oaste, la care s'a adăogat şi cea lăsată în ţară de prinţul Ludovic şi multe au îndurat locuitorii dela oştile nemţeşti!

Dupăce Nemţii au ocupat Bucureşti şi au jefuit ţara mult timp s'au întors tot pe aici şi au trecut în Ardeal. Dar pe urma lor a venit Groful *Tukeli* cu oştile lui (cari fuseseră la Nicopole, aşteptând ajutor turcesc pentru a ocupà scaunul Ardealului); oastea turcească comandată

---

[1]) Hurmuzachi. Documente privitoare la istoria Românilor, p. 103 şi următori; apoi continuare:

In *scrisoarea Postelnicului Mihaiu Băjescu către Egumenul (?) Macare despre planurile lui Constantin Vodă Brâncoveanu*:

...*a)* Iată nu putui ţinea a nu scrie, ci scrisam sfinţii tale de cel lucrişor pentru ştiinţă, ca să ştii din ţară; vei şti că s'au pustiit buncatele lui Vodă, că fiind Haizler la *Câmpulung*, iar Vodă au trimes pe supt cumpăt cu Stolnicul Costantin la Tătari de vin de au fost şi el cu feţe şi cu vicleşug de prăpădi ţara cu Tătarii încă ce au fost; acum el trimete mângaiale Nemţului, iar Vodă gândeşte alt lucru cu Nemţii... şi că lucrează (Vodă) cărţi la împărăţia Turcului ca să vie acum de primăvară şi Groful au mânat la împăratu Turcului să-i mai trimeată oşti să păzească toate trecătorile despre munţi..

b) Petiţia boerilor pribegiţi către guvernul imperial contra lui Costantin Vodă Brâncoveanu şi boerilor Cantacuzini, arătând starea de jale a ţării prin prădările şi pustiirile Turcilor. „Cu mare jale şi obede ne jeluim..."

c) In scrisoarea unui boer muntean către un călugăr despre întâmplările dela curte şi din ţară.

Duum esset Generalis Heisler in *Campo-longo*, Constantinus, personaliter pertenit ad tartaros et una cum illis de truxere provinciam.

de Cerkez Ahmet Paşa seraxhicrul, oastea tătărească comandată de sultanul Galga şi oastea voevodului Brâncoveanu.

„Tököly, mânecând dela Târgovişte şi neputând aşezà oastea în castre de câmp, din cauza gerului mare şi a lipsei de pâine, o aduse în *Câmpulung*, flămândă ca vai de ea, apoi acì o aşează în case călduroase—erà fiindcă în acel oraş erà foarte mult vin bun, de Piteşti, că numai la casa *unde mă aflam eu* (zice *Cserey* autorul cronicei acelor fapte) *am numerat 7 buţi de cele mai pline; aşa, oastea întreagă s'a pus pe beţie într'atâta, încât lui Tököly îi fu curat peste putinţă ca s'o scoată d'acolo până a 5-a zi* [1]).

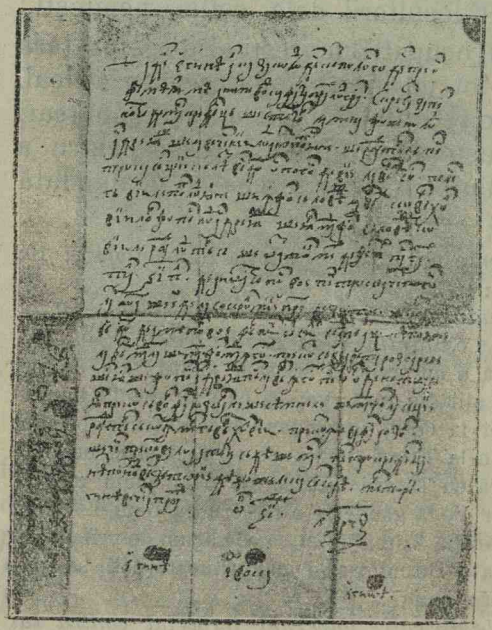

Act din timpul lui Haisler

O parte din oastea turco-română înaintând în contra Nemţilor din şanţurile dela Bran taie pe Nemţi şi-i răspândeşte. Generalul Haisler primeşte această ştire pecând juca cărţi cu gen. Magni şi Doria. Porunci ca întreaga armată Nemţo-săcuiască să se ridice şi cu iuţeală ajunse în Bran, unde se aşezară în tabere, petrecând câteva zile în lupte parţiale ce se deteră între oastea Turco-română şi trupele lui Haisler cari începuseră a înainta înspre graniţa românească. Oastea nemţească păzia bine

[1]) Ungurii erau împărţiţi atunci în două partide politice : *Curuţii* şi *Labonţii*.

din partea Branului, că, dacă Tököly ar intra pe acolo la locuri strâmte, să-l întâmpine şi să-l sfărâme uşor, ceeace s'ar fi întâmplat dacă el ar fi venit din partea aceia. Dar Emerik Tököly, folosindu-se de stratagemă dispuse cercetarea în secret a căilor muntene, iar pe Domnul Munteniei îl lăsă cu o parte de Turci să întreţie neîncetat bătălia. Tököly nu spuse nimănui voinţa sa decât numai serdarului turcesc. Şi Tököly îşi trecu oastea sa până a treia zi peste locuri şi pe căi atât de sălbatice şi prin repezişe de munte, pe unde nici odată n'a trecut vr'un călăreţ şi doară nici pedeştri. Călăreţu putea trece numai unul câte unul şi, târându-se în genuchi şi legând lemne de coada cailor, descinseră încetişor în văile cele largi. Haisler nu ştia nimic ...şi la 24 August 1690, patrulele nemţeşti atacate de avantposturile lui Tököly la Zărneşti, aduc ştirea că duşmanul a pătruns în Transilvania şi duse Haisler întreaga oaste nemţo-ungurească spre Zărneşti. Tătarii au dat foc satului, iar deasupra Zărneştilor în sus, se dete o luptă crâncenă unde armata Nemţilor fu sfărâmată. Haisler căzu prins, iar la urmă se răscumpără. Bălăceanu, boier român care uneltea prin Viena scoaterea principelui Brâncoveanu şi alipirea ţărei rom. la coroana Austriei, căzù mort pe câmpul de luptă.

Dar Tököly, deşi se încoronase, n'ajunse domn al Transilvaniei, căci fu silit de Ducele de Baden să caute iar azil în Muntenia unde însă Ungurii din armata lui Tököly au pierit mulţi de frig, de foame şi boale molipsitoare ...Ajunseră să-şi astâmpere foamea cu mere pădureţe şi cerea Tököly mereu aujutor la marele vizir şi iacă veni Galga sultanul tătăresc cu mare putere de Turci şi de Tătari şi făcu mult jaf în Ardeal. Iar Tököly aflând că a venit Galga, se hotărî şi el să intre în Transilvania şi să se unească cu Galga.

Dar nu s'a grăbit şi, deşi înaintase cu oastea spre Ardeal, dar văzând că nu se poate împotrivi lui Viterani şi nu poate trece munţii, se reîntoarse supărat la Câmpulung.

Cserei, cronicarul care se afla în oastea lui Tököly spune că, până a treia zi, nu mâncase pâine pentrucă servitorii săi se rătăciseră cu două coace (pogace coapte în cenuşe). Se apucă şi împuşcă un juncan — al altuia. Il fripseră fără sare, îl presărară numai cu cenuşă şi-şi astâmpărară foamea.

Galga văzând că nu vine Tökoly a părăsit şi el Transilvania. Văzând că Tökoly nu face ispravă şi trăind rău în Valahia (că oamenii erau mânioşi pe oastea lui că face jafuri) 300 de inşi s'au hotărît a se înapoia. Intre ei, 50 (nobili şi alţi — fiind şi cronicarul Cserei) s'au hotărît a trece în Ardeal, orce s'ar întâmpla — şi abia au scăpat de aici din Câmpulung, fiindcă Tökoly pusese 300 *Curuţi*[1]) (unguri din armata lui) să le facă multe rele şi să-i împiedice — şi fiindcă *Curuţii* jefuiseră şi

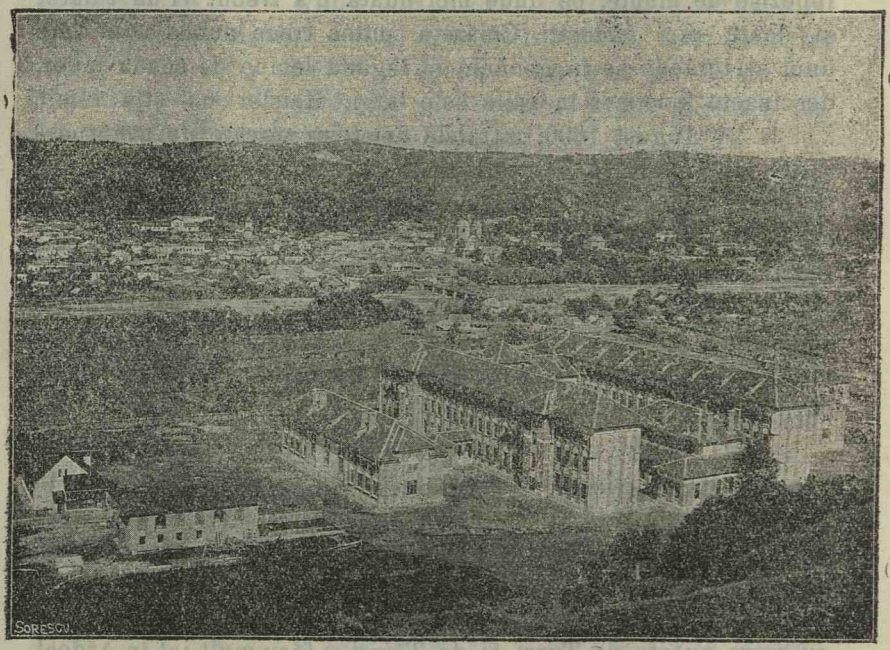

Şcoala Normală „Carol I“ şi Câmpulungul văzute de pe Flămânda

Colecţia *I. Staicu*

chinuiseră rău pe Câmpulungeni, *le veniseră şi alor noştrii apa la moară, ai noştri or pe unde da peste Curuţi, îi omorau.*

Veterani trimise asupra lui Tökoly 7 excadroane de călăreţi cari veniră la *Câmpulung*, de unde acesta fugì cu partea

[1]) Ungurii erau împărţiţi atunci în două partide politice: *Curuţii* şi *Labonţii*.

cea mai bună a oastei sale. Iar pe ceilalți îi tăiară ori îi prinseră Nemții în mijlocul beției, că așà fac Curuții

La 1693 Marele vizir a venit cu oaste până 'n munți să goneascâ pe Nemți. Era mare groază în oameni că se vor războnà Turcii. Dar veterani, deși erau numai 6 regimente, dete piept cu Turcii... Transilvania fu scăpată.

Sub Brâncoveanu, Câmpulungul dedeà care de oaste pentru folosul țării și pentru mergerea Domnului la *bogazuri* [1]).

După cartea lui Brâncoveanu, orășenii cari se îndeletniceau mai mult cu chirigeria, *aveau dreptul înnaintea tuturor*, să încarce mărfurile ce se descărcau în oraș, destinate pentru Austria, sau cele ce coborau în oraș, pela schela Dragoslavele. După ce orășenii împlineau suma datorită, restul mărfii se puteà încărca și de chirigii din Muscel și de aiurea.

Pe acel timp, ca și mai înainte—cum am arătat—în Câmpulung, groful sau comitele, ori județul, se alegeà în Câmpulung pe rând, dintre orășenii streini și din cei Români. Totuș, după cum se vede din lista *județelor*, cunoscuți în sec. XVI și XVII, *cei mai mulți județi sunt Români:* Neacșul (1521), *Stoica Hurduzău* (1542, 1545), Staico, Stan. Gheorghe, Gherghina, Gheorghie, Dona, Andrea [2]) (1658), Cârstea, Stancul, Pană, Badeabio, Manole, Radu, Stancu (Bujor) 1699.

Catolicii se împuținaseră încetul cu încetul, în veacul 18-lea tot se mai află în Câmpulung nume ca: *Hanțul* (Hans), *Tămaș, Baiint, Orban, Blaj, Martin.* Iar Domnii le zic astor catolici supuși ai lor, Sași. Până târziu s'au bucurat de ușurarea de a plăti pe an un număr de fiorini ungurești și a nu mai fi supărați de

[1]) Porturi.

[2]) Băjan, doc. Câmpulungene, p. 57—58, cu nota: Andream judicem Campilongensem virum Catholicum, qui multis principibus in suo officio fideliter inservivit, et quia quotanuis mutatus judex a populo Campilongi, fuit ille iterum confirmatus, cf. Magazin istoric: Historio relatio de statu Valachia (1679—1688) p. 37.

alte dări sau angarale. *Până la 1735, se păstrau în cloaşter, documentele dela Domnii vechi*, dar nu de mult — se plâng ei în 1745 — li s'au răpit.

„Se cunoaşte un document nemţesc din 1521, şi unul latinesc din 1528“ [1]).

Deaici, din Câmpulung, îşi luau Domnii noştri servitori pentru treburile streine.

Din secolul XVII Câmpulungenii păstrează cum am spus, foarte multe cruci [2]), cele mai multe documente cari vorbesc de privilegiile oraşului căci, fiind la loc pietros şi expus tuturor nevoilor din pricina luptelor pentru independenţa şi a diferitelor emigrări nu puteà a trăi şi a înflori liniştit ca alte oraşe. Voevozii au sancţionat privilegiile cu semnături domneşti şi boereşti şi cu anateme grozave împotriva celora cari din lăcomie or din răutate s'ar încercà să le strice ori să le modifice.

Prin acele hrisoave Câmpulungul erà scutit de:

Darea de *lemn* şi *fân*, la Crăciun, funcţionarilor domnului şi ai statului (hrisovul lui Mircea II din 20 Februarie, 1559 [3]);

De *găleată*, de *slujba domnească*, de vama pârcălabilor de *oraş* şi *pold*, pentru orice ar vinde sau ar

---

[1]) St. N. în Albina după Iorga: Geschichte de Rumänischen Volkes, o. c.

[2]) N. Iorga. Sate şi monastiri, p. 216: Ca şi în satele vecine. Nime nu se atinge de ele pentru sfinţenia semnului îndeplinit în ele şi tot aşà de mult aproape, pentru evlavia ce se cuvine faţă de strămoşi, al căror gând şi ale căror nume sunt săpate acolo în slavonele lor bătrâne pe cari nimeni nu le mai înţelege, dar pe cari tinerii trecuţi prin şcoli le ştiu că sunt cele din cărţile bisericeşti. Le pomenesc în buchi întemeetorii aceia cari au „ridicat“ piatra, soţiile lor, rude, părinţi, Domnul din scaun... Dacă la sate, „te opreşti şi începi a ceti este sigur să vezi apropiindu-se stăpânul locului unde sta crucea, vr'un înalt moşnean, bine clădit, cu faţa triumfătoare de sănătate, de putere şi de blândeţă care-ţi va da o „bună ziua“ sigură şi nobilă zi ce va întrebà despre înţelesul slovelor pe cari nu i le-a deslusit nimeni: el va înţelege perfect cele ce-i vei spune şi va fi adânc stăpânit de măreţia vechimii...

[3]) C. Alexandrescu. Dicţionar geografic al jud, Muscel.

cumpără Câmpulungenii (Hris. lui Radu XI din 7 Maiu, 1616);

De *vama de pită* dela bâlciul Sf. Ilie, cum şi de vama de *cal*, de *bou* de *oaie*, de *pătură* şi de *peşte* şi de alte lucruri ce se desfac de locuitori la acest bâlciu (Hris. lui Mateiu Basarab din 12 Aprilie, 1636).

De *vama* pentru orce ar cumpără Câmpulungenii la câmp (în bâlciurile din ţară) „dela alţi oameni din ţară

Horă din Muscel

să ia vamă, iar dela orăşeni nu, după vechile datini şi după coprinsul tuturor hrisoavelor şi al mânăstirei lui Mateiu Basarab din oraşul domniei mele Câmpulung (Hrisovul lui Gheorghe Ghica din 21 Ianuarie 1660 dat pe Andrea judeţul, *de vinul de taler, de miere, de ceară, de seu, de podvoadă, de cai de olac şi de slujbele* şi de *mâncăturile* câte sunt peste an în ţara Domniei mele, nici-o supărare să nu aibă orăşenii Câmpulungeni (Hrisovul lui Grigore Ghica din 21 Aprilie 1662).

De fumăritul şi cămănăritul pescarilor (Cartea Brâncoveanului din 14 Octombrie, 1703).

De *olăcarit*, de *carele de oaste* de *rupturi şi satărale ce sunt pe silişte*, *de birul legilor*, *de birul oştilor*, *de birul cailor*, *de birul untului şi al meiului*, de toate dările şi orânduelile ce ar ieşi din visteria domnească (Hris. lui Şerban Cantacuzino din 31 Iulie 1688), ş. a.

Privilegiile sunt scrise în hrisoave, pe unele biserici şi pe cruci. Dăm aci două privilegii scrise pe crucile mai însemnate din oraş:

1) *Crucea jurământului*, în zidul casei D-lui Berechet (unde azi e Revizoratul şcolar):

Intru nume](e Tatălui) şi al Fiului şi al Du(hu)lui Sf(î)ntu. Ridicatu-se-au aceast(a) cinstită şi dumnezeiască cruce întru slava şi cin(stea). Naşterii Domnului Is(us) H(ristos) şi întru pomeana (Domnii Meale) Io Duca Voevod, şi a Domnii Domnii Meale Anastasiea şi a fiului Domnii Meale Io Costandin Voevod. Văzând (Domnia mea) mila oraşului Câmpulung, cum să fie ertat de vam(ă) de pîine, să nu deà vam(ă) domnească, aşişderea şi orăşanii să nu deà vam(a), ori din ce vor vinde, cum au fost iertaţi de rîpo'satul Radu Negru Voevod, când au fost leatul 6723 (1215) şi de Alixandru Vod(ă) Iliaş, fost-au leatul 7136 (1628), şi de alţi bâtrâni răposaţi Domni, precum scrie în cărţile ceale bâtrîne şi în pisaniea sf(i)ntei mi(nă)stiri, carea east(e) pusî de-asupra uşii bisearicii, i (întărită de răposatul Mateiu Voevod) cu mare bleastem. Iar când au fost acum, în zilele Domnii Meale, venit-au judeţul cu oroşanii, cu jălbi la Domnia mea, spuind cum le strici călugării mila (oraşului) ce-au avut dela alţi Domni batrîni, — între aceea (Domnia mea, văzând cărţile) ceale bătrîne şi ce scrie în (pisania sfin)tei mâ(năstiri, Domnia mea) încă am întărit (mi)la cu aceast(a) cinstită cruc(e), ca să fie) ertaţi şi de Domnia mea, de toate câte scriem; iar cine nu va (păzi aceasta milă), să fie proclet şi a(nathema)ì. Şi ispravnic au fost Andrea.

2) *Crucea pârgarilor* în piaţă.

(După cele de mai sus) Aşişderea şi pentru judecata ora-

şului, pe orăşani să-i judece judeţul cu 12 pârgari şi cu bătrânii oraşului; iar călugării sau pârcălabul, sau mîcar alţii să nu aibî a se amestecà, ca să strice judecatà şi obiceaiul lor ce au fost *dela alţi* domni bătrâni; ci toate legile şi judecîţile lor să fie stătătoare), şi nici judeţul să nu aibî voe a lua vam(a) dela oroşani, ori de ce vor vinde, şi să fie iertaţi de Domnia mea, de acestea câte scriam mai sus. Iară cine nu va întări mila oraşului să fie proclet şi anathema şi ispravnic au fost Andrea judeţul cu 12 pârgari. De(chemvrie) 25. d. văleat 7184, îns(ă) la leat 1(67)6. A(ceasta) sfântă cruce ce să vede zidită în zid, au văzut

Casă veche din Câmpulung

dumnealui Slug(erul) Gheorghe Ruveanul (?) pristavoraşului, au ridicat această cruce cu cheltuelile dumnealui, ca sî fie întârâre oraşului, i judeţ fiind Neculae Roşu (?) (Încă două rânduri)[1]).

Pe lângă aceasta acsizarii nu puteau întârzià în Câmpulung ca în alte părţi, decât de pela Maiu pânăla Septemvrie, pe când în alte părţi şedeau mai tot anul, în sarcina locuitorilor ca *slujbaşi domneşti.*

[1]) Amândouă inscripţiile din Iorga: Inscripţii din bisericile României, vol. II, p. 103–104.

Nici un funcţionar de al domnului sau statului, nici boer, nici negustor sau ţăran, nimenea... n'aveà voie a cumpărà dela orăşeni, nici case, nici locuri în oraş, nici delniţă la câmp şi la vii, nici livezi în Muscel, nici vad de moară... proprietate mişcătoare nu puteà vinde moşneanul Câmpulungean la streini, ci orăşan la orăşan (Hris. lui Radu XI din 7 Maiu 1615 [1]).

Din sec. XVII se cunosc un mare număr de hrisoave cărţi şi acte foarte interesante.

Dăm aci cuprinsul pe scurt al câtorva:

a) 1639 Aug. 7. Cartea orăşenilor Câmpulungeni pentru locul cumpărat împrejurul mânăstirii lui Negru-Vodă, carte dată do Varlam şi orăşeni şi preoţi la mâna lui Gheorghe judeţul de mare credinţă, pentruca să ştie *când au pus temelie zidului împrejurul sfintei mânăstiri* (Băjan, doc. Câmp.)

b) Cartea luî Socol Clucerul Cornăţeanu ispravnic pentru acelaş loc dimprejul mânăstirii şi pentru zidul înconjurat.

1641 Radul *pârcălabul* cumpără un loc de casă în *poiana Voievoadii* şi un alt loc tot în acea poiană.

c) 1641 Sept. 1. Cartea de danie a jupânesei Elena soţia Parăi Peharnie cum să se ştie că au dat raportul soţul meu Parapeh. la sfânta mânăstire ce scrie mai sus la vremea lui de moarte. Intâiu un salaş de ţigani şi 100 de oi şi căruţa Dumnealui cu doi cai. Aşişderea am socotit şi eu jupâneasa Elena deci câte moşii am scos de am dat pela mânăstiri, ales-am parte şi moşia mai bună unde zac oasele dumnealui la mânăstire la

---

[1]) C. Alexandrescu, o. c. Cf. Istoria Câmpulungului de Aricescu: La întâmplările de moarte a vreunui moşnean, datoria mortului către boeri, negustori sau ţărani ce nu făceau parte din comună, se plăteà de moştenitorii răposatului. Creditorii nu se puteau despăgubi cu proprietatea celui dator. In lipsă de moştenitori, comuna vindeà prin licitaţie la orăşeni toată averea mortului şi din banii strânşi se plăteau datoriile lui, iar restul se dà la biserica unde odihnia ţărâna familiei lui, spre pomenirea sufletului său. Acest aşezământ s'a desfiinţat chiar de Câmpulungeni, cari au vândut locuri de case în oraş, locuri de fâneţe şi ogrăzi cu pruni în muscele, de vii şi livezi cu pruni la Văleni, de ferăstrae, de vaduri, de moară etc. Streinii n'aveau voie să negustorească în oraş, Mărfuri portative (tolbaşi) şi mărfuri streine scumpe (giuvaeruri şi şaluri) nici chiar în casele particulare nu le puteau desface.

Câmpulung, le-am dat Creţuleştii cu casele, cu grădina, cu moara, cu livezi şi cu tot venitul de peste tot hotarul, ce scriu sapisul şi cărţile de moşie, însă *rumâni* că i-au iertat dumnealui la moarte şi au lăsat să dau un pahar de argint la mânăstire, iar eu am dat 2 pahare şi am cumpărat o cadelniţă de argint de 290 dramuri şi am dat şi un pahar mare ce au lăsat dumnealui să dau la Vodă, iar Măria sa n'a vrut să-l ia...

d) 1655 Oct. 22. Constantin Şerban Vodă pentru întemeerea monast. Negru-Vodă.

e) 7269 (1661) Aprilie 17. Carte domnească a lui Grigore Vodă Ghica pentru nişte rămăşiţe de bani din vama Dragoslavele, partea mânăstirii.

f) 7167 (1659) Martie 28. Zapisul Stancului Bugheanul feciorul unchiaşului Dobrotă den Bughea, cu părinţii lui şi cu alţii... de mare credinţă la mâna unchiaşului Coman şi-a fiului său Evstrate... pentru vânzarea muntelui Piscul Râului şi Bugheanul.

Interior de biserică (Sf. Gheorghe din Câmpulung)

g) 7155 (1647) Apr. 10. Mateiu Bas. vv. dă mânăstirii Câmpulung vama şi pârcălăbia târgului din oraşul Câmpulung cu tot venitul şi vama Dragoslavele cu jumătate de acol şi altele (Acad. rom.).

h) 1650 Iulie 23. O scrisoare a catolicilor din Câmpulung-Muscel, către propadande...

i) 7161 (1653) Februarie 1. Zapisul lui Bolbose şi al fratelui său Nan prin care vând logofătului Nan un loc aflător în faţa Gruiului (Acad. Rom.)

j) 7163 (1655). Zapisul lui Lazăr feciorul Bălii de Străuleşti

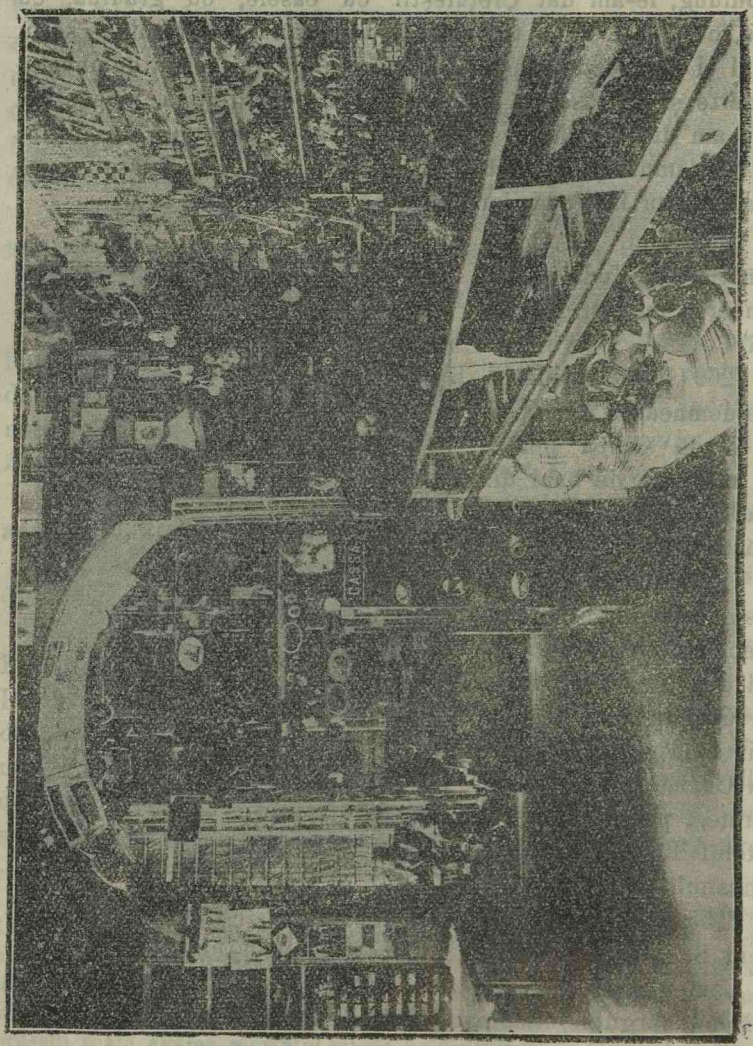

Librăria Ioan N. Staicu, interior

prin care se obligă să plătească lu Bălie banii ce i-au dat când s'au plătit de Românie la Preda feciorul Stancului şi al Dochiei şi preţul calului ce i-a dat *când au vrut să meargă la Teleajăn să se bată cu Ungurii.*

k) 7165 (1657) Ghen. 11. Hrisovul lui Constantin Şerban Voevod peetru plângerea egumenului Grigore dela Bărăţie: Tic

Mihnea, fecioarul Vlaicului călărașul din Bogățești... a vândut niște vii în Topoloveni.

„Inaintea Domnii mele“ Divan venita-au părintele Gligore, *egumeniul sfintei mânăstiri Bărăția din Câmpulung*, jeluind și spuind cum ai vândut niște vii din dealul Topolovenilor popei lui Trandafir drept ughi 42 pol și au *fost mai volnic părintele a le cumpără, pentrucă le-ați fost cumpără, pentrucă le-ați fost cumpărat voi dela dânșii mai înainte vreme*... iar tu te-ai sculat de le-ai vândut la oameni streini fără de știrea și pe ei nu i-ai întrebat și ai făcut zapis la mâna popei lu Trandafir fără de știrea părinților și a noriașilor lui, iar dacă di au prins de veste, ț'au lăpădat banii toți deplin ughi 42 pol; iar acum tu te scoli să ceri banii părintelui Gligore îndărăt, și ții banii popii lui Trandafir cu înșelăciune, zicând cum vreai să te ții iar tu.

...Am judecat cu tot divanul cu să ție părintele Gligore cu *noriașii* lui acelei vii, tot într'acest preț, scris mai sus; iar de vrei să le ții tu, să le ții, iar altora de vei vrea să le vinzi, să nu fie volnici a le cumpără fără numai părintele Gligore cu noriașii lui, căci că sunt mai volnici că au fost a lor moșie... Băjan, Câmp. p. 28—28.

l) 7182 (1674) Apr. 29. Cartea lui Duca Voevod pentru când s'a făcut în Rucăreni pentru cele 12 sate. Dela Mateiu Basarab și până la jumătatea veacului XVIII Man Câmpulung, venitul vămii Rucăr unde puteă a-și ține și vameș „pe partea mânăstirii“.

m) 7178 (1674) Cartea lui Antonie Vodă către egumenul mânăstirii ot Dalgopol cu 12 pârgari dela Câmpulung prin care arată că a înțeles jalba ce au împotriva Turcilor cari „strică multe sfinte mânăstiri. De care ce țara aceasta iaste a împăratului, să nu o calce nimeni fără lucru și fără judecată“. Și dă dreptate în privința stricăciunilor făcute la sborul Sf. Ilie.

n) 1673 Gheorghe Ghica voevod pentru dijmele acordate pârcălabului de Câmpulung „*cum că nu se cade călugărilor a fi ei judecători și a umblà ei după lucrurile mirenești;* ci ei nu vor să fie purtători de grija sfintei mânăstiri a păzi biserica și a rugà pe Dumnezeu, iar nu judecățile și lucrul mirenesc să n'aibă ei nimic amestecătură. Deci am pus pârcălab și judecător pe sluga domniei mele...

o) 7182 (1674) Iul. 8. Hrisovul lui Duca Vodă pentru *cămănăria orașului Câmpulung*... să ea dela un car cu pește ce se vinde în târg 5 oca și Sâmbăta, limbile și carnea cari sunt vândute și miluite de Matei Vodă pentru treaba oaspeților.

p) 7186 (1674) Apr. 23. Zapisul lui Mihaiu Logofătul și al fiului său Gheorghe din satul Bratia prin care pun zălog muntele *Bratia* la Sechel Aslău postamester din Iași (copie fotografică la Academie).

r) 1678 Maiu 4 Zapisul lui Mihaiu Logofătul și al fratelui său Marcu din satul Bratia prin care pun zălog muntele Bratele la

Biserică veche din Muscel

Sechel Asan postamester Domnul Eșanilor din tunelul Făgărașului.

s) 1688 August 10. Cartea domnească a lui Șerban Voevod pentru atribuțiunile pârcălabilor de oraș.

Moșia orașului era împărțită în porțiuni egale numite *funii* sau *chingi*, afară de locul de păsune ce era proprietatea tuturor. Fiecare moșnean Câmpulungean aveà partea lui în oraș (loc de casă cu curte și grădină) și partea lui în muscele.

Pentru toate privilejiile și drepturile de cari se bucură comuna Câmpulung, era *obligată către Domn și*

visteria la tributul legilor care creşteà or scădeà, după Domni, după boeri şi după împrejurări şi tot după voinţa lor se regula termenul plăţii lui. In timpul lui Grigore Ghica tributul legitim erà anual, de cap, un galben care se plăteà în două rânduri. Dar unii domni — mai ales streini — împovăra comuna şi cu alte dăjdii încât: „rămase oraşul la multă lipsă şi sărăcie. Şi văzând Domnia mea — zice Şerban Cantacuzino în hrisovul din 1688 — că pentru mulsul greu ce au asupra lor—vor să se risipească şi să fugă orăşenii şi jeluindu se că au mare păs dela dregătorii ce merg cu slujbe acolo şi dela slugile lor că le fac multă cheltuială şi mult catarisir, luând mai mult decât dăjdiile ce sunt ei datori a da ei la vistieria domnească; drept aceia m'am milostivit domnia mea de i-am iertat pentru sărăcia lor, pentrucă au venit de s'au tocmit cu Domnia mea de şi au luat ruptoare să aibă a da la cămara Domniei mele, la Sf. Gheorghe şi Sf. Dumitru iproci şi la vremea haraciului, să dea şi ei ca celelalte oraşe la vremea aceia, iar afară de acestea, nimic; de toate bună pace să aibă.

In sec. XVII, *nisipurile aurifere* de pe valea Rudarilor (în Vişoiu) şi de prin alte văi vecine Câmpulungului, Argeşelul, Dâmboviţa, R. Târgului şi Argeş, erau isvoare de venituri domneşti. Se cunosc sate din Muscel unde se spală nisipul pentru aur. Paul de Alep vorbeşte în „Călătoriile" sale şi de aceste isvoare, pe atunci exploatându-se numai aurul de râu—cu spălarea îndeletnicindu se cete de ţigani (şi neţigani) zişi atunci *Rudari* [1]).

Ţiganii domneşti erau datori să dea pe fiecare an la domnie câte 1000 dramuri de aur, iar cât aur mai mult vor scoate sunt datori să-l vândă la curte — că aceasta erà iarăş un venit particular al domniei.

[1]) *G. Murgoci, Buletinul expoz. 1906: „Rudar"* derivă dela *rudă* (slav)=*stâncă minereu;* descendenţii vechilor *rudari* (adevăraţii aurari) acum se ocupă cu lucrul lemnului şi astfel numele a suferit o schimbare de sens, dându-se ca nume ţiganului care se ocupă cu facerea obiectelor de lemn.

Rudă, (pl. *rude)* se mai numeşte groapa de unde s'a spălat aur, sin. *rudărie.*

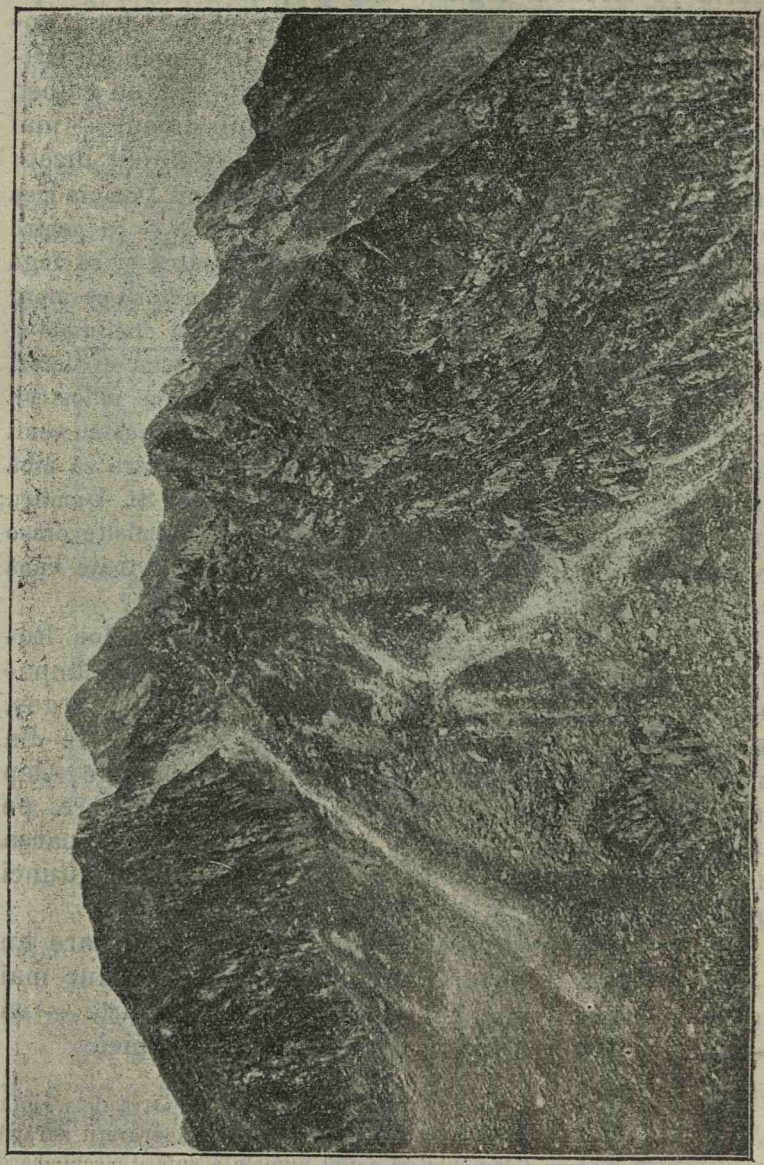

Vederi din munți. (Piatra Craiului)

In sec. XVII şi chiar mai târziu nu erau urme de şosele, ci numai drumuri mari, creeate de capriţiul trecătorilor dealungul câmpiei, d'acurmezişul dealurilor, sau pe marginea apelor ce curg prin văile munţilor, scoborându-se în vale. „Ele erau astfel cum le-a lăsat natura, nătede s'au spintecate de făgaşe, semănate cu bolovani, sau băltace, suind dealuri abrupte, scoborând văi adânci, urmând sinuozităţile torentelor prin munţi prăpăstioşi, înfruntând prevalurile sau râpile răpuitoare de viaţă, pe

Vedere din munţi (Muscel)

care călătorii, caşi căruţele, mergeau aci suind, aci coborând, aci înnecându-se în nori de praf, aci înnămolindu-se în noroiu sau mocirlă şi aci oprindu-se în faţa unui puhoiu furios, umflat de desgheţuri sau de viituri de ape neprevăzute şi cauzate de-o ploaie torenţiaiă". (Rev. de istorie, arheologie şi filologie, an. XIV). Cel

mai frequentat drum erà acela care comunica din Piteşti cu Ardealul, prin Giuvala [1]).

1700—1800. Prin Câmpulung a trecut, după lupta dela Poltava, Carol XII regele Suediei şi a conăcit aci —trecând dela Piteşti spre Törgsburg [2]).

„Intr'acel an — scrie cronicarul Radu Popescu — craiul Sfezesc fiind la Turci de câţiva ani scăpat din războiul ce au avut cu Muscalii la Pultava, în ţara căzăcească, fără noroc umblând într'acel războiu, pierzându-şi toată oastea şi averea, au fugit în stăpânirea turcească la Bender şi acolo câtăva vreme au şezut. De aci, vrând împăratul Turcul să-l ducă la Ţarigrad şi el nevrând să meargă s'au făcut mare turburare că vrea cu războiu să se apere, ca să nu-l ducă fără voie, având şi el puţintei Sfezi (Suedezi) cu dânsul.

„Insă fiind Tatar hanul cu oaste multă şi serascherul cu mulţi Turci, văzând că într'alt chip nu-l poate lua, au dat caselor foc unde erà de şedeà şi dând năvală Turcii şi el de nevoia focului ieşind afară l'au împresurat şi l-au prins şi puindu-l într'o cruce, rănit fiind la o mână, l-a dus la Ţarigrad şi împăratul l-au orânduit la Dimotiha de au şezut acolo câtăva vreme cu cheltuiala dela împăratul.

„De aci urcându-se să meargă la ţara lui, i-au dat voe şi au rânduit pe Mustafa aga, care au luat pe Constandin Vodă (Brâncoveanu) şi alţi din ţară de l-au dus cu conace cum s'au căzut şi viind la Giurgiovu au fost poruncă la Ştefan Vodă să-i gătească conace până-l va trece în Ardeal; şi-au rânduit Domnul boiari pe Radul Vornicul Popescu, pe Draghiciu Strâmbeanul, pe Grigore căpitanul de l-au dus dela Giurgiovu prin conacele ce se rânduise şi mergând până la Piteşti, şezând câteva zile, *au pierit dintre oşti cu câţiva oameni ai lui şi*

[1]) Un altul venià dela Braşov, urmà cursul Dâmboviţei, atingea cursul Ialomiţei, până ajungea la Târgovişte, iar de acolo scobora, căutând iarăş cursul Dâmboviţei.

[2]) Cum relatează Ştefan Vodă Cantacuzino, către Patriarchul Iacob.

s'au dus teptil în cai de poştă până în ţara lui şi nimenea nu l'au ştiut că este craiu într'acei Stezi ce mergeau cu poşti. Oştile lui, rămânând cu generalii lui aicea şi cu Turcii, au purces de au trecut (pe aici N. A.) şi pela Dragoslavele în ţara ungurească şi dela otar s'au dus generalii cu oştile lui în ţara lor; iar Turcii şi boiarii s'au întors îndărăt".

Din lucrarea D-lui Băjan aflăm că în 1711 boerul *Drugănescu*, ce a fost mai târziu ispravnic [1]) de Muscel, a luat parte, fiind numai în vârstă de 16 ani, împreună cu tatăl său, la bătălia dela Stănileşti.

[1]) După d. Băjan, ispravnici de Muscel se cunosc: Şerban Pârvul biv-vel C. Vlădescu (1695), Şerban comis Vlădescu (1698-99, Radu Golescu, comis 1700. Hrizea, logofăt 1706, Şerban biv-vel comis Vlădescu 1710, Alexandru Sufurin din Vâlsăneşti (cunoscut pe timpul când în luptele dintre nemţi şi Turci strângea oameni să dreagă drumul Branului), 1719-1720 Mateiu Mogoşescu, Neacşul vornic, Pană căpitan Conţescu erea Pană slujer, Ianache, biv-vel sărdar, Ianache biv al II-lea Postelnic, Ianache postelnic, Preda căpitan Drăgănescu vornic (ctitor şi al bisericii din Retevoeşti), 1734-36 Iordache comis, 1737, Sava căpitan 1739, Nona 1739, Şerban Greceanu 1739, Iordache Canela biv vt armaş, Sava Căpitan 1741, Mateiu Ruset 1741-42, Const. Brezoianu biv-vel armaş 1742-44, Panu Isvoranu, vel Medelnicer 1744, Costantin Bruse 1745-47, Iane, biv-vel pitar 1749-52, Nicolache, biv-vel ciohodar Gheorghe Serezli, biv-vel pitar, Iamandi vornic (1753), Iordachi biv-vel stolnic 1754, Grigorăscu Valaţie biv-vel stolnic, Antiocaragea biv-vel Pah. 1757-58, Ianachi biv-vel serdar 1758. Anastasie, bro-vataj-zacopii 1759, Grigore Ixsilant (?) Caminar 1759, Teodorache biv-vel comis, Ianache biv-vel armasi (1760-61, Anastasie Clucer 1763, Dimitrie Roset biv-vel paharnic 1764-65, Dimitrache Brezoianu 1774, Constantin Năvărcescu serd şi Scarlat Hiotu pitar Costantin Văcărescu biv-vel stolnic, Istratea Isvoranu, Dumitrache Papazoglu, Costantin biv-vel clucer za Arie 1777. Zaharcă canuvar, Dumitrache Perdicaru, pitar 1783, Costache Vătafu judecător, Costache Racovite comis 1783, Nicolae Leurdeanu biv-vel clucer de Arie 1784, Alecu Cocorăscu 1784, Ruset biv ot spatar, Radu Filipescu, medelnicer Dumitrache Papazoglu serdar 1785, Scarlat Varipaţi slujer, 1785 Neculae Murde biv-vel clucer za Arie, cheani, portar Mincul Setrar Fălcoianu 1785, Dumitrache Schileţ biv-vel pitar, Costa potrar, Disculsu (?) 1786, Dimitrie Papazoglu, Serdar Mincu Fălcoianu, Şetrar Scarlat Drugănescu, Clucer 1791, Nicolae Lepănescu 1791, Costache Cheani, Constantin Gaharh 1792 Dumitrache Brezoianu, Serdar 1792, Barbu Pădeanu biv Ceauş Argiesc şi Ianache Găescu, Şetrar, 1792 Scarlat Roset

Pânăla domnii fanarioţi, Câmpulungul fu ca şi după colonizările făcute, o republică ca a Bârladului [2]). Dacă republica a existat atâta vreme pricinile au fost neîmpământenirea străinilor, autonomia, protecţiunea domnească, poziţiunea topografică şi caracterul Câmpulungenilor.

Şi pe această vreme se punea preţ pe biserici, construindu-se unele noui, ori reparându-se cele vechi. Aşa în 1700 s'a construit biserica Valea; în 1712 s'a reparat biserica Sf. Ilie [3]); iar în 1730 se repară biserica Sf. Troiţă [4]) bisericile şi mânăstirile fiind lucrate pe atunci într'o artă care era expresia însăş a nevoilor şi daru-

1794 Mihache C. 1795, Scarlat Fălcoianu 1795, Dumitrache Stolnic şi Ion Pitaru 1797, Gheorghe Mavrodol 1797, Ioan C. şi Ştefan P. 1800. Iordache Cantacuzino şi Panait Palcavnic jud 1801 Constantin Iliat bi vel clucer de arie 1803, Iane Ianache Clucer şi Ioniţă Ştirbey 1803, Costantin Brătianu 1804, Ştefan P., Istrate Urianu 1807, Constantin Golescu Stolnic 1808-1809, Iordache Mavrodoglu 1808, Nicolae Rucăreanu biv. 3-lea logofăt judecător 1808, Constantin sin Medelniceru Sterian. judecător 1808-1809 Grigore Greceanu, Costache Roset, Iacomi (Dorobanţu) 1810, Manolache Cordalescu Lerdar, Gheorghe Druganescu, Iordache Rast, Caminar 1811, Prohor, Capitan 1811, Dinu Golescu Stolnic, Alecu Ulara Medelnicer, Constantin Creţulescu biv-vel Postelnic 1812, Vasile Lăcusteanu, biv vel Clucer, Ion Mavrodoglu Stolnic, Nicolae Gigârtu, Medelnicer, Pavalache Serdar, Grigore Marin 1815, Mihalache 1816, Constantin biv vel serdar, Cluceru Nicolae Brătianu, Ion Mavrodoglu, Nichita Paharnic Ilie judecător, Iacob Prjbeanu, Ion Perdicaru Manolache S. Const. Bălănescu, Baldovin, Dumitrache Urianu, Iancu Ralet biv vel Clucer, Ion Mavrodolu, Caminar, Ion Zetharu, Paharnic, Ion Mavrodolu, Alecu Racoviţa, Dumitru Fălcoianu 1829 Nicolae Brătianu, Alex. Racoviţa, Dimitrie Fălcoianu, M. Babeanu, Ion Drăgunescu, Dumitrache Urianu President 1831. Const. Vlădescu, predicator, Dumitrache Aricescu, judecător 1832.

2) Vezi şi N. Iorga, La „Românie pitoresque" p. 87—88 le „longchamp" roumain tel qu'on en trouve en Moldavien et dans le Maramuraş, etait une association „republicaine" de paisons autonomes.

3) Zidită la anul 1620 având clopot cu inscripţia din 1771.

4) Din pisania slavonă ce ce află cu frontispiciu dela 1632 se vede că acea biserică fusese zidită şi zugrăvită în timpul lui Mateiu Basarab. Picturile ce existau în 1890 (azi biserica e dărâmată) deşi datau numai din 1730 când a fost reparată, dar posedau un mare interes din punct de vedere al artei bizantine. Biserica posedă 6 pietre cu inscripţii slavone şi romane din sec. XVII şi XVIII şi trei icoane vechi.

rile psihice ale poporului nostru. E păcat că atât acele biserici cât şi cele construite mai înainte nu ne-au fost păstrate, cele mai multe, ca la început, fiindcă ne ar fi fost şi de mai mare folos din punct de vedere al valorii lor ca opere de artă, după cum tot ele au fost folosite ca elemente pentru lămurirea trecutului.

Multe case ale oamenilor bogaţi erau cu ziduri groase şi boltite, cu ascunzători şi cule, cu ferestre înguste sus ridicate dela pământ, cu uşi căptuşite şi zăvorâte cu fier, având de multe ori, înfăţişarea unor ce-

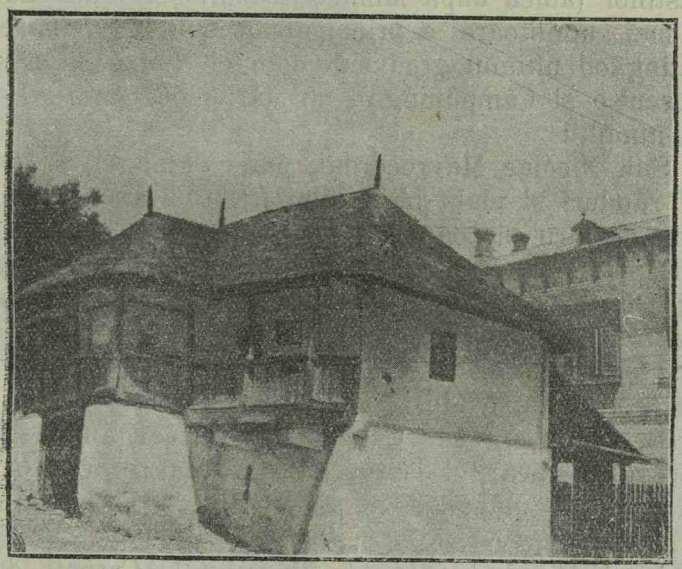

Casă veche din Câmpulung

tăţui dela meterezele cărora se apărau de jafuri şi năvăliri.

Pe acel timp se mai scrià încă în acte: „judeţul Muscel i *Pad*“. arătându-se încă faptul că până în sec. XVI pe cuprinsul judeţului Muscel erau două judeţe: judeţul Muscel şi *judeţul Pădureţilor*—acesta din urmă fiind dispărut astăzi cu desăvârşire din nomenclatura

administrativă şi rămânând numai ca o palidă amintire în documente. În sec. XV [1]) şi XVI, judeţul Pădureţilor coprindeà o fâşie de pământ ce se întindeà dela dealurile ce despart afluenţii Râului Târgului de ai Râului Doamnei până în judeţul Argeş.

Pela începutul sec. XVII în timpul domnii lui Radu Mihnea, Pădureţii se găseşte fuzionat la învecinatul judeţ Muscel.

Decadenţa politică ce a urmat după desfiinţarea dinastiilor (adică după Mihai viteazul) şi a adus căderea tot mai umilitoare a principatelor sub jugul Turcilor, — atingând ultimul grad sub domnia Fanarioţilor — a cunoscut-o şi Câmpulungul, iar dările pe capul oraşului s'au înmulţit.

Sub Nicolae Mavrocordat, plata comunei se făceà în 7 rânduri şi plata haraciului (tributul porţii) la a 2-a seamă, pentru plocoanele Bairamului, pentru cheltuelile bisericii, pentru lipsa haraciului, pentru cheltuiala „slugilor Domniei mele şi pentru dajdia legilor. „La *darea haraciului* contribuià şi monastirea şi boerii dar de *dişmărit* şi de *vinăriciu* erau scutiţi. Numai la *oerit* plăteau la trei ani odată.

Deşi Ştefan Vodă Cantacuzino iertase mânăstirilor şi preoţilor văcăritul—totuş Nicolae Mavrocordat a pus la dare şi pe mânăstiri şi pe preoţi.

La 1716 când *catanele* au venit la Cerneţi de au ocupat acel corn de ţară şi „înglotându-se şi alţii cu dânşii, jefuiau, ardeau, făcând toate relele în pământul acesta, domnia şi boerii foarte s'au întristat. „Deci, într'alt chip n'au avut a face, au trimis cete slujitori, căpetenii către Jiu, către plaiurile Vulcanului şi spre

[1]) Vezi şi *condica mânăstirii Râncăciov* într'un act dela Radu cel Mare 1498. „Şi iar să fie ei (mânăstirii Râncăciov) partea de vinăriciu a lui David dela Cârstian ce cade Domnesc şi de găleată ohavnice din venitul domnesc de grâu şi de orz din judeţul Pădureţilor... şi din muntele sud Pădureţilor.

Câineni şi la Rucăr şi la *Câmpulung* şi la Teleajan, ca să păzească să nu mai pogoare şi alte catane să strice ţara. „Şi unde erà toţi... boiarii ţării strânşi pentru frica *Turcilor şi a tătarilor, iar cealaltă ţară se băjenise toată prin munţi,* ca patimă rea şi cu lacrime ca de

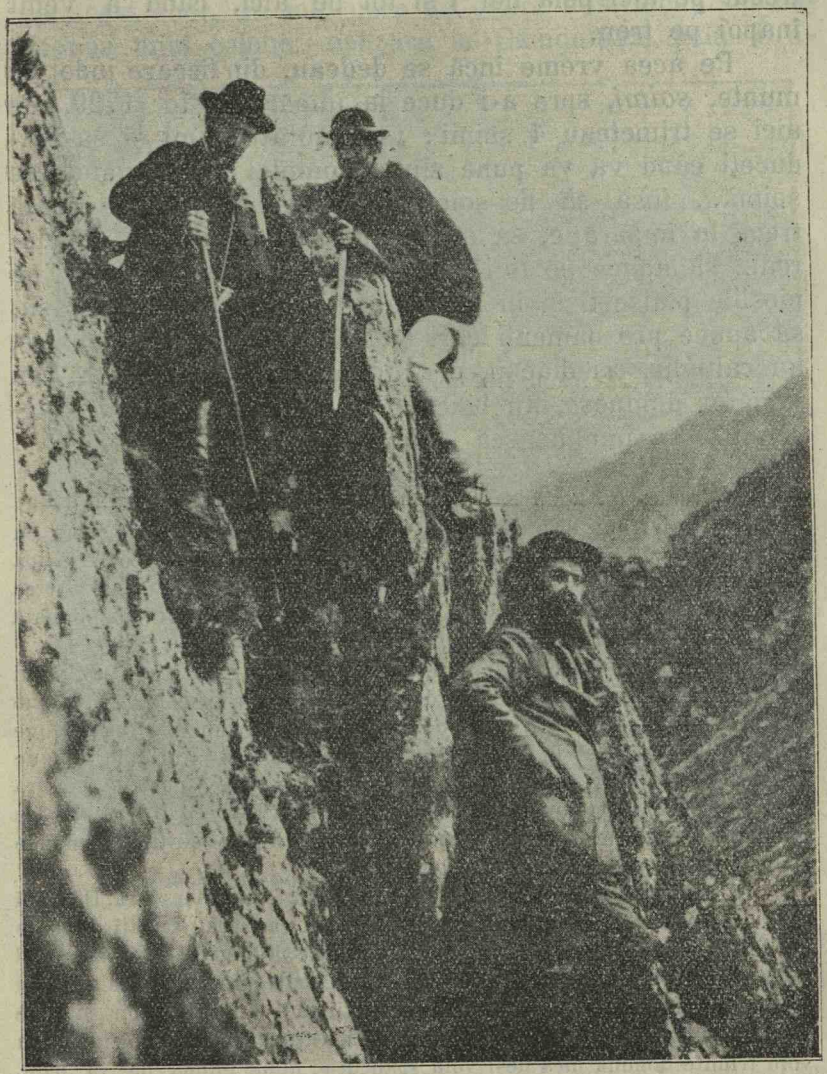

Excursionişti suind Piatra Craiului

foc blestemà pe cei ce-au fost pricina acestei nenădăjduite primejdii“ [1]).

Pe când *Nicolae Mavrocordat*, în timpul catanelor a fugit spre Ardeal — atunci când Dragoslovenii i-au dat o căruţă cu roate fără obezi — Voevodul acesta a trecut pe aici pela noi [2]) şi tot pe aici, când a venit înapoi pe tron.

Pe acea vreme încă se dedeau, din fiecare judeţ de munte, *şoimi*, spre a-i duce la împărăţie. In 1729, de aici se trimeteau 4 şoimi: „să căutaţi şoimi şi să-i aduceţi când vă va pune sluga domniei mele, vătaf de şoimi..., însă să fie şoimii mari, frumoşi, ca să poată trece la împărăţie, să nu fie niscare şoimi mici. Aşişderea... să apuce pe toţi oamenii cari vor fi şezători pe moşiile plăişeşti şi în *sat plăişesc* [3]), negâsindu plăiaşii, să apuce pre oamenii cari şăd acolo, au să fie pop(a), au călugăr, au diacon, or lupt(ă)tor, or martalog, au vânător domnesc, au boiereşti, au dorobanţu, au Bârseanii... să împlinească şoimii.

---

[1]) Cronica lui Radu Popescu, în magazinul istoric, Tom IV, p. 47–48.

[2]) Fraţii Tunusli, p. 115. „Nu târziu Turcii pornindu-se iarăş cu războiu în contra Nemţilor a venit un căpitan numit Piveda cu o trupă uşoară de oştire şi, prin înţelegere cu Spătarul Golescu, călcând curtea domneaseă din Bucureşti, fără de veste, a prins pe Nicolae vodă cu toată casa sa şi l-a dus la Sibiu.

Iar în Hurmuzachi VI p. 161. Raport despre purtarea voevodului Munteniei Nicolae Mavrocordat şi despre operaţiunile resbelnice :... et que si V. Excell voudrait envoyer une partie pour prendre le prince, que celluy doit entrer par le passage de Törczbürg laissez la douane valaque Dragoslavie à cotté droit, Tergovist à cotté gauche que èlle pouvra pentro jousqu'a Bukarest sans être avertis, a cause que presgne les montagne et que les villages sont desert'o outre cela que tout le monde souhait l'arrivée des allemands pour être.

[3]) Sate plaişăşti în Muscel erau: Pucheanii-cnez, Nucşoara, Bădeani cnez. Godeanii vel; cnez. Plăiaşii aveau vatafi, cari erau scutiţi de toate dările „ca să poarte grijă să păzească plaiurile de hoţi şi de oameni răi şi de oameni birnici„ să nu treacă în ţara Ungurească (1653). Plăiaşii să-l asculte şi să păzească, oprind a trece „hoţii sau oamenii de bir şi cine nu va ascultă „bine să ştie că pre unul ca acela tocma acolo în plaiu voiu trimite domnia mea de-l voiu spânzură; nimic glumă nu vă paie. (Iorga, studii şi documente).

„La *Colţul Şoimului* (în cel din deal) este o mare stâncă de piatră pe care domnii ţării îi dedeau porţii împreună cu tributul cerut de tratate.“

In 1737, Iulie 29, în timpul bâlciului (sborului) Sf. Ilie, pe când mulţi Turci neguţători şi militari se aflau la acest sbor, un mic corp de oştire austriacă, sub comanda unui colonel, coboară la Câmpulung pela Dra-

O vizită a Regelui Carol şi a Reginei Elisabeta în Câmpulung

goslavele, măcelăreşte pe toţi Turcii aflaţi în sbor şi în oraş şi se întăreşte *înăuntrul zidurilor mânăstirii* ca într'o cetate [1]).

[1]) La 28–29 Iulie 1737, Husarii lui Wallis cuprind mânăstirea Câmpulung unde Turcii erau bine apăraţi, qu'il leu avait un de tué deux de blessé et 50 de prissonieres Husarii sub ordinele generalului Ghulany după cele scrise de contele Schmettan în 1771.

La ştirea aceasta, Turcii aflaţi în ţară aleargă şi învingând pe Nemţi, dau foc mânăstirii şi oraşului, în cât, zice cronica *„a ars cu mare groază“*. Socotind pe Câmpulungeni ca înţeleşi cu Nemţii, tăiară pe mulţi orăşeni şi din această pricină, iarăş fu răsmiriţă şi mulţi Câmpulungeni fugiră; dar numai din cei bogaţi: unii prin ţara nemţească, alţii prin ţara românească ori prin Moldova, *iar cei săraci rămaseră pe loc.* Tot în acel timp *s'au sfărâmat toate zidurile mânăstirii şi chiliile de primprejur şi s'a prădat mânăstirea de odoare* [2])

Oraşul a fost pustiit câţiva ani, iar când au venit înapoi Câmpulungenii cari fugiseră au adus cu ei şi pe alţi Români de prin satele unde fuseseră adăpostiţi şi s'au pus să refacă oraşul cu lemne din pădurile vecine, proprietăţi ale Câmpulungului.

---

[2]) In Ms Academiei române 3722 se spune: La leat 7245, mesiţa Iulie 29; împărechindu-se oştile şi venind din Ţara ungurească catane şi Nemţi în mânăstire şi în oraşul Câmpulungului; apoi în urmă viind şi oştile turceşti au scos pe Nemţi din acest oraş şi au dat foc atât sfintei mânăstiri cât şi oraşului de au ars cu mare groază. D'aci fiind atuncea domn aceşti ţări Io Constandin Mavrocordat şi Mitropolitul Kir. Ştefan, au trimis Măria sa la leat 7946 mesiţa Oct. 20 cu poruncă împărătească pe Radul Brădişteanul vel Armaş şi pe Şerban Grecescu şi pe Constandin Lipoveanul Polcovnicul de Târgovişte împreună şi cu mulţime de slujitori de au sfărâmat toate zidurile mânăstiri şi chiliile de prin prejur şi s'au pradat mânăstirea atâta de odoare cât şi de cele mişcătoare şi nemişcătoare, fiind călugăr Vasile Ieromonah Ţebelea, şi înspăimântându-se au trecut cu Nemţii în ţara Ungurească. D'aci după prada şi arderea sfintei mânăstiri, Măria Sa Constandin Voevod Mavrocordat şi Sfinţia Sa părintele Mitropolitul Kir. Ştefan, ştiind pe Sfinţia Sa Kir Nicodim Arhimadrit cum că nu iaste metania la aceasta sfântă mânăstire l-au făcut iguminu aceştii sfinte Mânăstiri, într'acea vreme şi tot într'acel an, la leat 7246, Oct. 20, Şi prin nevoinţa şi sărguinţa Sfinţiei sale iarăş s'au făcut mânăstirea după cum se vede, atât sfânta besearecă pe dinlăuntru împodobită cu tâmpla, cu sfintele icoane şi cu arginturi, i policandru cât şi pe dinafară, cu chiliile şi cu podurile şi cu altele cari se văd făcute de sfinţia sa şi toate clopotele... şi s'au scris aicea într'al 24-lea de ani ai egumeniei sfinţiei sale la leat 7369, la Martie 15, fiind Domn Io Scarlat Ghica V. V. D. şi Mitropolit Kir Grigorie ce au fost Mirean cf. Dan Simonescu în „Glasul Ţării“ No. 19 Anul 1924.

In acel timp, au sosit în Câmpulung misionari catolici, să stăruiască a trece la credința apuseană pe orășeni și mai ales pe călugării mânăstirii Câmpulung. Dar călugării nu s'au lăsat amăgiți, au ținut mult la credința ortodoxă, iar Nicodem Beleteanu (care redase mânăstirei vechea ei splendoare) într'o frumoasă cuvântare pentru credința noastră ortodoxă, a înduioșat pe misionari și aceștia i-au lăsat în pace [1])

Casă în munți

In 1741 a isbucnit pe-aici și prin împrejurimi cumplita boală a ciumei de care multă lume a pierit.

Pe vremea aceea și încă mai înainte pe timpul vizitei lui Paul de Alep țăranii erau foarte religioși respectuoși și se păzeau de fapte rele. Și nu numai ei, dar și boerii cei bogați.

[1]) Comunicarea D-lui Dan Simonescu. Vezi în „*Viața literară și culturală a mânăstirii Câmpulung în trecut*“ a aceluiași ed. I. N. Staicu.

„Femeile măritate şi fetele — scria încă din al XVII secol Paul de Alep — sunt aicea fără pată, curate şi foarte regulate în purtarea lor. Ori şi care e cunoscută a fi făcut vre-o faptă nelegiuită, e trimisă de bărbatul ei şi isgonită la *ocna de sare* de unde nu i nici-o scăpare“ [1]).

De pe atunci au rămas amintirile poporului despre curăţirea moravurilor din trecut, moravuri cari se oglindesc aşa de minunat în cântecele populare păstrate dela bătrâni:

. . . . . — Eu, voinice te-aş lăsà
— Mă rog, codre, dumitale Dar ţi-e mândra tinerea
Ca la un frate mai mare Şi-i glumì ceva cu ea
Să mă laşi la umbra ta Şi mie-mi cade frunza,
Puţintel cu mândra mea Se usucă ramura:
  Cucu 'n ea n'o mai cântà!..

Aşa se credeà *pe atunci.*

Şi tot de pe atunci se păstrează amintirea de cât de înaltă eià socotită menirea preotului. Inţeleaptă porunca se da pe atunci unui preot din Muscel prin cartea de protopopie de către Mitropolitul Grigore [2]) între altele spunându-se: „*Nici cârciumă să nu fie aproape de biserică, nici popa sau diaconii să nu meargă la cârciumă, nici preoteosa sau diaconeasa sau slujni-*

[1]) Cf. D. Stănescu: Viaţa religioasă la Români şi influenţa ei asupra vieţii publice, p. 137.

[2]) In 1762 (7270) 21 Mai cf. Prietenul nostru, după N. Iorga, Studii şi documente. Invăţături privitoare la îngrădirea bisericilor, să poarte grija cum să se ţie potirele, sfântul Mir, sfântul Agneţ, etc. „Să se cerceteze şi de ceeace zic unii cum că morţii se fac strigoi şi de se va află aceasta und(e) vaş, să le deà învăţătura ce să facă precum scrie la pravilă, cap. 378 (iar să nu-i arză). Să cerceteze şi pentru curvii şi preacurvii şi de amestecăturile de sânge, de frate cu soră, văr cu vară, de cumetri cu cumetre, de vor face curvii de feate mari şi de văd(u)ve, de se vor află greale, de ceiace răpesc featele cu deasila şi de ceeace ţin posadnice şi şed necununaţi, de ceice ţin a patra nuntă şi de cei ce vor cununa pe unii ca aceştia, preoţii, ori naşii lor, *votri* sau *voatre*, de fermecătoare şi de vrăjitoare, să poruncească preoţilor să nu cuminice pe nimeni neispovedit...

cile lor să nu vânză vin şi rachiu la casele lor". Şi iarăşi către ispravnici, vătăşei de plaiu, i vornicii, i pârcălabii din Domneşti i mânăstireşti, i boereşti : să aveţi a vă feri de judecăţile bisericeşti şi să nu îndrăzniţi a le luà din mâna protopopului pre cei ce se cade a se îndreptà dela noi după pravilă...[1])

Şi pe acel timp se punea mare preţ pe *ceara* dela noi. Se atrăgeau Raguzanii în porturile Franţei ca să aducă acolo ceara Ţării româneşti.

Câmpulungul s'a resimţit şi el de *reforma lui Constantin Mavrocordat* care a desfiinţat multe aşezăminte vechi, a ridicat darea mânăstirilor, a proprit milele dela vămi şi ocne ; a numit epitropi dintre egumeni—cu sarcina de a adunà veniturile mânăstireşti şi administrà în bine, iar restul pentru binefaceri—a ridicat darea preoţilor şi a oprit a se preoţi oameni fără carte ; pentru preoţi a făcut şcoală anume, ş. a. A împuţinat slujbele, a pus pe ţărani —robi ai boerilor— la dare către stat ; iar în locul ţăranilor, a dat boerilor *scutelnici*, a desfinţat văcăritul, pogonăritul, pecetluitul, haraciul, birurile, poclonul, peschesul Baiaramului, vorniciile şi alte dări, a liberat şi pe unii robi mânăstireşti şi boereşti. Apoi

---

[1]) Toate pentru *întărirea credinţei*, cum se dă încă o poruncă din partea ispravnicului şi protopopului.

In 1775. Era îndemnat pârcălabul să *facă un pig în biserică* şi-i da preotului putere ca pe acela care nu vine să asculte sfânta leturghie „să aibă voie şi putere să-l pue în pig".

„*Dar şi voi preoţilor, să vă lăsaţi de beţie* ; şi nu toţi, ci numai unii cari aveţi patima aceasta ; că nu numai sunteţi beţivi, *ci faceţi mii de blestemăţii şi necinstiţi cinul preoţesc*... îngerii slujesc şi stau cu mare frică când tu, păcătos şi cu glava ta plină de vin, preot fiind, slujeşti sfânta şi înfricoşata taină, care, aşteptând să ia sfârşit, să o aducă jertfă de pe pământ la cer, dela oameni păcătoşi la Dumnezeu, iar Molifta ta sileşte când să ieşi dela biserică, să mergi să beai în prăvălie, să mergi la cârciumă. *Vai de noi mirenii*, de o mie de ori vai de voi preoţii, că *voi veţi fi lumină luminii şi v'aţi întunecat de tot ; voi sunteţi sarea, dacă v'aţi împuţit voi, care creştin va să se întărească cu sarea voastră?*... acelea ce nu se cade pentru prostia şi nepriceperea voastră, trebuinţa iaste să vă scriem aşa care sunteţi noi datori să ne învăţaţi pe noi, că nu noi pe voi. N. Iorga studii şi docum. VI, pag. 428.

dă voe oamenilor fugiţi în alte ţări, să vie să se aşeze în ţară, unde vor voi, fără să plătească ceva şi fără să fie supăraţi. Acei din înstreinaţii în alte ţări veniţi mai apoi şi aşezaţi în ţară se cheamă *ruptaşi*: „Aşişderea din oamenii aceştia, de demult înstriinaţi, cari vor veni în pământul ţării, de vor fi şi rumâni, au boereşti, au mânăstireşti, după hrisoavele D. M. ce s'au făcut să fie iertaţi şi înpace de *rumânie*, de vor ieşi şi la divan, să li-se dea carte de iertăciune, să fie ertaţi de rumânie şi ei şi tot neamul lor după dânşii (1747)).

Pânăla jumătatea secolului XVIII găsim mânăstirea Câmpulung, bucurându-se de un privilegiu dela Matei Basarab pentru jumătate din venitul vămii Rucăr, putând să-şi ţie vameş pe partea ei.

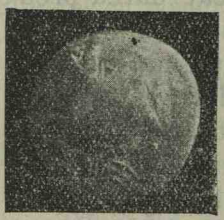

Sigilii

In acest timp se mai ţineau încă în seamă regulele din secolul XV în alegerea judeţului. Dela mânăstire, judeţul în sunetul clopotelor şi aclamaţiile poporului, înconjurat de pârgari veneà în piaţa oraşului unde erà *Crucea jurământului* (vezi p. 103) jurământul de credinţă. Sărută crucea şi se îndreaptă spre locuinţa lui unde i se adresau felicitări şi urări şi se cinsteau.

Tot în ziua aceia pârgarii luau dela cel care fusese jude până aici, *semnele guvernământului*, adică: *sigiliul, hrisoavele şi condicile* încredinţându-le noului ales, iar după Duminica Tomei, câţiva pârgari însoţiţi de câţiva bătrâni se duceau în capitala ţării de încunoştiinţau pe Domn de noua alegere şi primeau dela el întărirea. Apoi, la fiecare înscăunare de Domn, ju-

deţul cu parte din pârgari or numai pârgari şi unii bătrâni, mergeau în capitală ca să primească hrisoavele.

Sigiliul comunei Câmpulung, dela Mircea încoace era întreg de fier. Când se încredinţà judeţului în ziua alegerii, se băgà într'o cârpă groasă, legată cu sfoară şi sigilată de pârgari şi numai cu prezenţa lor îl puteà scoate judeţul şi puteà pune pe acte sau alte hârtii. Cu el oricine puteà vinde marfa sa, la toate sborurile din România şi chiar în Turcia. „Deaceia mulţi neguţători de tot felul, Munteni şi Ardeleni, mijloceau prin pârgari şi judeţ, căpătarea unui bilet de drum cu sigiliul comunei, bilet cu care puteau colindà toate sborurile de cari se vorbì mai sus.

Pe atunci *streinii n'aveau voie să negustorească nimic în oraş*. Mărfuri portative (aduse de tolbaşi) şi mărfuri streine şi scumpe (giuvaeruri şi şaluri) nici chiar în casele particulare nu se puteau desface. [1])

In anul 1765 s'a construit pe colina Flămânda—numită aşa, după o legendă dela Negru-Vodă — schitu Flămânda-Mărculeşti de către Hagi Marco Roseti sau (după Băjan) de Dumitraşcu-Roset biv vel Spătar. Odată la ziua Inălţării Domnului când ca şi azi, erà târg lângă Flămânda şi se făceau slujbe sus pe colină lângă o cruce ridicată în amintirea Inălţării Domnului [2]), Roset se hotărì să ridice aci o casă de rugăciuni pe locul ce

[1]) Negustorii, cu mâna pârgarilor, scoteau afară din oraş pe cei cari veneau să-i păgubească în interesul lor. Tot aşa cu meseriaşii rachierii etc. cel care voia să vânză în oraş vin, ca să fie tolerat, trebuia să lase butia seacă pe seama comunei şi cuvântul era ca să poată trece orăşenii vinul lor din Văleni, Ciocăneşti şi Nucet, ce nu-l puteau trece la vii toamna şi primăvara. Alexandrescu o. c.

[2]) După Sfinţirea apei şi botezarea creştinilor, pe o colină se întindeau mese iar în vale pe drumul ce duce la Târgovişte şi unde erà sborul, flăcăii şi fetele jucau.

Dealtfel la Flămânda, nu numai atunci, ci şi în timp de secetă, de epidemii de ploi multe, tot acolo urcau Câmpulungenii cu tot clerul şi cu icoane făcătoare de minuni să se roage.

se chemà Coasta Vlaicului casa s'a prefăcut cu timpul, în schit şi i s'a dat numele Mărculeşti [1]).

Prin hrisovul lui Mihail Şuţu din 1792 Iulie, se mai dărueşte schitului 20 de ţigani, dintre cei domneşti şi în hrisov figurează şi următoarele rânduri: acest schit zidit de biv vel Spătar Dumitraşcu Roseti *nu numai pentru podoabă şi închinăciune*, ci mai mult spre a se face într'ânsul *bunătăţi* precum *învăţătura de copiii*, ajutor de sărmani şi altele căci pentru închinăciuni au creştinii destule biserici în oraş.

In timpul războiului dela 1770, mulţi boieri din ţară, fugind la Rucăr, au trecut şi pe aici.

De pe acel timp se mai păstrează prin unele părţi *Culele;* clădiri de apărare şi de ascuns împotriva duşmanului. In Muscel mai avem una la Racoviţa căci cea mai frumoasă, mare şi interesantă dela Furnicoşi a fost distrusă de lăcomia unora şi ignoranţa altora.

Tot de pe acel timp, când Muscalul luase locul Turcului, ne-a rămas cântecul:

Cât fuse Oltul turcesc
Mai puteam să mai trăesc
Şi viaţa să mi-o îndrăgesc;
Că de tăiam câte-un turc,
Nu puteam banii să-i duc
Şi de tăiam câte doi
Duceam bani la zăvoiu
Cu caru cu patru boi.

Ş'altă foaie măr creţesc
Azi, mi-e Oltul muscălesc
Nu pot ca să mai trăesc.
Că de taiu câte-un muscal
Şi-l caut în buzunar
Numai iască şi amnar!

Că muscalul e muscal
E golan dar e duşman!

[1]) Schitului i s'a făcut mai multe danii: o casă în suburbia Sf. Ilie dăruită de Ioan Craioveanu în 1770; câte 10 lei pe lună dela vama Dragoslavele şi 300 de oca sare pe an dela Ocna Telega cum, şi scutirea de contribuţie a trei oameni în folosul schitului; partea de moşie dela Găureni pe Bratia dăruită de Matei Vlădescu, scutirea de vamă a bucatelor schitului şi a vinului de dijma legiuită, mai adăugându-se 60 oca sare dela Telega şi 50 lei tot dela Dragoslave, şi patru scutelnice, încă 3 scutelnici şi alţi 50 lei dela Dragoslavele cum şi 5 bolovani de sare, apărând şi producţiile schitului de dijmărit, o vie în dealul Gorgani, dăruită în 1799 de Maria soţia lui Nicolae Băcanu; doi ţigani şi un loc de casă în oraş în marginea Ţigăniei despre râu, dăruit de Egumenul Dosithei Câmpulungeanul o vie cu otansniţă la dealul cel mare cum şi alte vii la Drăgăşani şi Viţicheşti cum şi livezi de fân, pe Argeşel şi la Jugur. (Alecsandrescu).

In 1774 când fraţii Tunusli au scris a lor istorie politică şi geografică a Ţării Româneşti, ştia că oraşul nostru a fost cel dintâiu scaon [1]) al lui Radu-Vodă Negru având curte şi casă domnească, „cari acum s'au ruinat»... „mai înainte se cârmuià de vornicul Câmpulungului; dar după reformă, cârmuirea a rămas asupra ispravnicului de judeţ. Este şi unul din orăşani ce se numeşte *judeţul oraşului* supus postelnicului celui mare".

Se mai ştia că atunci „când scaunul domniei era la Câmpulung şi la Argeş, cerşetorii aveau un sat în judeţul Muscel numit *Măceaul* scutit pentru ajutorul lor. Era la Câmpulung şi o moară făcută pentru satul acesta şi destinat pentru nutrimentul lor".

In 1775 Alecsandru Ipsilante scuteşte pe preoţi şi mânăstiri de bir dar hotărăşte ca atât mânăstirile cât şi preoţii să contribue la unele lucruri

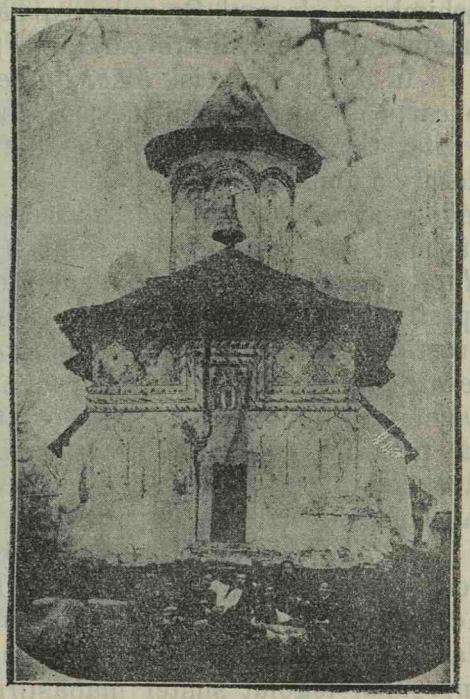

Biserica Domnească veche

[1]) Tunusli după Bissing, spune că «Radu Vodă Negru Voevod de Herţog (sic), Făgăraş şi Almaş din Ungaria s'a sculat de acolo cu Doamna lui Ana (care era catolică) şi cu boerii lui şi cu popor de religie ortodoxă, cu Latinii şi cu Saşii luterani şi viind în acest oraş pe râu Dâmboviţa (sic) şi-au pus scaunul la Câmpulung, zidind curtea şi mânăstirea pe cari în timpii din urmă a prenoit-o Matei Vodă. Iar oamenii veniţi cu el s'au lăţit către munţi şi către hotarele ţării româneşti până'n Dunăre, din Oltenia în Siret. Atunci, viind şi Basarabii Craioveni s'au supus lui împreună cu toată ţara sa, adică cu cele 5 districte».

plăcute lui D-zeu, adică mânăstirile la *şcoalele înfiinţate* [1]).

Din 1777 ni se păstrează amintirea unor *altfel* de lupte. Acestea nu între două popoare, ci între egumenul Câmpulungean Dosithei cu egumenul Argeşan Damaschin şi cel aninoşan Mitrofan şi cu cel dela Vieroşi Partenie pentru vinul ce toţi aveau în dealul din plasa Goleşti, luptându-se luptă „monstruoasă“ dorind încă să schimbe şi drumul Branului ca să treacă pe dinaintea uneia sau alteia dintre cârciumi [2]).

In 1779, Francisk *Iosef Sulzer,* care în 1804 a scris o carte de însemnătate despre Valahia şi Moldova, a vizitat Câmpulungul şi aci a aflat ce se ştia şi se crede despre Câmpulung şi cloaşter (pe acea vreme) şi încă a mai aflat că aici catolicii întrecuseră în număr până la războiul din 1770—74 pe ostaşi (vezi pag. 17) şi că *după acest război* a venit în Câmpulung o ciumă (pestis) care a infectat oraşul şi atunci catolicii s'au împrăştiat. *Privilegiile ce le-au avut dela Negru-Vodă le-au pierdut atunci* şi nici pânăla 1778 nu le-au găsit Domnii ce-au urmat au persecutat pe catolici şi în loc să pue din ei judeţi, ca înainte, au pus din ortodoxi şi ăştia au persecutat pe catolici cari au trecut din nou la ortodoxie ori s'au împuţinat.

In 1770 s'a zidit biserica Şubeşti lângă o alta mai veche clădită în 1551—1552 de Oprea I. Stanciu Boja. Această biserică s'a clădit de Dosithei Arhimandritul Nastavnecul sfintei mânăstiri Câmpulung, cu Trandafir împreună, logofat sfintei mânăstiri [3]).

---

[1]) Mai departe arată că a făcut pentru înmulţirea şcoalelor cât mai înalte, pentru nutrimentul şcolarilor, pentru văduve şi orfani.

[2]) Se ştie că între drumurile care plecau din Bucureşti în jumăt. sec. XVIII spre diferite puncte ale ţării, îutre cele mai de seamă era drumul Piteştilor mereu bătătorit de carele Braşovenilor care coborau munţii prin pasul Branului şi de acolo pela Câmpulung şi prin Piteşti veneau la Bucureşti. (Gim.)

[3]) A se vedea la sfârşitul sec. XIX ce se păstra pe atunci din această biserică.

La 1785, în timpul revoluţiei lui Horia, Cloşca şi Crişan s'a făcut o *nouă colonizare a Câmpulungului.* Atunci mulţi streini şi ungureni (Români Ardeleni învinşi de trupele austriace) s'au aşezat atunci pe moşia oraşului învoindu-se a plăti moşnenilor numai 40 bani de fiecare casă, drept orice dijmă sau clacă [3]).

In 1786 olarii aduşi din Câmpulung împreună cu alţii din Dâmboviţa din ordinul lui Nicolae Vodă Mavro-

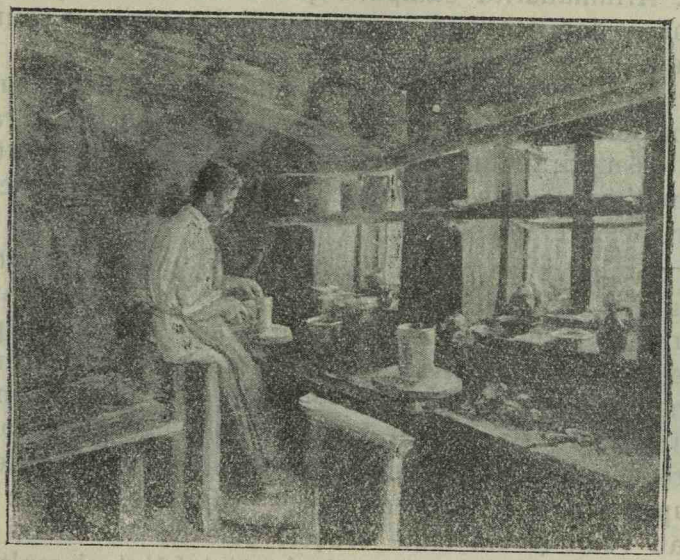

Interior de olărie

ghenii, au lucrat la cişmelele din Bucureşti pentru cari Mavroghenii a adus apele din Creţuleşti, Giuleşti şi Crevedia. ca un dar domnesc — prin ajutorul acestor olari Domnul a dat apă în credinţele mai multor boeri.

De altfel meşteşugul olăriei în Câmpulung era în floare. Arta de a mânui lutul şi de a-i dà forma pe cât

[3]) Din reclama ce îndreptează către Domn moşneni în 1884 se vede Vălimăreni, Voineşti, Mărcuşeni, Bărbuşeni şi Ocheşti tot venetici au fost. Reclama moşnenilor cerea ca aceştia să fie trimeşi la urma lor căci nu dau dijmă şi nu fac zile de clacă, judecata însă se pronunţă în favoarea lor căci aveau învoiala scrisă (N. Bugheanu şi „Prietenul nostru" o. c.

de variate pe atât de grațioase și de a-l împodobì cu gingașe desenuri și a-l îmbrăcà cu felurimi de vopsele smălțuite erà destul de cunoscută. Olarii de aici se duceau cu marfă la București în apropiere de Târgu de afară și de pe atunci a luat ființă *mahalaua olarilor* din București cunoscută sub acest nume încă din 1793 [1]).

Tot în 1786 sătenii din Albești și celelalte 12 sate supuse schelei Dragoslavele s'au înfățișat la judecată cu Păr. Arhimandritu Câmpulungeanu ca să nu plătească vamă — dar neavând cu ce dovedì drepturile ce spuneau că au, li s'a respins cererea.

La 1788 în timpul lui Nicolae Mavroghenii care cu războaiele austro-turce, iar au venit Nemții în țară și multe suferirà Câmpulungenii dela ei. Se arserà atunci o mulțime de case și câteva biserici între care și schitul Mărculești Flămânda [2]).

Atunci imperialii s'au așezat cu tunuri la Câmpulung dar Românii i-au scos în pripă. In luptele date în munți „s'a dovedit că și cu trupe de strânsură se poate face ceva în Carpați" (Iorga, Carpați, o. c. Deatunci a rămas scrise pe unele însemnări: au fost răzmeriță foarte mare și au fost vrajbă mare între împărați și între domni multă nevoință că pornindu-se cu oștile unii asupra altora și au venit Turci la București foarte mulți și-au venit și din toate orașele cele de sub munți pe la toate gurile și de multe ori s'au tot bătut și mulți dintrânșii s'au prăpădit până ce au trecut un an și mai bine și s'au apropiat și Muscalii la leat 7297 pe Dunăre și la Țara Moldovei. Să se știe când au venit catanele la hotare în luna lui Făurar 7296 și s'au lovit de zece

---

[1]) Ionescu Gion Istoria Bucureștilor.

[2]) Epistatul orașului la 1789 repară schitul dar la 1790 iar fu minat de un *corp de nemți cari se reînturna în Austria pela Câmpulung.* Rosseti era atunci la Constantinopole iar când se întoarse și află prăpădul repară schitul și biserica și obținu hrisovul lui Mihai Șuțu cu mai multe danii către schit. Din acele danii se întreținea o școală și se măritau fete, se îmbrăcau săraci și plăteau dascalii de copii 20 lei afară de salariul luat dela mitropolie și se lăsau bani pentru cheltueli la praznice.

ori şi când au fost a unsprezecea cu Turcii, au robit Turcii[1]). Ori cum s'a găsit pe un molitfelnic la biserica „Sf. Ilie“: „Iar când au fost vleat *7295 (1787) s'au început răsmiriţă şi s'au isvodit şi lingoare de au murit oameni foarte mulţi...*“

La 1796 cu ajutorul dat de Dumitrache Roseti se făcù o *şcoală de băieţi de limba română*, în locul şcoalei ce ar fi fost înfiinţată de Doamna Chiajna, se fixa profesorului o gratificaţie anuală afară de salariul

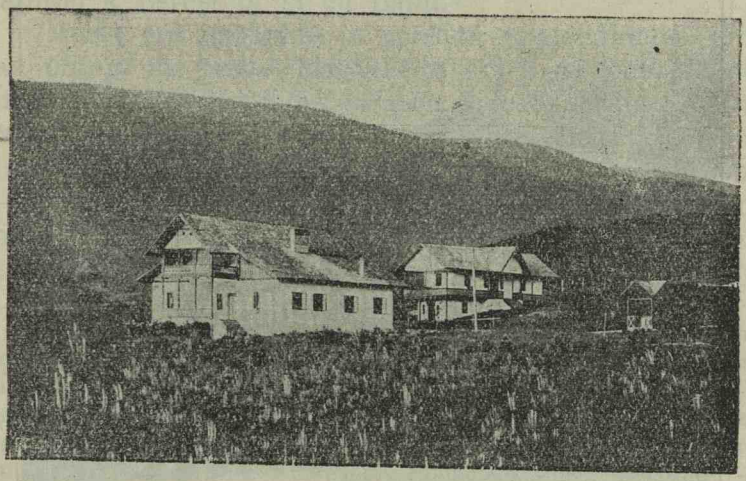

Casa de vânătoare a M. S. Regelui la Bahna Rusului, Muscel

ce-l primeà dela mitropolie. Şcoala funcţionà într'un local de lângă biserica Sf. Ilie dăruit de Comisul Ion Craioveanu. Deacì se mută pe locul de azi al şcoalei dăruit de egumenul Dosithei.

[1]) Ş'altă însemnare: „La leat 7297 în luna Martie 26... Când şi împăratul Iosif cel nemţesc murise la 24 Februarie şi toate oştile nemţeşti erau aici în ţară... dela răsărit până la apus, de se bătea cu Turcii, când şi Muscalii îi bătea pe Turci despre răsărit, peste apa Dunării, încă şi pe dincoace şi aici în Bucureşti. Domn altul nu era fără numai Prinţipul nemţesc cu oştile“. Iar dintr'o adiată: fiind satul fugit rămânând câte-o femee săracă şi câte un om neputincios, rămânând şi eu, neavând pe nimeni ca să mă caute, fiind *foamete mare*, fiind *tabere două* dinsus Turcul, dinjos neamţul...“

In acelaş an s'a reparat biserica *Marina:* „aflându-se din zilele vechi părăsită şi neaflându-se ctitori ca s'o mai înoiască şi stând biserica necăutată, îndemnându-mă eu robul lui Dumnezeu Barbu de am înoit-o întru slava sfintei Muceniţi Marina pe cât mi-au fost putinţă şi am făcut clopotniţa den temelie precum se vede şi-am cumpărat şi două candele de argint şi o vie am cumpărat de am dat bisericii de pomeană [1]).

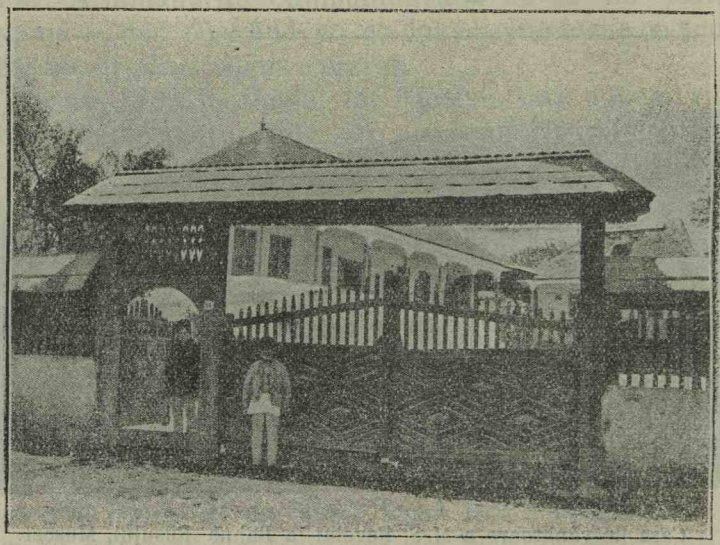

Poartă veche românească, Rucăr

Urmând pe Grigore Ghika care în sec. XVII obligă pe mânăstiri să plătească 50 lei pentru şcoale, unii voevozi la sfârşitul sec. XVIII acordau *scutelnici* boierilor cu condiţie ca să aibă la moşia lor dascăli cari să înveţe carte pe copiii supuşilor.

După acte din sec. XVI, XVII, XVIII moşia oraşului aveà următoarea întindere pe latura de est: începând din hotarul de jos al Nămăeştilor mergeà la biserica din Valea-Mare deunde da în marginea Bogăteştilor şi de

[1]) Iorga, inscripţii din bisericile României.

acì în valea Rumâneştilor; apoi Măţău şi pânăla Groşani; latura de sud începeà din marginea Măţăului şi se împreunà cu marginea Poenarilor; de acì pânăla Grădiştea şi Valea Unchiaşului merge pe lângă Godeni până dă în marginea Berevoeştilor Pământeni. Latura de vest începe din Berevoeşti şi merge înainte de se învecineşte cu Oţelul, Bândea şi Albeşti; iar latura de nord începe din Albeşti, dă în apa Bughii, apucă spre est pe lângă Voineşti şi se învecineşte mai sus cu moşia Bărăţiei a Lereştilor şi cu Lalul.

Moşia erà împărţită în porţiuni egale numite *funii* sau *chingi* în limba hrisoavelor afară de locul de păşune ce erà proprietatea tuturor. Fiecare moşnean Câmpulungean aveà partea lui în oraş (loc de casă cu curte şi grădină) şi partea lui în muscele. (Pe acea vreme —zice Aricescu— moşnenii Câmpulungeni fiind mai toţi chirigii, urma ca fiecare să şi aibă părticica de fâneţe în muscelele cuprinse în moşie[1]).

---

[1]) Ceata de moşneni din Câmpulung aflată în devălmăşie poartă numele de *„obştea moşnenilor Câmpulungeni“*, iar averea obştei se compune din: a) moşia orăşenească, conform planului de hotărnicie lucrat de inginerul Niculcea în anii 1873—1874 şi confirmat prin hotărâri judecătoreşti învecinată cu Valea Foii, Valea Mare, Nămăeşti, Bogăteşti, Moroeşti, Măţău, Groşani, Godeni, Berevoeşti Pământeni, Albeşti, Dragosul D-lui Nae Iorgulescu, muntele Lalu, proprietatea Lereşti a mânăstirii catolice şi cu Răcenii, Voineştii coprinzând: muntele Dragosul pădure şi gol întindere de 105 ha. 8750 m.², Măgura, pădure şi gol în întindere de 444 ha. 5251 m², Gresia cu piscu şi valea Oli, în întindere de 61 h. 3050 m. ², Coasta Inaltă în întindere de 14 ha. 3750 m ², Piscurile Ciocanului cu văile: Secături, Valea Ciocanului, Calului, Negrei, Sterminei, Brezoi, Crasan şi cu punctele Crângu şi dosul lui Ilie, în întindere de 827 ha. Platoul Gruiului în întindere de 407 h. 5924 m ², (afară de vatra oraşului), Prundul râului Târgului în întindere de 90 ha. Prundul râului Bughea, cum şi prundurile văilor ce dau în aceste râuri, întrucât nu aparţine riveranilor de drept, locuri cu embatic şi arendă în întindere totală de 198 ha. locuri virane şi mici izlazuri libere din raza oraşului Câmpulung în întindere de 52 ha.

Proprietatea numită *Dosul Dâmboviţei* pădure şi gol, coprinzând munţii Boarcăşul cu Oticul, Colţii lui Andrei mari şi mici şi Valea Barbului cu Plaiul Hoţului, situată în raza comunei Lereşti cu vecinătăţile: la est cu muntele Pecineaga, la vest cu Oticu şi Groapele, la sud cu

Toată această avere imobilă este prevăzută în următoarele hrisoave domneşti: hrisovul lui Radu Voevod din leat 7123 Maiu 7, hrisovul lui Leon Voevod din leat 7138 Aug. 26, hrisoavele lui Mateiu Basarab vv. din leat 7144 Apr. 12. 7145 Dec. 6 şi 7154, Maiu 3, hrisovul lui Mihaiu Racoviţa din leat 7251, hrisovul lui Alexandru Ipsilant din leat 7283 (1775) Febr. 15, hrisovul lui Nicolae Constantin Caragea din 1782, hrisovul lui Nicolae Petre Mavrogheni din leat 1786 Iulie 23; hrisovul lui Mihail Const. Şuţu din leat 1701, Noem. 25 şi hrisovul lui Alexandru Şuţu din leat 1819 Aprilie şi consfinţite prin hotărârea Inaltului Divan al Principatelor ţării româneşti cu Nr. 188 din 1833; hotărârea Inaltei Curţi de revizie cu Nr. 17 din 1845; ordinul departamentului dreptăţii Nr. 2982 din 31 Aug. 1845; opisul Domnesc Nr. 309 din 25 Aug. 1845 al voevodului Gh. Dimitrie Bibescu şi decizia Casaţiei Secţia III Nr. 123 din 1908.

Din acest secol se păstrează mai multe acte interesante pentru limba, obiceiurile şi localităţile ce indică [2]).

---

munţii: Ezerul, Piscanul, Păpuşa şi Plaiul lui Pătru şi la nord cu apa râului Dâmboviţa. Muntele Plaiul lui Pătru pădure şi gol coprinzând trupurile: Bătrâna, Frăcea şi Tambura din raza comunei Lereşti cu vecinătăţile: la nord cu proprietatea Dosul Dâmboviţei, la sud cu râul Târgului la vest cu munţii Văcarea, Ezerul şi Piscanul şi la est cu munţii Grădişteanu şi Găinaţu.

Muntele Voivoda, pădure şi gol cu trupurile Capra şi Meledicul din raza comunei Albeşti cu vecinătăţile: la nord cu muntele Portăreasa, la sud cu apa Brătioara, la est cu muntele Păltinetu–Boldu şi la vest cu muntele Plesnitoarele şi Piscul Caprei.

Dramurile statornice ale Obştei moşnenilor Câmpulungeni în număr de 259 3/4.

2) 7214 (1706 Iulie 30) Dragoslovenii şi Rucărenii sorociţi faţă de mânăstirea Câmpulung: „fiind tare de cap şi neascultând de porunca domnească să meargă voitori fostau să-i aducă făr de voia lor şi să le ia şi bon de soroc“ 7215 (1706 Noem. 16). Cartea sfintei mânăstiri Câmpulungul pentru jumătate di vamă dela Dragoslavele şi pentru judecata sătenilor din Rucăr i Dragoslavele, i proci (a se vedea şi numeroasele acte din lucrarea Dragoslavele) 7258 (1749 Sept. 18) Grigore Ghica Voevod po-

Interesantă e cartea pentru cheltueala ce trebue să dea Bejlegii „când merge pe vremea bâlciului la Câmpulung“ voe tuturor negustorilor, „câţ vă veţ aflà cu prăvălii, la bâlciu, la Câmpulungu, ver negustori creştini, ver turci, ver armeani, ver papistaşi, ver nemţi, ver ovreai, au măcar ver ce fel de om ar fi“...

„Trimeţând Domnia mea pe Husein Aga beşleaga acolo să fie de pază pentru gâlcevi şi zorbalâcuri ce se face, să poarte grija şi pe care din Turci i-ar găsì făcând gâlcevi şi nebunii să le facă certare şi să nu i îngăduiască, să nu umble în voia lor; ca să nu umble şi el surda şi să cheltuiască dela dânsul, am socotit... să-i daţ tot de prăvălie câte bani 33, să-i fie de osteneală lui şi de cheltuială. Să nu mai facă sup(a)rare săracilor că *destule nevoi sunt în spinarea lor*... Poruncescu Domnia mea şi ţie judeţ dela Câmpulung... să-i aduceţi leamne de foc şi maldar de cai... şi să-i daţ un om să-i poarte grija, iar altele şi va cumpărà cu bani[2])“.

---

runceşte lui Iane biv. vel Pitar ispravnicul de Muscel ca să cerceteze pricina ce o are Drăghiciu cu Oprea Cătănescu pentru o sumă de bani. 1759 Cartea de judecată a căminarului Grigore Ipsilanti cu privire la o livade după Bughea 1777 Oct. 14 Zapisul lui Manea feciorul lui Mirant pentru vânzarea unui loc de fân în Bughea, 1780 Febr. 18. Cartea de judecată a isprăvniciei jud. Muscel, dată în pricina lui Gheorghe Piscan, ce au avut cu Mateiu biv judeţ din Câmpulung pentru moşie. 1785 Aug. Carte domnească către Sterie judeţul şi către orăşenii Câmpulungeni ca să-şi stăpânească cu bună pace muntele Păpuşa, numit şi valea Barbului din jud. Muscel de către Oancea Buza supus austriac din Moeciul de sus ţinutul Bradului. Pentrucă —urmează documentul— acest munte Cuman Melita din Zărneşti l-a pus zălog la tatăl numitului Oancea Buza din 1732 după ce şi dânsul l-a avut în zălogire dela Pastia cu Zapis din 17 Decembrie 7232. După mai multe judecăţi orăşanii Câmpulungeni răspunzând banii zălogirii către Oancea Buza, Domnul le confirmă stăpânirea perpetuă asupra lor. Carte către Ispravnicii de Muscel în 1790, pentru Ion ce a fost vechil *să se părăsească şi să se astâmpere a nu mai pricinuì frământări şi cheltueli zadarnice locuitorilor plaiului*, de nu se astâmpără, atunci *„punându-i în hiare şi în cătuşi* să-i trimeată la Divan“ şi o carte de judecată din 1759 a căminarului Grigore Ipsilant.

[2]) In „catastişe“ se pomeneşte între altele de poclonul hanului cel obişnuit ce s'au pus în toate judeţele pre silişti.

1800 — 1900. In acest secol Câmpulungenii au căutat, ca şi în trecut, să se intereseze de buna stare a bisericilor construite şi să clădească altele noui.

Din istoricul monumentelor religioase ni se poate cunoaşte şi mai bine trecutul care a fost atât de măreţ şi a avut o bază culturală şi artistică din acest trecut reieşind că niciodată nouă Românilor nu ne-a lipsit nici conştiinţa originei şi a greutăţilor ce vom întâmpină prin situaţia noastră geografică, nici conştiinţa soartei ce ne este hotărâtă pe această faţă a pământului Bisericele noastre au fost muzeele noastre. Dela arhitectura clădirii până la arta aleasă a decoraţiunii lăuntrice, reprezentată prin tâmple admirabile, printr'un mobilier şi obiecte adesea de o mare valoare artistică, prin cunoştinţe fizice asupra efectului luminii, a rezonanţei cu anumite răsunători... care reiese şi din arhitectura de detaliu, prin perspectiva creiată graţie dispunerii liniilor mari şi a jumătăţii de lumină ce domnia în ele; prin admirabilele lucrări în metale, prin scrisul leatului... până la modul cum au fost scrise sau tipărite cărţile sfinte şi la... „avuţia mare, atât prin valoarea în sine cât şi prin arta cu care erau

---

Ca să dea cu toţi (afară de scutiţi)... birul zahărealii, ce au venit porâncă dela împărăţie... birul cherestelei caicelor împărăteşti; la capitan Paşa dă Dunăre, să-s fac(a) 30 dă caice (pe silişti)... birul lui Ghenar care s'a pus pe galben, birul şeicilor împărăteşti... rânduiala untului împărătesc... rânduiala găleţii... să fie păntru cheltuiala la jăcniţi... de 1 ug. po ug. 10 fiistecare sat, să dă pe suma lui; 20 August... rânduiala boilor de Belgrad... de bou po tl 1, să fie pentru cheltuiala celor ce vor să duc(ă) boii la Belgrad... rânduiala carălor împărăteşti... la Belgrad... fieştecare sat, precumu-l va ajunge cisla, şi carul să fie nou şi cu 4 boi şi înscorţat şi învălit şi cu chirigiu om de credinţă şi chirigiul să aib'ă) la car topor, sfredel, cuţitoaie; şi cei ce vor fac(e) carul, să dea simbrie chirigiilor pe ce se va tocmi, deplin; şi să aibă a lua strângătorii de car, pentru cheltuiala lor, po tl. 1, iar mai mult nimică... dajde ce s'au pus păntru cheltuiala jăcniţii (cu poclon); rânduiala câinepii, de ban de oţ. bani 33; rânduiala mierie... să-s cumpere miere şi cătră împărătească .. să-s ia de ug 1 po ug 60; iar plăiaşii şi satele de drum să dea pă jumătate;... un bir ce s'a scos pentru poclon Hanului cel obicinuit... rânduiala vacilor şi-a oilor;... birul şăicilor împărăteşti, rânduiala vacilor şi-a oilor;... birul săicilor împărăteşti, rânduiala untului împărătesc... birul haracitului, birul cailor împărăteşti, birul capichehaial(i)lor de oaste, rânduiala vacilor şi a oilor ce s'au pus pentru conacile Tătarilor, birul lefilor, birul datoriilor, bir ce au ieşit pentru cheltuiala viilor domneşti.

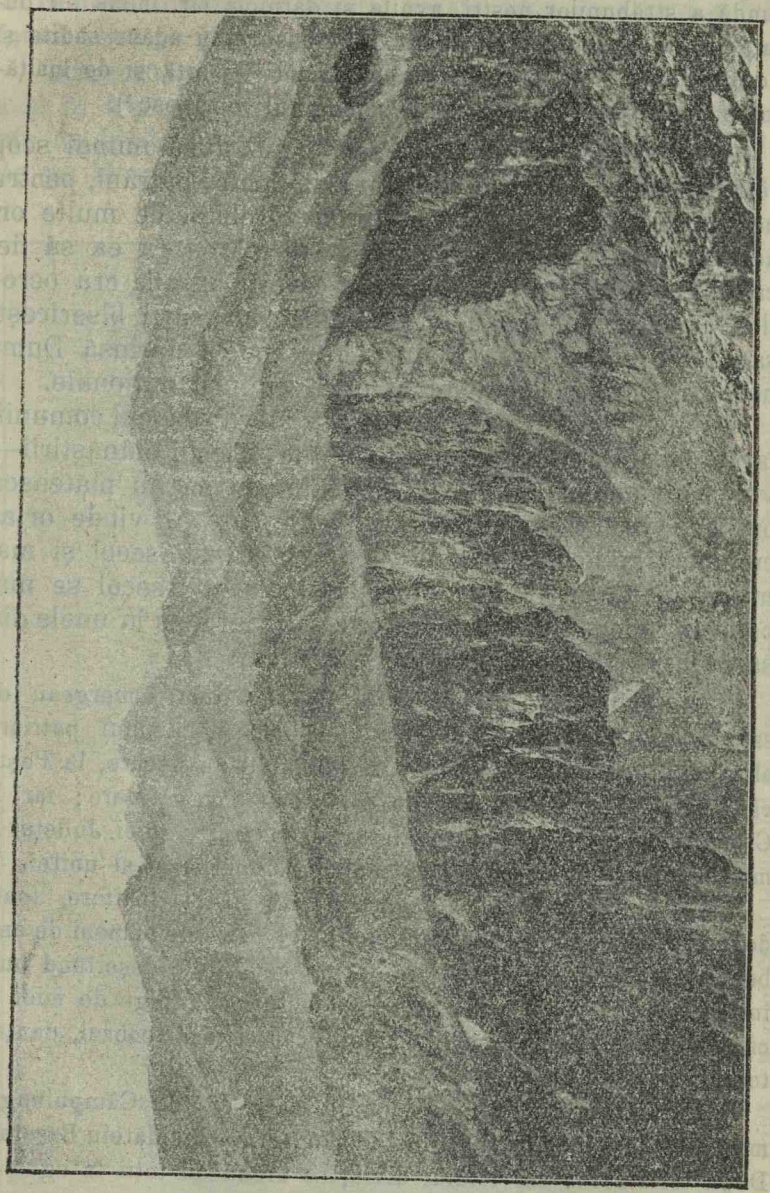

Din munții Muscelului.

împodobite moaştele şi icoanele..." se dovedeşte evlavia profundă a strămbunilor noştri, avuţia şi dărnicia lor, inima lor curată în care sentimentele înalte religioase erau adânc sădite şi dorinţa de a creiă, în acest mod, comori de artă şi de înălţătoare privelişte pentru sufletul şi cugetul românesc[1]).

Mânăstirea şi în acest secol, nu aveà numai scop religios şi schimnic ci erà şi azil pentru bătrâni, pentru nevolnici şi pentru cei cu inima zdrobită, de multe ori aci îngrijindu-se şi bolnavii. Se urmăreà ca ea să fie, ca şi înainte, locaşul fericit în care tipografia erà ocrotită, în care se scriau şi se tălmăceau cărţi bisericeşti sau lăice şi în care, alături de candela aprinsă Dumnezeirii, ardeà necontenit şi facla culturii naţionale.

Bâlciul, care, pânăla 1647 se făceà pe locul comunii, iar dela Mateiu Basarab s'a mutat pe locul mânăstirii— voevodul acela legând prin testament să nu plătească orăşenii vamă pentru niciunele din câte ar vinde or ar cumpărà la acest *sbor* — căpătă în acest secol şi mai multă viaţă. Şi tot pela începutul acestui secol se mai păstrau unele obiceiuri din trecut; mai ales la unele din sărbătorile împărăteşti.

Câmpulungenii, în vestminte de sărbătoare, mergeau de salutau pe prinţul oraşului sărutându-i mâna, ca unui patriarh al comunităţii. Nevasta şi bărbatul îi înfăţişau fiecare, la Paşti, câte două ouă roşii şi câte un colac sau covrig mare; iar la Crăciun, ouă albe şi colaci, afară de curcani şi miei. Judeţul le mulţumià cu vin şi cu pâine, simbolul bucuriei şi al unirei.

„La 1 Maiu, la Sf. Gheorghe, la Paşti, la Înălţare, toate dealurile ce înconjoară Câmpulungul gemeau de oameni de ambele sexe, de toate vârstele, de toate condiţiile, deşertând buţi întregi de vin şi de pelin, sacrificând turme întregi de miei şi ciocnind ouă roşii; apoi în sunetul lăutei şi al cobzei, danţau toată ziua şi toată noaptea.

La 15 August, judeţul şi pârgarii şi cu tot Câmpulungul mergeau de ascultau liturghia la Mânăstirea lui Mateiu Basarab. După terminarea serviciului divin, se urcau cu toţii la egumen

[1]) Dr. C. Istrati, în „Buletinul expoziţiei dela Paris 1900".

de primeau binecuvântarea sa; apoi la prânz, judeţul şi notabilii comunei trebuiau să deşerte fiecare *cupa de argint a lui Mateiu* plină cu vin de cel mai vechiu şi bun.

Interiorul caselor moşilor Câmpulungeni se păstrà ca şi în trecut şi erà simplu şi curat. La cei avuţi, velinţe de lânä, mese şi scaune de lemn, läviţi lungi şi late pe lângă perete în loc de fotoliuri şi canapele, oale

O vizită a Regelui Carol la Schitul de Maici din Nämăeşti între anii 1866—67

şi strâchini pe căminul celor mai săraci şi un tron în colţul patului, unde erà toată averea nevestei şi a fetei, cusută chiar de mâinile lor [1]).

Pela începutul acelui secol, se mai pomeneau încă *focuri vestitoare* pe dealuri, la ivirea primejdiei, vestirile prin bucium, călăreţi de olac (călăreţi cari vestiau primejdia), care de bejenie (carul cu 2 oişti) ş. a.

La 1804 moşnenii Câmpulungeni îndreptează către domnul reclamă, din care se vede că *Vălimărenii, Voineştii, Bărbuşenii, Mărcuşenii şi Ocheştii* sunt veniţi de aiurea şi moşnenii cer ca veneticii să fie trimişi la urma lor, căci nu dau dijmă şi nu fac zile de clacă. Judecata însă se pronunţă în favoarea lor căci aveau o învoială scrisă [2]).

In ce împrejurări au venit aceştia în Câmpulung? Afară de tinerii Români aduşi de Câmpulungeni de prin părţile pe unde stătuse în refugiu, mai veneu primăvara în oraş mulţi mocani, români transilvăneni, cari treceau pe aici spre a duce oile la păşune.

De multe ori, erau nevoiţi, din pricina zăpezii, să rămână în oraş câte două trei săptămâni şi în tot acest timp păşteau iarba Câmpulungenilor fără să plătească ierbăritul.

Atunci moşnenii le-au dat voie, mocanilor, pe moşie

---

[1]) Şi nu trebue să uităm de frumoasele obiceiuri dela alte anumite zile cu târguri de peste an (Sf. Petru, la Scheiu ; Ispas, lângă şc. normală; zile de Sâmbăta, în care se vede şi azi în oraş tot ce e mai românesc, mai bogat şi mai artistic, şi mai ales de Sâmbăta lui Sf. Toader, de care vorbeşte şi d. I. N. Ciocan în „Albina“ pe 1897: „Vin îmbrăcaţi cu tot ce au mai bun, însurăţeii din acea iarnă.

Tinerii cu zeghea, cojocul, căciula şi pantalonii albi de aba, cei mai buni; iar tinerele noastre cu fotele şi ilicul ţăsut de mâna lor şi împodobite cu fluturi şi fel de fel de flori cusute cu fir; iar la gât purtând câte 2—3 salbe de poli, galbeni, lire şi alţi bani mari de aur de-ţi iau ochii când te uiţi atât la bogatele salbe cu totului tot de aur, cât şi mai cu seamă, la cele ce le poartă la gât, albe, rumene, frumoase şi drăgălaşe, acoperite cu câte o marămă de mătase subţire ca aţa de păianjen şi adumbrite de o plărioară băeţească, mică şi rotundă...“

[2]) I. Nicolaescu Bugheanu în „Frietenul nostru“ 1911.

şi locuri unde să-şi construiască odăi ca adăpost pentru ei şi pentru vite cu condiţie să le plătească primăvara câte un miel de turmă. Şi aşà mocanii au ales în sec. XVIII partea de nord-est a Câmpulungului şi au construit case. Astfel s'a întemeeat mahalaua Vişoiu, unde populaţia, înmulţindu-se prin venirea altor transilvăneni au construit şi biserică în 1773. Darea în natură a fost schimbată, mai târziu, într'o dare anuală de patruzeci de bani.

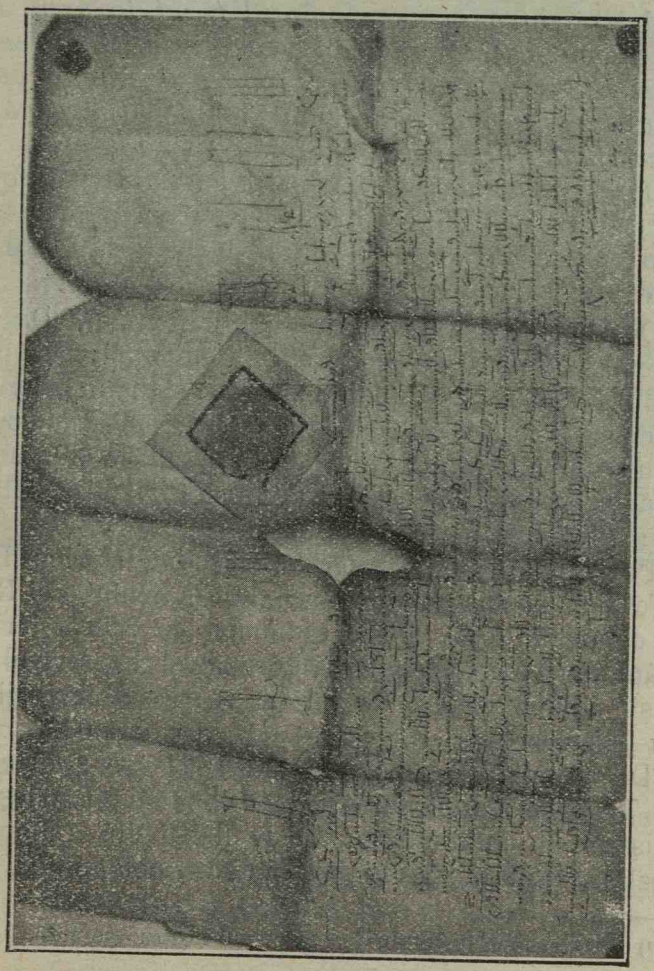

Document vechiu

După revoluţia lui Horia, cloşca şi Crişan, mare parte din românii ardeleni au venit aici la noi, populând satele din nordul judeţului Muscel; iar cei cari se înrudeau cu mocanii aşezaţi mai dinainte în Vişoiu au fost atraşi aci şi s'au aşezat pe întreaga moşie a Obştei Câmpulung formând astfel: *Voineştii*, *Valea Mare*, *Bărbuşa* şi ambele *Bughi*; iar Câmpulungenii le-au dat voie să ocupe locuri şi case şi de grădină pe întreaga moşie obştească obligându-i de a plăti tot darea de 40 bani pentru căminul ocupat de fiecare.

Mai târziu, prin *aşezământul făcut în anul 1785, între moşnenii Câmpulungeni cu streinii ungureni, de ceeace au să răspundă drept clacă şi dijmă pentru drepturile proprietăţii precum şi judecăţile ce au avut cu dânşii şi cu alţi streini ce s'au aşezat după vremi pe moşia oraşului pentru garantarea proprietăţii* [1]) şi au fost obligaţii toţi deopotrivă să plătească, pentru căminurile lor acea dare de câte 40 bani pe fiecare an.

Deasemenea la 1806, mai mulţi Români, Olteni şi Ardeleni, veniră şi se aşezară în Câmpulung, pe moşia oraşului, ca clăcaşi. Unii din aceştia s'au încuscrit cu moşnenii şi s'au făcut şi ei părtaşi la veniturile comunii iar alţii din ei nesupăraţi de clacă timp de 30 ani, se făcură şi ei moşneni cu voinţa tăcută a proprietarilor şi a moşnenilor.

Pe aici a trăit şi a scris mulţi ani, istoricul Dionisie Fotino, înrudit cu unii boeri din Câmpulung şi Rucăr. Deşi de neam grec, el s'a înduioşat de cele suferite de Români din partea conaţionalilor săi şi în scrisul său, a găsit cuvinte destul de puternice, spre a vesteji purtarea Fanarioţilor.

De pe vremea revoluţiei din 1821 se ştie că, pe când Tudor erà în fruntea pandurilor săi, au ieşit, la Grădiştea în întâmpinare 30 de flăcăi din Câmpulung (măcelari, brutari, şi alţi breslaşi) cu aclamaţiuni şi de-

[1]) I. N. Ionescu, institutor în „Prietenul nostru“ pe 1923.

monstrații de bucurie. Poporul spune că Tudor, pe când mergeà în fruntea pandurilor, le strigă și-i întărâtă împotriva Grecilor.

— Inainte, pandurilor
Să luăm calea câinilor!
Cât or stà hoții pe noi
Nu mai vezi la plug doi boi
Nici în obor zece oi.
Plâng copii pe bordeiu
Că n'au lapte 'n putineiu,

Dar tot prin Câmpulungul nostru a fost purtat, mai

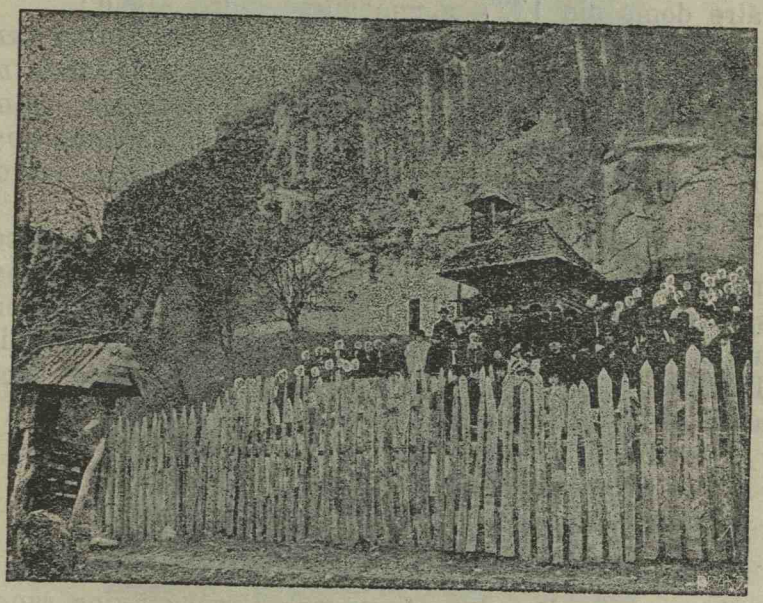

Biserica veche din Corbi, Muscel

târziu, acest erou național, legat și ferecat între Grecii cari l-au dus la Târgoviște unde l-au omorât [1]).

In timpul zaverii, Câmpulungul cu întreg Muscelul fu ocupat militărește din porunca lui Ipsilante, care așezase în Câmpulung o companie de eteriști sub comanda

[1]) Unii spun că Tudor numai odată a fost adus prin Câmpulung, în vremea când a fost purtat spre Târgoviște, și atunci i se făceà primirea ca unui domn. Se arată și casa în care ar fi fost găzduit.

unui căpitan iar pentru strângerea contribuţiilor dela locuitori îşi instalase un ispravnic de încredere. Şi niciodată biciul lui Dumnezeu n'a trecut peste Muscel mai distrugător ca în timpul eteriei lui Ipsilante [1]).

După înfrângerea revoluţiei lui Ipsilante, Turcii au urmărit pe Greci cunoscuţi în popor sub numele de *Arvaţi* pânăla vechea graniţă, trecând şi chiar măcelărind pe unii din ei şi prin Câmpulungul nostru şi mare prăpăd s'a făcut atunci. Dovadă jalba Dragoslovenilor către domp din 1827, spunându-se, între altele;

„Cu totul ne-am stins în vremea răsvrătirei arvaţilor şi ne-am topit din faţa pământului, aflându-ne la cheia Măriei Tale: Când Arvaţii ne rupeà, când oastea turcească ne tăià, care mulţi din sătenii noştri s'au tăiat de oştiri şi am rămas topiţi ca vai de noi".

Ba trecù pe aci şi un popă Grec care aveà să comande vreo optzeci de Arnăuţi şi după ce jefuì, se duse spre graniţă ca să se bată cu Turcii, care-i luaseră urma. Dar după lupte vitejeşti, popa cade în mâinile Turcilor şi din pricină că i se dedese altă sabie decât a lui şi-l întreabă paşa înainte de a-l omorî:

— Bună e, mai popo, carnea de Turc;

— Bună, bună; dar ce folos?

Când să-i simt gustul mi s'a rupt sabia.

După mişcarea naţională cu care se începe restauraţiunea ţării de cele suferite sub Fanarioţi vine renaşterea politică ce a creeat noul stat şi Câmpulungul începe să înflorească mai bine.

Pe timpul acela erau deschise graniţele cu Ungaria, pentru vite, iar legăturile comerciale cu Braşovul erau aşa de numeroase încât negustorii de lipscănie şi braşovenie care aveau depozitul la Braşov, aveau şi prăvălii pentru vânzare în detaliu la Câmpulung. Aşa a fost şi mai târziu la 1848, Enache Steriu, de fel din Malu cu Flori.

---

1) I. N. Soimescu ap. C. Alexandrescu, o. c.

Bâlciurile aveau mai multă însemnătate pe vremea aceia când nu erau drumuri de fier. Ele erau singurele antrepozite de aprovizionare ale oamenilor şi negustorilor din ţinuturi întinse. „Desigur Sânt Ilie de azi e numai umbra marelui bâlciu al Câmpulungului de odinioară. Toată vara negustorii strângători de vite (Pie-

Port din Corbi

troşanii cum se numeau pe atunci). Cutreerau satele cu cirezi de vite şi herghelii de cai cu pâinile lor mari de Piteşti cu covăţelele lor pline de conserve şi răcituri de post în păresimi, până când se întâlneau cu toţii în Sintilia Câmpulungului sau la Râurenii Oltului unde îşi prefăceu marfa lor în galbeni sunători. Sunt şi azi mulţi

chiaburi în satele noastre de munte, ale căror averi datează depe acele vremuri înfloritoare [1]).

La 1827 se repară din nou mânăstirea Negru-Vodă, care, cum spune o inscripţie: «fiind dintru întâiu zidită de fericitul întru pomenire ctitorul Io Radul Negrul V(oe)vod cu nume de biserică domnească şi după patru sute şi mai bine de ani un cutremur au căzut stând grămadă şapte ani, până în zilele Domnului Io Mateiu Basaraba Voevod, când atunci Măria Sa au zidit iarăş cu aceleaş pietre dela Radu Negru-Vodă, pe care o-au numit mânăstire obstejitia de părinţi şi înzestrând-o cu moşii, vii şi ţigani, precum şi testamentul Măriei Sale dela mânăstire cuprinde, aşa dar au stătut această zidire pânăla leat 1819, când atunci într'una din zile Sâmbăta, la 8 ceasuri, au căzut o bucată mare de boltă fiind biserica foarte slabă de multe cutremure şi acoperământul de multe ploi; care din porunca stăpânirii s'au închis stând închisă pânăla leat 1826, când atunci, din porunca lui Io Grigore Dumitrie Ghica Voevod şi cu blagoslovenia preosfinţitului mitropolitul Ungro-Vlahiei chir Io Grigorie la Maiu 4 s'au început această zidire, iarăş cu aceleaşi pietre vechi mai adăogându-se şi alte pietre, ce nu s'au ajuns şi din multe întâmplări a vremilor cari s'au urmat, adică *războiul Ruşii cu Poarta, boala ciumii, scumpetea bucatelor, iar mai la urmă şi cumplita boală a holerii* s'au prelungit gătirea bisericii pânăla leat 1831, când atunci s'au isprăvit şi pren osârdie şi osteneala bunului creştin dumnealui Pană Costescu vel vornic fiindcă mă aflam la Iaş şi întorcându-mă eu dela Moldova la leat 1832, o am târnosit cu ajutorul Maicii D(o)mnului a cărei nume se prăznueşte. Indatoresc însă pre urmaşii mei a citi în condica pomelnicului ce iaste de mine făcută şi a urma întocma cu a fi pomenit eu cât şi părinţii mei răposaţi ce sunt trecuţi în acea condică...

Acestea scrise mai sus sunt iscălite de Filaret

---

1) I. Nicolaescu Bugheanu în „Prietenul nostru“ a. I.

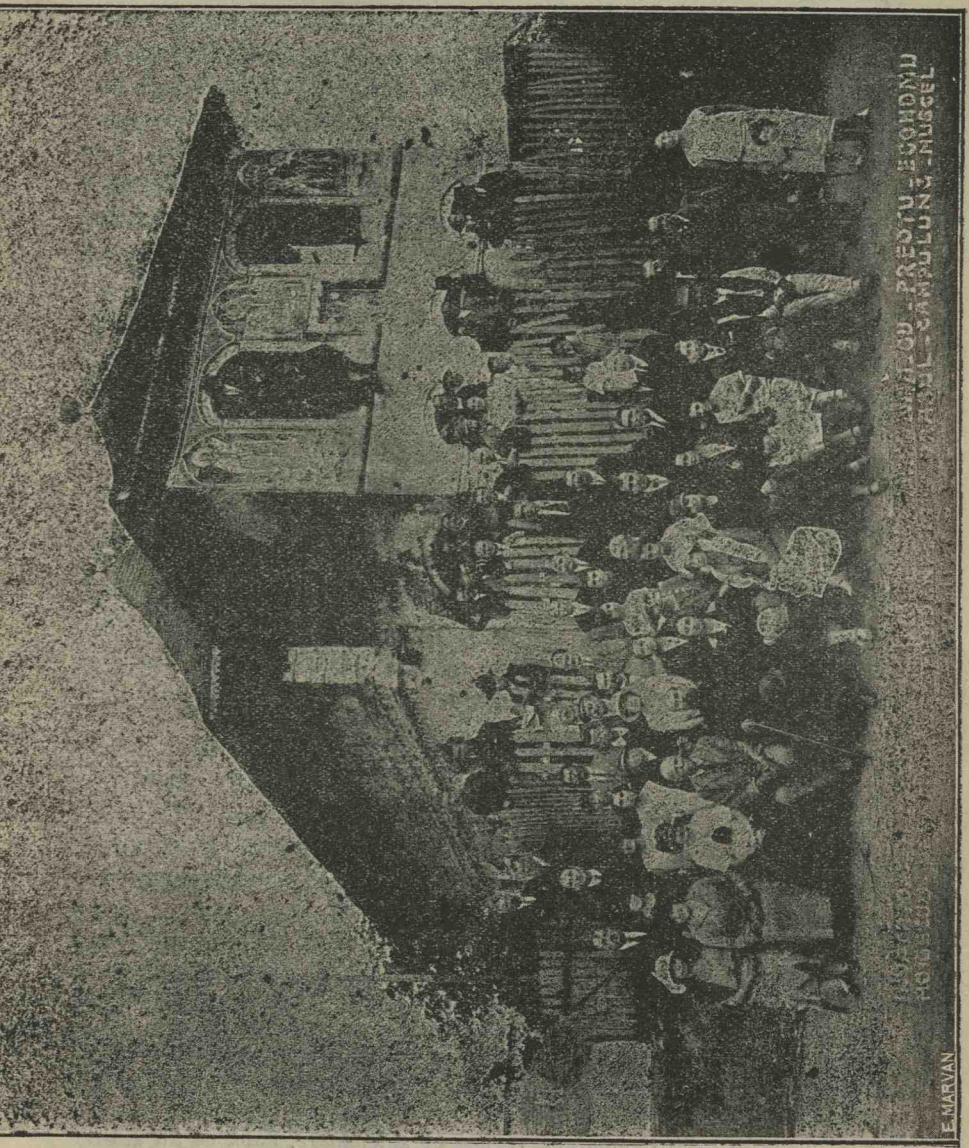
E.MARVAN

Arhiepiscop Apamii năstavnic a Sântei Monăstiri Câmpulungului Moldovean pomenit şi într'o poezie scrisă pe o tablă de alamă. Această mânăstire, azi biserică, are şi un paraclis bine ţinut. Se spune că pe vremuri, când era reşedinţa domnească aici, a *servit de mitropolie a ţării.* Avea şi sigiliu cu inscripţia slavonă *„Siia peciate hrami vera Monasteru Dolgoplokia (7164)“.*

Sub Duca-Vodă pierzându-se sigiliul, s'a făcut altul.

Dela întemeierea mânăstirii pânăla 1864 a avut 26 egumeni [1]).

In 1828, în „Catastiful de încheierea socotelilor banilor ploconului cu cănţelăria sfintei Mitropolii, după suma hidelor de diaconi dajnici“ găsim *Plasa oraşului,* cu 28 preoţi şi următoarele circ. bisericeşti: mahalaua Vişoiu, Valea-Mare, Valea Foii, Lereştii de jos şi Voineştii.

Sub ocupaţia rusească din 1828—1832 — când durere! pe unele biserici din Muscel se treceà chiar numele împăratului Nicolae Pavlovici — a fost exilat aici în Câmpulung, poetul Iancu Văcărescu, fiindcă s'a împotrivit la amestecul Rusiei în adunările legislative, privind aceasta ca o călcare a autonomiei ţării. Publicase poetul următoarele viersuri:

La rând, Românilor, ieşiţi,
Mergeţi pe calea dreptăţii:
Slava strămoşilor vestiţi
In cale vă aşteaptă...

Stăpânirea muscălească l-a pedepsit pentru aceasta.

---

[1]) *Melchisedec,* 1638—1651). *Dionisie* (în două rânduri), *Iosaf* (în două rânduri), *Varlaam, Luca, Dionisie (episcop)* (în două rânduri), *Vasile* (în trei rânduri), *Gavril, Grigore, Ghenadie* (1670 în trei rânduri), *Gavril* (1680—1685) *Ioan, Vasile* 1692—1703; dela 1703 *Pro-egumen Inochente, Iosif* (revocat de Constantin Vodă Brâncoveanu), *Mihail, Teofan* (1714—1722), *Vasile Deleanu* (în mai multe rânduri până la 1737), *Nicodin* (Beleţeanu) 1737—1762 om ager şi dotat cu calităţi superioare care a redat mânăstirii din Câmpulung vechea ei splendoare, după ce au ars-o Turcii în 1737. La 1742 Nicodin avea 80 ani. Dosithei (1763—1812). Lofciu (1811 arhiereu 1813). Filaret Apamias (Beldiman) 1813—1830, Iachint, Ioanichie Evantias. După Băjan „Documente Câmpulungene“.

Pe atunci, industria casnică se păstră încă în floare, dovedind şi atunci şi chiar mai târziu, două lucruri deodată: gustul ales şi priceperea desăvârşită a Românceloг cari, fără să fi ştiut să citească, fără să fi învăţat desenul, ţeseau şi coseau lucruri admirabile, cu armonie de colori care rareori se găsesc la alte popoare. Obiectele vechi. de naturi diferite, ce se mai găsesc prin biserici şi în păstrarea unor vechi familii, ne arată că industriile de pe vremuri erau numeroase şi călăuzite de un mare interes artistic.

In 1829, au stat pe aici *catane împărăteşti*, iar în 1830 a venit în Câmpulung *Kiseleff* guvernatorul rus al Principatelor.

Cu acel prilej, văduvele, orfanii şi bătrânii cari din lipsă, îşi sărau mămăliga şi fertura din apa sărată ce se strecură sub poalele măluşului unde cobori la Apa-Sărată [1]) — se plânseră lui Kiseleff de răutatea unor slugoi (streini) ai contracciilor de sare, care nu-i mai lăsau să ia apă sărată din ştiubeu, sub cuvânt că le aduce paguba intereselor lor. Kiseleff ascultă plângerea acelor Câmpulungeni şi dă o gură straşnică celor vinovaţi [2]).

Pe acea vreme se află în Câmpulung un dascăl vestit Jianu, cunoscut şi ca autor a unor cărţi didactice mai ales *abecedarul*, destul de preţuite pe atunci.

Ceva mai târziu, în 1835, găsim că în şcoala din Câmpulung urmau 91 elevi.

La 1830 fiind ciumă la Craiova *mulţi Craioveni* au venit în Câmpulung, şi mulţi din ei au rămas aici.

---

[1]) Isvoarele şi ştiubeiul având apa sărată ce se strecoară chiar din inima unei foste *mine de sare* şi ieşind la lumină aproape de marginea râului.

[2]) *Aricescu C. D.* Streinii însă nu s'au lăsat şi au aruncat în ştiubeu diferite mortăciuni de au făcut pe oameni să părăsească ştiubeul pierzând gustul de apă sărată.

— „Atâta lucru aveam şi noi domnule, pentru care nu plăteam nimica. Acum suntem nevoiţi să cumpărăm şi sarea cu care sărăm mămăliga, când bunul Dumnezeu ne-o dedese fără parale ca aerul şi apa.

Printre cei fugiţi din Craiova, de frica ciumei, au fost şi părinţii marelui pictor şi sculptor de mai târziu *Teodor Aman*, cel mai de seamă artist al nostru, întemeetorul şi organizatorul de mai târziu al şcoalelor de bele-arte, îndrumătorul artei româneşti spre noui orizonturi.

Tatăl pictorului şi mama sa — purtând atunci în

Port din Muscel (la munte)

pântece pe viitorul „mântuitor“, au venit în acel timp în Câmpulung, şi în acest nou „nazaret“ în casa condicarului oraşului, s'a născut Teodor Aman într'una din zilele de târg (sborul de Sf. Ilie), în anul 1830, casa condicarului fiind situată în strada ce s'a numit mai târziu *Teodor Aman*.

După naşterea pruncului, mama a cumpărat un coş — în loc de leagăn — a pus în coş copilaşul şi l-a atârnat de sus, prin ajutorul unei sfori.

Mai târziu, dupăce băiatul s'a facut mare, părinţii s'au înapoiat cu el la Craiova, de unde s'a pornit la studii înalte.

Apoi, după căsătoria sa, pictorul a venit cu soţia în Câmpulung, unde a stat mai multă vreme şi a arătat soţiei sale şi casa în care s'a născut, povestind şi întâmplarea cu coşul.

Pela 1838 e pomenită aci — în Câmpulung — *o şcolă normală judeţeană*, pentru pregătirea învăţătorilor. Prima serie a dat examen în 1838. După examen absolvenţii erau trimeşi să facă practică cu şcolarii doi ani ş'apoi erau supuşi la un nou examen; când se duceau ca învăţători, tinerii dedeau câte *o declaraţie că de nu-şi vor face datoria vor primì să li se deà câte 14 toege la spate.*

La 1839, s'a dat mai multă viaţă şcoalelor şi s'au înfiinţat *multe prin vecinătăţi* şi în tot judeţul de către Alexandru Vodă Ghica, căruia i se cântă de către elevi prin şcoale:

Alexandru Ghica Domnul pământesc,
Jurământ să-i facem sub scaun ceresc.

Pela 1840 se pomeneşte de *teatru* la Câmpulung condus de C. Aricescu.

La 1844, suburbiile Câmpulungului s'au redus la cinci.

Inainte de revoluţia dela 1848, mulţi patrioţi Câmpulungeni au lucrat la prepararea acestei mari mişcări naţionale.

In grădina lui Dumitru Bilcescu, care a trăit la Bogăteşti, în vecinătatea Câmpulungului, au stat ascunse opt ani teascurile tipografieri, în care s'au tipărit cele dintâi strigăte de redeşteptare. Tiparniţa erà ascunsă: ziua se vedeau stânjeni de lemne, iar noaptea teascurile cu cari Roată, Ioranu, Tihon, Bilcescu şi alţi neuitaţi mucenici tipăreau, în puterea nopţii, ascunşi în pivniţă şi la lumina lumânărilor de seu broşurile anonime, circulările, apelurile către popor şi naţiune ce le primeau

la început dela Paris, ori dela Iaşi, iar în urmă din toate părţile lumei, unde soarta vitregă surghinuise pe luptătorii aleşi ai neamului românesc.

In timpul revoluţiei, patrioţi de seamă ca: *Pictorul Negulici*, Rucăreanu, Aricescu, Urianu şi alţii au suferit pentru cauza naţională.

Dintre aceştia, pictorul I. Negulici, — fost în timpul revoluţii cârmuitor la Prahova — a emigrat împreună

Pictorul I. Negulici

cu alţii la Constantinopol [1]). De acolo a fost pornit la Brussa în Joia Patimilor, 1849: li s'a dat câte 1000 lei vechi fiecăruia de către Rustein-Bey, secretarul lui Fuad Effendi, iar în ziua de Paşti fură internaţi la Brussa [2]).

[1]) Iată numele lor: Scarlat Negulici, Ioan Negulici, Gr. Zasvina, Gr. Ipătescu, Dumitru Florescu, Iorgu Văleanu, C. Serghiade, Căpitan Serghie (Serurie), Căpitan Lăzureanu, Alexandru Zarie, Iorgu Giurescu, Damian Duţulescu, Petre Cernătescu, Iuricaru Alex. Manu, N. Russu, Constantin Pădeanu, Niţă Magheru, Radu şi Al. Golescu, Simion Călugărul, Popa Şapca...

[2]) Eliade Tell, şi N. Golescu prinzând de veste, când abia sosise în Bosfor cu un vapor francez — s'au înapoiat în Franţa.

Trimiterea la Brussa a patrioţilor români a fost cerută de Titoff, ambasadorul Rusiei, care, la sosirea în Constantinopol a generalului Grabben, i-a cerut să fie internaţi la Brussa emigranţii români, neputând să-i sufere la Constantinopol.

Dar patrioţii exilaţi la Brussa nici acolo n'au uitat cauza românească, ci se străduiau, zi de zi de colectau sume pentru binele neamului şi trimeteau la Paris, lui Eliade, cu care se urmà o corespondenţă strânsă.

Intre multele scrisori trimise de Eliade se găsesc şi următoarele rânduri: Singuri scriţi să ţie autonomia şi suveranitatea. Prin urmare nu ieşiţi niciodată din aceste două principe. Aci stă mântuirea noastră... atât vă rog, feriţi vă de a pune semnătura pe orice act în contra autonomiei şi suveranităţii, orice act care ne degradă în starea sclavilor ce-şi schimbă stăpânii, sau de bună voe s'au dat de zestre, sau în schimb sau vânduţi... De vă veţi duce în ţară, cugetaţi la cauza voastră, cugetaţi a se face câte-o mică sumă pentru tot anul cu cari să se poată ţine schinteia sacră şi a se formà opinia europeană, să nu ne amestece cu Slavii. Nu vă disperaţi însă pentru cauza popilor. Dumnezeu s'a arătat lor, şi dreptatea şi adevărul va învinge [1])".

In numele celor dela Brussa cari erau mâhniţi pentru unele greşeli ale lui Heliade, I. Negulici îi face mai multe scrisori. Ele, după cum spune Aricescu, pot fi publicate chiar trăind ei (patrioţii cărora sau în numele cărora se scrià) spre a fi de exemplu -- cu ce au lucrat

---

[1]) Colonia de exilat din Brussa — unde erà şi Negulici — formà un fel de comunitate aproape ca aceia a creştinilor primitori. Din puţinul ce aveau împărtăşau şi compatrioţilor emigraţi, fără mijloace de existenţa, risipită în Europa. Ba şi streinii refugiaţi în urma evenimentelor dela 1848 — Italieni, Unguri, Poloni — găsiau la Românii din Brussa, adăpost şi erau consideraţi şi trataţi ca niste fraţi. Un expatriat — de orice naţionalitate şi religie — erà îmbrăţişat de internaţii români şi dacă-i lipseà pâinea, mica comunitate română se grăbià să i-o procure generositatea şi vechea ospitalitate română nu lipseà nici în exil şi în neavere. (Aricescu).

bine; cei ce au lucrat rău să roşească, primind fiecare răsplata faptelor, în persoana lor sau urmaşilor [1])".

Mai înainte de revoluţie, Negulici fusese trimis de un unchiu al său în Franţa, pentru studiul picturei. S'a înturnat în ţară tot înainte de revoluţie şi aici s'a ocupat cu pictura făcând portretele în uleiu şi cu creionul[2]).

In 1847 a ocupat catedra de desemn dela colegiul Sf. Sava, ajutând totdeodată pe Heliade în redactarea „Curierului Românesc". In această foaie a publicat mai multe articole cu coprins literar şi educativ, cum şi mai multe opere.

Port naţional din Muscel

In cele trei luni ale revoluţiei, a ocupat cu demnitate postul de prefect la Prahova, unde a lăsat amintiri frumoase prin blândeţea, onestitatea şi patriotismul său luminat.

La Brussa unde a fost exilat — după ce emigrase la Constantinopol — trăia după leafa lunară ce asigurase Poarta exilaţilor şi tot din acea leafă trimeteau şi lui Heliade, pentru cauza românismului.

Dar, spre marele nenoroc al neamului, în primăvara anului 1851, patriotul Negulici, muri în Constantinopole, după ce, consumat de nostalgie şi decepţii (din pricina intrigilor unor falşi prieteni) se mutase cu soţia dela Brussa la Constantinopol.

Din epistolele lui se vede stima ce-i purtà Heliade, deşi Negulici îi scrisese prea tare; iar Heliade, socotind

---

2) Soţia răposatului Negulici, după moartea lui, a încredinţat lui Pleşoianu corespondenţa soţului său; iar Pleşoianu la moartea lui a încrepinţat-o lui Cristofi, conform dorinţei exprimate de Negulici înaintea morţii sale.

3) Auto portretul său (lucrat în oglindă) se dă aci. (Imprumutat de D-na Turbure).

pe Negulici ca bărbat matur şi voitorul de bine al lui, îi răspundeà pe un ton mai dulce.

„Ţara pierduse în Negulici un bun apărător, un adevărat fiu „cum scrià Pleşoianu, Doamnei Negulici".

Heliade, aflând de moartea lui, scrie următorul epitaf privitor la Negulici.

Il legănà 'n durere România,
Trăi, lucră, murì spre a ei salvare
Azil, mormânt îi oferì Turcia,
Şi *Patria-i* fu ultima suflare...

Şi deşì erà supărat de scrisoarea ce prinse mai înainte dela Negulici totuşi zice scriind din nou la cei din Brussa: „Dar vă recomand unirea şi dragostea. Unde veţi fi patru cinci uniţi, acolo sunt şi eu cu totul dispus a vă scrie şi a mă arătà demn de unirea şi dragostea voastră. Fratele Negulici lăsându-ne, ne-a dat şi mai multe lecţii de a fi uniţi, căci ne-a adus aminte cât de repede moare omul. Ura e iad şi mai bine să trăim în dragoste, că ea este paradisul adevărat [1])".

Pe aici au pribegit patrioţii Români în timpul revoluţiei [2]).

Mergând spre graniţă, iar amintirile poporului vorbesc de anumite clădiri, în care bărbaţi, ca Goleştii şi Brătienii, se ascundeau şi se travesteau spre a puteà scăpà de urmărirea streinilor şi înstreinaţilor şi a puteà lucrà mai cu folos pentru popor.

---

1) I. Heliade Rădulescu. Scrisori din exil p. 108 şi urmare... „cine ştie pentru mine unde-mi vor rămâne oasele şi epitafele mele vor fi chiotele şi urletele de bucurii ale ciocoilor, satirele sarsailelor. Doamne, fă-ţi milă de sufletul meu şi pomeneşte-mă. Tu, când voiu veni întru împărăţia Ta. Răul cel mai mare ce mi-au făcut oamenii este că mi-au dărâmat iluzia. Incă din 1833 am zis într'o poezie:

Urâsem omenirea şi câţi îi cunoscusem
Şi mi-erà drag tot omul pe care nu-l văzusem.

2) I. H. Rădulescu. Memoire sur l'histoire de la regeneration Roumaine ou sur les evenements dela 1848 accomplis en Valachie. Paris 1851 p. 203...

„C'est ainsi que reunis de nouveau, le fugitifs de Rucăr partirent et se rendirent à Campo-Longo ou ils furent reçus par des aclamations generales. Les plus reactionaires étaient les plus empresses de faire parade de leur enthousiasme..."

Câmpulung, vedere generală

Sub ocupaţia streină la 1848, *armatele ruseşti* au stat mult pe aicea şi apoi au trecut spre Ardeal, iar în urma lor, au trecut oştile turceşti tot spre Ardeal şi mult au suferit Câmpulungenii pe atunci, când totuşi se cântă cu drag cântecul despre Heliade, care începe cu versurile:

Frunză verde liliac
La poartă la Heliad
S'a ridicat baiarac.
Boerii s'au speriat
Cocoanele au oftieat
De frica lui Heliad.

Iar boerii s'aduna
Stânjeni de galbeni făceà
Şi la sultanu mergeà
Şi aşà se tânguià:
— Stăpâne Măria Ta
De ce ai liberat Ţara?
Dela munte pân'la baltă
Ai liberat Ţara toată.
. . . . . .

sau celelalte cântece poporane:

Spune, leică, drept, curat
Unde-i drumul la Banat
C'acolo sunt eu chemat
Cu Ungurul să mă bat...
. . . . . .
— Măi Ungure vreme rea,
Ia ţi puşca şi sabia,
Şi te dù la ţara ta.
C'au intrat Muscalii 'n ea,
Şi-ţi mănâncă slănina!
. . . . . .

Pe timpul acelei revoluţii, mulţi Ardeleni — Braşoveni şi Sibieni — s'au aciolat la Câmpulung. Insuşi baronul Bruckental, având ginere comersant în Câmpulung, s'a adăpostit aci.

După 1850 se pomeneşte de un foc groaznic care a ars oraşul, distrugând aproape toate casele din centru.

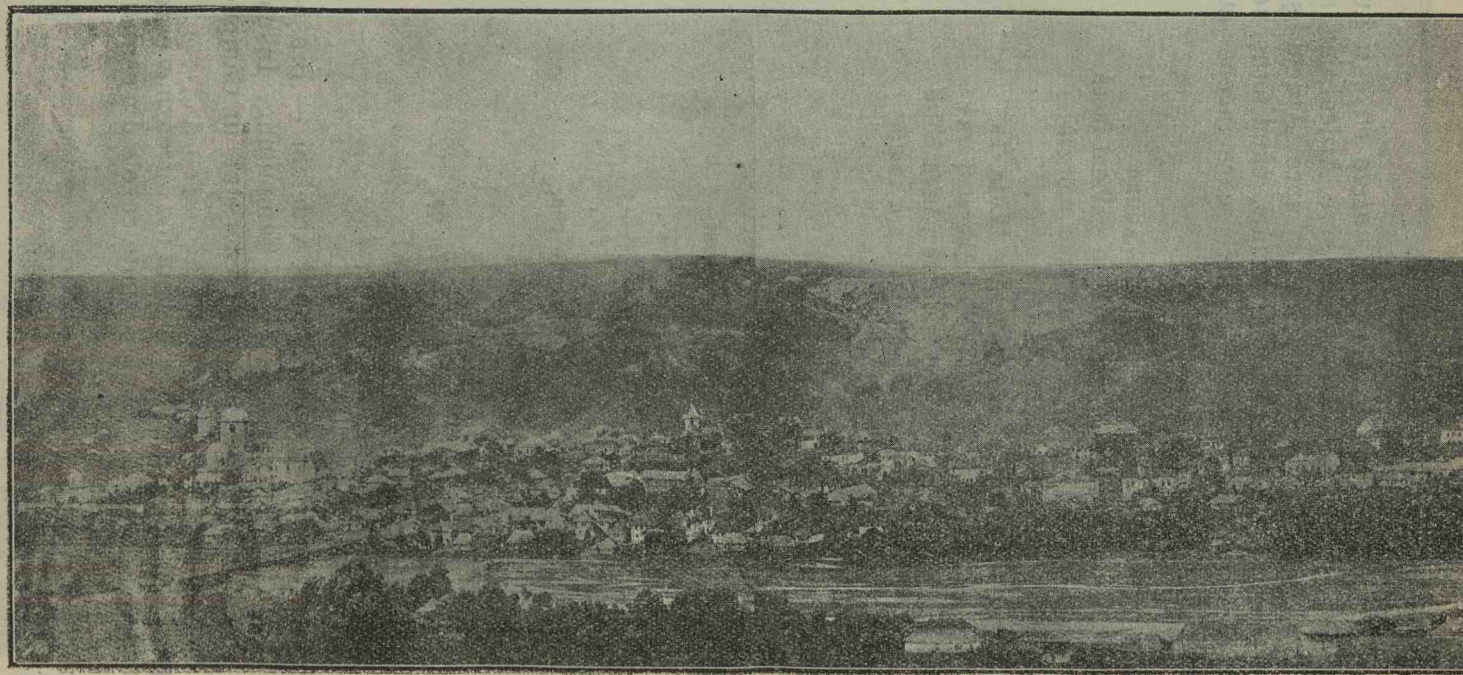

Câmpulung, vedere generală

In 1851, Câmpulungul a fost vizitat de domnitorul Barbu Dimitrie Ştirbei [1]) din timpul căruia au rămas în popor următoarele cântece:

Când fu la 53 (sic)
Când s'a 'ncoronat Ştirbey
Şi se 'mpărţea oastea 'n trei
Punea plugul unde vrea
Şi ară pe cât putea.
. . . . . .

Pe Ştirbey l a desgrădat
Pe noi ne-a delimitat:
De om câte şapte palme
Numai râpe şi sodoame.
. . . . . .

La 1854, moare în Câmpulung patriotul Urianu — primul legist din timpul regulamentului (1830) şi lăsă şcoalei primare de băeţi Nr. 1 o foarte bogată şi frumoasă bibliotecă.

La 1855 neobositul scriitor, patriotul C. D. Aricescu, fost mai târziu revizor şcolar — publică cea dintâiu *istorie a Câmpulungului*, în două volume, dovedind—cu toate criticile ce i s'au adus — multă cultură pentru acea vreme, multă şi conştiincioasă muncă şi, mai ales, mult patriotism. E destul să arătăm parte din cuvintele cu care începe vol. I:

---

[1]) Felul cum îşi făceà inspecţiile îl arată el într'o scrisoare către ambasadorul rus la Constantinopol:

Vizita mea în fiecare localitate nu e un simplu act de prezenţă, ci o sarcină grea. Culegând toate lămuririle, constatând eu însumi cum se îndeplinesc măsurile mele, cercetând cu luare aminte toate petiţiile, îmi fac o ideie precisă despre gravul spirit al administraţiei celei nouă ce a străbătut în fiecare localitate. După aceia, chemând în jurul meu pe toţi funcţionarii din judeţul acela, fac un tablou exact al situaţiei dovedindu-le astfel că nimic nu scapă de sub ochii mei, la cel mai mic lucru scot în lumină greşelile, neorânduelile sau neglijenţile făptuite, le dau instrucţiunile cele mai pozitive şi mai precise, cu privire la toate părţile administraţiei, căutând să cobor în sufletul fiecăruia principiile care călăuzesc cârmuirea mea. Răsplătesc la faţa locului capacitatea şi râvna chiar şi la funcţionarul cel mai de jos şi tot astfel chem la datoria lor pe cei ce s'au depărtat de dânsa.

In sfârşit, mă silesc să înrădăcinez în oameni, încredinţarea, că *nu mai e vremea cuvintelor şi formelor zadarnice*, ci a marei voinţi cumpănite şi hotărîte cu orice preţ să nu îngăduie nici de cum ori ce ar fi necinstit, arbitrar sau neregulat.

„Câmpulunge ! Câmpulunge ! locul meu natal, teatrul copilăriei mele, parnas al muzei mele. Tu, patria artistului Negulici, nu e oare o crimă ca frumuseţile tale, fizice şi istorice să rămâe înmormântate ?

„Azi, când totul se ridică din ruine ; azi când toate vietăţile cele mari şi divine îşi lasă ca Crist în mormânt, vestmântele putrede ale prejudiciilor şi ale pasiunilor şi ascind în cerul progresului încununate de splendoarea gloriei şi a imortalităţii astăzi, zic, cine aruncă o privire de istoric, de artist sau de amic, primii rezi-

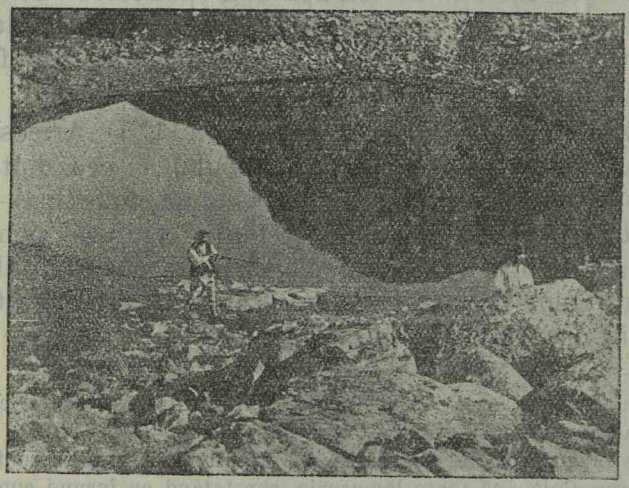

Vedere din munţi

denţi ai României ? Nimeni. Ca o rază între nişte stânci, tu zaci îngropat, Câmpulungul meu, între aceste dealuri poetice, însă tăcute ! *Numai artistul Negulici, numai fiul tău favorit, desemnând Flămânda, coroana ta, îşi proectase a descrie toate frumuseţile Muscelului şi ale capitalei lui ;* moartea însă îl smulse în vara vieţii sale !“

„Ieşi, piatră nestimată, din gunoiul dispreţului şi întunericul uitării ca să te vadă şi să te stime, după valoarea ta, junimea şi posteritatea“...

La 1855, populaţia comunei Câmpulung era de 6215 suflete, case în raionul oraşului 835, iar cu cele din suburbii 1256. Venitul pe an al oraşului 1000 galbeni. Se împărţea în 4 colori sau comuni: coloarea de galben, Scheiu şi Vişoiu, coprinzând partea de nord a oraşului; coloarea de roşu, coprindea centrul oraşului; coloarea de verde, partea de sud sau Mărcuşul şi coloarea de albastru coprinzând: Bughea de sus, de jos şi Malu. Erau în Câmpulung 41 boeri de neam, 15 mazile, 469 patentari cari dau venit trimestrial de 6994 lei, 656 ţărani contribuabili şi 126 ţigani emancipaţi cari dau un venit anual de 7612 lei vechi.

Pentru moşiile locuite şi nelocuite şi contribuţia drumurilor se plăteà anual 37045 lei şi 4 parale.

In Câmpulung cu suburbiile sale erau 80 care cu 4 boi, 145 care cu 2 boi. 9 care cu 3 şi 2 cai, 1893 vaci şi viţei, 16 militari, 10 dorobanţi, 8 fabrici de piei cu venit anual de 1960 lei, 19 mori, cu venit de 11400 lei, 7 dârste cu venit 1700 lei, 8 pive cu venit 1050 lei, 24 olari cu venit 16000 lei 5 poverni cu venit 500 lei, 29 morari şi dulgheri, 17 cismari, 21 zidari, 44 fierari.

In 1856—1858, în timpul convenţiei dela Paris şi a alcătuirii divanurilor ad-hoc, o seamă de Câmpulungeni iarăş şi-au arătat patriotismul lor, lucrul acesta văzându-se din corespondenţa ce aveau cu Heliade, Brătianu şi alţii [1]).

---

[1]) Ioan Brătianu către cetăţenii din Muscel scrie în 1858, între altele: Cea dintâiu datorie a noastră este de a apăra convenţia care ne-a constituit. Dacă vom fi bărbaţi în această apărare, voitorii de rău vor fi amărâţi şi viitorul asigurat.

Pe acest tărâm, facem astăzi apel patriotismului vostru. Care este ţelul caimăcămiei. Ea este chemată s'aplice convenţia; ea se manifestează în toate actele ei, ea voeşte ca şi în trecut, ca instituţiile nouă să nu fie decât nişte paravanuri în dosul cărora să fie iertat unei clase să facă toate jafurile şi toate nelegiuirile.

Dela obştească adunare viitoare aşteaptă ea acest rezultat Elecţiile dar o preocupă; şi destituind pe funcţionari şi puind pe alţii, speră să sugrume dela început suveranitatea naţională; dar şi chiar dacă destituirile n'ar produce acest efect, ele simt cea dintâiu călcare a convenţiei şi care ar autoriza pe toate celelalte călcări. Noi din Argeş protestăm şi trimetem protestarea pentru o deputăţie, sperăm că şi Dvs. o să urmaţi asemenea; şi că o să ne faceţi plăcerea ca deputăţia Dv. să vie să se unească cu a noastră şi să înainteze la Bucureşti.

De pe atunci şi de pe timpul lui Cuza Vodă care a împroprietărit pe ţărani şi a adus dreptatea în ţară, se păstrează frumoase amintiri şi legende împrejurul numelui primului domnitor al principatelor unite, voevod care, travestit, căutà să se încredinţeze singur de felul cum se aplică legile, căutà să prindă pe cei cari vând

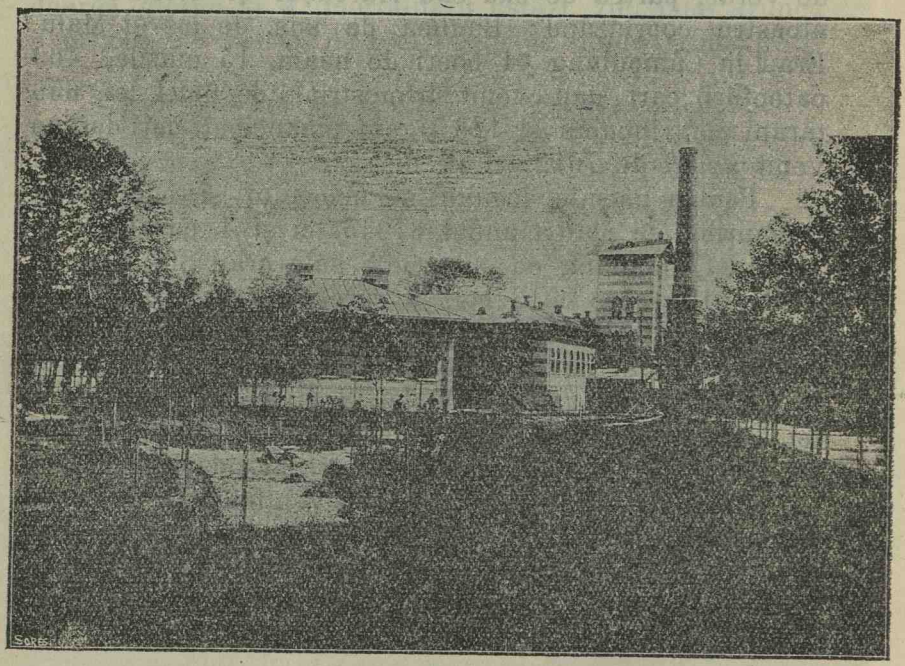

Alee principală din parcul Kreţulescu (Băi)

strâmb — or cu ocaua mică, pe judecători şi administratorii cari nu fac dreptate, pe ostaşii cari nu şi făceau datoria şi pe călugării cari necinsteau haina monahală şi petreceau în scamarii şi chefuri în sfintele monastiri ale Statului — pe ale căror averi mai în urmă le-a şi secularizat.

Pe timpul acela Câmpulungenii, mai ales cei bogaţi erau îngroziţi de faptele „haiducului“ devenit legendar, Radu lui Anghel de fel din Greci Boţeşti Dâmboviţa în

vecinătatea Muscelului, de unde a haiducit „călcând“ şi pe unii Câmpulungeni. E cunoscut în mai multe variante cântecul acestui locuitor al codrilor.

. . . . . .
La fagul cu frunza deasă,
Şi cu umbruliţa groasă
Şed voinici ca în casă,
Şed haiducii nu le pasă.

Tot voinici aleşi panduri
Tâlhari neaoşi de păduri
Raşi la falcă, groşi la ceafă
Cu mustăţi în varvarici
Cum stă bine la voinici.
. . . . . .

Când, după trimiterea multor potere l-au prins pentru cea din urmă oară împuşcându l în dealul Cârstenilor şi l-au dus în Câmpulung, toţi cei bogaţi au răsuflat. I s'a făcut chipul şi l-au atârnat în faţa primăriei, iar rămăşiţele pământeşti i le-au îngropat la Sf. Troiţă în Câmpulung (1865).

Cei cari mai trăesc de pe vremea aceia povestesc şi acum de groaza ce eră în oraş la vederea chipului fioros ce avea Radu lu Anghel şi cum — copiii cei de atunci au tremurat o noapte întreagă de groază [1]).

La 1866, după ce a sosit în ţară şi s'a uns ca domn, regele Carol I, a vizitat Câmpulungul şi împrejurimile [2]).

---

1) Intre alte fapte pentru care e şi lăudat, acest „haiduc“ este şi aceia că într'o zi s'a dus „să calce“ pe bătrânul Simon din Suslăneşti. Acolo însă, văzând că acela are copii mulţi şi că aceia se închinau lui Dumnezeu să-i scape de jaf, făcând frumos semnul crucii, a renunţat a mai luà ceva dela bătrânul Simon şi-a plecat la codru. Această întâmplare e pomenită într'o baladă —necunoscută în numeroasele colecţii apărute— pe care o ştie Ghiţă Olteanu din Suslăneşti. Radu lui Anghel ar fi povestit mai târziu bătrânului Simon, că el este cel care a renunţat de a-l jefuì.

2) Din carnetul de turist al Regelui Carol:

„La opt ore dimineaţa, plecăm pe valea Dâmboviţei în sus; peste munţi duce un drum foarte greu dar foarte pitoresc şi care adesea oferă privelişti întinse asupra lanţului Carpaţilor şi atinge un şir de sate frumoase, locuinţe solide şi bine îngrijite ale unor ţărani de munte, avuţii incomparabile cu tristele localităţi ale câmpiei. După un drum de opt ore, prinţul soseşte pela 4 după amiazi, la Câmpulung, un orăşel frumos în mijiocul munţilor unde i se pregăteşte o primire cordială.

Primirea ce i s'a făcut şi poziţiile încântătoare ale Muscelului şi Câmpulungului l-au hotărât pe regele întemeetor să-şi dureze aci castel[1]), înainte de a şi-l clăci la Sinaia; dar se zice, n'a fost cu putinţă ca regele să găsească aici bunăvoinţele şi locul dorit pentru castelul său. Se spune însă că a fost mâhnit pentru aceasta şi că o singură dată a mai venit prin oraşul nostru. I-a fost dat însă ca, altarul de lumină ce l-a întemeiat şi-i poartă numele, *şcoala normală „Carol I"*, înfiinţată în 1867, să se mute aci chiar în partea oraşului ce-i era aşa de dragă...

Când ne vedeau în vremile străbune
In faţa loviturii sorţii, slabi,
Indemnuri de credinţă şi virtute
Ne trimeteau bătrânii Basarabi
Şi tot aici, în zi de sărbătoare,
Al vremurilor nouă falnic sol
A ridicat cu fruntea către soare
Locaş luminei Marelui Carol.

Bâlciul şi înflorirea comercială a Câmpulungului au fost multă vreme şi mai vestite decât acum; casele mari comerciale din trecut a lui Nicolae Nicolau, Bratu Constantin, Stelica, Petrache Crasan, Ioniţă Hristodor, Ghiţă Argeşanu, Pătulea Sărdaru Ilie; s'au spulberat ca ţărâna în vânt, fără urmă şi fără urmări[2]).

Impuţinarea legăturilor cu Braşovul, a întors privirile Câmpulungenilor spre resursele proprii ale împrejurimilor: pădurile munţilor, varul Mateiaşului şi piatra Albeştilor.

---

1) I. Nicolaescu-Bugheanu în „Prietenul nostru" a. l.
„Cine s'a opus atunci, nu ştim; destul că această greşeală nu se poate răscumpără nici cu toate milioanele cu cari s'a împrumutat şi se va mai împrumută comuna."

2) I. Nicolaescu-Bugheanu în „Prietenul nostru" a. I şi urmare:
„Numai venerabilul Petrică Ionescu (Kesat) îşi mai scutură părul alb de ninsoarea anilor, povestind cu lacrimi în ochi ce-a fost atunci. El singur este pilda vie a omului econom şi cu moravuri curate, singur părinte şi urmaş al unor tradiţiuni negustoreşti dispărute.

La 1877—1878 în timpul războiului pentru neatârnare, s'a construit —din Câmpulung la Mățău— șoseaua frumoasă, ce se vede azi construită de armata română [1]), retrasă la munți, înainte d'a intrà în lupta cu Turcii. In luptele vitejești date în Bulgaria, Câmpulungenii și Muscelenii au uimit lumea prin vitejia lor, iar batalionul de Muscel, după ce a cerut și obținut onoarea de a combate în linia I și de a începe ofensiva s'a luptat eroic dar *Maiorul Giurescu* în fruntea batalionului a căzut mort [2]).

Cum era în 1878 Câmpulungul, târgul său și moravurile sale se poate vedeà în cele scrise de poetul acelor timpuri.

Reproducem unele versuri:

„Câmpulungul cu Brașovul ce nu sunt în depărtare
In poziții ș'obiceiuri are mult asemănare;
Casele cu gust făcute; stradele largi și curate;
Aer curat, apa rece; peisage minunate;
In fine, traiul prea efin în astă urbă frumoasă

---

[1]) Regimente de dorobanți din Roman.

[2]) In ziua de 7 Noembrie, batalionul de Muscel aflat în linie de bătae înainte de a merge la atac este inspectat de colonelul Slăniceanu (din Slănic) comandantul diviziei, care ține trupei următoarea cuvântare:

„Sunt mândru de a vă cunoaște în aceste momente supreme. Sunt cu atât mai mândru și încurajat cu cât am constatat devotamentul cu care v'ați oferit voluntar de a combate în în linia I. Nu mă îndoesc o secundă că fiecare își va face datoria. Vă mulțumesc și vă urez victorie și bun succes. Sper că, voind Dumnezeu, deseară să ne vedem cu toții la Rahova".

La 7 Noembrie ora 7,40 dimineața batalionul Muscel cu un efectiv de 720 oameni se formează în coloană de batalion pe companie și după un mers de o oră, ajunge la 4 km. în fața poziției inamicului. După o canonadă de vreo 2 ore între artileria noastră și cea inamică, batalionul de Muscel și o companie din regimentul 6-lea de dorobanți pornesc spre pozițiile inamice în tiraliori. Lanțul de tiraliori înaintează sub focul ucigător al Turcilor; cu puține pierderi ocupă prima redută, pe al cărui parapet Sublocotenentul Spiroiu înfipse fanionul batalionului.

Inamicul retrăgându-se, trupa se entusiasmă și coboară valea spre inamic în pas alergător, atunci inamicul se ascunse în a doua redută. Aci începu lupta decisivă. Batalionul întâmpină o rezistență îngrozitoare și comandantul batalionului, maiorul Giurescu căzu mort la 20 pași de redută".

Unde cu puţin există o familie numeroasă
Aceste locuri sunt vara de mulţi streini vizitate
Unii numai pentru aer, alţii pentru zer şi lapte
Câmpulungul este, încă, *un oraş privilegiat*
Aici Evrei nu există şi nici nu au existat
Afară de unul singur, care e tinichigiu
Ca un Ciurez între pasări, ca între Turci un Hagiu
Oteluri sunt prea puţine unde nu prea este rost
Restaurante, vr'o patru, unde se găteşte prost

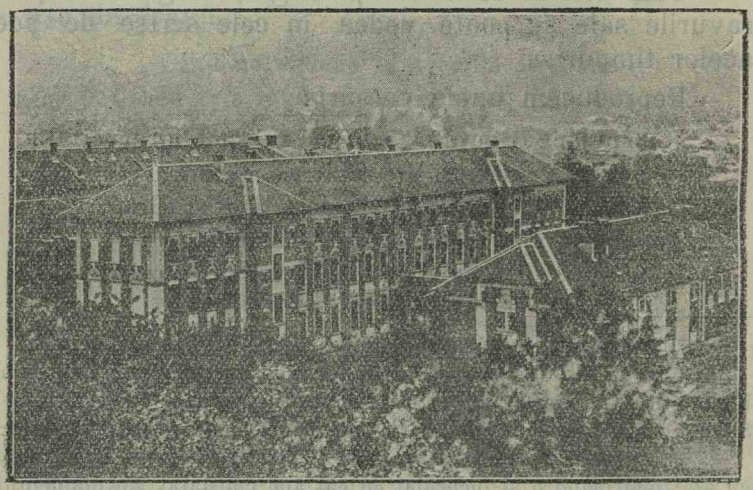

Şcoala normală de băieţi „Carol I"

In case particulare mulţi streini s'adăpostesc
Birji nu sunt de fel p'aicea şi nici cai nu se găsesc
Doritorii îşi procură birjile dela Piteşti
Iar pe munţi, cu cai din Rucăr poţi ca să călăreşti

. . . . . .

Vorbind de Flămânda:

Pe creasta astei coline se înalţă mai 'nainte
Un şir de chilii modeste unde şedea un părinte
In mijloc era un templu, acesta era un schit,
De familia Rosetti acum un secol zidit

Un strănepot al acelei familii a dăruit
Primăriei cei locale venitul acestui schit
Ş'n loc să se zidească pe a templului ruină
O artistică capelă, împrejur cu o grădină
D'un grilaj împrejmuită, prelucrat cu măestrie
S'a ridicat o zidărie fără gust şi simetrie,
Care crapă fără veste până a nu fi terminată;
Ş'astăzi creasta Flămândei este o ruină toată.

. . . . . .

In Câmpulung este acum târgul Sfântului Ilie
Ce toată lumea atrage din munte şi din câmpie
Dela Flămânda s'aude un sunet ş'o tobă mare,
Ce invită toţi copii ca să se pue călare,
Pe cai de lemn ş'alte iesme, ce ca gândul se 'nvârtesc
Mai sunt şi două maimuţe care se schimbonosesc
Şi fac să râză cu hohot gură-cască gugumani
Care vin să se distreze pentru vr'o doi gologani
După văi şi după dealuri coboară săteni, cu mii
Cu piciorul sau călare, bărbaţi, femei şi copii
Fetele s'opresc la gârlă, purtând buchete de flori
Şi picioarele îşi spală şi le pun în pantofiori
Apoi un ciob de oglindă îşi scoate din sânişor
Şi îşi netezesc cosiţa, intrând gătite în zbor.
Stai în târg atunci d'o parte spre a privi defilând
Femei cu trâmbe de pânză, gluga la umeri purtând:
Fete cu coada pe spate şi la ureche cu flori
Şi ţărani ce cască gura la marfa de negustori
Printre femei vezi nevasta vreunui Postelnic
Cu iia în fir şi fluturi şi cu chipul frumuşel
Fota cu flori de-o palmă, maramă de borangic
Şi în picioare cu ghete, inel în degetul mic.
Unele poartă medalii, date chiar de domnitor
Pentru costumul lor simplu dar cu gust ş'atragator.

Din vre'o douăzeci vădane şi vr'o treizeci de copile
Abia am văzut vr'o zece care să fie gentile
Iar măritate, puţine care să fie frumoase
In genere însă toate au costumuri graţioase.

Floarea lor cea favorită e busuioc, rosmarin
Unele poartă şi Dalii, la ureche sau la sân
In ziua de Sân Ilie şi Sfântul Pantelimon
Nu rămân femei prin sate căci vin la sbor cu plocon
Mai toate aduc cu ele câte ceva de vânzare
Chilimuri, ie, marame, pânză, fote şi ştergare.
Câmpulungul, care este de felul său liniştit
La Sânt Ilie devine sgomotos şi 'nsufleţit
. . . . . .
Iată ce ne spune bătrânii: Câmpulungu era vestit
De carne, pâine şi cinste; astăzi s'a ticăloşit
. . . . . .
Veninul corupţiunii şi în Muscel s'a întins
Şi chiar candela cea sacră a vestalelor s'a stins
. . . . . .
E păcat aşa grădină să aibă puţine flori
Cu profum de frumuseţe şi cu mari atrăgători
Ce e drept tot mai sunt raze cum şi crin şi ghiocei
Dar e şi cucută multă—şi mărăcini o! cât vrei!

Bâlciul din Câmpulung a mai luat viaţă decând, sub Ion Brătianu, s'a introdus şi oraşul nostru în reţeaua economică a României construindu-se linia fierată Goleşti Câmpulung pusă în circulaţie în 1866, pe când era prefect Dumitrache Micescu.

. . . . . .

De Sf. Ilie, în cetatea lui Radu Negru, e zi de bâlciu: ziua când se umple piaţa cu prăvălii improvizate pentru toate soiurile de negustorii cu etalaje de toate mărfurile închipuite, cu fel de fel de localuri de petrecere, cu bărăci de panorame, cu corturi de menagerii ambulante.

„Din toată amestecătura asta disparată sub feeria soarelui de vară iese o împestriţătură de culori neaşteptate, un zgomot asurzitor de vorbe, de râsete, de strigăte, de instrumente de aramă, de bătăi de cleşte în grătare, de fluere, de pocnituri.

„Printre toate acestea, lumea umblă forfota într'o vălmăşală de orăşeni şi săteni, de surtucari şi de muntence, în mândrul port românesc. *Cu fota strânsă în jurul trupului, cu al-*

titele albe ca zăpada, înflorite cu fluturi și arnici, cu maramele învârstate cu șabace, atârnând de pe cap până 'n călcâe, cu coade de păr lăsate pe spate, ele păşesc sănătos și mândru ca niște zeițe coborâte din vreun Olimp. Au crescut ca brazii în seninătatea aerului curat al culmilor, în singurătatea munților măreți, în preajma codrilor sălbatici și totuș, nu par nici cum a nu fi la locul lor printre orășeni

„Pentru o zi târgul e al lor. Dela un cap la altul îl împlu cu strălucirea multicoloră a hainilor lor de sărbătoare, cu rostul

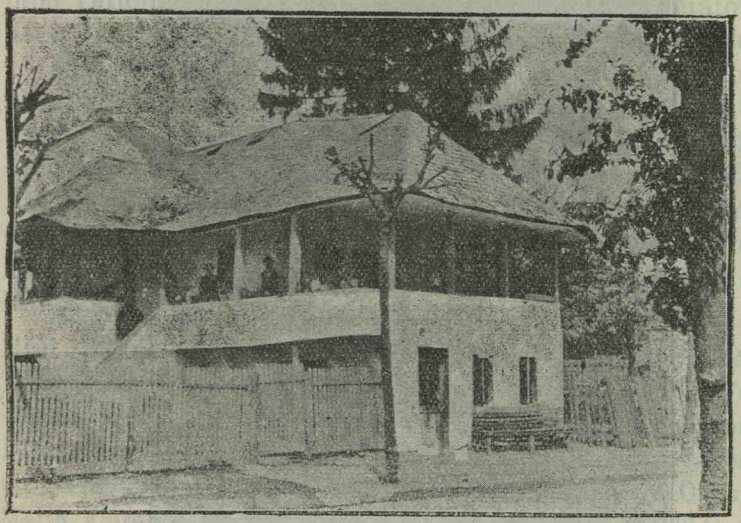

Casă veche din Câmpulung

înțelept al vorbei și al purtării lor, și, după ce lasă în mâna negustorilor limbuți din bâlci o bună parte a câștigului muncii lor de peste an, se împrăștie iar prin văgăunile Carpaților noștrii, s'afundă prin desișul codrilor și-și reiau viața de aprigă muncă, *alcătuind, acolo sus rezerva veșnic nesecată a neamului nostru.*"

In Câmpulung s'au dat, începând dela 1888, lupte pentru emanciparea țărănimei nesocotită pe atunci, când n'avea dreptul de vot, așa cum e azi, iar acel pe care-l avea era de multeori fictiv.

De pe la 1860 au început să se înmulţească şcoalele: şcoala Nr. 1 de fete 1861, Nr. 2 băeţi în 1896, Nr. 3 băeţi 1896, şi gimnaziul Dinicu Golescu, după numele aceluia care a reorganizat prima şcoală înfiinţată la sate în Goleşti, de familia Goleştilor, iar în 1895 s'a mutat aci şcoala normală Carol I, înfiinţată la 1867.

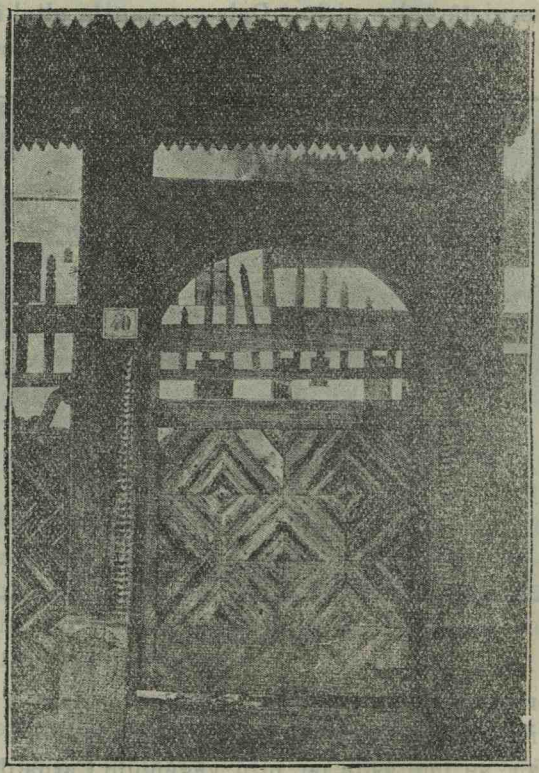

Poartă veche

Cu aceste şcoale şi cu unele societăţi culturale, reviste şi ziare, dându-se o nouă viaţă oraşului nostru, viaţa care a trăit cu mai multă putere dela vremea lui Haret în fruntea învăţământului şi educaţiei naţionale, prin biblioteci, teatre şcoalare, grădini, cercuri culturale, jurii de împăciuire ş. a. «Învăţători şi toţi cei cari au venit

aci cu drag--ziceà Marele Haret la o serbare în Bogăteşti—„aveţi o mare chemare, căci suntem la un moment hotărâtor al vieţii noastre naţionale: speranţele noastre toate sunt puse în sâmburele românesc, în regatul Român, *care actualmente suferă de lipsă de echilibru şi care lipsă se va îndeplini numai prin înălţarea celor de jos.* Această înălţare stă în mâinile preotului şi ale învăţătorului. Până acum a lipsit buna îndrumare de a sfătui şi convinge pe săteni să se folosească în mod raţional de ceia ce au. Urez preoţilor şi învăţătorilor de a stărui pe această cale. Aşa să ne ajute Dumnezeu!“

La 1897 s'a inaugurat aici în Câmpulung, bustul eroului dela 1877, Maiorul Giurescu, şi tot în 1898, bustul lui Radu Negru, lucrat de bronz după modelul artistului Mirea [1]). Bustul e ridicat în amintirea *Maiolui Dumitru Giurescu* şi a Locotenentului G. Bordeanu cum şi a următorilor ostaşi ai Batalionului de Dorobanţi Muscel, morţi în războiul independenţei, la atacul dela Rahova 7 Noembrie 1877.

Miţu Nicolae,	cap.	Poenari	Simion S. Durdul,	sold.	Măţău
Dorian Ioan	„	Dragoslavele	Puicuşi Iosif	„	V. Foii
Stancu Niţă	„	Valea Popi	Ologelu Ioan	„	Bădeni P.
Niţulescu Toma	„	Domneşti	Soceanu Gh.	„	Lereşti
Grigorescu Ion,	sold.	„	Ene Manolache	„	Ciumeşti
Marin Florea	„	V. Mare	Vlăsceanu Niţă	„	Ţiţeşti
Ispas Gheorghe	„	C-lung	Marin Ioan	„	„
Copae Ştefan	„	„	Bugha I. Ene	„	Coşeşei
Oprea Herea	„	„	Vasile Mihaiu	„	„
Popescu Ştefan	„	Godeni	Niţă Şerben	„	V. Popi
Aurel Gheorghe	„	Aninoasa	Ion Dumitru	„	Hârtieşti
Niţescu Oprea	„	Văleni	Nicuţă Dumitru	„	„

[1]) Piedestalul e tăiat în piatră de Albeşti şi lucrat după planul schiţat de arhitectul Săvulescu. Intre coloanele celor 4 laturi ale piedestalului sunt patru plăci de marmură neagră cu inscripţiile următoare:

„In anul 1898 August 15. In zilele regelui Carol fundatorul Rega-
„tului Român. Câmpulungul, primul scaun domnesc, salută chipul de bronz
„al urzitorului Ţării Româneşti. Memoriei luceafărului Basarabilor admi-
„ratorii gloriei străbune“.

Butoiu Ion,	sold.	Vrăneşti	Matei Gheorghe,	sold.	Mihăeşti
Chivăscu Ion	„	Rucăr	Tănăsescu Nic.	„	Corbi
Grancea N-lae	„	„	Boteanu Niţă	„	Băjeşti
Tutulea Ion	„	„	Potângu Ion	„	Boteni
Mircea Bucur	„	Dragoslavele	Ioascu Teodor	„	Topoloveni

La sfârşitul sec. XIX găsim în Câmpulung, trecute ca monumente publice, următoarele Biserici: Muceniţa Marina [1]) Valea [2]) Sfânta Treime [3]), Şubeşti [4]), Sf. Ilie [5]) şi următoarele cruci: una lângă şcoala No. 1, alta lângă curtea D lui Mihăescu, leat 1660, alta cuprinzând privelegiile oraşului Câmpulung, zidită în casele D lui Berechet, alta în piaţa (crucea lui Duca Vodă), alta în curtea bisericii Scheiu, 1615, în limba slavonă, alta în strada Negru Vodă din timpul lui Brâncoveanu, piatra cu inscripţie latină dela Bărăţie, 1300, şi două castre romane; iar ca monumente istorice numai biserica Sf. Gheorghe.

---

1) Cu lucruri preţioase de piatră pentru istoria epigrafiei naţionale cum şi cu următoarele obiecte interesante: o cristelniţă de piatră cu inscripţii de jur împrejur, trei icoane (Domnul Hristos, Maica Domnului), aceasta purtând pe ea inscripţiune, din care se vede că a fost făcută în 1781 „de mâna mult păcătosului Şerban Diaconu zugrav ot Dolgopol", două sfeşnice de lemn frumos sculptate şi o pereche de paftale de argint. Tâmpla artistic lucrată.

2) Cu 6 icoane vechi datorite aceluiaş Şerban zugrav.

3) Din pisania slavonă şi pusă în frontispiciu cu data 1632, se vede că a fost zugrăvită în timpul lui Mateiu Basarab. Picturile, deşi din 1730, prezintă mare interes din punct de vedere al artei bizantine şi păstrate aşa, datorită lui C. Esarcu, care oprise distrugerea lor cu prilejul unei restaurări. Obiecte de seamă sunt: 6 pietre cu inscripţie slavone din sec. XVII, XVIII şi 3 icoane vechi.

4) Din pisania săpată în frontispiciu se vede că biserica „a fost din temelie zidită de către Dosoftei arhimandritul mânăstirii Câmpulung, alăturea de altă biserică făcută în anul 1552 şi apoi dărâmată. Are stampilă şi un jeţ domnesc sau arhieresc, frumos lucrate, o icoană veche din 1825, patru pietre cu inscripţiuni—aruncată în curte,—pe o piatră fiind chiar pisania slavonă a vechii biserici; alta, purtând data 1575, alta 1727 şi a patra un fragment cu inscripţie slavonă.

5) Cu lucruri interesante: o icoană datorită tot lui Şerban zugravul şi pietre cu inscripţii vechi, unele însă fiind tăiate în bucăţi şi puse ca trepte la scări şi altele băgate în temelii

Osebit de acestea sunt multe altele, care sunt văzute în cuprinsul acestei lucrări, Mânăstirea Negru Vodă, Biserica Bradu [1]), Biserica Sfântul Niculae [2]) şi alte cruci: crucea cea de lângă lagărul roman Jidova, cu inscripţie din 1661, alta în dreptul văii Drăceştilor din timpul lui Grigore Vodă Ghica, alta la drum, cum scobori din curtea bisericii Scheiu (leatul fiind îngropat în pământ), alta în ograda lui Dumitru Soare din str. Negru Vodă (Scheiu), cu inscripţie slavonă din 1615, alta în

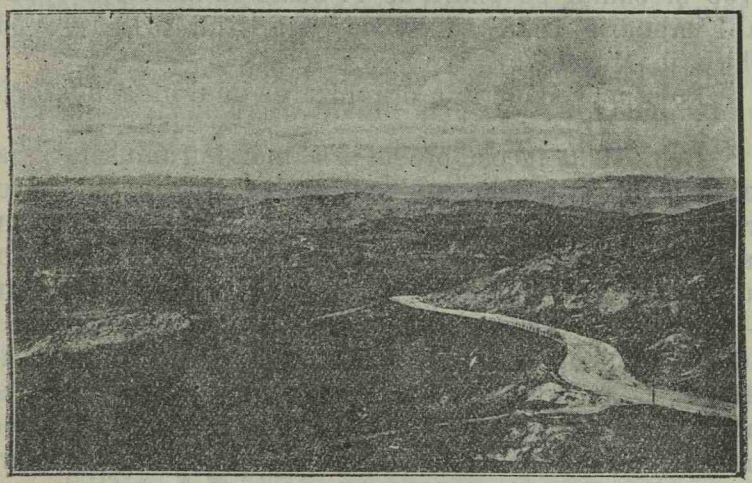

Şoseaua Mateiaşului

str. Negru Vodă în dreptul bisericii Valea cu inscripţia slavonă, alta în curtea bisericii Valea din timpul lui Şerban Vodă, alta în strada Negru Vodă în dreptul casei

[1]) Cu multe pietre înşirate şi părăsite, cu un catavaş de lemn, o cruce lucrată în filigram, o icoană cu hramul adormirii şi cu semnătura Spandonizograv 1773 şi alta de Gh. Popp zugrav 1737, o a treia reprezentând soborul Sfinţilor Voevozi şi uşile având pe ele sculptate un vultur cu două capete.

[2]) Mai multe icoane de preţ datorite zugravului Şerban, o piatră cu inscripţie grecească din 1707, un fragment sculptural, încastrat în zid, o evanghelie românească din 1812, ferecată în nişte scoarţe de argint de o lucrătură admirabilă, în filigrame de smalţ şi cu inscripţie grecească din 1669.

Urlăţeanu din timpul lui Constantin Brâncoveanu, alta în curtea bisericii Şubeşti din timpul lui Mihaiu Viteazul, o piatră cu inscripţie la fântâna Bumbulici, o cruce în Bughea de Sus, 5 în Bughea de Jos, 4 în Vişoiu (una din ele fiind în amintirea *ciumaţilor*), 5 în Apa Sărată, etc. Crucea lui Socol din 1636, nu se mai găsea, ci numai postamentul: crucea fusese întrebuinţată la clădirea unor case. In curtea Poliţiei se găsia pisania săpată pe piatra dela schitul Mărculeşti (Flămânda), din anul 1765 şi baniţa pe piatra de 44 ocale cu inscripţie săpată la 1 Ianuarie 1825, cu ocazia venirii lui Grigore Vodă Ghica în Muşcel.

Pe atunci se lucra la organizarea unui *muzeu istoric.*

Dela 1900 încoa, oraşul s'a mai înfrumuseţat, iar şcoalele din Câmpulung s'au înmulţit şi prin ele s'a lucrat cât mai mult la trezirea unei cât mai vii conştiinţe naţionale, conştiinţa pe care Câmpulungenii şi Muşcelenii au dovedit-o în deajuns cu prilejul războiului celui mare — în ajunul căruia Prefectul de atunci al judeţului a ridicat vălul de pe statuia patriotului I. C. Brătianu arătându-i, în cuvinte care rămân, că idealul său se înfăptueşte. In amintirea luptelor din 1913 se ridicase, încă din 1914, un monument în cinstea ostaşilor morţi ai regimentelor 30 şi 70 Infanterie :

Bratu Emilian,	Plutonier	Major,	Câmpulung,	Reg.	Muscel Nr. 30
Popescu Ion Ilie,	Sergent	„	„	„	„
Miresou Ion,	Caporal	Corbi	„	„	„
Dulercea Ion	„	Priboeni	„	„	„
Păslaru Gheorghe,	Soldat	Câmpulung	„	„	„
Iordache Ion	„	Văleni	„	„	„
Tănase Ion	„	Vlădeşti	„	„	„
Sfetcu Vasile	„	Goleşti Podg.	„	„	„
Văcăreanu Nicolae	„	Vulturești	„	„	„
Negru Ion	„	Conteşti	„	„	„
Comăneci Gheorghe	„	Stoeneşti	„	„	„
Fulga Gheorghe	„	Câmpulung	„	„	„
Dumitru Constantin	„	V. Mărului	„	„	„

Miron Constantin,	soldat	Corbi	Reg. Muscel Nr. 30
Tănască Dumitru	„	Vrăneşti	„ 70 Infanterie
Brăgărea Ion	„	Câmpulung	„ „ „
Tufcanu Petre	„	Robeşti	„ „ „
Tudor Gheorghe	„	Ciulniţa	„ „ „
Savu Ion	„	Godeni	Reg. Muscel Nr. 30
Stănoiu P. Marin	„	Câmpulung	„ „ „

Inainte de războiu, regele liberator, a trimes în Câmpulungul nostru pe A. S. R. Princepele Carol, ca să organizeze *cohorta cercetaşilor Negru-Vodă*, atât de trebuincioasă la războiu.

Cu acest prilej i s'a spus „prinţului viselor noastre“ cuvinte cari merg la inimă şi s'au scris minunate versuri de Soricu, pe atunci profesor în Câmpulung:

O! Doamne, fă din harul milei tale,
Să se 'nplinească visul nostru sfânt,
Fă să se curme cântecul de jale
Ce dinspre munţi ni-l poartă
Al serii vânt.

Acelaş soare fă să lumineze
Pe toţi cari au acelaş vis curat
Toţi cei d'un neam să binecuvânteze
In veci, de veci pe Carol împărat.

In timpul războiului, Câmpulungul nostru şi împrejurimile, au fost teatrul celor mai grozave lupte, de rezultatul cărora, cum vom vedeà, a atârnat, mai mult ca de oricare rezultat, soarta neamului românesc.

După ofensiva din Transilvania, puterile centrale îngrămădind un însemnat număr de trupe, au împins oştile noastre înapoi şi după aceia au încercat să pătrundă în Carpaţii Moldovei, spre a despărţi armata românească de cea rusească. Văzând însă că încercările le sunt fără folos, s'au hotărît să îndrepteze acţiunea principală a armatei austro-germane spre a cuceri capitala ţării noastre *„pe drumul cel mai scurt“*. Şi dru-

mul cel mai scurt era acela, care trecea prin trecătorile dintre Valea Argeşului şi a Buzăului, având mai ales ca centru regiunea Predeal. Şi împotriva acestei regiuni muntoase avea să îndrepte duşmanul *lovitura cea mai puternică.*

Dacă izbutia atunci, ţara ar fi fost împărţită în două, rămânând — încă din Sept. 1916 — în mâna duşmanului, pe lângă capitala ţării şi pământurile mănoase cu frumuseţile şi bogăţiile lor şi cea mai mare parte din armată cu muniţiuni — lipsindu-ne de hrana ostaşilor, de viteji şi de armătura cu care mai târziu s'a refăcut oastea ţării şi ni s'a făurit România mare.

Cu gândul de a ne răpune, divizia 89 intră în compunerea armatei Stabs şi fu trimeasă să atace trecătorile Buzăului, iar *Generalului von Morgen* i se încredinţă conducerea unui nou grup, format la început, din div. 76 germană şi brigada 8 de Alpini austro-ungari, la care scurt timp în urmă, fu adăogată şi div. 12 bavareză. Strabs a atacat trecătorile Predealului şi Buzăului, iar Morgen a atacat Branul.

Dar aci, în munţii noştri, au învăţat ei—mai mult ca ori unde — ce însemnează vitejia românească : aci au cunoscut ce pot Şoimii cari, când se luptau cu duşmanul, cântau cu foc :

Şi voi dealuri şi voi munţi
Şi voi uriaşi cărunţi
Şi voi brazi de vânt bătuţi,
Ia vă uitaţi voi la noi
Cum ne luptăm pentru voi
Dumnezeu să ne păzească
Ţara noastră românească.

Şi rezistenţa eroică a Românilor şi atacurile înverşunate ale lor împotriva puhoiului, care voia să ne înghită, a dat, cum se ştie, altă întorsătură planului Germanilor cari au trebuit, în cele din urmă să apuce tot pe drumul cel mai lung, pela Jiu [1]).

Cum s'au luptat voinicii noştri atunci o spune d-l

[1]) Descrierea amănunţită a acestor lupte se poate vedea în volumul „Dragoslavele".

General Manolescu într'o scrisoare ce ne-a trimes [1]), care încheie lăudând puterea morală a celor cari au luptat şi s'au sacrificat aci şi adăogând: „sosirea ei (divizia 12) la timp constitue un moment important din apărarea Carpaţilor... Operaţiunile din această regiune nu sunt puse în evidenţa istorică pe care o merită".

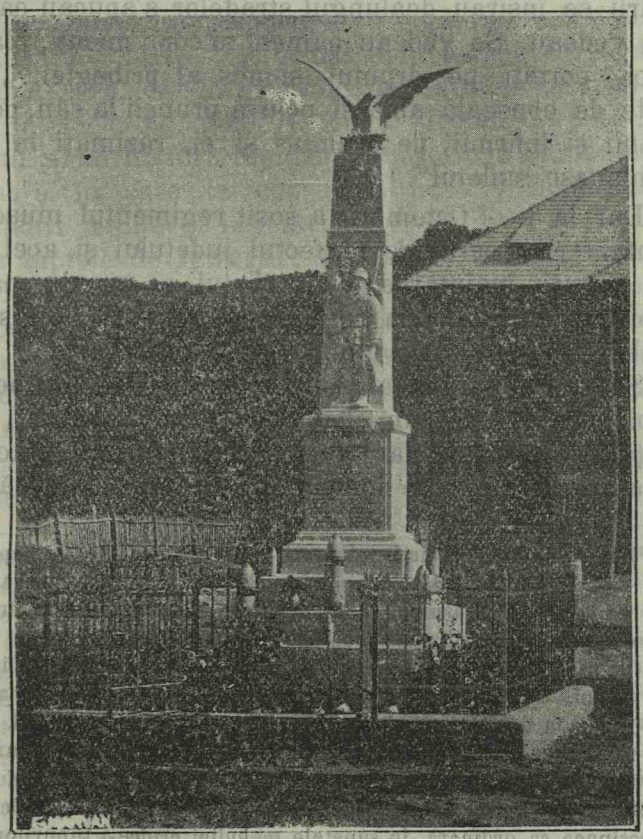

Un monument al eroilor din Muscel

La 26 Septembrie, când începuse să vină refugiaţii Ardeleni şi când primul aeroplan, care apăruse deasupra Câmpulungului, făcù atâtea victime, lumea civilă începù

[1]) A se vedea vol. „Dragoslavele" p. 316—317.

a lua cu grămada drumul pribegiei. Oraşul se goleà de populaţie şi mai ales de cei bogaţi.

Pe când în noaptea de 30 Septembrie în oraş erà întunecime complectă, coloanele se retrăgeau în galopul cailor, iar pe străzi o amestecătură de civili şi militari alergau zăpăciţi, în toate părţile strigând: „vin Nemţii!“ Fugarii se înşirau dealungul stradelor ş'apucau care încotro vedeau. Se vedeau oameni şi copii micuţi, plăpânzi şi goi, porniţi pe drumul spinos al pribegiei. „Femei slăbite de oboseală abia-şi poartă pruncii la sân, pe când bătrânii şi infirmii, pe drumuri şi ei, răzimaţi în cârjă, îşi chinuesc sufletul“.

Dar la 3—4 Octombrie a sosit regimentul muscelean 70 infanterie, cerut de prefectul judeţului şi acel regiment a oprit înaintarea duşmanului şi nu s'a mai dat înapoi un pas, pânăla retragerea generală. Cu sosirea trupelor acestora Câmpulungul fusese salvat[1]).

Şease săptămâni au ţinut Muscelenii în loc pe duşmanul care veneà cum spune cântecul: „Turbat, crunt la faţă, blestemat“; iar după 168 lupte şi atacuri şi contra-atacuri[2]), toate încununate de cel mai desăvârşit

---

[1]) Insemnătatea opririi retragerii din noaptea de 30 Septembrie 1916 a fost mare, întrucât dacă divizia 22 s'ar fi retras chiar atunci la sud de Câmpulung, oraşul ar fi fost ocupat de a doua zi de inamic şi ajutoarele ce ne-au sosit peste două trei zile nu mai puteau folosi. Câmpulungul ar fi suferit şi mai mari stricăciuni, iar dezastrul dela Jiu puteà să ne vie încă depe atunci pela Câmpulung şi ar fi fost mult mai mare.

[2]) In ziua de 15 Octombrie 1916, Consiliul general al jud. Muscel, sub preşedinţia d-lui Ioan Giurculescu, trimite telegrama următoare, d-lui Prim-Ministru I. C. Brătianu: „Consiliul general al judeţului Muscel, în asistenţa D-lui Prefect Ioan Giurculescu, şi-a deschis azi 15 Octombrie 1916, sesiunea sa ordinară, în sunetele melodiei eroice a tunurilor româneşti, pavăză de oţel a străvechiului oraş Câmpulungul, care astăzi are cinstea de a fi ţinta sforţărilor disperate ale inamicului patriei şi civilizaţiei.

In ciuda lor, primul scaun domnesc al Ţării româneşti există şi va există prin forţa neînvinsă a armatelor româneşti şi prin forţa-i materială a unui trecut glorios!

Consiliul general de Muscel îşi îndreaptă respectos primele gânduri pururea devotate şi recunoscătoare, către marele şi iubitul nostru Rege

succes, în urma ordinului de retragere generală[3]), regimentul a părăsit lupta retrăgându-se pe valea Argeşelului...

. . . . . .

La 9 Noembrie duşmanul care demult tindeà să ocupe Câmpulungul şi aşezase un tun de calibru mare pe muntele Căpitanul, reuşeşte să bombardeze chiar centrul oraşului. Lumea începù să fugă, rămânând numai Prefectul cu câţiva. A urmat apoi bombardarea 4—5 zile, după care, dându-se ordin de retragerea trupelor, fiecare a plecat pe unde a putut şi cum a putut, iar inamicul a intrat fără luptă şi fără glorie în Câmpulungul evacuat şi în care te cuprindeà jalea văzând case şi alte clădiri jefuite şi surpate.

In luptele de retragere din Muscel, la Mesteacăn, s'a stins Câmpulungeanul Lt.-Colonel Zlatian, care după ce scrià comandantului său: *„mă voiu menţine pe poziţie pânăla primirea ordinului D-v. considerându-mă trupă de sacrificiu“*, a luptat cu aşa îndârjire, că inamicul n'a putut sparge frontul şi însuşi acest erou a murit luptând cu arma în linia trăgătorilor, lovit de mai multe gloanţe în cap şi 'n gât.

Ferdinand I voevodul aşteptat de toate generaţiunile, ca să întroneze aevea aspiraţiunile milenare ale neamului nostru românesc! Rugând călduros pe primul său sfetnic să depună la picioarele Tronului expresiunea acestor simţiminte şi profunde omagii, Consiliul general de Muscel îşi îndeplineşte o scumpă datorie, rugând deasemenea pe d-l Prim-Ministru, stegarul predestinat al idealurilor noastre naţionale, să primească expresiunea sentimentelor noastre de nestrămutat devotament şi admiraţiune pentru vigoarea neasemănată, cu care ţine sus şi neclintit, în viforul acestor vremuri, mândrul nostru tricolor, ce poartă în cutele-i falnice, tradiţiunile de glorie, un ideal de dreptate istorică şi toată puterea de viaţă nemuritoare a rasei latine“.

Iar Primul-Ministru, răspundeà:

„Simţimintele pe cari, în cuvinte atât de călduroase, Consiliul judeţean de Muscel mi-le exprimă, sunt o înbărbătare în lupta pentru îndeplinirea aspiraţiunilor neamului. Strâns uniţi în jurul iubituiui nostru Rege, avem încrederea în biruinţa vitezei noastre armate şi vom înfrânge toate greutăţile pe cari oraşul şi judeţul D-v. le înfruntă astăzi“.

[3]) A se vedeà în vol. Dragoslavele, p. 383 laudele ce-i aduce Generalului Averescu, comandantul armatei II, regimentului 70 inf.

In aceste lupte armatele erau urmate chiar de grupul von Morgen, care acum, după ce Nemţii intraseră în ţară pela Jiu şi se hotărâse retragerea armatei române, făceà pe voinicosul.

Şi mândru s'au mai luptat Muscelenii, mai ales în Soveja (satele Dragosloveni şi Rucăreni) unde pe Răchitaşu au uimit lumea întreagă.

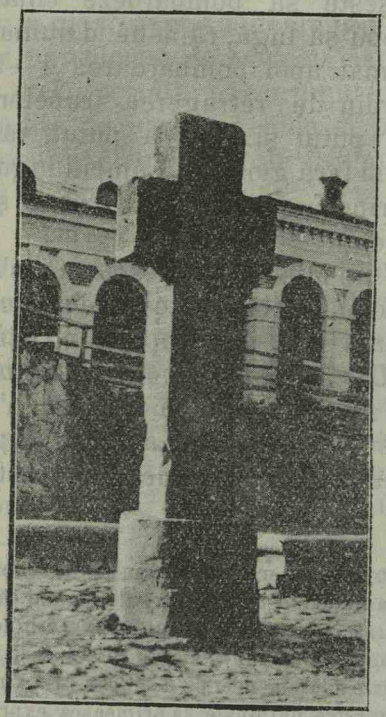

Crucea jurământului din Piaţa oraşului

Ce-a contribuit aşa de mult la faptele glorioase ale acestui regiment o spune Colonelul Calotescu într'o scrisoare: „Cunoaşterea regiunii, dorinţa de a-şi apărà ţara şi căminurile ameninţate de cotropire, legătura sufletească între trupă şi ofiţeri, încrederea lor în comandanţi, dragostea şi îngrijirea părintească de care noi comandanţii, facem o largă şi cinstită aplicaţie“ [1]).

Au luptat aşa de harnic Muscelenii în acest războiu, încât duşmanii au fost siliţi să recunoască vitejia lor şi chiar Generalul von Morgen, după ce a arătat că la Dragoslavele divizia XII a fost de trei ori refăcută şi distrusă, a întrebat pe împuterniciţii României atunci

[1]) Dragoslavele pag. 397 şi urmare: Fac o remarcă, care cred că e destul de impresionantă: La 29 Octombrie când mi s'a distrus postul de comandă, o schije a lovit baza vulturului din vârful drapelului pe care sta scris în relief „Onoare şi Patrie“: Schija a înfundat cuvântul „Patrie“ şi cuvântul „Onoare“ însă a rămas neatins. (Pacea dela Bucureşti 1918 când se pierduseră munţii noştri).

când s'a semnat [1]) primul armistiţiu la Focşani: multe regimente aveţi ca 70 infanterie? Fericită-i ţara, care are asemenea luptători!

Timp de doi ani (16 Noemb. 1916—11 Noemb. 1918) Câmpulungul a stat sub ocupaţia germană, ţinând de etapa 267 [2]). După Ianuarie 1917, oraşul a început să se repopuleze cu parte din refugiaţi. Veneau cu mare groază la casele lor, mare parte bombardate şi jefuite,

Biserica din Dragoslavele

ca şi localurile de şcoală, cazărmile, localurile autorităţilor şi casele mai de seamă ce au folosit trupelor de ocupaţie.

Nu se pot uita nici acum, suferinţele îndurate de Români când se cântă cu foc:

---

[1]) Când încercarea de străpungeri dela Câmpulung, - pela jumătatea lui Octombrie 1916 — eşuase: „Ei — spune Ad. Koesler in „Die Sturchar Falkenhyns“ 1917, se apără cu desnădejde pentru fiecare metru patrat din preţioasele lor plaiuri şi luptă cu o îndărătnicie surprinzătoare. De când au fost împinşi înapoi din pasul Bran printr'o străiucită mişcare înconjurătoare ei îşi protejează foarte bine flancurile.

[2]) Comandantul Etapei fiind Diez von ...

Săraca România
Ce focşor a fost pe ea
A intrat germani 'n ea
Şi ne-a luat toată pâinea
Şi ne-o dă cu porţia
De s'ajunge nu s'ajunge,
Nimeni nu se poate plânge!
. . . . . .

or

Mândră-ai fost odată, lume;
Dar acum, negru cărbune
Mândră-ai fost, lume, odată,
Dar acum... jale 'ntristată
Toată lumea-i supărată,
De războiu împresurată.

Nu se pot uita umilinţele, rechiziţiile când Românul erà lăsat în sapă de lemn, iar Neamţul trufaş căutà documentele prin care să dovedească origina „germană“ a Câmpulungului, pe care credea acum că l-a „recucerit“ pentru totdeauna!... Şi iarăşi nu se pot uità executările de oameni nevinovaţi, printre ei fiind şi primarul Vrăbiescu dela Văleni, care în ajunul retragerii duşmanului, se împotrivise a le da rechiziţie.

Dar au venit şi zile cu soare.

După războiu, când, odată cu România Mare—s'au dat poporului dreptul de pământ şi vot, în Câmpulungul nostru—ca şi în alte părţi ale ţării s'a lucrat pe capete la refacerea oraşului şi s'a pus şi mai mare preţ pe luminarea prin învăţătură—înfiinţându-se şi mai multe şcoale: liceul Dinicu Golescu, care a fost gimnaziu—şcoala normală de fete, grădina de copii cum şi orfelinatul Dragoslavele şi seminarul orfanilor, acela pus ca acestea din urmă în chilile mânăstirei Negru-Vodă, refăcute cu totul de către societatea orfanilor de războiu şi folosite acum — aşa cum poate o fi fost şi gândul primilor ctitori—ca adăpost şi hrana trupească şi sufletească celor mai curaţi copii ai firii, urmaşi ai vitejilor.

. . . . . .

Şi acum, gândindu-mă la luptele duse la început în primele noastre încercări spre a ne organizà ca stat independent şi la cele întâmplate de atunci, mă întorc către chipul măreţului voevod, ca poetul Vlahuţă:

„Cum să nu te simţi mândru că eşti Român şi cum

să nu rămâi uimit de tăria neamului tău şi să nu-l slăveşti când cugeţi la câte s'au petrecut deatunci... la câte primejdii au învăluit mâna aceasta de oameni, sămănată pe brâele Carpaţilor... veacuri de lupte şi de zbucium... veacuri de neadormită şi dârză împotrivire la năvala atâtor vrăjmaşi, cari aduceau, în ţara asta blândă, urgia şi jaful războiului cu toate cruzimile lui: stricarea gospodăriilor şi sălbăticirea oamenilor, isvoarele munţilor roşite de sânge, oraşele în flăcări, femei desculţe cu prunci în braţe, alergând pe lanurile pustiite, sute de leşuri zăcând neîngropate pe marginea drumurilor...

Şi... ce de viteji şi-au pus zilele lor punte biruinţii până să răsară şi pentru noi mult aşteptata zi de mântuire şi de linişte!

N'a fost pe lume neam mai încercat ca al nostru!

N'a fost popor care să-şi fi plătit mai scump dreptul de a trăi în ţara şi în legea lui, popor care să-l fi împins la jertfe mai mari, adânca dragoste de moşie şi dorul de neatârnare!"

. . . . . .

Costume vechi din Muscel

Călăuza vizitatorului

Câmpulungul, oraş cu mult mai vechiu decât întemeerea principatelor şi cu un trecut aşa de glorios, este capitala judeţului Muscel. Aşezat într'o depresiune subcarpatică, [1]) între două rânduri de dealuri şi pe ambele maluri ale Râului Târgului, el se întinde pe o lungime de cel puţin 5 km., cu străzi regulate, din care cea mai de seamă e strada Negru-Vodă, ce se continuă cu strada C. I. Brătianu; cu clădiri mari şi frumoase, piaţă, prăvălii, grădini alese, parcuri şi numeroase vile în diferite stiluri, hoteluri încăpătoare, clădiri particulare şi edificii publice.

„Trebue să vizitezi Câmpulungul în luna Maiu, când cuprinsurile acestea îţi oferă cea mai frumoasă vedere

---

[1]) Alesul scriitor şi profesor I. Nicolaescu-Bugheanu spune cu privire la aceste depresiuni, între altele: „Se pare că munţii noştri nu s'au ridicat deodată. Mai ales, aci în Muntenia, paralel cu munţii, merge un şir de dealuri înalte, rupte din loc în loc, numai pe văile râurilor. Acest şir formează aceeace cu drept cuvânt s'ar puteă numi „Piciorul muntelui“ —unele se şi numesc „Chiciore“, iar în spatele lor sunt locurile joase dela poalele adevăratului munte, cari se numesc „Depresiuni subcarpatice“. In adevăr la picioarele Carpaţilor înalţi şi strâns lipite la piepturile lor imense, sunt nişte gropi largi, nişte hobăi bine adăpostite contra vânturilor reci ale muntelui, cu clima temperată, cu fundurile lor fertile, cu izvoare felurite de traiu. Ele sunt întocmai ca nişte cuiburi, ca nişte taine ale muntelui, unde neamul românesc s'a putut adăposti contra furtunilor, ca să-i păstreze viaţa sa curată şi voinică. Când priveşti harta ţării româneşti şi vezi acele văi pitulate acolo, la sânul ocrotitor al zidurilor uriaşe, cu coloarea lor verde, fără voie gândul se duce departe la marile circuri din „Stâncoşii“ Americei, la văile, înalte ale Alpilor sau la

ce pot oferi munţii noştri. Vârfuri măreţe sclipitoare de zăpadă se ridică în mijlocul unui cadru de verdeaţă plăpândă a primăverii, cu ogrăzile albe de ninsoarea florilor, iar o boare uşoară îţi aduce de undeva fluerul mierloiului şi un dulce miros de salcâm.

„Din pragul Nămăeştilor şi coasta chiliilor spre Răsărit şi pânăla Cândeşti şi malul Corbşorilor, spre Apus, se întinde o groapă largă, o hobaie, limitată la miază zi de linia dealurilor înalte Măţăul—Drăceşti—Ciocanu —Corbşori, al cărui fund uşor aplecat spre miază-zi apus, pare a fi fost odinioară neted. Numai râurile cari vin din munte, dela miază-noapte, săpându-şi văile lor, au îmbucătăţit cu vremea fundul hobăii în tapşanuri scunde şi prelungi, sau muscele uşor ondulate. Dintre acestea mai ciudat decât toate este muscelul Gruiului.

„Incetişor şi pe nisimţite se ridică el, dela apus spre răsărit, din apa Bughei şi până d'asupra Câmpulungului, iar faţa sa este aşa de netedă, încât pare a-i fi retezat cineva creasta cu cuţitul; iar prisosul pământului l-ar fi îngrămădit în sus în dealul Măgurei şi în jos în dealul Drăceştilor. Nicăiri în munţii noştri nu găseşti un exemplu mai concret despre ceeace geografii numesc „podişi".

Muscelul Gruiului este neted ca în palmă, acoperit

---

polié-urile Dalmaţiei austriace. Aici ca şi acolo, firea a îngrămădit, pelângă podoabele sale măreţe încă feluritele bogăţii ale muntelui... In văile înalte ale Alpilor s'a născut dorul de libertate al poporului elveţian, iar în depresiunile Carpaţilor noştri s'a plămădit renaşterea poporului românesc.

„Dar casa cea mare a neamului românesc este Ardealul... Cetatea unde s'a născut şi s'a apărat el între zidurile munţilor. Ardealul este castelul întărit, iar depresiunile carpatice sunt întăriturí secundare înşiruite pe toate drumurile ce duc la porţile castelului... Câmpulungul şi depresiunea dela Podul Dâmboviţei arată calea Branului spre Ţara Bârsei. Dar natura deschise drumuri largi spre cetatea neamului românesc, prin văile Mureşului, Crişului repede şi Someşului; Ungurii înfrânţi în bătălie de Henric Păsărarul şi Oton cel mare împăraţii Germaniei, au robit în cetatea Ardealului şi'au subjugat neamul românesc. De aici apoi Românii au pornit, pâlcuri, pâlcuri,... conduşi de voivozii lor, au colonizat mai întâi depresiunile subcarpatice şi apoi au întemeiat casa cea nouă de azi a neamului: Regatul României.

cu păşune măruntă şi moşoroaie, pustiu ca un bărăgan ; iar povârnişul său dinspre Câmpulung este repede scrijelat de torente cu râpile galbeni, cu tufişuri de mesteacăn şi pâlcuri de brazi, plantaţi înadins în jurul unor chioşcuri. In apropierea oraşului, pe o costişe stau vile frumoase cu pometuri, brazde de flori şi brazi, iar din

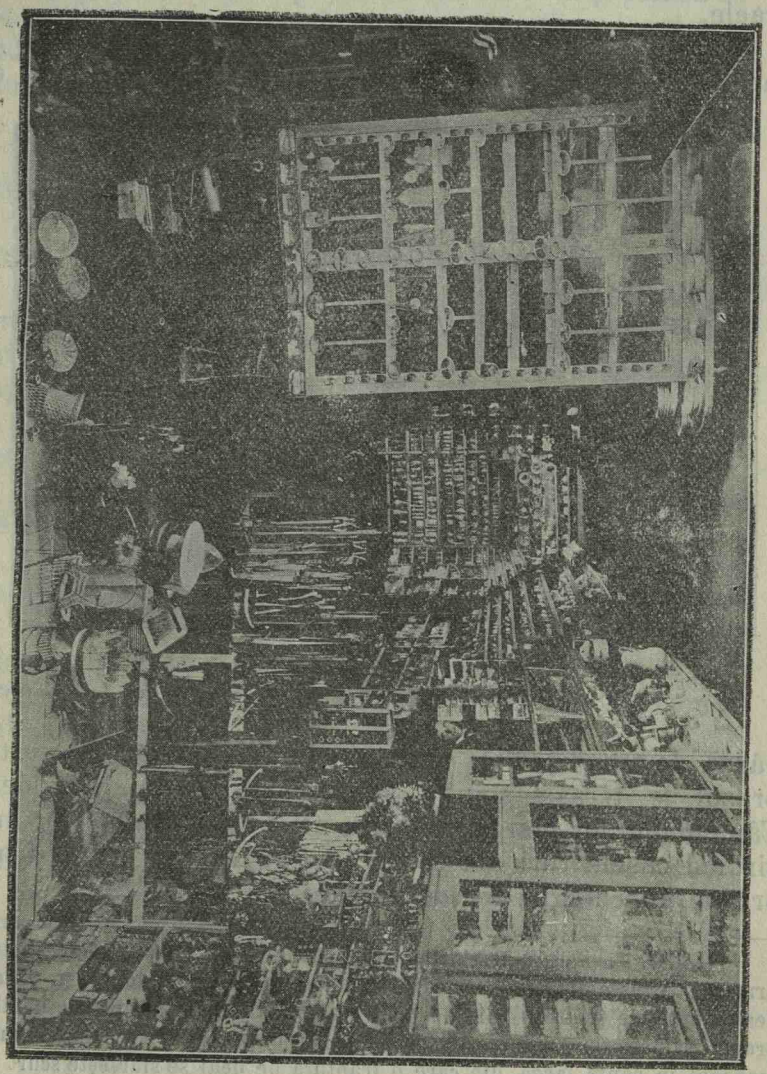

Interiorul magazinului Universal I. N. Staicu

vale până 'n vârf, şerpuesc împrejmuiri de ulucă, despărţind fâşii neregulate...

„La picioarele acestui povârniş al gruiului stă culcat, în lungul său de peste 5 km., oraşul... pe terasa dreaptă a Râului Târgului, care-i scaldă laturea de răsărit, cu apele sale sprintene şi limpezi mişcând morile şi fierăstraele.

„Valea Râului“ merge aci dela N. N. E. spre E. S. V., largă de peste o mie de paşi şi pe la mijlocul ei, e

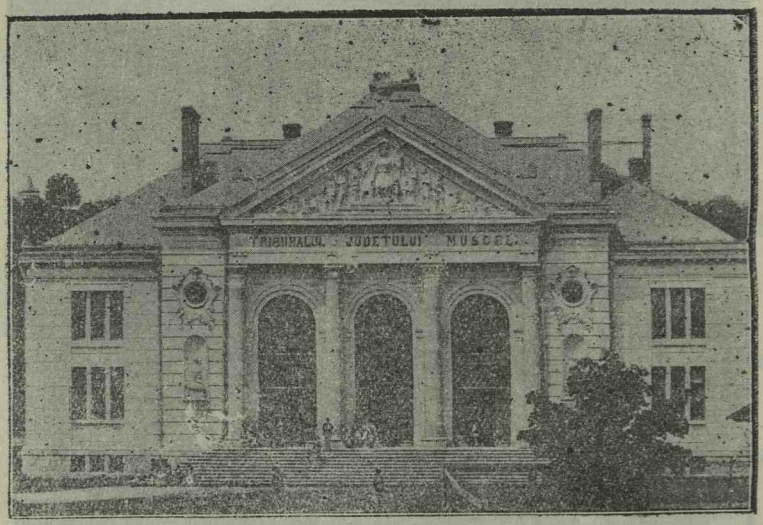

Tribunalul Judeţului Muscel
Colecţia: *I. N. Staicu*

pânza de prundiş, albia cea mai mare a „Râului“, desparte oraşul de terasa stângă, pe care, în toată lungimea Câmpulungului merge o şosea nouă (şi calea ferată) înşiruind casele rari ale celor ce s'au retras aci mai aproape de chingile lor de pământ“. [1])

[1]) I. G. Nicolaescu-Bugheanu, după C. Brătescu, anuar geografic şi urmare: „Muscelul care formează ţărmul stâng al „Râului“ este însuş dealul înalt de peste o mie de metri al Măţăului. El începe umilit din pragul Nămăeştilor, dar creşte treptat spre miază-zi, iar spre Câmpulung scoboară în pantă largă, din care o frântură de deal se sfârşeşte scurt în spre sud, în ţurţudăul Flămândei, după ce a întovărăşit oraşul pe trei

In centru, Câmpulungul are un „bulevard“, zis azi Aleia „Principele Carol“ şi o grădină publică, care, pe fiecare zi se înfrumuseţează.

Are o populaţiune de aproape 17.000 locuitori şi e **cea mai deseamă staţiune climaterică de munte,** legat fiind cu restul ţării prin trenurile cari vin şi pleacă de două şi trei ori pe zi, ba încă şi cu munţii e legat prin trenul ce merge spre Moşoroaie, al cooperativei de ţărani „Râul Târgului“.

Clădiri publice mai însemnate sunt:

Primăria, clădire nouă cu un observator, pe strada Negru-Vodă;

Şcoala Normală „Carol I“, construcţie modernă, sfârşită în 1895, aşezată la poalele dealului Flămânda;

Cazărmile regimentului 30 Muscel, pe un platou, cu o grădină şi un eleşteu, având în curte bustul maiorului Giurescu [2]), cum şi monumentul celor răpuşi în campania din Bulgaria, în anul 1913;

Cazarma pompierilor cu Şcoala comercială, pe strada Negru-Vodă;

Palatul Tribunalului, pe str. Justiţiei, în apropiere de str. C. I. Brătianu şi lângă str. Matei Basarab.

Şcoala normală de fete (fosta vilă Drăghiceanu) la care se vor adăoga aripi noi;

Şcoala de băeţi Nr, 2 (acolo unde azi funcţionează şi liceul), în faţa Mânăstirii;

Şcoala de fete Nr. 1, în care funcţionează acum şi şcoala de meserii;

Şcoala de băeţi Nr. 3 din Scheiu;

Frumoasa clădire a Serviciului Tehnic;

Şcoalele din Bughea de sus şi Malu;

---

părţi din lungimea sa. Pe vârf poartă biserica cu acelaş nume, iar în vale, în spre oraş, adăpostesc clădirea măreaţă a şcoalei normale. Prin faţa şcoalei normale şi a bisericii Flămânda vine în oraş şoseaua judeţeană; trece râul pe podul cel mare, urmează puţin valea Românestilor, apoi urcă trăgănat povârnişul pretung şi repede al Măţăului, ducându-se spre miază-zi-răsărit, la Târgovişte.

[2]) Vezi istoricul pag....

Liceul „Dinicu Golescu“ în construcţie;

Monumentul I. C. Brătianu din str. Negru-Vodă şi Mon. eroilor din Scheiu.

Clădiri particulare de remarcat. Vila Paul (str. Negru-Vodă) Vila Stătescu, Mirea, Golescu, Calinderu, Săvulescu, Şuţu; un local frumos şi interesant este acela al *căminului învăţătorilor*, cumpărat în 1925 de Ministerul Instrucţiunii, mulţumită dragostei pentru popor a D-lui Ministru Prof. Dr. C. Angelescu.

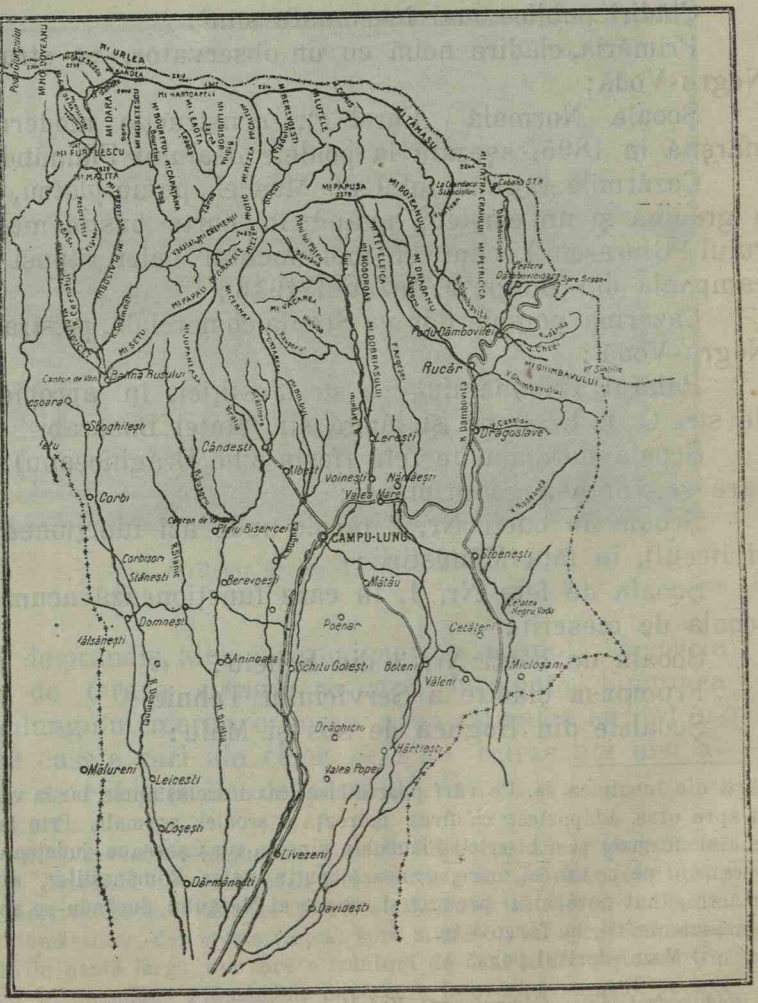

Apele judeţului Muscel

Băile Eforiei Creţulescu, situate pe dreapta Râului Târgului în mijlocul unui parc umbrit de arbori bătrâni şi înfrumuseţat de aleie numeroase, împodobite cu flori. E un stabiliment de hidroterapie în felul celor din streinătate, ca Reichenal, Winternitz, Viena, Champell, Dirrone, Evian, ş. a.

Băile cuprind 4 secţiuni:

Secţiunea I hidroterapie rece şi caldă, cu două săli mari, una pentru doamne, alta pentru domni. Se aplică apa în toate formele hidroterapeutice. Se recomandă în tratamentul boalelor nervoase, în anemiile şi congestiunile cerebrale, în afecţiunile constituţionale (scrofuloză, rachitism), în obesitate, emoroizi şi 'n oarecare afecţiuni ale stomacului, după indicaţiunile medicului băilor.

Secţiunea II, aer comprimat şi inhalaţii. Instalaţiuni complecte ca la Reichenal şi Ems. Se fac inhalaţiuni cu diferite esenţe medicamentoase (oleiu de pin, gaiacol, encaliptol, pulverizaţiuni cu săruri şi ape minerale).

„Se recomandă în tratamentul afecţiunilor broncopulmonare, în bronchitele cronice şi acute, în boalele de nas şi urechi, după indicaţiunile medicului".

Secţiunea III, electricitate, instalaţiuni de curenţi faradici şi galvanici, băi electrice cu apă, masaj electric, se recomandă în tratamentul paraliziilor şi atrofiilor musculare, în combaterea nevralgiilor şi cefalagiilor, în unele afecţiuni nervoase (neurastenie şi isterie mai ales) şi în atoniile gastro-intestinale.

Secţiunea IV, *higienică,* coprinde băi de apă caldă, de vapori, de aer cald uscat, bazinuri cu apă rece şi caldă, băi de putină cu săruri minerale şi un mare bazin cu apă (deschis) curgătoare, servind pentru înnot. Se recomandă în tratamentul general al hidroterapiei. Aplicaţiunile după sistemul profesorului Winternitz din Viena[1]).

1) După „Câmpulungul cu împrejurimi" publicată în 1907 prin îngrijirea comitetului S. T. R. secţia Muscel, compus din B. Golescu preşedinte, Gabriel Dimitriu vice-preşedinte şi C. Costache inginer, secretar şi casier, membrii fondatori ai societăţii fiind şi V. Beghenau, E. Dimitriu, I. Dobrovitz, Costovici, Ioan Ionescu, Dr. I. Popescu-Voiteşti, Dr. G. Rigani, G. Şapcaliu şi D. Scureiu.

Acest stabiliment de hidroterapie, mecanoterapie aproape singurul perfect înzestrat cu toate accesoriile tratamentului modern, are avantajul de a fi alimentat cu apă de munte şi de a se afla într'o staţiune climaterică.

Oraşul are două muzeie (unul la biserica Fundeni şi altul în trapezaţia mânăstirii Negru-Vodă.

Instrucţia publică se face în: 10 şcoli primare (5 în oraş şi 5 în mahalale) de băeţi şi fete, 2 grădini de copii, 1 orfelinat cu numele de „Dragoslavele“ în chilia mânăstirii Negru-Vodă; şcoala normală de învăţători „Carol I“, cu şcoala ei de aplicaţie; şcoala normală de învăţătoare, cu şcoala ei de aplicaţie; seminarul orfanilor de războiu în chiliile mânăstirii „Negru-Vodă“ şi pus sub oblăduirea Sanctităţii Sale Patriarhului Miron Cristea, după cum prima şcoală din Câmpulung, în 1669, erà pusă sub oblăduirea tot a Mitropolitului ţării; liceul „Dinicu Golescu“, liceul de fete, şcoala profesională de fete, şcoala elementară de comerţ, şcoala de meserii, şcoala de cântăreţi bisericeşti.

Pentru lăţirea culturei în popor se mai ţin diferite conferinţe în *sala cercului militar*, în *sala cercului didactic* (odată pe lună), la şcoalele secundare şi primare, în aceea a şcoalei normale „Carol I“ şi la asociaţia învăţătorilor şi se publică de 9 ani revista culturală „Prietenul Nostru“.

Cultul este bine reprezentat, Câmpulungul fiind unul din oraşele noastre, care a păstrat cele mai multe monumente şi resturi din trecut; aci găseşti biserici vechi cu pisanii şi pietre de mormânt din sec. XIV, XV, XVI şi XVII, cu chipuri de ctitori şi cruci ridicate de pietatea bătrânilor pela toate răspântiile. Păcat însă, că unele din ele se distrug, altele se întrebuinţează în zidurile caselor ce se construesc. Cum s'a arătat în altă parte, unele cruci sunt documente pe piatră, în cari se vorbeşte de privilejul oraşului.

In oraş sunt 19 biserici, dintre cari enumărăm:

Mânăstirea *Negru-Vodă* situată în partea de sud est a oraşului şi rămasă acum ca biserică de mir şi catedrală a oraşului. Se crede după ruinele dinspre răsărit, că odată a servit de apărare a oraşului, iar clopotniţa de observator. Această clopotniţă este o zidire monumentală, având o înălţime de 32 m. şi o lăţime de 12 m.

Biserica *Fundeni*, în partea de sud-vest a oraşului

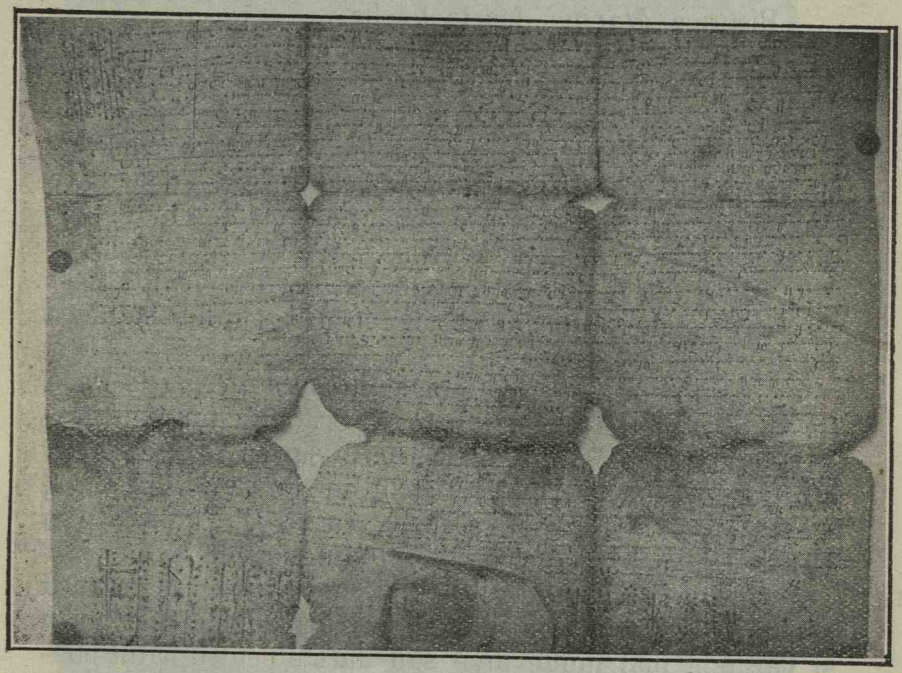

Document vechiu

(v. pag.....) având un muzeu întocmit prin stăruinţa Preotului G. Moisescu.

Biserica *Sf. Gheorghe-Olari* (vezi pag.....) având o uşă şi o fereastră lucrate în stil gotic — fiind luate dela fosta mânăstire catolică (Kloster) întemeiată în 1200 (vezi p.....).

Biserica *Şubeşti* (Sf. Gheorghe) din sec. XVI şi XVIII (vezi p.....)

Biserica *Domneasca* (pe strada Negru-Vodă) zidită pentru întâia oară de Doamna Chiajna şi fiul său Petru Şchiopul (v. pag..... şi pag.....).

Biserica „*Sf. Ilie*“ (vezi pag.....) cu pietre şi monumente vechi şi interesante.

Biserica „*Sf. Nicolae*“ din sec. XVIII (v. pag.....).

Biserica „*Sf. Nicolae-Nicuţ*.

Biserica din *Scheiu*.

Biserica *Marina*, foarte veche.

Biserica din *Vişoiu* din sec. XVIII.

Biserica din *Malu*, având acte din sec. XVI şi *schitul istoric Ciocanu*, demn de văzut (v. pag.).

Biserica *Flămânda*, situată pe dealul cu acelaş nume şi care s'ar fi numit aşa dela Negru-Vodă, care venind pe aci — întârzâiase mult pe colină — în aşteptarea Ungurilor până flămânzise.

Bisericele din *Apa Sărată şi Bughea de jos*.

Cele mai multe din aceste biserici pot fi socotite ca *monumente istorice*.

Monumente publice sunt: Bustul lui Negru-Vodă (în faţa primăriei), al lui Ioan C. Brătianu (în piaţa Regală), bustul maiorului Giurescu, în curtea cazărmii reg. 30, împreună cu al eroilor căzuţi în campania din 1913, monumentul vitejilor din Scheiu, căzuţi în luptele din 1916—18, monumentul celor din Bughea de sus.

Dealungul Râului Târgului, în partea de răsărit a oraşului, sunt foarte multe mori pentru măcinat grâu şi porumb, mai multe pive sau dârste pentru bătut postavul sau dimia, o fabrică de ciment şi var hidraulic a lui L. Vălimăreanu, o tăbăcărie, 2 fabrici de postav, o fabrică de limonadă, fabrici de cherestea, ş. a.

De asemenea, o mare *fabrică de hârtie*, în partea de Nord a oraşului.

Locuitorii se ocupă cu comerţul şi industria. Facerea de şiţă, a diferitelor ştofe de lână, pânzeturi, costume naţionale foarte frumoase, curelărie, tăbăcărie, (mai ales Bughenii), olărie, etc., e ocupaţia unei mari părţi dintre Câmpulungeni.

Pentru *viaţa economică* a oraşului nu trebue să uităm şi instituţiile de credit mai de seamă. Pe lângă cele populare (cooperative şi bănci Federala Negru-Vodă, banca Şoimul, Flămânda, Sf. Gheorghe, — Apa Sărată, Vişoiu, etc.),—băncile comerciale: a Muscelului, a Poporului, Vulturul, Carpaţii, Banca Cercului Comercial şi

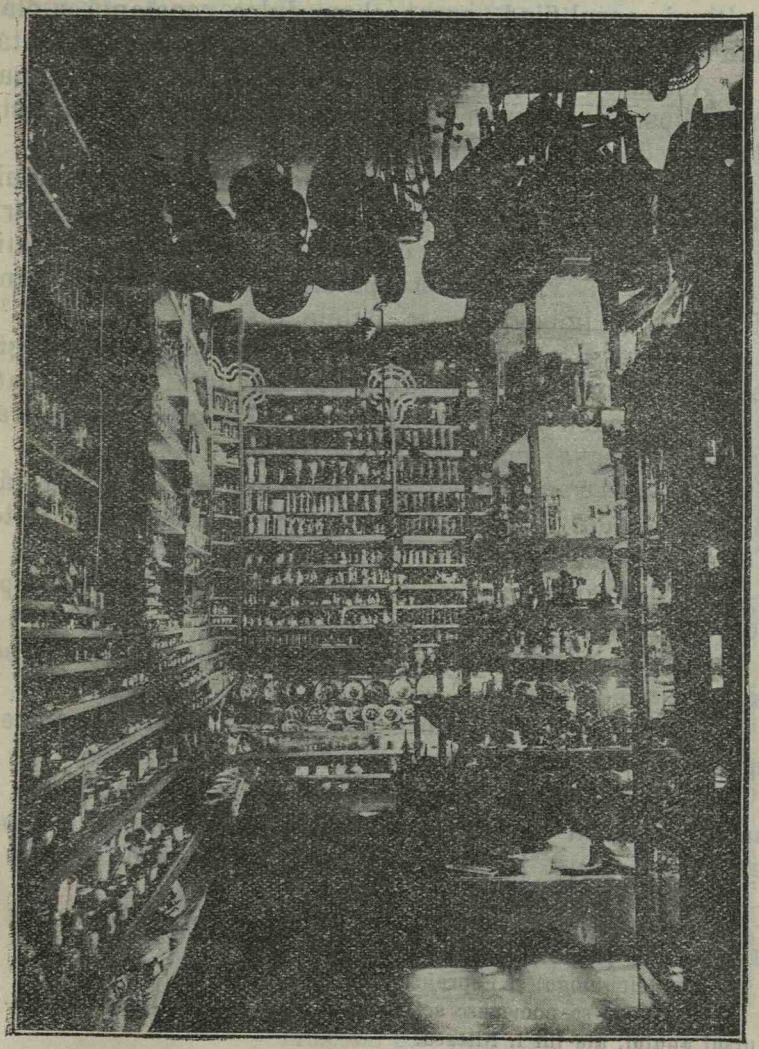

Interiorul magazinului Universal I. N. Staicu (altă latură)

Industriaĺ, Banca Comerţului, Banca Albina, ş. a. De mare însemnătate cooperativa forestieră „Râul Târgului“, pe care o serveşte linia ferată Moşoroaiele — construită de nemţi în timpul ocupaţiei.

Altitudinea Câmpulungului e de 600 m. deasupra nivelului Mării Negre, oraşul fiind aşezat la 45°, 16' latitudine B. şi 42°, şi 33 longitudine F. Graţie acestei poziţiuni, aerul fiind „curat, clima dulce, constantă şi plăcută“ [1]). Este lipsit de curenţi şi cu atmosferă ozonificată.

Aşezarea oraşului, cam în pantă, constanţa climatului, lipsa de vânturi reci şi de curenţi aşază această staţiune de munte printre cele de frunte.

Clima Câmpulungului convine surmenaţilor, anemicilor, cloroşilor, scrofuloşilor, neurastenicilor... iar pentru copiii debili şi anemici, clima e fortifiantă şi reconstituantă: ea dă viaţă, împrospătând plămânii, stimulând circulaţia şi îmbogăţind globulele roşii ale sângelui“ [2]).

Durata drumului pe calea ferată, dela Bucureşti, la Câmpulung, prin Goleşti e de, cel mult, 5 ore, toate trenurile având şi vagoane directe. La gară, sunt trăsuri numeroase; cursa în oraş 40 lei.

Hoteluri sunt numeroase: Hotel Regal, (piaţa Regală), Hotel Splendid şi Florian Niculescu (în Bulevard), Hotel Constantinescu, ş. a.

Restaurante principale: Carpaţi, Viscol, Scarlat, Spirea Bumbulici, Calangiu, ş. a.

Vile şi locuinţe particulare se închiriază pe tot sezonul, sau cu luna.

Toate localurile sunt desinfectate, atât la venirea, cât şi la plecarea vizitatorilor.

Viaţa de oraş: cafenele, cofetării, berării, bufet la băi [3]). La sala Cercului Militar se fac de multe ori petreceri cu dans. De asemenea, aci şi în sălile Culea şi

---

[1]) Vezi şi descrierea pitorească dela început şi conferinţa D-lui Dr. H. Makelarie despre „Câmpulungul climateric.“

[2]) Câmpulungul şi împrejurimile op. cit.

[3]) Trebue să pomenesc aci şi *băile populare* care-s de folos în tot ursul anului, ale lui I. Niţescu.

Dâmboviceanu, serbări, teatru, conferinţe, circ, cinematograf.

Preţul camerilor, până la 100 lei pe zi. Locuinţe particulare după învoială.

Pentru cine doreşte să trăiască viaţa retrasă — în zilele şi serile frumoase ale Câmpulungului—e grădina publică şi sunt casele cu viaţă curată, mai mult ţărănească, din vecinătatea Câmpulungului.

Autorităţile publice: Poliţia în local închiriat pe

Frumosul port românesc

strada Const. Brâncoveanu (uliţa Râului). Prefectura, lângă piaţa Sf. Ilie; Protoeria la biserica Nicuţ, Revizoratul şcolar la Căminul învăţătorilor. Administraţia financiară, serviciul tehnic, serviciul sanitar al judeţului, în strada C. I. Brătianu.

Târguri se fac aci în fiecare Sâmbătă, cel mai de seamă fiind în *Sâmbăta lui Sân Toader*, când vin în Câmpulung, gătiţi cât mai minunat în costume naţionale, cei căsătoriţi de curând, cari vin atunci şi pentru a-şi cumpărà spete şi bumbac. De asemenea, se face un târg mare care ţine trei săptămâni la Sf. Ilie (dela Marina până la Pantelimon: lângă şcoala normală; înainte se făceà lângă mânăstire, unde locul s'a ocupat acum de liceul „Dinicu Golescu". Se mai face târg la Ispas (tot lângă şcoala normală) şi la Sf. Petru, în Scheiu.

Târgurile acestea pot servi şi ca adevărate expoziţii ţărăneşti, mai ales de port românesc. Vin aci Muscelence de pe valea Dâmboviţei: ele „se acopăr pe cap şi se înfăşură sub bărbie cu valuri de pânză sau mătasă subţire; cămaşa, vrâstată cu roşu la umăr, e înnegrită de arnici şi luminată de nenumărate puncte de aur ale fluturilor. Fota, încheiată înainte, e o bogăţie de-o felurime de linii în lung şi de podoabe, toate în colori vesele: roşu, galben-deschis, cum nu mai poţi găsì nicăiri. Şi simţul firesc pentru artă se simte şi 'n unele înfloriturì în relief ale caselor, cari acopăr pereţi întregi şi dau forme pe care noua artă secesionistă a apusului se căsneşte să le descopere astăzi [1]) şi portul acesta nu-i mult diferit de al sătenilor dinprejurul Câmpulungului, unde „în curţi, sus în cerdace, or pe marginile drumului răsar femei al căror port ţăsut în arniciu, în fluturi, în flori de fir de argint şi de mătasă pe fota roşie de aur *nu-şi poate afla părechea în cât ţinut locueşte Românimea* [2]).

[1]) N. Iorga, Sate şi mânăstiri, p. 215.
[2]) Ibidem, o. c. p. 221.

Împrejurimile Câmpulungului

Împrejurul oraşului sunt frumoase şi interesante locuri şi sate pe unde se pot face escursiuni.

Spre miazănoapte — putându-se merge mai plăcut cu trenul societăţii „Râul Târgului" — e satul *Voineşti* — în dreptul fabricei de hârtie (pe p. dreaptă a râului), ce ţine tot de Câmpulung. Satul Voineşti (Valea Foii) a fost dăruit de Petru Vodă Cercel Jupâniţei Maria, în 1584. E pomenit în acte vechi şi are încă vii urme ale luptelor din 1916.

Dela Voineşti, la deal — 3 klm, — pe valea Râului Târgului—cu trenul sau pe jos, dai de frumosul şi bogatul sat *Lereşti*, unde ţărancele cos şi ţes, pe întrecute, haine şi chilimuri şi podoabe de casă din cele mai minunate, mai artistice şi mai frumoase motive româneşti, haine şi podoabe, cari sunt acum căutate în toată Românimea şi aduc bune parale. Satul Lereşti are o ruină de biserică la *Roghină*, ruinele unei cetăţui şi urme din ultimul războiu, care le-a distrus şcoala, biserica şi primăria. Dar au ridicat acum un frumos local de şcoală şi un monument.

Din Lereşti, mai la deal, cu trenul, se poate merge departe în munţi, la muntele Moşoroaiele, prin nişte poziţiuni de cari nu se mai satură ochiul privindu-le...

Tot spre Miază-noapte—prin Vişoiul, unde-s iarăşi ţărance harnice ca la Lereşti, sau pela podul R. Târgului—dai pe şoseaua naţională, de Valea Mare... Pe acest drum mergând, vei întâlni, până la schelele de

odinioară, vechile vămi de munte, până la graniţă: acelaş fel de case, ţesute din vergele de lemn, pe cari le acoperă lutul nisipos al muncelelor, aceleaşi curţi pline de toate cele de nevoie unei bune gospodării ţărăneşti, aceleaşi feţe oacheşe, frumoase, cu ochi negri, mari, aceleaşi veşminte cu toate florile câmpului şi stelele

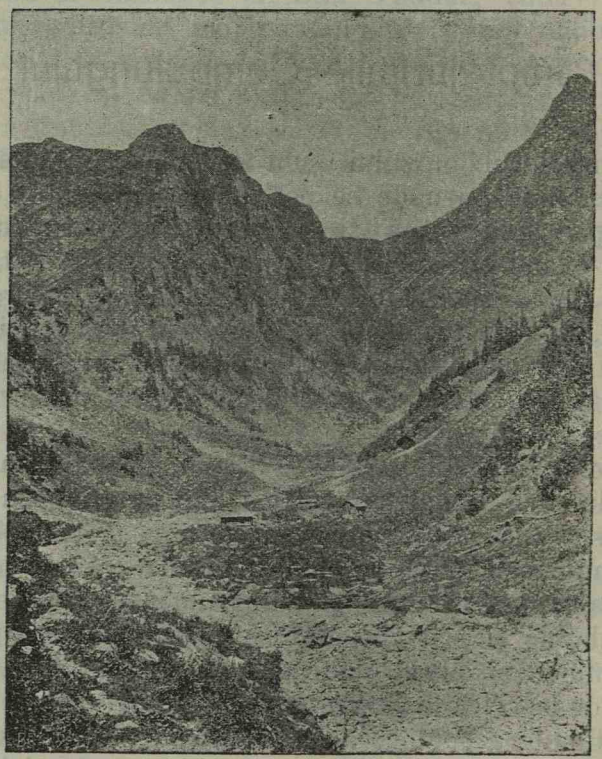

Râul Doamnei mai sus de Corbi

bolţii. Inţelegi cum, din acest ţinut de mândri oameni voinici, harnici, cuminţi, a putut să plece descălecatul, începutul unei ţări...

„Drumul cel mare e o şosea foarte frumoasă, netedă ca şoselele Dobrogii; parmaclâcuri de fier, elegante, apără pe alocurea trăsurile sau drumeţii înoptaţi de pri-

mejdia prăpăstiilor sau ale adâncurilor mlăştinoase. Ele se strecoară întâiu ca o panglică albă pe coasta muncelelor. Modâlcurile, umflăturile, cazanele răsturnate înjghiabă la un loc aceleaşi coşcovituri uriaşe ale coastei de lut, nisip şi pietricele albe. Deocamdată, ele nu se deosibesc bine în ţesturi gârbove, ci se învălue necontenit cât cuprinzi cu ochiul. Dar vestmântul lor de catifea verde e mai sărac; ici şi colo ies la iveală, laturile şi nisipurile galbene, roşietica piatră de var, ba chiar colţuri de stâncă, unele mărunte, abia răsărite, altele puternice, ţâşnind sus în colţ. In locul gardurilor ce hotărăsc bine moşia, care e scumpă prin multele jertfe ce a cerut, în locul livezilor cu crengile vinete de prune îngrămădite, se văd rămăşiţe încă bogate din vechea pădure seculară şi tufişuri dese. Departe pe povârnişuri, se desfac case albe, mici, ca nişte flori semănate pe pajişte[1]).

Ţăran dela munte

Valea-Mare, la 7 klm., de Câmpulung, e sat frumos cu bogate fabrici de var, cu un măreţ monument ce poartă tunuri îndreptate spre M. Noapte, şi cu o cooperaţie pentru industria casnică „Pravăţul". In apropierea ei, satul cu minunate legende unde a locuit, acum 50 ani, un bun Român D. Bibescu. Valea-Mare e atât de cunoscută din timpul luptelor din 1916:

Bate tunu 'n Valea Mare,
Noi aşteptăm ajutoare
Dar ajutoare nu vin
Că s'au pus Ruşii pe vin...

Mergând înainte, zăreşti mânăstirea Nămăeşti, „într'o înfundătură îmbielşugată în copaci, din mijlocul cărora se 'nălţau copereminte roşii şi trei turnuleţe nouă" [2]).

[1]) N. Iorga, op. cit. p. 222.

[2]) Ibidem, p. 223—Azi, refăcându-se după războiu, are numai un turn.

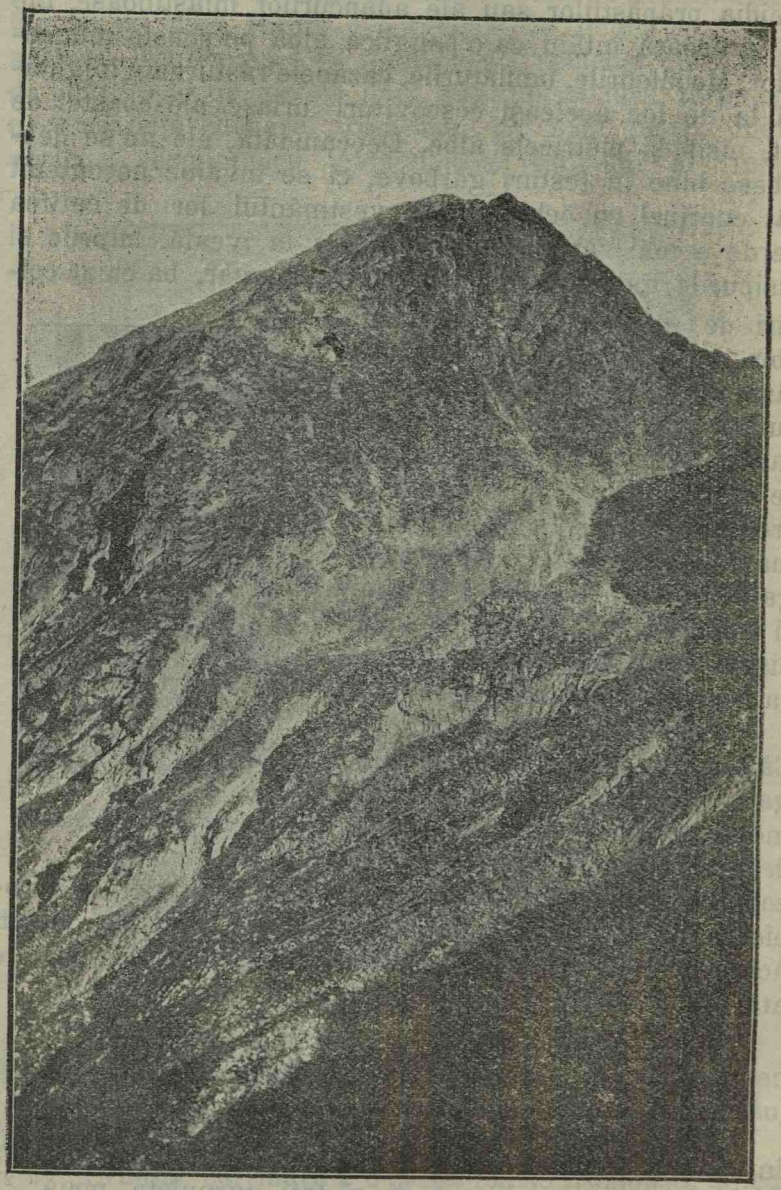

Vedere din munții Muscelului

Are chiliile în ruină, fiind arse în ultimul război. Mânăstirea e foarte veche (are o icoană făcătoare de minuni se păstrează, se spune, dela Sf. Evanghelist Luca).

Nămăeştii sunt la 2 klm. de Valea Mare, pe valea Argeşelului, vestiţi şi ei de pe timpul luptelor pentru întregirea României.

După Mateiaşul, Pravăţul, vestite deasemenea, pentru uriaşele şi dârzele lupte ce au dus faima neamului nostru peste mări şi ţări, dai peste Dâmboviţa ce lunecă printre sălcii în fund, sub muncele strânse împreună, care abia lasă să treacă această călătoare tânără şi sglobie... Uneori râul e sfichiuit în sfichiuri desbinate, alteori aleargă prins în jgheaburi de lemn; în sfârşit, el se scurge la vale fără piedici şi unit cu sine, gâlgâindu-şi apele limpezi cari resfrâng, în colori de ardesie, cerul uşor acoperit de nori. Roate încărcate de cutii îi fură necontenit apele ca să le verse în trencuţa de unde ele se aruncă în canalul ce hrăneşte semănături. Mai departe un fierăstrău (şi mai multe) trăeşte din puterea ei, făcând să se mişte fără întrerupere, în sus şi în jos, pânza de fier cu colţii lacomi“ [3]).

La 17 Klm. de Câmpulung, dăm peste *Dragoslavele*, cu preţioase mărturii ale trecutului, şanţuri şi grămezi de pietre la locul *Rudeana*, de unde se scoteà aur — oamenii fiind mai înainte aurari — loc vestit de schelă — schela Dragoslavelor, pe unde mergeau mărfurile Braşovului spre oraşele ţării—Dragoslavele, având pe atunci supuse 12 sate. Dragoslavele au o biserică clădită de Grigore Ghica din sec. XVII şi o alta din sec. XVIII; deasemenea amintirea familiei boereşti Braga de aici, din care un vlăstar a ajuns Domn cu numele de Vintilă-Vodă. Mai are cruci istorice şi cimitire din ultimul războiu, când vitejia Muscelenilor a creiat „Regiunea Dragoslavelor“. Aci se poate admira „Piatra Dragoslavelor“ sau Piatra arsă şi se poate vedeà un monument al eroilor din 1916—918.

[3]) Ibidem, p. 223.

La 5 km. de Dragoslavele, în sus, şi la o altitutidine de 630 m. deasupra nivelului mării negre, înconjurat de munţi stâncoşi şi păduroşi, vedem *Rucărul* pe lângă râuleţul prins în maluri îndreptate şi pietruite şi cu foarte multe case de o gospodărie aleasă. Satul e

Biroul şi cassa magazinului Universal I. N. Staicu

mare, curat românesc, căci aci s'au păstrat toate tradiţiunile strămoşeşti—leagănul tradiţiunilor în ce priveşte portul strămoşesc de munte şi cu oameni cari au atâta mândreţă în îmbrăcăminte şi atâta seninătate nevinovată în cuget. De pe toate cărările şi potecile isvorăsc în strada albă ţăranii cu sumane negre şi cojoacele ţesute, ţărance a căror bogăţie de fluturi şi podoabe e acoperită în parte de mântăli cafenii, unele dintre dânsele poartă, ştrengăreşte, pe albul fin al vălului ce le înfăşură faţa oacheşă, o pălăriuţă bărbătească.

Satul a fost mult mai mare şi mai frumos înainte de ultimul război, când trei părţi din el au fost arse şi acum se reface. Inainte, de mult, de mult, s'ar fi numit *Ruffa Arfor* cum e pomenit în hrisovul din 1413 dat de Mircea, Braşovenilor; e menţionat ca punct vamal în privilegiul lui Ludovic I al Ungariei, are urme de *castru roman* sub Posada, unde a trăit Cohorta II Flavia. Pe aci a venit Sigismund împăratul-rege şi tot aci a locuit mai multă vreme Vlad Ţepeş. Pe aci au fost lupte între Radu dela Afumaţi şi Turci, în 1521 şi aci a zăbovit în 1595, mai multă vreme, Sigismund Batori să-şi treacă oastea.

Rucărul a fost stăpânit de Mihaiu Viteazul şi familia sa şi lovit greu prin *aşezământul din 1601;* are cruci vechi şi interesante, unele vorbind chiar de legătura lui Mihaiu Vodă; are poteci ascunse, de mare însemnătate în trecut, pentru trecere în Ardeal şi multe amintiri despre cetatea *Ruconium* în drumul Branului şi de alte cetăţi cum e cea din *Piscul Turcului.* Păstrează amintirile atâtor treceri de oşti şi amintirile ultimului război când oamenii au stat închişi în biserică şease săptămâni —mulţi prăpădindu-se acolo.

Pomenit în acte dela Dobrişan, fratele lui Mircea cel mare şi în alte acte, Rucărul are şi biserici vechi, —adevărate monumente istorice— alături de un monument al eroului din 1877.

Din Rucăr, mergem spre *Podul Dâmboviţei* trecând peste *Posadă*, pe minunatul drum construit în 1891 sub

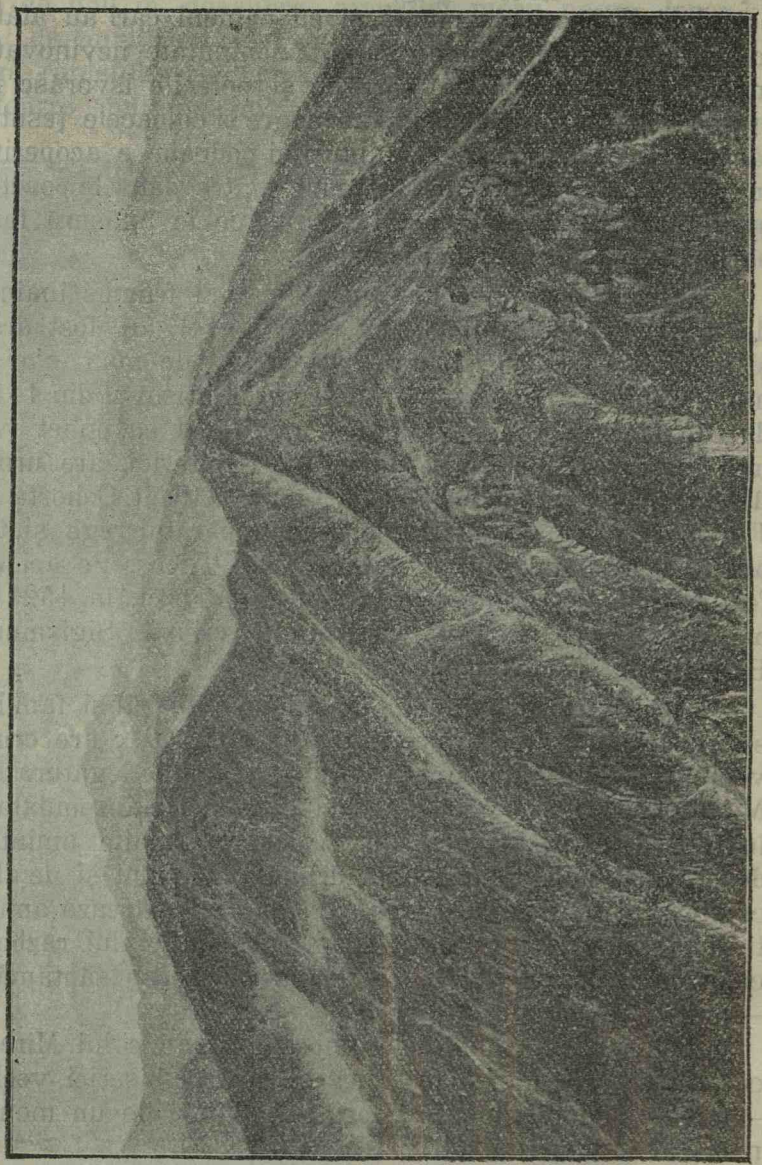

Muntele Păpușa

conducerea a doi ingineri români. Acest drum se razimă adesea pe puternice întărituri de piatră, străbate poduri desăvârşite şi e apărat prin vergele de fier, unde se deschid râpe. Nu e o linie, care să se înfunde drept înainte firele telegrafului, care aici are altă cale [1]).

Şi merge înainte printre munţii falnici, soborul de uriaşi se ţine şi mai departe, în faţă, în urmă, la dreapta, la stânga, unde priveşti, fără o singură spărtură,—căci drumul se strecură şi nu cutează să taie; iar bietele râuri sunt mulţumite că şi pot căutà de cale— vezi ceaunele răsturnate, căciulele cu ţuguiu, tablete întinse, zimţii, spinările ciolănoase. Sunt movile de nisip curat, în care scânteie puncte de mică, mari movile umplute, pe care nu se prind decât fire de iarbă săracă, sunt mormane de piatră, acoperite cu arbori rari [2]).

In depărtare, în faţa Păpuşei „verde, clădită ca o movilă, stă, în faţă, peste valea Dâmboviţei, lungul părete sur, adânc scrijelat, gol, sterp, trist al *Pietrei lui Craiu*, numită aşa poate după vreunul din făloşii regi

---

[1]) *N. Iorga*, sate şi mânăstiri, p. 226 şi urmare: ci, încolotăcindu-se ca o biciuşcă repezită, el înfăşoară deal şi munte cu panglica-i albă. In urmă nu-l mai recunoşti în şuviţa sburdalnică ce se joacă prin funduri de văi şi se prinde de gâtul aspru al stâncii; înainte, când îl vezi alergând nebunatec în veşnice rotocoale, nu-ţi vine a crede că în curând vei fi colo sus pe înălţime. Aici, prin chefurile neaşteptate, drumul însuşi e o mare plăcere.

[2]) Ibidem, o. c, p. 222—7 şi urmare: „Dar piatra răzbate pretutindeni; uneori numai, ea e acoperită de crânguri şi păduri de brad, de mesteacăn morocănos, cu frunzele pleoştite, de fag, care-şi răschiră până departe ramurile cu frunze lucioase; codrii adânci şi negri, stăpâni peste toate nu se văd nicăiri, până departe către hotar, unde sunt vârfurile mai înalte, pădurea e numai o rămăşiţă a trecutului ei falnic, căci nevoia de bani a moşneanului a pus-o la biruri grele şi a schilodit-o pentru totdeauna, fără s'o radă însă cu totul... Prin coviltirul uşor al ierbei, printre trunchiuri şi mai presus de ele ţâşneşte însă piatra stăpânitoare; ici, ea se risipeşte în fărâmi albe, galbene, roşcate, care fac moşinoaie în marginea şoselei curate, dincolo, ea seamănă coasta sau adâncul cu frânturi şi lostopane; aiurea, ea străjueşte drumul cu plăci înnegrite, murdare, lucioase, sau cu lespezi clădite în bună rânduială, ca de mâna dibace a unui meşter uriaş; de multe ori în sfârşit, ea încununâ toate cu câte-o mândră creastă sură, sau iea în stăpânire, întreg muntele.

cari se întorceau cu fuga acasă la dânşii, lăsând în urmă steaguri rupte, arme frânte şi voinici morţi, căzuţi în mormane sângeroase sau sămănaţi pe coaste şi prin văile înguste ca frunze roşii, veştede de toamnă.

Posada este vestită că acum 600 ani regele unguresc Mateiu Corvin a fost crunt bătut acì de Basarab voevod şi pierdù acì pecetea regatului — „o strălucită biruinţă ciobănească asupra boerilor mari ai străinătăţii cotropitoare[1])". Şi e vestită că tot acolo, mai târziu, ţăranii lui Vlad Vodă, Muscelenii aceştia cu faţa rotundă, ochii negri şi trupul vânjos, a toropit apoi pe Ungurii Măriei Sale puternicului Craiu Sigismund, care a fost apoi şi împărat.

La 9 km. de Rucăr, vedem *Dâmbovicioara*, la care mergem prin defileul atât de poetic: deoparte şi dealta a cărăruşii pietroase, apărată cu parmalâcuri de lemn, pereţii nemărginit de înalţi ai stâncii pustii sprijină o şuviţă de cer albastru. Brazi detunaţi atârnă dealungul scoarţei sure, cu jalnicele lor crengi uscate. Iar în câte-un loc, ca prin minune, un mândru fag hrănit de apa limpede, îşi deschide braţele verzi răstignit pe stânca dreaptă. Defileul are ceva solemn, te simţi mic şi ca strivit de

---

[1]) *N. Iorga*, o. c. şi urmare p. 227: „O groapă se rupe sub munţi; colo în fund, unde strălucesc case albe, e Dâmboviţa care trece uşoară, limpede, pe prundul curat; mai în faţă, e râpa goală, pustie, cu arbori şi mărăcini: odinioară prăpastia era împădurită şi numai ca o îngustă crestătură răzbătea calea negustorilor paşnici, pe care acum, ajunseseră a trece aspri ostaşi cu siguranţa că au biruit şi supus. Şi, deodată, dintre trunchiuri năpădiră săgeţi fulgerătoare şi această furtună de ucidere împinse oameni şi cai mai în adânc, tot mai în adânc la stânga, unde sunt cheile Dâmbovicioarei, strașnica strâmptoare prin care fuge sfios râuleţul, ca o şopârlă ce lunecă pe coiful uriaşului adormit. Din pereţii înalţi de pare că ajung cerul, căzù atunci strivitoarea ploaie a bolovanilor mâniei şi răzbunării unui neam prea multă vreme călcat în picioare. Cei ce se învredniciră de această primire abia mai găsiră, împuţinaţi şi acoperiţi de răni, drumul de mântuire al Braşovului. *Mărire ţie, Posadă cu adâncurile răsplătitoare, care ne-ai ajutat să păstrăm până astăzi viaţa frumoasă, albă, bună care înfloreşte dealungul veacurilor pe munţii şi câmpiile noastre; mărire ţie, mormânt de duşmani pecetluit cu roşia pecete a biruinţii noastre!*"

imensitate, îţi sugerează frică şi admiraţie, înălţimile vertiginoase ale stâncilor par a despărţi două lumi. De aci, după ce dai în luminişul dinspre cătunul Dâmbovicioara, mergi la *Peşteră:* întunerecul din fund unde mergi cu lumânarea îţi cam iea ochii. Vezi atât, că te afunzi într'un negru beciu sălbatic, cu pereţii coşcovi, buboşi. In dreapta şi în stânga sunt alte adâncituri, închise, pe când înainte lumina descoperă într'una gurguie

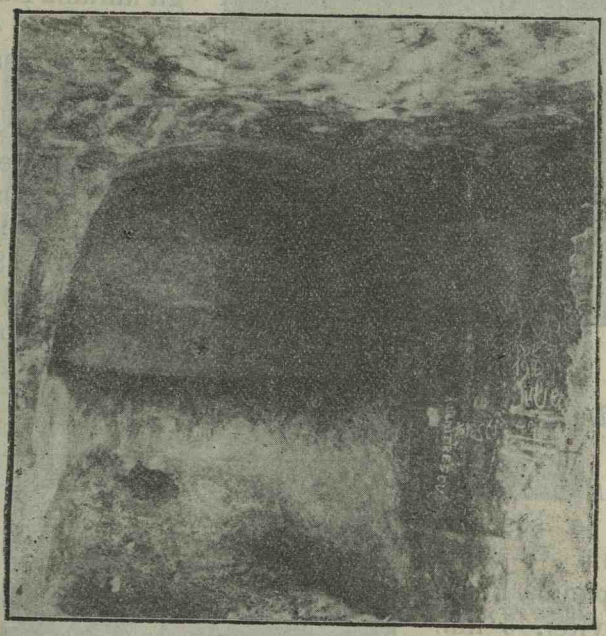

Vedere dela Cetăţuia lui Negru-Vodă

grosolane, crengi groase, strâmbe, chipuri grosolan cioplite, împărţite în două lungi guri de iad, de pe cari picură, *asudă* prelingeri leneşi de apă, formând stalactitele şi stalagmitele.

In Dâmbovicioara se poate prânzi bine.

Dela Podul Dâmboviţei, mergi spre Ardeal, prin fosta vamă *Giuvala*, la o altitudine de 1200 m., după ce mai întâiu, treci pela *cetatea medievală Oraţia* sau *Cetatea Neamţului.*

Pe drumurile arătate până aci se poate merge şi cu trăsura şi cu automobilul. Poţi merge însă şi călare, în direcţiile următoare:

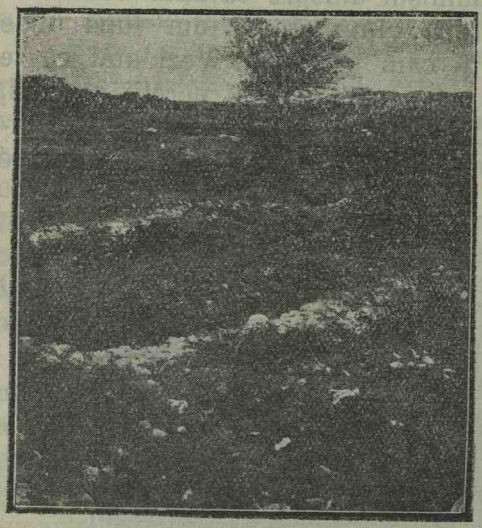

Poiană în munţii Muscelului

Mateiaşul. Din şoseaua naţională, la 14 km. distanţă de Câmpulung, lângă fântâna Bunescu faci 2 ore călare sau pe jos, până 'n vârf.

Piatra caselor (1400 m.). Mergi pe şosea la Dragoslave, iar dela distanţa de 18 km. (Câmpulung) mergi $2\,^1/_2$ ore pe jos până la vârful Piatra.

Vârful crucii, împrejurul Rucărului, mergi o oră, pe jos.

Ghimbavu. Mergi pe şoseaua naţională — dela Rucăr pânăla Podul Dâmboviţei, 5 km. De aci, călare pe valea Cheii, pânăla stâna din Ghimbavu, 3 ore. Din stână până 'n vârf, pe jos o oră.

Muntele Sft. Ilie. De la Podul Dâmboviţei, pe valea Cheii, la stâna muntelui Sf. Ilie 6

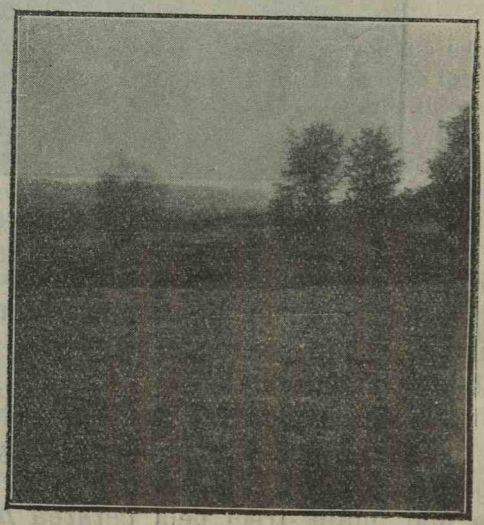

Altă poiană

ore. Din stână până 'n vârf, un ceas pe jos. Pe valea Cheii sunt defileuri înguste între stânci înalte verticale şi e de remarcat o grotă frumoasă, străbătută de un pârâu [1]).

Pietricica. Dela peştera Dâmbovicioara $^1/_2$ oră călare, pe valea Dâmbovicioarei şi 4 ore călare până la stâna din Pietricica. Dela stână, $3^1/_2$ ore pe jos, până 'n vârf.

Piatra Craiului (2245 m.) Dela cantonul Dâmbovicioarei (9 km. dela Rucăr) mergi călare până la stâna

O vânătoare pe muntele Şeţu

din Grindu 6 ore, iar din stână, pe jos, până 'n vârf, 5 ore.

Valea lui Ivan. Ca să soseşti acì, pleci din Rucăr, călare, peste dealul Arşiţei şi soseşti în cătunul *Sătic.*

Dâmboviţa, o vale foarte frumoasă; iar de acì, dealungul râului Dâmboviţa până la *stână*, în valea lui Ivan, 6 ore. De aci pe jos, până la ceardacul Stanciului, $1^1/_2$ ore.

Muntele Păpuşa (2245). Aci se poate merge, fie direct din Câmpulung, fie din Rucăr. Din Câmpulung se poate merge călare prin Lereşti, valea lui Pătru, plaiul

[1]) S. T. R. Câmpulungul şi împrejurimile.

lui Pătru, pânăla stâna din muntele Găinaţu 8 1/2 ore. A doua zi, dela stână la vârful Păpuşa, 3 ore călare. Din vârf, pe plaiul Hoţilor, până 'n muntele Draxinu, 2 ore şi de aci în Rucăr, pe munţii Cascoe, Boteanu şi Drăganu, 7 ore, parte călare, parte pe jos.

Spre Răsărit:

Dealul Flămânda cu biserica şi cimitirul în care odihnesc rămăşiţele atâtor buni Români şi atâtor eroi, stinşi în războiul pentru întregirea neamului; la 1 1/2 km. *Creţişoara.*

Măţăul, situat la 1009 m. înălţime d'asupra mării, pe o distanţă de 8 klm. de Câmpulung; satul verzişorilor lui Mihaiu Viteazul, sat vechiu al „săracilor din oraşul Domniei mele Câmpulung" cu dealuri frumoase, între cari Chiciura şi Desagii lui Vodă. Mai în jos între Câmpulung şi Măţău, satul *Chilii*, unde înainte au fost chiliile călugărilor dela Poenari, iarăşi cu bogate mine de cărbuni, atârnând de mânăstirea Râncăciov şi satul *Livadea*, ţinând de Câmpulung. *Jugur*, la 4 klm. de Măţău, cu mine de cărbuni, satul primilor tipografii, cu acte vechi din sec. XV şi cu câteva cruci istorice.

Tot aci frumosul sat *Groşani*, dăruit de Nic. Al. Basarab Mânăstirii din Câmpulung şi *Poenari* cu trecut istoric.

Dela Măţău, dacă mergem pe şoseaua Câmpulung-Târgovişte, dăm, la 5 klm. de Măţău, de bogatul sat *Suslăneşti*, situat pe frumoasa vale a Argeşelului, însemnat prin gospodării vechi şi case în stil românesc; prin dealul, roşu la culoare, al *Marlauzului*, în care se găsesc fosile, urme pietrificate de peşti şi şerpi, cari populau cu siguranţă *odinioară* fundul vreunei mări adânci... Aci se găsesc bogate livezi de pruni albi, cari dau o ţuică minunată. Iar mai la vale de Suslăneşti, satul *Boteni*, fosta proprietate a lui Oprea Voevod dela începutul sec. XVII—şi mai jos, Hârtieşti şi Vultureşti, vestite, că pe vremuri, din nisipul râurilor de acolo se

extrăgea aur, exploatările aurifere fiind, în trecut, mijloace de venituri domneşti.

Tot spre Răsărit, plecând dela Valea Mare, poţi merge şi pe valea Argeşelului pela Suslăneşti şi pe valea Dâmboviţei, unde la $9^1/_2$ klm. de şoseaua naţională Câmpulung-Giuvala, se găseşte, peste muscele, satul Slobozia şi mai jos *Stoeneşti*, fosta moşie a lui Manea Dârstărescu, care sub Neagoe Basarab *s'a împărţit* cu

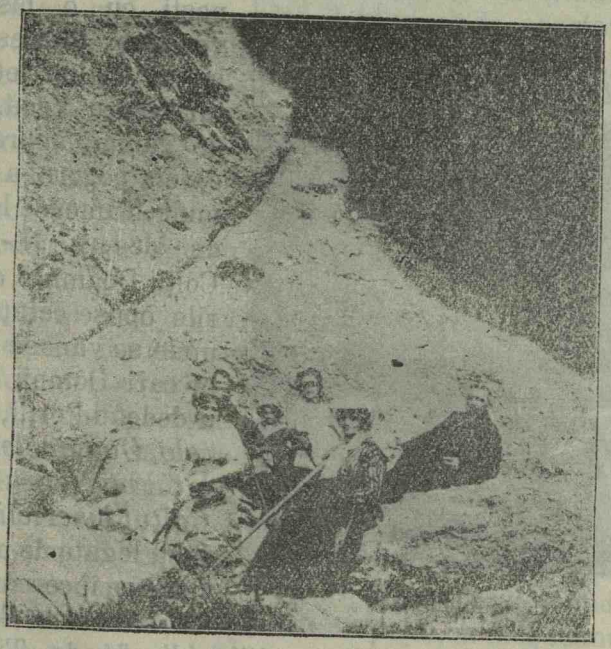

Excursionişti la poalele cetăţuii lui Negru-Vodă

Şinca vornic pe aceste moşii. In apropiere avem cetăţuia şi schitul—acum restaurat—al lui Negru Vodă şi Colţii Doamnei, unde, se spune, că Negru-Vodă a oprit Dâmboviţa prin, zid, făcând şi pod de piei de bivol; se vorbeşte despre *baia de bani* de pe valea Bădenilor, unde se găseşte *aur*. Aci sunt urmele mormintelor vitejilor lui Mihai Viteazul, la Gura Cheii şi o cruce veche din 1525. Are locuri istorice de pe timpul lui Mihaiu

Viteazul, care şi-a retras oştile aci. Aci a avut proprietate Socol Clucerul în timpul lui Mateiu Basarab şi aci se găsesc acte despre vornicul Dobrişan, fratele lui Mircea cel Mare; iar jumătate din satul Bădeni, din aceiaşi comună Stoeneşti, fiind cumpărat de Matei Basarab dela un Coman Inăşcăul, căruia fusese dăruit de Alex. Vodă la 1624.

Pe muntele Şeţu

Lângă Stoeneşti, la 2 klm., se află Coteneşti cu o biserică veche şi interesantă, iar la 2 klm. cetăţuia lui Negru-Vodă, zisă de vamă, împrejurul căreia poporul a plăsmuit frumoase legende despre N.-Vodă. Colţii Doamnei, dealurile opuse cetăţuii pe unde se vânase şoimii pe cari Domnii noştri îi dedeau Porţii, *muntele Doamnele*, *Palatul lui Negru-Vodă*, *Colţul bisericii*, toate fiind legate de primele noastre încercări de a ne forma ca Stat independent şi amintind de poziţii ridicate de Tihomir, Basarab şi fiul său, Niculae Alex. Basarab, ctitorul schitului Negru-Vodă; cu rămăşiţe ale trecutului: arme preţioase, coifuri, zale, ba chiar amfore din timpul lui Herodot şi vase din timpul lui Constantin cel Mare şi cu urmele unui alt schit, la poalele Cetăţuii.

Cetatea lui Negru Vodă a fost vizitată în sec. XVI de învăţatul francez Jacques Bongars şi Walter; în sec. XVII de Paul de Alep, iar în sec. XVIII de Sulzer,— fiind pomenită şi în actele lui Mihail I coregent al lui Mircea cel Mare.

Mergând dela Cetăţuia, dai, la 2 klm. de satul *Cetăţenii din Vale*, cu o biserică la care a ajutat mult regretatul Rege Carol şi, mai sus, *Cetăţenii din Deal*, cu acte din sec. XVII, în care se vorbeşte de *rumânie* şi cu o piatră mormântală — fostă în frontonul bisericii vechi — în litere slavone. Aici mai găsim un mormânt de piatră şi o întreagă armură medievală.

„Mai departe de Cetăţeni, e satul *Lăicăi* (urmaşii lui Laico), care arată case gospodăreşti, foarte trainic clădite; ele au mai toate câte 2 rânduri de apartamente, amândouă pentru locuinţă, cerdace înalte, trepte de piatră. Pe valea această a Dâmboviţii, ca şi în restul Muscelului, ţăranii sunt icoana cea mai deplină a Românului din munte, sprinten, vioiu şi isteţ. Simţul firesc pentru artă se simte, şi'n unele înfloriturî în relief ale caselor, care acoperă pereţii întregi şi dau forme, pe care noua artă modernă a Apusului, se căsneşte a le descoperi astăzi.

Săteanul e de o cuviinţă prietenească ce însemnează pretutindenea neamul nostru, când e curat de amestecuri şi n'a fost schimbat în suflet de destrăbălarea oraşelor: în „bună ziua“ pe care ei o dau nu e însă sfiala, umilinţa fricoasă a sătenilor din şes, deprinşi să aibă stăpâni, cărora le sunt cu totul supuşi. Cu cât înaintezi mai mult şi te bucuri la vederea acestor alese însuşiri, cu atâta ţinutul s'a împărtăşit mai întins de viaţa cinstită timp de mai multe veacuri, de sufletul mândru şi războinic, foarte simţitor pentru dreptate, al moşneanului“.

Ca în tot Muscelul, şi pe aici sunt multe cruci de piatră pe marginea drumului: „nimeni nu se atinge de ele, pentru sfinţenia semnului îndeplinit în ele şi tot aşa de mult aproape, pentru evlavia ce se cuvine faţă de strămoşi, al căror gând şi al căror nume sunt săpate acolo, în slovele lor bătrâne, pe care nimeni nu le mai înţelege“.

Azi nu se mai ridică astfel de pietre, ci acum oamenii construesc, pentru sufletele lor şi ale răposaţilor, mici paraclise de lemn, vopsite pe dinafară. Pe cele mai

multe de pe această vale, e scris cu litere cât mai poleite: *Călătorule, adu-ţi aminte de moarte.*

In aceste sate locuitorii se ocupă mult de cultura prunului şi fabricarea ţuicii.

Satul Lăicăi, ca şi Runceasa şi Micloşani, sunt aşezate pe valea Dâmboviţei, „care aici e tânără, vioae,

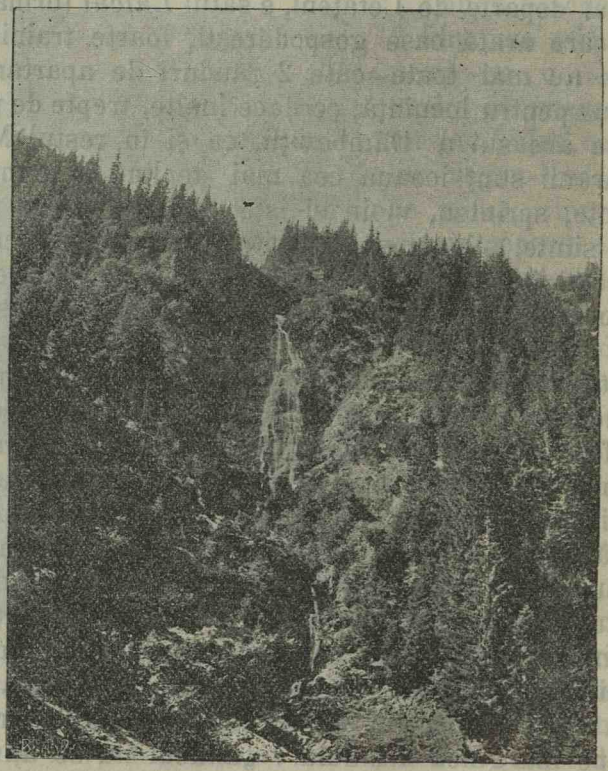

Cascadă în munţi (spre Nucşoara)

iute, cu sfletul curat. Nu e apa ruptă în şuviţe; într'una se asvârle peste prund şi bolovani, împestriţându-se de spume, sare peste piedici, albă de furie, mişcă mori şi aminteşte, prin neastâmpărul din vara liniştită, turbarea ce o prinde în primăvara cu toane, când cară pietroaie întregi, înneacă toată albia, sare de năruie şoselele şi

vueşte ameninţătoare la pragul caselor clădite înalt".

Dela Micloşani, la 7 km. pe Valea Largă, vezi frumosul sat Pucheni, fost sat plăeşesc. Iar dela Runceasa prin satul mare şi vechiu Văleni, mergi pe o şosea iarăşi în valea Argeşelului. Aci „nu poţi deosebi deal de vale, şiruri limpezi de înălţimi; toată întinderea e necontenit boţită, coşcovită, în coroaşe mari, cari au nume". Adevărata podoabă românească a Muscelului sunt călăreţii,

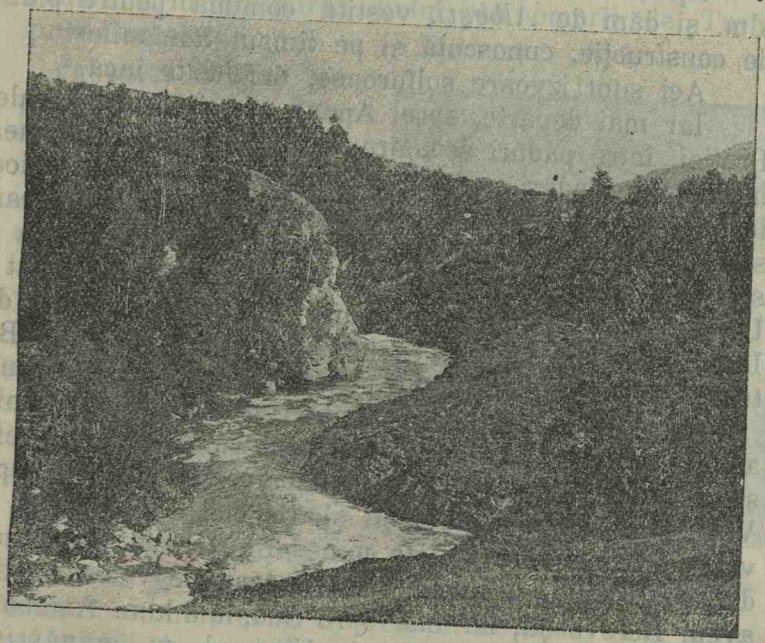

Râul Doamnei mai sus de Corbi

bărbaţi şi femei, cari răsar pe o creastă şi se pierd îndată în vre-o groapă, din care se ivesc iarăşi în clipa următoare.

Dacă mergem spre **Apus**, găsim:

Gruiul, 1 klm. distanţă, pe el parcelându-se acum terenuri pentru împroprietărirea demobilizaţilor.

Bughea de Sus, la $3^1/_2$ klm. distanţă cu băi sulfuroase bune pentru reumatism. Două instalaţii: una la

Gropan şi alta la Urianu. Un break face regulat 2 curse pe zi pentru bolnavi.

Prin *Bughea de Jos*, care e la 5 klm. de Câmpulung, putem merge, ca la 5 klm., la *Malu*, unde e o biserică de 400 ani şi un schit de călugări, *Ciocanu*, interesant, atât din punct de vedere istoric, dar mai ales, pentru frumuseţea şi măreţia sălbatică a poziţiunilor naturii.

Apoi, tot din Bughea de Sus, mergem cale de 3 klm. şi dăm de *Albeşti*, vestită comună pentru piatra de construcţie, cunoscută şi pe timpul Romanilor.

Aci sunt izvoare sulfuroase, nefolosite încă.

Iar mai departe, spre Apus, se găseşte pe valea Bratiei, între păduri seculare, satul *Cândeşti*, cu oameni harnici, gospodari, aşezaţi şi păstrând multe din obiceiurile trecute; însemnat şi pentru luptele aprige care s'au desfăşurat aci în războiul cel mare. Pe Bratia în sus poţi merge călare prin munţii Portăreasa, Cernat şi Dracsin la Iezer, în 10 ceasuri; din vârf la stâna din Iezer, pela lac, faci 2 ceasuri; din stână, prin valea Bătrânii şi pe Râul Târgului până'n Câmpulung, 6 ceasuri.

Spre Vest-Sud avem comuna *Apa Sărată*, numită astfel, pentrucă apa sa a folosit pentru sărarea bucatelor şi ar putea fi folosită şi pentru baie. Mai departe, spre Vest, sunt comunele Coteşti şi Godeni. La Godeni, pe valea Bughii, sunt bogate mine de cărbuni, exploatate de societatea „Cărbunele". Peste deal, pe valea Bratiei, avem Berevoeşti, iar mai spre Sud, la 5 klm. Aninoasa, cunoscută dinainte de Mihaiu Viteazul, cu *mânăstirea Aninoasa*, azi biserică, cu chiliile şi paraclisul în ruină, clădite în sec. XVII pe locul alteia mai vechi, de *Tudoran vel Clucer;* cu ziduri ca de cetate, cu tuneluri, cu gropi mari pe sub pământ, cu amintiri despre focul ce a ars mânăstirea la 1821, când refugiindu-se Arnăuţii în ea, au fost prinşi şi omoriţi de Turci, cari apoi i-au dat foc.

Mai jos de Aninoasa sunt *Vlădeştii*, sat vechiu— (cnezii din Vlădeşti), care se vinde mai târziu, sub Radu Şerban, lui Tudoran Pitarul şi aveau ei înşişi rumâni

pe moşiile lor—scoborându-se din jupânul Badiu, căruia Vlad Dracul îi întăreşte, în 1437, stăpânirea asupra satului Vlădeşti, scutindu-l de toate dările; cu acte vechi, cu unelte istorice şi rămăşiţe ale *artei eraldice*, cu legături frumoase împrejurul vechii biserici din Vlădeştii de sus, având în ea mormântul lui Pârvu Vistierul Vlădescu, cu o frumoasă pisanie; iar biserica, aşa cum e azi, fiind clădită pe urmele alteia mai vechi, de Aga Tudoran, în amintirea fiului său omorît de Turci la gura Prahovei.

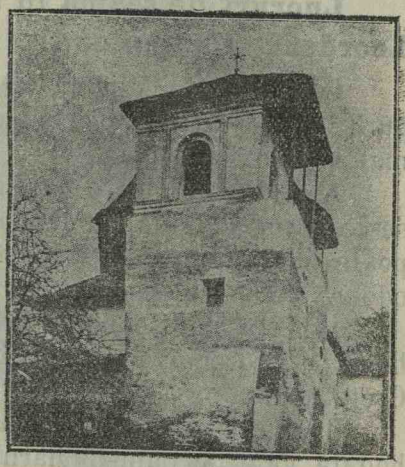

Vedere dela Mânăstirea Aninoasa

Pe valea Bratiei s'a pornit o cale ferată până la Cândeşti, la păduri.

Din Berevoeşti, dacă mai trecem încă un deal pe şosea Câmpulung—Curtea de-Argeş, trecem la 4 km. distanţă, în valea Slănicului, sat vechiu *cu minunate izvoare de apă sărată*, iar de aci, pe o distanţă de 4 klm., la Domneşti, sat vechiu, foarte frumos centru comercial, industrial şi cultural de mare însemnătate. A fost dăruit de Radu dela Afumaţi mânăstirii Argeşului; are aci, în pământul său, urmele unui castel domnesc, zis la „Domnie“ şi biserici vechi.

Dela Domneşti spre m. n., prin Slăveşti şi Corbşori, după ce laşi în stânga *Poenarii*, unde a trăit N. Radu Dobrescu-Argeş, iar după 10 km. în *Corbi*, o interesantă insulă etnografică cu obiceiuri, port şi fire deosebite de restul judeţului, satul fiind—după unii istorici—leagănul lui Ioan Corvin de Huniade şi având un schit foarte interesant clădit în piatră, zis „Biserica din Sghiab, clădit de monahia Magdalena în sec. XV.

In sus de Corbi, la 4 km., se găseşte cantonul de

vânătoare dela *Bahna Rusului* al M. S. Regelui, iar spre apus, pe teritoriul comunei Nucşoara, ce a fost vizitată de Paul de Alep în 1653, se găsesc minunate băi de ape vindecătoare şi isvorul Puturosul, în apropiere de satul Brădet.

Din Câmpulung, pe şosea, până la cantonul Bahna Rusului, sunt 40 km. De aci se pot face diferite excursii dealungul râului Doamnei, la Nisipuri, muntele Dara, muntele şi lacul Galbenu, muntele Bândea, Luzişoarele, etc.

Lucruri de seamă în apropierea liniei ferate Leordeni—Câmpulung.

Cum intri în Muscel, te îmbeţi de mireasmă: câmpurile şi dealurile, apele şi pădurile, oferă ochiului cea mai variată privelişte.

Apoi, în apropiere de Leordeni, spre m. z., se găseşte satul Ciulniţa, unde, în casa d-lui Anghelescu, se poate admirà un adevărat muzeu de artă naţională, cu odoare de mare însemnătate din trecutul nostru.

In Leordeni se pot vedeà casele în restaurare ale boerilor Leordeni, aci fiind şi locul unde a trăit Nicolae Creţulescu.

Trenul trece peste apa Cârcinovului. Pe această bogată vale de oameni harnici şi buni gospodari —viticultori şi pomicultori— se poate vedeà în Goleştii-Badii (3 km. de Leordeni) o frumoasă grădină a ocolului silvic, o pepinieră de viţe şi pomi roditori şi urme ale stăpânirii Băraţilor: cruci şi inscripţii latine dela începutul sec. XVIII.

In Topoloveni, cunoscut încă din 1500—şi unde se poate merge din gara Călineşti (2 klm), se poate vedea în vale un târg frumos, apoi o biserică veche din timpul lui Brâncoveann şi un palat de bănci populare „Podgoria".

Lângă Călineşti se găseşte comuna cu acelaşi nume, vestită pentru viile sale. Călineşti e satul lui Luca, vistierul lui Brâncoveanu. Satul are un frumos spital cu numele „Regele Carol I".

La 5 klm. de gara Călineşti e comuna cu moşia, Gorgani, fiind proprietatea lui Const. Brâncoveanu, a cărui fiică, Domniţa Bălaşa, a lăsat ca din venitul ei să se vină în ajutorul *luminării* naţiei sale.

Dela Călineşti trenul trece peste apa Râncăciov, aflându-se pe acea vale comuna Râncăciov (7 klm de gara Călineşti), unde se poate vedea vechea biserică, fosta mânăstire Râncăciov din sec. XV şi o altă biserică încă veche de 200 ani.

Clucerul Tudoran, ctitorul Aninoasii

Din gara Goleşti, satul boerilor, cari au fost pildă clasică de patriotism, jertfă şi devotament, se poate vedeà biserica de aci, construită în 1656 de Stroe Leordeanul, care primi în palatul din Goleşti, în 1656, pe Macarie al Antiohiei şi pe vestitul Paul de Alep. Aci se pot vedea casele Goleştilor, cari au ars la începutul sec. XVIII. Tot aci rămăşiţele localului ce a servit ca şcoală românească la sfârşitul sec. XVIII şi se organiză mai bine de Dinicu Golescu; şi tot aci locul unde a fost tabăra lui Tudor şi de unde acest erou a fost prins de Greci şi omorît la Târgovişte.

In apropiere se află Brăneşti (3 klm. depărtare) cu schitul vechi Lacul Negri şi cu cruci istorice şi cu amintiri de pe timpul lui Matei Basarab şi Brâncoveanu, când—la culesul viilor—dealul întreg, dela coasta câmpului, până la Leordeni, erau numai chiote, jocuri şi veselie.

Văleni, însemnat pentru minunatele sale vii şi pentru cruci vechi, urmele unui schit ridicat de Goleşti şi biserica din 1733 ridicată de egumenul dela Radu-Vodă şi Iorga judeţul din Câmpulung.

Dela Goleşti calea ferată se bifurcă, una apucând spre Piteşti, iar alta îndreptându-se spre Câmpulung, merge prin gara *Florica*. Se văd comunele:

Ştefăneşti, bogat în vii, cu o cruce veche pe care e scrisă o sentinţă domnească din timpul lui Matei Basarab. Satul a fost dăruit mânăstirii Argeş de Radu dela Afumaţi; iar Izvorani, cumpărat cu vii cu tot de Matei Basarab şi dăruit mânăstirii Câmpulung. Aci au petrecut multe zile bune Voevozii Basarab şi Brâncoveanu, cari aveau aci case şi vii straşnice şi cred că pe valea Ştefăneştilor sunt osemintele Sf. Nichita, care apără satul de orice jaf. Aci se văd urmele caselor spătarului Golescu, unde a poposit Carol XII; iar la Florica, în curtea caselor lui I. C. Brătianu, au fost aduse, cu mult înainte de războiu, biserica de lemn din satul lui Horia, cruci şi arme istorice.

Port din Sudul judeţului Muscel

La *Valea-Mare* (circa 7 klm. de gara Florica), iarăşi vestită pentru viile sale, putem vedea urmele a trei schituri: unul, fost de maici, în Valea Mare; altul *Schitul Argelui* şi altul în Valea Popii; deasemenea valul *Gherului* ce a servit oraşului Piteşti ca punct de apărare.

Din gara Gropeni, un drum merge la Gropeni, cu numeroase brecuri şi automobile, iar altul, peste râul Doamnei, la clădirea ce a fost odată ctitoria Goleştilor; mânăstirea Vieroş [1]) (3 klm.).

1) Vezi: N. Iorga sate şi mânăstiri p. 233 „Trăsura etc.“.

Din gara Ciumeşti, putem la 2 klm., vedeà satul *Micești*, unde dorm somnul de veci boierii Micești, așezat pe urmele unei *staţiuni preistorice*, aci găsindu-se ruinele unui *castru roman*, cunoscut sub numele de *Cetatea Jidovilor*. Satul cunoscut în hrisoave din sec. XV, un act dela Vladislav Voevod dat bătrânului Mogoş.

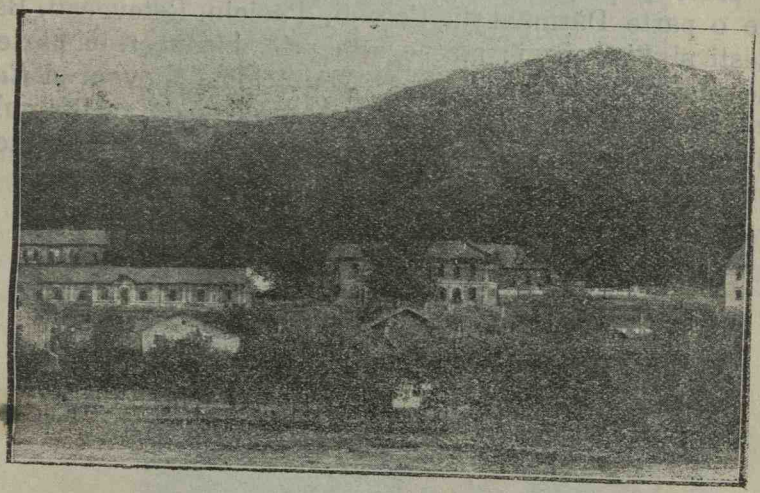

Cazărmile regimentelor 30 și 70 infanterie

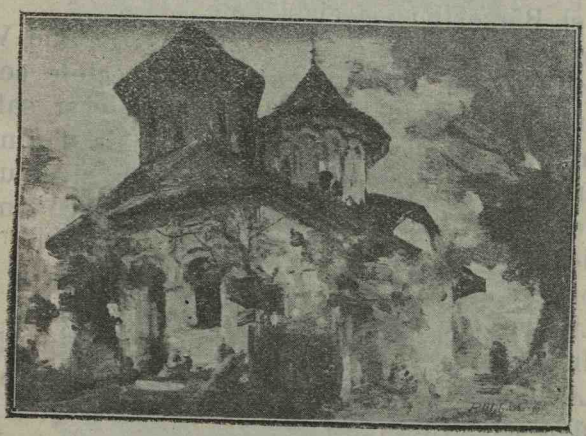

Biserică veche din Muscel

In apropiere de Miceşti, se găsesc *Purcărenii*, sat cu o biserică veche şi *Piscani* cu ruinele unei cule „la Hula lu Colonelu“ şi cu amintirea unui schit de călugăriţe, la *schitul Pisculeşti*.

Din gara *Clucereasa*, unde e o veche fabrică de spirt, în partea de apus prin Piscani se poate merge, pe o parte şi pe alta a râului Doamnei, prin sate bogate: pe o parte Dărmăneşti, Coşeşti, Păcioiu, Retevoeşti, Bădeşti şi Pietroşani; iar pe alta prin Jupâneşti în partea de răsărit, la 4 klm. Colibaşi, la 2 klm. Mioveni şi *Racoviţa*, pomenit în acte din sec. XVI, cu o vestită culă pe moşia D-lui Dobrovitz. La 5 klm. Conţeşti pe valea

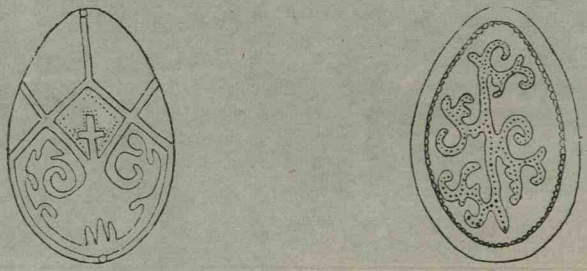

Ouă încondeiate

Argeşelului; la 8 klm. Davideşti sat frumos, apoi Vultureşti şi Bârzeşti pe aceiaşi vale.

Din gara *Stâlpeni*, la 7 klm. spre Sud-Vest, se poate vedea satul Băjeşti, cu biserică, cetate construită de Banul Mareş în sec. XVII, iar spre vest, satul Stâlpeni amintitor al boierilor Stâlpeni şi la 4 klm., satul *Bălileşti*, cu un trecut istoric interesant şi cu un măreţ monument ridicat în cinstea eroilor pentru întregirea României.

Tot din gara Stâlpeni, înspre S. R, la 1 klm. de satul Livezeni cu amintiri de lupte vechi şi mai departe, la 3 klm. e satul Hârtieşti cu o biserică din 1526 a lui boier Laudat. Mai departe 5 klm. de Stâlpeni e Ţiţeşti, cu casă a poporului, cu bănci populare şi o biserică veche, fosta mânăstire Vale, ridicată de Radu Paisie în

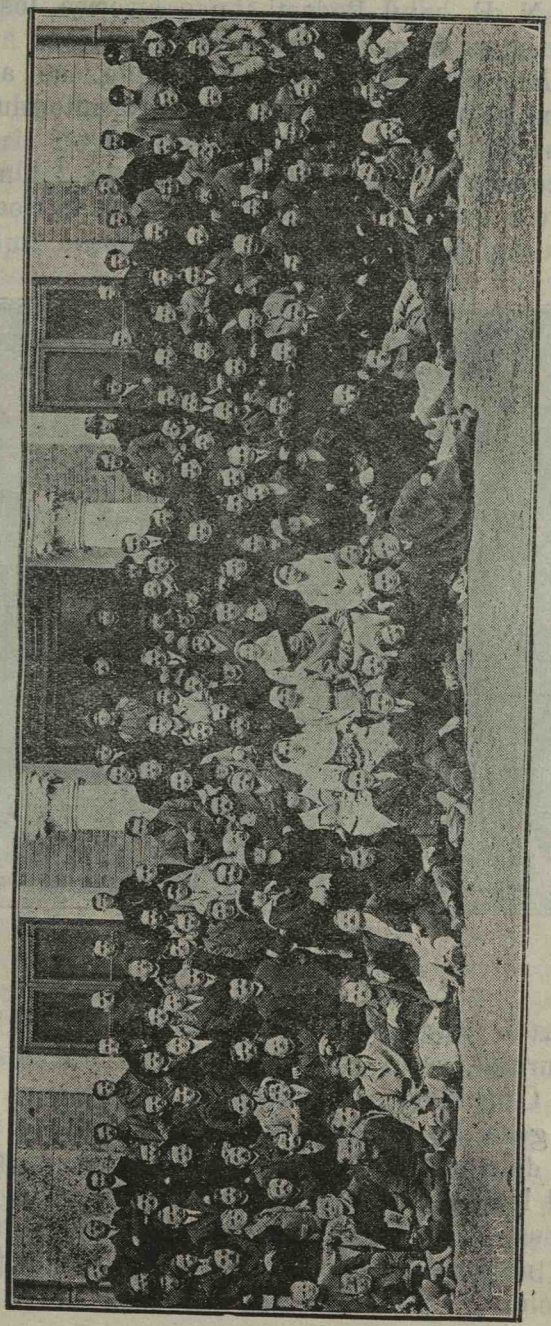

Adunarea învățătorilor din Muscel la conferințe

1539. Spre N. E. satul Rădeşti, cu o biserică, fost schit de călugări şi cu frumoase gospodării.

La *Mihăeşti*, 21 klm. de Câmpulung, se află un mândru parc al ocolului silvic (opera silvicultorului Iuliu Moldoveanu) lângă gara Mihăeşti.

Din această gară, spre Est, se văd la 2 klm., satul format din ardeleni, Valea Popii, bogat în poame şi ţuică şi cătunul Huluba, cu troiţă frumoasă în loc de

Port din Muscel (Sud)

biserică. La 5 klm. de Mihăeşti e satul Drăghici, pe valea Jugurului, satul de origine al fostului egumen al mânăstirii Câmpulung, Gebellea.

„Din gara *Furnicoşi*,—în apropierea căreia se vede o biserică dela sfârşitul sec. XVIII, unde se cără cu funicularul lemne din satele vecine — străbatem cu trenul un tăpşan larg şi neted, acoperit cu iarbă măruntă, cu tufişuri rare de mesteacăn şi cu câte o căsuţă umilită, ici, colo.

In depărtarea apropiată a răsăritului ne însoţeşte linia neagră a pădurilor mânăstirii şi apoi coama, uşor ondulată, a muscelului Grădiştei, în apropierea căreia se văd ruinele castrului roman Jidava. Inainte de a sosì acì, treci prin Schitu-Goleşti, e demnă de remarcat biserică, fostă schit de călugări şi care înainte a fost la schitul Băjeşti.

Spre apus mai aproape, povârnişul uşor al Godenilor, scormonit de galeria *cărbunilor dela Jidova.*

In schitul Goleşti, vestit pentru cărbuni şi exploataţi de soc. „Lignitul“ stau troene lungi de lignit, adus acì

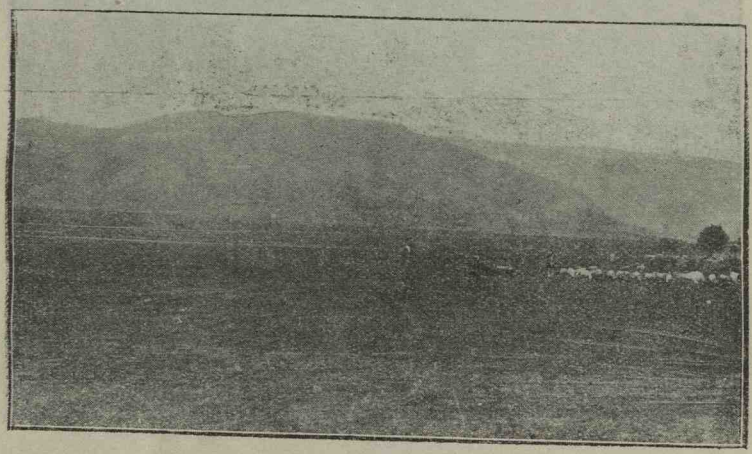

Linia fierată în drum spre Câmpulung (Sudul judeţului)

cu funicularul dela Poenari, sau cu decovilul dela Jidova; urmărim cu privirea linia sinuoasă o funicularului, care, cu picioarele sale de uriaş, încalecă sprinten peste văi şi muscele, pierzându-se undeva spre răsărit, în fundul unei văi depărtate, în coapsa Ruginoasii sau la poalele Stejerişului din Poenarii, bogaţi în lignit, ai Muscelului.

Trenul taie repede linia largă şi toate împrejur fug, se rotesc, răpite de o horă nebunească, gata, gata să cadă la pământ. Şeful trenului ne cere biletele pentru Câmpulungul, care nu se vede încă. Inaintea noastră o perdea înaltă de dealuri; iar mai departe în fund, dâl-

mele albastre ale munţilor se ridică până 'n azurul cerului.

Repede, repede însă, tăpşanul se îngustează; căsuţe ţărăneşti cu pridvor pe stâlpi se apropie de linie; ogrăzile cu pruni se îndesesc.

Suntem la Apa Sărată. Malurile râpoase ale văii se înalţă repede; se apropie ameninţătoare, sparte şi deşuchiate de torente. O potecuţă albă, ca o pânză îngustă, nesfârşită, urcă şerpuind de-acoasta pe râpile prăpăsti-

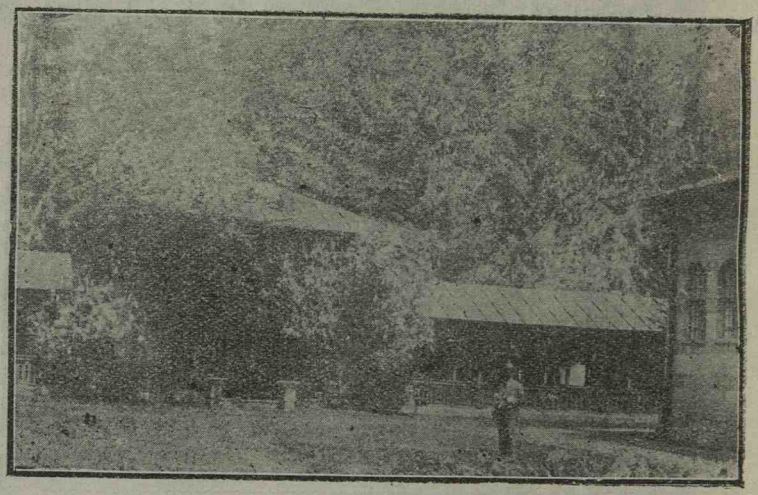

Intrarea la Băile Creţulescu, Câmpulung

Colecţia: *I. N. Staicu*

oase dinspre răsărit. Linia calcă pe sub coasta repede şi pietroasă a ţărmului drept al râului Târgului, care murmură sprinten ca o făşie de oţel, spălând bucuros pietrele prundişului din vale. O suviţă dintr'însul, abătută pe sub coastă, doarme o clipă la umbra hăţişului de sălcii înverzite; pe pajiştea de flori, apoi se aruncă ca o mână de zăpadă din sterpul dela Moara lui Curcă.

Cine ar fi mai crezut că dincolo de această stâmptoare se mai află un oraş?

Deodată însă dealurile feresc mult în lături, valea

se lărgeşte pe neaşteptate, iar orizontul se deschide spre culmea munţilor. Un turn pătrat, înalt, cu cupolă rotundă, lucitoare ne anunţă singur oraşul Câmpulung.

Din povârnişurile dealurilor înalte dela răsărit vin fâşii înguste de prundiş, cari despart prispe largi, acoperite de verdele porumbului, împrejmuite cu ulucă, iar în matca gârlei se resfiră în nişte maluri, împingând apa râului pe sub ţarinele tăpşanului din dreapta, pe care se află înşiruite casele oraşului.

O biserică din Muscel

Suntem în Câmpulung, aşezat la picioarele Carpaţilor; înalte şi strâns lipite la piepturile lor imense, sunt nişte gropi largi, nişte hobăi bine adăpostite contra vânturilor reci ale muntelui, cu climă temperată, cu fundurile lor fertile, cu izvoare felurite de traiu. Ele sunt tocmai ca nişte cuiburi, ca nişte tainiţe ale muntelui, unde neamul românesc s'a putut adăposti, contra furtunilor, ca să-şi păstreze viaţa sa curată şi sănătoasă"[1]).

SFÂRŞIT

[1]) Din N. Iorga, op. cit.

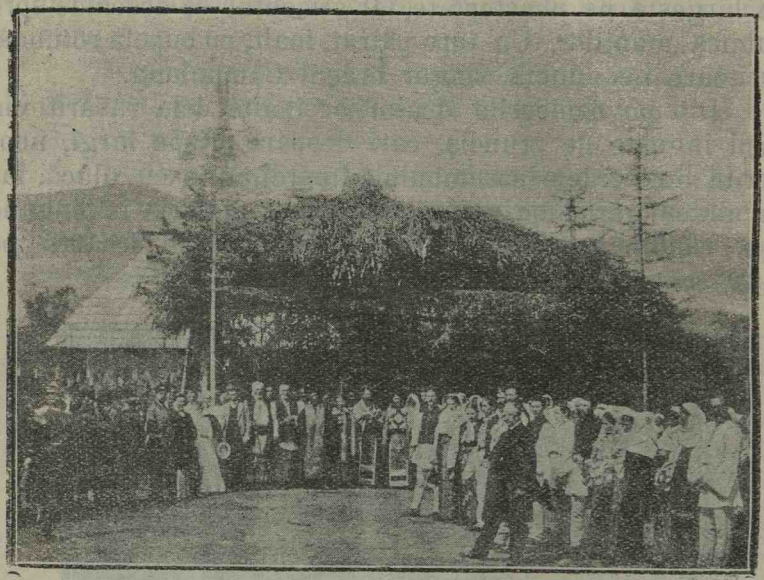

O slujbă religioasă în Muscel

O biserică din Muscel

Notă informativă

Monografia de faţă—prima, după aceea a lui Const. D. Aricescu din 1855, 2 volume Bucureşti—care tratează despre trecutul istoric al Câmpulungului, are şi ea istoricul ei şi-şi datoreşte apariţia muncii şi concursului mai multora.

Ca editor mă simt obligat să dau toate lămuririle.

Cunoscutul folklorist şi revizor şcolar al Muscelului, **Rădulescu-Codin**, lucrà încă de mult la istoricul oraşului. In primăvara anului 1925, ţinu o conferinţă la Cercul Profesorilor din localitate, cu titlul acesta: *Câmpulungul istoric şi legendar.* Conferinţa aceasta, mult dezvoltată şi adăugată apoi, căreia i se mai adăugă şi o *Călăuză a vizitatorilor* de vară ai Câmpulungului, formează cuprinsul monografii.

Cartea începu să se tipărească încă din anul 1925, (primele 5—6 coale). Tipărirea acestei cărţi, concepută pe un plan mai vast şi ca un studiu mai mult, decât ca un *Vade mecum* al vizitatorilor, era proectată să se facă de **Rădulescu-Codin** şi prof. **Dan I. Simonescu,** în colaborare.

Moartea neaşteptată, grabnică şi crudă ne-a răpit însă din mijlocul nostru pe harnicul Rădulescu-Codin († 1926 în Aprilie), tocmai când mai aveà puţin să-şi vadă opera sfârşită.

Manuscrisul lui Codin ajungea—*scris gata pentru tipar*—pânăla *Călăuza vizitatorilor*, fiind scrisă şi o parte din aceasta. Restul, rămăsese îngrămădit în nişte

note şi impresii, scrise cu creionul, pe mai multe pagini de caiet.

Rugămintea mea şi a Doamnei *Maria Rădulescu-Codin*, a găsit sprijin în bunătatea dezinteresată şi priceperea d-lui **Dan Simonescu**, care luă asupră-şi conducerea şi îngrijirea tipăririi mai departe. La Bucureşti, făcea, neobosit, corecturi, îndreptări şi adăogiri. Nu a a ştirbit însă întru nimic fondul, *rămas dela regretatul Codin.* Chiar în restul, nescris gata pentru tipar, *a căutat să rămâie tot în cadrul şi spiritul operii*, începută de Codin Rădulescu, chiar acolo unde nu era de aceiaş părere. Sfârşitul cărţii s'a lucrat conform unui plan rămas dela Codin în tabla de materii, scrisă încă fiind în viaţă.

In acest sens cartea se înfăţişază cu unitate deplină.

Mulţumesc pe această cale d-lui **Dan Simonescu**, pentru partea D-sale de muncă la apariţia acestui volum.

Editor, (ss) **Ion N. Staicu**

Câmpulung, 11 Iulie 1926

CUPRINSUL

1. **Lucrări consultate** . . . . . pag. 3— 6
2. **Câmpulungul Muscelului.** . . . . . „ 7—19
   Introducere. Descrieri pitoreşti.
3. **Ce-a fost la început prin aceste locuri** . . „ 19—26
4. **De pe timpul Romanilor** . . . . . „ 26—38
   Traian, Novac, Iorgovan, Castru Jidova dela Grădiştea, Aşezarea omenească dela C-lung, Troianul sau valul roman, Brazda lui Novac, Ler-Impărat.
5. **De pe timpul năvălirilor barbare** . . . . „ 38—41
6. **De pe vremea primelor încercări de a ne organiza ca stat independent până la 1400.** „ 41—89
   Năvălirile Cumanilor, Cavalerii Teutoni, Cloaşterul, Negru Vodă, Cele două năvăliri ale Tătarilor. Luptele cu ei. Laurenţiu de Longo-Campo. Tihomir, Basarab-Vodă, Neculae Alexandru-Basarab, Vladislav, Privelegiul din 1368, Primul scaun al ţării. Negru-Vodă, Radu-Negru.
7. **Dela 1400—1500** . . . . . „ 90—97
   De pe timpul lui Mircea cel bătrân şi Radu II. Prasnaglava. De pe timpul lui Dan-Voevod. Cetatea Câmpulungului, De pe timpul lui Alexandru Aldea. Trecerea Turcilor în Ardeal şi a lui Ioan Corvin de Huniady aici în ţară şi trecerea lui Sehabediu beglerbegul Rumeliei. Trecerea lui Huniady şi Vlad Ţepeş. Scrisoarea lui Vladislav Dan. Trecerea lui Ştefan Batory voevodul Ardealului.

8. **Dela 1500—1600.** . . . . . pag. 97—110
De pe timpl lui Mihnea Voevod. Ceara la Câmpulung. Muncipalitatea săsească. Cel mai vechiu monument de scriere românească, Neacşu de Câmpulung. Cum se alegea judeţul. Atribuţiile lui şi ale Pârgarilor. Trecerea pe aici a lui Ion Zapolia. Expediţiile româneşti după lupta dela Mohàx a lui Sandat, şi Vlad V. Trecerea lui Ludovic Gvitti şi Radu Paisie. Trecerea lui Mircea Ciobanul şi Pătraşcu-Vodă în Ardeal. Zidirea bisericilor Domneşti, Şubeşti, ş. a. Călătoria lui Jaques Bongars, a italianului Boterro şi a istoricului Walter.

9. **Dela 1600—1700.** . . . . . „ 111—164
Venirea locuitorilor câmpeni în Câmpulung. Prădarea oraşului de Gabriel Batory şi trecerea cu oaste a lui Radu Şerban. De pe timpul lui Mateiu Basarab. Rezidirea mânăstirii Negru-Vodă. Tipografia la Câmpulung. Cum vedeau Grecii, ţara românească. Moară de hârtie. Câmpulungul pe timpul lui Mateiu Basarab. Privilegiul asupra satului Măţău. Mutarea sborului pe locul mânăstirii. Călătoria pe aici a lui Macarie al Autiohiei şi a lui Paul de Alep. Prima şcoală românească sub Antonie Vodă. Unirea Câmpulungului şi altor centre catolice cu provincia observanţilor din Bulgaria. Trecerea lui Şerban Cantacuzino. Vizita unor misionari catolici. Intoarcerea catolicilor în Câmpulung la legea lor, lupta între ortodoxi şi catolici. Andreiu judeţul. Trecerea oştilor nemţeşti, cu Enerik Tökölli. Judeţii oraşului. Privelegiile Saşilor. Privelegiile Câmpulungului. Crucea jurământului şi crucea pârgarilor. Moşia oraşului, contribuţiile lui. Exploatările aurifere. Drumurile.

10. **Dela 1700—1800.** . . . . . „ 164—187
Trecerea pe aici a lui Carol XII. Ispravnici de Muscel. Atenţia ce se da bisericii. Judeţul pădureţilor. Sub domnia fanarioţilor. Dările sub Mavrocordat. Catanele împărăteşti la Câmpulung. Trecerea pe aici a lui Nicolae Mavrocordat spre Ardeal. Şoimii ce se dau din Muscel, la împărăţie. Nemţii şi Turcii în Câmpulung, la 1737. Arderea oraşului. Refacerea oraşului. Misionari catolici în C-lung Curăţia moravurilor, menirea postului. Reforma lui Constantin Mavrocordat. Alte obiceiuri la alegerea judeţului, sigiliul comunei. Schitul Flămânda-Mărculeşti, daruri pentru învăţătura copiilor. Repararea bisericii domneşti. Trecerea, pe aici, a multor boeri, în timpul războiului dela 1770. Culele pe acea vreme. Muscalul în locul Turcului. Ce se ştia de Câmpulung la 1774. Scutirea mânăstirilor de bir, cu condiţie să ajute la şcoalele înfiinţate. Lupte între egumeni pentru vin. Călătoria pe aici a lui Sulzer. Plecarea din Câmpulung a multor catolici după războiul 1770—74, ciuma, pierderea privilegilor catolicilor, persecuţie. Zidirea bisericii Şubeşti lângă o alta mai veche. O nouă colonizarea a Câmpulungului în 1785 (rev. Horia, Cloşca şi Crişan). Olarii din Câmpulung în Bucureşti. Mahalaua olarilor de acolo. Nemţii în Câmpulung în 1788. Arderea oraşului şi sch. Flămânda. O nouă şcoală de băeţi de limba română în 1796. Repararea bisericii Marina.

11. **Dela 1800—1900.** . . . . . „ 188—226
Bâlciul de Sf. Ilie. Certuri între moşneni şi locuitori străini. Câmpulungul în 1827. Arvaţii. Repararea mânăstirii Negru-Vodă, în 1827. Vizita lui Kisselef, 1830. Profesorul

D. Jianu. Şcoala normală judeţeană. Pictorul I. Negulici. Teatrul în Câmpulung. Câmpulungul în 1848. Note statistice în 1855. Versuri ale poetului Aricescu. Războiul dela 1877 şi eroii din Câmpulung. Diferite monumente istorice.

12. **Dela 1900 încoa** . . . . . „ 226—236
Infrumuseţări în oraş. Campania din 1913 şi Câmpulungul. Cohorta cercetaşilor Negru-Vodă. Luptele din jurul Câmpulungului, în 1916—1918.

13. **Călăuza vizitatorului** . . . . . „ 237—250
Descriere. Străzi principale. Clădiri publice. Instrucţiunea. Biserici. Muzeu istoric la Fundeni. Câmpulungul climateric. Băile Kretzulescu şi efectele lor.

14. **Împrejurimile Câmpulungului** . . . . . „ 251—
Spre Nord, Sud, Vest, Est. Diferite comune ale Muscelului şi însemnătatea lor.

FUNDAŢIUNEA UNIVERSITARĂ CAROLI

VERIFICAT
1987

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

Defileul Dâmbovicioarei

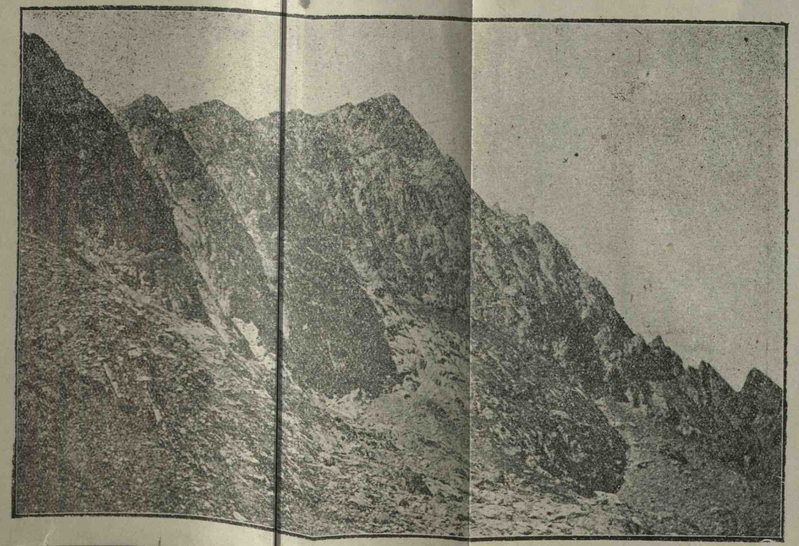

Vederi din munții Muscelului

Monumentul eroilor din Bălilești, Muscel (28 Iunie 1925)

PLANUL

ORAȘULUI CÂMPULUNG

LUCRAT DE

C. RĂDULESCU-CODIN ȘI NECULAE PĂTRĂUȚEA

SCARA: 15 cm = 1 Km

EDITURA LIBRĂRIEI IOAN N. STAICU

1926

LEGENDA

- Clădire
- Biserică
- Hotel
- Farmacie
- Cimitir
- Pod de vehicule
- Pod de pietoni
- Strada principală
- Stradă
- Cale ferată normală
- Cale ferată îngustă

Scara 1:50000

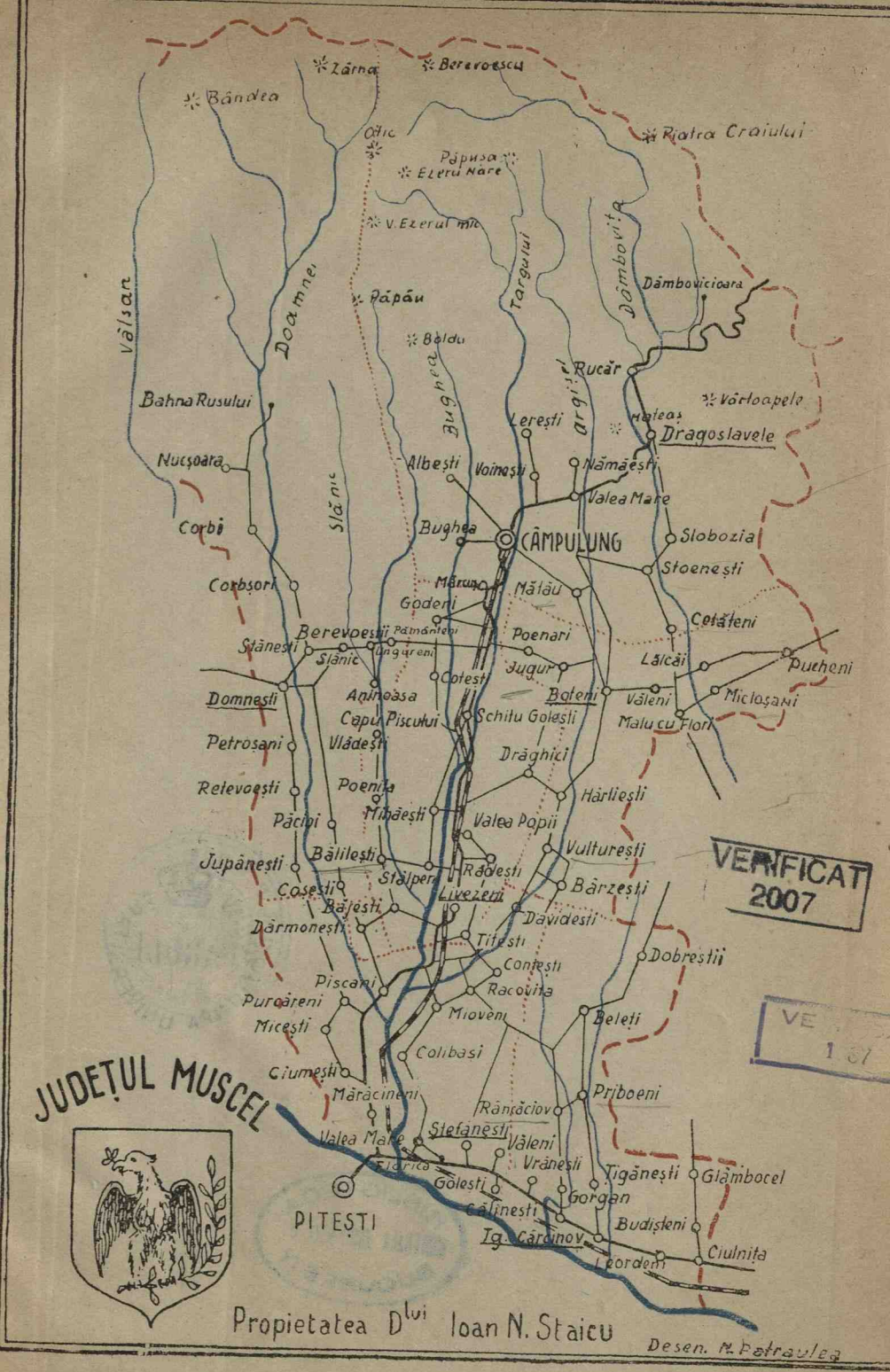

Editura Librăriei IOAN N. STAICU, Câmpulung-Muscel

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
CAROL I
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI